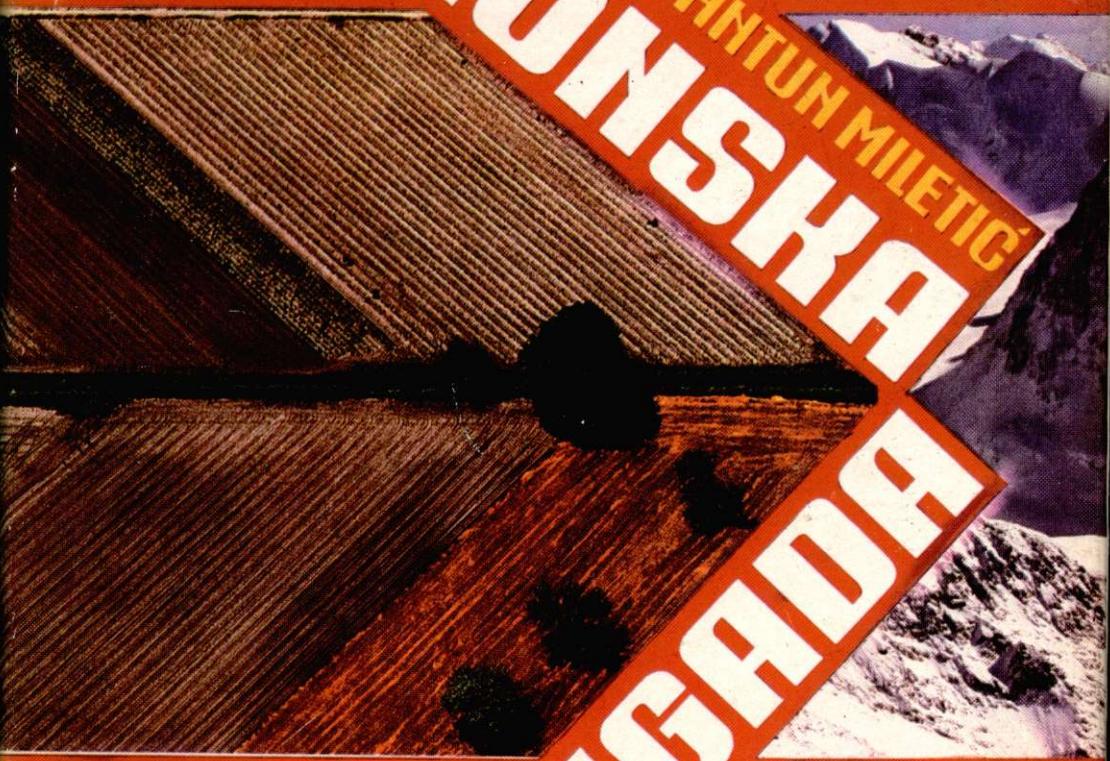

STANKO OBRADOVIĆ ANTUN MILETIĆ

A. SLAVOMSKA

BRIGADA

RATNI PUT 4. UDARNE BRIGADE 12. UDARNE
DIVIZIJE NOVJ-septembar 1944.-maj 1945.
(DRUGE BRODSKE BRIGADE)

**RATNA PROŠLOST NARODA
I NARODNOSTI JUGOSLAVIJE
KNJIGA DVESTA TRIDESET OSMA
MONOGRAFIJA
JEDINICA NOV I PO JUGOSLAVIJE**

KNJIGA ŠEZDESETPETA

UREĐIVAČKI ODBOR

RAHMIJA KADENIĆ, general-pukovnik, predsednik, članovi: ALI
ŠUKRIJA, RISTO ĐUUNOV, DAKO PUAC, general-pukovnik,
ŽIKA STOJŠIĆ, general-potpukovnik, FABIJAN TRGO, general-
po'tpukovnik, VELJKO MILADINOVIC, general-potpukovnik,
JOGO TARABIC, general-potpukovnik, METODIJE KOTEVSKI,
general-potpukovnik, MILAN DALJEVIC, general-potpukovnik,
SVETOZAR ORO, general-major, AUGUST VRTAR, general-rna-
jor, MISA LEKOVIC, pukovnik, AHMET ĐONLAGIĆ, pukovnik,
VIKTOR KUCAN, pukovnik, RADOMIR PETKOVIĆ, pukovnik —
glavni i odgovorni urednik

UREDNIK

Momčilo Kalem, pukovnik

RECENZENTI:

Trgo Fabijan, general-potpukovnik
Veljko Milađmović, general-potpukovnik

VOJNOIZDAVACKI ZAVOD

STANKO OBRADOVIĆ
ANTUN MILETIĆ

4. NOU BRIGADA SLAVONIJE

(DRUGA BRODSKA BRIGADA)

BEOGRAD, 1982

*OVU KNJIGU POSVEĆUJEMO ČETRDESETOGO-
DIŠNIM NAŠEG NARODNOOSLOBODILACKOG
RATA I REVOLUCIJE, IZGINULIM BORCIMA,
PARTIJSKIM I SKOJEVSKIM RADNICIMA, SVIM
SARADNICIMA I SIMPATIZERIMA NARODNO-
OSLOBODILACKE BORBE ŠIROM SLAVONIJE*

AUTORI

PREDGOVOR

Ova monografija je skroman prilog istoriografiji našeg narodnooslobodilačkog rata i revolucije 1941—1945. godine. U njoj su satkana borbena dejstva od formiranja 4. brigade 12. udarne divizije NOVJ, pa do završetka rata i revolucije. Borci i starešine ove brigade ispoljili su veliki heroizam u borbi, a mnogi od njih su izgubili svoje živote za slobodu domovine.

Četvrtu slavonsku udarnu brigadu NOV i PO Hrvatske narod Slavonije je tokom rata nazivao „Drugom brodskom brigadom”, s obzirom na to da je u njenom sastavu pri formiranju bio veći broj boraca iz Slavonskog Broda i bliže okoline. U ovoj brigadi još od njenog formiranja nalazili su se borci svih naših naroda i narodnosti, koji su u teškim ratnim okršajima kalili bratstvo i jedinstvo — najveću tekovinu narodnooslobodilačkog rata i revolucije. Iako je bila najmlađa brigada, u svom sastavu je imala borce koji su se do tada prekalili u redovima Osječke brigade, Diljskog i Požeškog NOP odreda i drugim jedinicama NOV Slavonije. Ona je po svom sastavu bila i omladinska brigada. Članovi Komunističke partije Jugoslavije i Saveza komunističke omladine Jugoslavije bili su njen udarni dio. Disciplina, hrabrost i moral bili su stalna odlika ove brigade koja je samo za pet mjeseci od formiranja proglašena UDARNOM, što potvrđuje da je postigla velike borbene uspjehe. Narodi širom Slavonije uvijek su je moralno i materijalno prihvatali i pomagali, kao i sve jedinice NOV Slavonije.

Uvjereni smo da će ova monografija poslužiti kao draga uspomena preživelim borcima i porodicama poginulih i umrlih iz ove brigade, na sjećanje na hrabrost, odanost, zbratimljenost naroda sela, gradova i boraca, na nama uvijek drage i nezaboravne pale drugove, na zavijet čuvanja bratstva i jedinstva, slobode i ravnopravnosti svih naših naroda i narodnosti širom Jugoslavije.

Monografija će, takođe, sadašnja i buduća pokoljenga podsjećati na svetu prošlost ove ratne generacije i na naročito hrabre borce koji su u njoj opisani i koji su ostali kao uzor kako se bori i gine za slobodu, za domovinu — socijalističku samoupravnu Jugoslaviju, najvijeću tekutinu našeg narodnooslobodilačkog rata i revolucije.

Treba se, ovom prilikom, zahvaliti autorima, recenzentima general-potpukovnicima Trgi Fabijanu i Veljku Miladinoviću, ratnom komandantu pukovniku Nikoli Doliniću, general-pukovniku Ivanu, Miškoviću i general-potpukovniku Stjepanu Domankušiću, preživjelim borcima na njihovom učešću, kao i svim ostalim saradnicima na pomoći i podršci. Posebnu zahvalnost dugujemo društveno-političkim organizacijama i radnim kolektivima i Općinskoj skupštini Slavonski Brod na učešću u finansiranju ove monografije. I na kraju treba istaći i zahvaliti se organizatoru cijelokupnog rada u toku pisanja i objavljivanja ove monografije Općinskom odboru SÚBNOR-a Slavonski Brod.

*DOMICILNI ODBOR
25. BRODSKE I 4. NOU BRIGADE
SLAVONIJE*

U V O D

Slavonija je područje koje je uoči ustanka 1941. godine imalo oko 700.000 stanovnika. Međutim, stanovništvo nije predstavljalo jednu nacionalnu cjelinu, već je tu živjelo dvadeset raznih nacionalnosti, od čega: 430.000 Hrvata, 140.000 Srba, 40.000 Nijemaca, 30.000 Madara, 13.000 Čeha, 10.000 Slovaka i oko 25.000 ostalih: Rumuna, Makedonaca, Slovenaca, Albanaca, Bugara, Rusina i drugih. Po socijalnom sastavu 78% stanovništva bili su seljaci, a ostali su bili radnici, zanatlije, trgovci, službenici, đaci i drugi. No, po širini i snazi klasnih i političkih sukoba s vladajućim režimom — štrajkovi radnika po fabrikama, štrajkovi srednjoškolaca, političke demonstracije uoči skupštinskih izbora, antifašističke demonstracije i dr. — radnička klasa je već tada činila čvrst oslonac revolucionarnom narodnooslobodilačkom pokretu Jugoslavije. Pečat njenom organizovanju, borbenosti, ustrajnosti i idejnom oblikovanju dale su istaknute radničke vođe i revolucionari: Đuro Salaj, Đuro Đaković, Ivan Krndelj, Zlatko Snajder i drugi. Na osnovama njihova rada odgojene su mlađe generacije partijskih kadrova i revolucionara.

Uoči rata djelovala su tri okružna (Nova Gradiška, Slavonski Brod i Osijek), 8 kotarskih i 3 gradska komite-ta KPJ sa 117 celija KPJ (640 članova i 189 kandidata) i 740 članova SKOJ-a. Odmah nakon proglašenja kvisinske NDH ustaše su otpočele sa masovnim progonom srpskog stanovništva i Jevreja, a posebno komunista, bez obzira na nacionalnost. Tako su aprila 1941. godine ustaše

u kotaru Grubišno Polje uhapsile oko 600 Srba i gotovo sve komuniste. Pohapšena je većina članova Okružnog komiteta Nova Gradiška i kotarskih komiteta Nova Gradiška, Daruvar i Pakrac. Većina je pobijena u zatvorima, a preostali su odvedeni u logore Koprivnica, Jasenovac, Jadovno, Stara Gradiška i Sajmište. Teror je bio neviđen u rejonu Osijeka, Đakova, Valpova, Vinkovaca i drugih mesta. Ustašama su u tome pomagali frankovci, zaštitari-pripadnici seljačke zaštite, te dio katoličkog klera i folksdjočeri, uz asistenciju njemačkog okupatora.

U takvoj situaciji je CK KP Hrvatske pružio partijskim organizacijama veliku pomoć šaljući nekoliko svojih članova. Oni su održali više sastanaka sa kotarskim i mješnim komitetima KPH i dali direktive za pripreme ustanka. Sekretar CK KPH Rade Končar je 22. juna 1941. godine, u s. Tomici, prisustvovao okružnoj partijskoj konferenciji za Slavonski Brod, gdje su postavljeni konkretni zadaci da se: učvrste i prošire partijske organizacije u fabrikama i na željeznicama, formiraju partijske organizacije po selima, sačuvaju kadrovi od hapšenja i da radnici ne odlaže na rad u Njemački Rajh. U isto vrijeme održana je u selu Kusonjama kotarska konferencija za kotar Pakrac. Rezultat svega toga bilo je, već juna 1941., formiranje prvih oružanih grupa na području Slavonskog Broda (28. juna u selu Slobodnici), Slavonske Požege, Nove Gradiške, Pakraca, Banove Jaruge, na Papuku i Krndiji. Tako je do kraja septembra formirano 9 partizanskih udarnih grupa koje su vršile manje diverzije i oružane akcije. Od postojećih partizanskih grupa formirani su Psunjski i Papučko-krndijski NOP odred, da bi krajem decembra 1941., po direktivi CK KPH, u Brusniku formirali 1. slavonski NOP bataljon.

Od Prvog slavonskog bataljona, formiranog 23. decembra 1941. u Brusniku, pa do septembra 1944. godine u Slavoniji je formirano 9 brigada, svrstanih u 3 divizije, i jedan korpus. Razvoj jedinica NOV Slavonije izgledao je ovako:

— 1. slavonska NO brigada formirana 11. oktobra 1942. godine (od 21. decembra 1942. godine 12. hrvatska, 5. jula proglašena udarnom, a 26. oktobra 1944. godine i proleterskom);

- 16. Omladinska brigada „Joža Vlahović“, formirana 30. decembra 1942. godine (1. oktobra 1944. godine proglašena udarnom);
- 17. slavonska, formirana 30. decembra 1942. godine (5. jula 1943. godine proglašena udarnom);
- 18. slavonska, formirana 11. februara 1943. godine (1. oktobra 1944. godine proglašena udarnom);
- 21. slavonska, formirana 17. maja 1943. godine (3. decembra 1943. godine proglašena udarnom);
- 25. brodska, formirana 29. septembra 1943. godine (1. oktobra 1944. godine, proglašena udarnom);
- Čehoslovačka brigada „Jan Žiška“, formirana 26. oktobra 1943. godine;
- Osječka brigada, formirana 1. marta 1944. godine (1. oktobra 1944. godine, proglašena udarnom), i
- Virovitička brigada, formirana 24. avgusta 1944. godine (1. januara 1945. proglašena udarnom).

Ove brigade su bile svrstane u tri divizije:

- 1. slavonsku, odnosno 4. diviziju NOV Hrvatske, formiranu 30. decembra 1942. godine (preimenovana 9. maja 1943. godine u 12. diviziju NOVJ, a 10. oktobra 1944. godine, proglašena udarnom);
- 10. slavonsku diviziju NOV Hrvatske, formiranu 17. maja 1943. godine (preimenovana 17. oktobra 1943. godine u 28. diviziju NOVJ, a 30. novembra 1943. godine proglašena udarnom);
- 40. slavonsku diviziju, formiranu 15. jula 1944. godine (5. februara 1945. godine proglašena udarnom).

Od svih ovih jedinica NOVJ i NOP odreda: Posavskog, Diljskog, Požeškog, Daruvarskog i Bilogorskog i šest vojnih područja: Psunjskog, Papučko-krndijskog, Diljskog, Bilogorskog, Požeškog i Daruvarskog, formiran je na području Slavonije, 17. maja 1943. godine 1. slavonski korpus, (od 20. marta 1943. godine 2. hrvatski, preimenovan 5. oktobra 1943. u 6. korpus NOVJ, a udarnim proglašen 2. januara 1945. godine).

U ciklusu permanentnog narastanja i stvaranja krupnih jedinica NOVJ na području Slavonije, posljednja je formirana 4. brigada 12. divizije NOVJ, (koju mnogi zovu i 2. brodska brigada). Ovo je bio posljednji napor naroda i narodnosti Slavonije da svojim ljudstvom ojačaju

12. slavonsku diviziju jednom novom — najmlađom brigadom Slavonije, desetom po redu i posljednjom u toku NOR-a i revolucije.

Uporedo s razvojem oružane borbe u Slavoniji je organizirana i vojno-pozadinska vlast. Formirano je šest komandi vojnih područja, a na oslobođenoj teritoriji obrazovane su mjesne i partizanske straže, vojne bolnice, skloništa za ranjenike i razne radionice. Na slobodnoj teritoriji razvile su se i djelovale brojne organizacije NOP-a. Organizacija AFZ je već, 1942., imala četiri okružna, 12 kotarskih i 230 seoskih odbora, a organizacija narodne vlasti 4 okružna, 14 kotarskih i 315 seoskih NOO. U decembru 1942., održano je oblasno partijsko savjetovanje, kojem su prisustvovala 184 delegata iz cijele Slavonije. Tom prilikom je rasformirano Povjereništvo CK KPH za Slavoniju i Srem, a umjesto njega formiran je Oblasni komitet KPH za Slavoniju. Jedinice NOV Slavonije su, u okviru direktiva Vrhovnog štaba, izvodile ofanzivna dejstva radi proširenja slobodne teritorije u Daruvarskoj i Požeškoj kotlini i stvaranja čvršćeg oslonca u Posavini, Moslavini i Podravini.

Početkom januara 1943., i dalje, sve jedinice NOV Slavonije orijentisale su se prema željezničkoj pruzi Zagreb — Beograd, značajnoj za snabdijevanje Hitlerovih trupa koje su izvodile operaciju „Vajs“ (bitka na Neretvi) protiv grupacije NOVJ u Bosni i Hercegovini. I u Slavoniji su združene njemačko-ustaške snage, od 20. marta do 8. aprila, preduzele operacije „Zelen“ i „Braun“ protiv jedinica NOV Slavonije, s ciljem da ih odbace iz Požeške kotline i masiva Psunja i Papuka. Postigli su djeličan i kratak uspjeh, ali su jedinice NOV Slavonije izvršile u aprilu protivnapad i kod Šušnjara razbile Slavonski domobranci zdrug i zarobile 583 domobrana i 10 oficira. Sve ove operacije „Psunj“, „Zelen“, „Paula“, „Kane“, „Ungeviter“ i „Roven“ protiv jedinica NOVJ bile su vezane za njegove strateške zadatke i ciljeve¹. O tome je

¹ Ivan Mišković, Pregled narodnooslobodilačkog rata u Slavoniji, Historijski institut Slavonije i Baranje, Sl. Brod, 1968, str. 2—54; Leksikon: Narodnooslobodilački rat i revolucija u Jugoslaviji 1941—1945, Druga knjiga, Beogradska grafički zavod, Beograd, 1980, str. 1027—1031; Antun Milićić, Borbeni put Druge brodske udarne brigade, Zbornik broj 15, Historijski institut Sla-

Vrhovni komandant NOV i POJ, maršal Jugoslavije Josip Broz Tito, pored ostalog, rekao: „... Neprijateljskih ofanziva u raznim krajevima naše zemlje bilo je mnogo. .. U Slavoniji su ove ofanzive imale naročito žestok karakter zbog toga što su naše vojne jedinice u Slavoniji neprekidno rušile glavnu željezničku arteriju prema jugu na putu ka Grčkoj i na taj način ometale Nijemcima transport trupa i tehnike za Afriku.”²

I zaista su na tom strateškom objektu, stalnim diverzijama, naneseni njemačkim trupama teški udarci, što je imalo izuzetno značenje ne samo za Slavoniju već i za NOR i revoluciju u cjelini.

U Slavoniji su masovnije pristupale NOP-u u 1943. godine i nacionalne manjine, pa je u maju formiran 1. čehoslovački bataljon, koji je u oktobru preraстао u brigadu „Jan Žiška“. Avgusta 1943., formiran je mađarski bataljon „Sandor Petefi“, a odmah zatim i njemačka četa „Ernest Telman“. I u prvoj polovini 1944., nastavljena je živa aktivnost jedinica NOV Slavonije na željezničkoj pruzi i putu Zagreb — Beograd. To je bio rezultat sadejstva sa glavninom snaga NOVJ u okolini Drvara, gdje su vođene žestoke borbe s njemačkim trupama i kvislinzima.

Vojničkoj situaciji u 1944. godini svakako treba dodati borbu za žetu naroda Slavonije. Ona je bila shvaćena kao prvorazredni zadatak i sve jedinice NOV i PO osiguravale su žetvene radove i pružale pomoć stanovništву. Zajedničkim naporima uspjeli su da pokupe svu hranu, pospreme u skrivena skladišta i osiguraju ishranu stanovništvu i borcima NOVJ.

Polovinom septembra 1944. zaokružen je tromjesečni bilans takmičenja 12. divizije (15. juni do 10. septembra 1944). Prema izveštaju štaba od 14. septembra:

vonije i Baranje, SI. Brod, 1978, Str. 175—176; Mate Jerković, Značenje ZAVNOH-a za razmah NOP-a u Slavoniji, Jugoslovenska akademija znanosti i umjetnosti, Spomenica, Zagreb, 1969, str. 79—90; Jefto Sašić, Razmah oslobođilačkog pokreta u Slavoniji, Narodna armija od 8. 11. 1965 godine.

² Josip Broz Tito, Politički izveštaj na petom kongresu KPJ, Kultura, 1948, str. 113.

naše brigade, naši borci i rukovodioci, u ovom plemenitom mjerenu snaga, u istaknutoj želji da doprinesu što više za pobjedu svoga korpusa, postigli su u ova 3 mjeseca ljeipe i značajne rezultate. Oni su, koristeći više nego prije stečena iskustva, napadajući još odlučnije nego ranije, učeći marljivije nego do tada u toku 15. juna do 10. septembra o.g. likvidirali 7 neprijateljevih uporišta, izbacili iz stroja 4.679 neprijateljevih vojnika i oficira od kojeg broja 1.886 neće nikada više učiniti nijedno zločinstvo nad našim napačenim narodima. U ova 3 mjeseca naši borbici su zarobili 1.529 neprijateljevih vojnika i oficira. Oni su zaplijenili preko 1.700 pušaka, 137 mitraljeza, te 8 topova".³

Rezultati što su ih postigli borci i rukovodioci 12. divizije zapaženi su i u štabu 6. korpusa i u Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske. Dvanaesta divizija dobila je 5. jula zvanje udarna. Savladala je, do tada, stotine i stotine kilometara, marširajući i danju i noću, napadajući i uzmičući kada je to situacija nalagala. U pismu štaba 12. udarne divizije svojim brigadama, od 15. septembra 1944., između ostalog piše:

"Nakon mnogih teških i krvavih borbi koje je vodila naša divizija, a nakon ovih poslednjih, ona je proglašena udarnom. Taj častan naziv ne dobija se laikо i ne dobija ga svako".⁴

Oslobodena teritorija Slavonije bila je u to doba po svome prostranstvu najveća za cijelo vrijeme borbi. Jedino 40. divizije oslobodile su Pakrac i Daruvar. Oslobođena je i Slavonska Požega. Cijela Požeška kotlina ispraznjena je od neprijateljskih jedinica. Na slobodnoj teritoriji počeo je nov život. Narodna vlast organizovala je sve svoje ustanove. Rad na porušenim objektima započeo je hitno da se vrši, kako bi se za kratko vrijeme moglo osposobiti za promet i sve što je nužnošću borbi uništeno. Željeznički saobraćaj na slobodnoj teritoriji Pakrac — Daruvar počeo je nesmetano da se odvija. Svi porušeni objekti na putevima popravljeni su. Velike tehničke radionice „Glatesa“ u Slavonskoj Požegi započele su rad za Narodnooslobodilačku vojsku. Popravljalo se oružje, izradivali su se pojedini dijelovi za topove. Slavonija je živjela slobodnim životom.

³ Zdravko B. Cvetković, Osječka udarna brigada, Vojno-izdavački zavod, Beograd, 1981. str. 100.

⁴ Arhiv Vojnoistorijskog instituta, (u daljem tekstu: Arhiv VII) a. NOP, k. 908, f. 5, d. 30.

Uspjesi postignuti u borbama širom Slavonije, Hrvatske, kao i na cijelom jugoslovenskom ratištu, kao i svetska vojno-politička situacija i skori poraz okupatorskih i kvislinških formacija uticali su povoljno na dalji razmah NOP i u istočnoj Slavoniji. U dogovoru sa organizima narodne vlasti i organizacijama KPH, preduzete su na tom području mјere za mobilizaciju u NOV i uključivanje ljudi u narodnooslobodilački front. Narod i narodnost istočne Slavonije učestvovao je u borbi i ranije, ali je još bilo rezervi kojima su se mogli popuniti već prorijeđeni strojevi slavonskih brigada. Mobilizacija je provedena u saradnji sa partijskim rukovodstvima i odbornicima na terenu istočne Slavonije, a naročito u Županji. Veliku pomoć je pružilo i partijsko rukovodstvo kotara Županja i ostale organizacije kotara i navedenih sela. Bila je to dobrovoljna mobilizacija, jer se većina ljudi sama javljala na oglas o mobilizaciji.

Uoči formiranja 4. brigade 12. udarne divizije, brigade 40. divizije su dobole zadatak od štaba 6. korpusa da napadnu uporište u Podravskoj Slatini (23. septembra 1944.).

Neprijateljsko uporište u Podravskoj Slatini napadnuto je u skladu sa zapovijesu 6. korpusa. Kako se i očekivalo, jake neprijateljeve snage krenule su toj posadi u pomoć. Oko 1.000 ustaša hitalo je iz Našica i Đurđenovca prema rejону sela Cačinaca, gdje ih je čekala Osječka brigada. Borba je bila veoma teška i trajala je cijelo prije podne 25. septembra.

Sjutradan je 18. brigada 40. divizije savladala posadu u Podravskoj Slatini i prema neprijateljevim podacima gubici su im bili 207 vojnika.⁵

Poslije borbi za oslobođenje Podravske Slatine i odmora od nekoliko dana, krajem septembra 1944. jedinice 12. divizije su krenule na Viroviticu. Zbog predstojećeg napada na to jako neprijateljsko uporište učesnik u toj borbi je bila 4. brigada.

⁵ Zdravko B. Cvetković, n. d., str. 101—105; Raide Roksandić, Zdravko Cvetković, 18. slavonska brigada, Vojnoizdavački zavod, Beograd, 1974, str. 148—150.

PRVI DIO

FORMIRANJE BRIGADE

Za formiranje nove brigade saznali su borci Diljskog NOP odreda 20. septembra 1944. u selu Duboviku. Postrojeni u popodnevnim časovima sa nestrpljenjem su očekivali da prime prelaznu zastavu (po drugi put) kao najbolji odred Istočne grupe NOP odreda. U stroju se tom prilikom našlo oko 800 boraca, svrstanih u tri bataljona. Postrojene borce je pozdravio, i uputio im čestitke na postignutom uspjehu i osvojenoj zastavici, politički komesar Istočne grupe NOP odreda, Mirko Bulović Zet. On je održao govor u kome je iznio uspjehe, kako Diljskog NOP odreda, tako i ostalih odreda i brigada u Slavoniji. Borci su pažljivo slušali i gromkim aplauzom pozdravili uspjehe drugih jedinica širom Slavonije. Na kraju govora Bulović je saopštio da će se od Diljskog NOP odreda i drugih jedinica formirati još jedna brigada Slavonije — deseta po redu u sastavu 6. (slavonskog) korpusa NOVJ. Ta vijest je još više razdragala borce i unijela dobro raspoloženje i oduševljenje među njih, jer su svj znali da je čast biti brigadir. Zato su dugo klicali: „Živjela druga brodska brigada”, dajući moralnu podršku da se te riječi ubrzno obistine. Na tom skupu bile su sve jedinice Odreda, a prisustvovali su i predstavnici narodne vlasti okolnih sela, članovi Kotarskog komiteta KPH Slavonski Brod i narod obližnjih sela. Primajući to znamenje komandant i komesar odreda Nikola Dolinić i Branko Mišković iznijeli su rezultate svih jedinica i proglašili 1. bataljon za najbolju jedinicu u Odredu. Komandantu bataljona Milisavu

Laziću i njegovom komesaru Ljubiši Mamutoviću, kao i svim borcima i rukovodiocima, odano je posebno priznanje za postignute uspjehe koji su u mnogome pridonijeli uspjehu Diljskog odreda.

5 obzirom da se unaprijed znalo za formiranje brigade u Podravskoj Slatini, vršene su pripreme prije nego je i zvanično uslijedila naredba o formiranju. U vremenu od 24. do 26. septembra 1944. prikupljane su jedinice buduće brigade, i to: 1. i 3. bataljon Diljskog NOP odreda i bataljon iz Požeškog NOP odreda u selu Gradištu kod Slavonske Požege, bataljon iz Osječke NO brigade u selu Kutjevu, a neki prištapski dijelovi u Podravskoj Slatini.⁸

U naredbi štaba 6. korpusa NOVJ, od 24. 9. 1944., za formiranje brigade, piše:

„Po odobrenju GŠ Hrvatske formira se IV brigada XII divizije od jednog bataljona Osječke brigade i dijelova Diljskog, Osječkog, Požeškog i Posavskog odreda.

1. Za komandanta brigade postavlja se Doličić Nikola, kapetan, dosadašnji komandant Diljskog NOP odreda.
2. Za političkog komesara te brigade postavlja se Vladimir Milanović, dosadašnji politički komesar Zapadne grupe NOP odreda".

Po odluci komandanta brigade, Nikole Dolinića, bataljoni su iz Gradišta došli u Kutjevo, gdje su 27. septembra 1944. vršene političke i vojničke pripreme za formiranje brigade. Tom prilikom privremeno je formirano tri bataljona, te ostale jedinice brigade: Četa za vezu, Sanitetska četa, Inžinjerijska četa, Mitraljeska četa, Komanda pozadine, zaštitni vod i baterija minobacača. Preduzete su mjere borbenog obezbjeđenja i marševskog osiguranja i izvršen marš za Podravsku Slatinu. Dvadeset osmog septembra zvanično je formirana 4. brigada 12. slavonske divizije.

Stab 6. korpusa je odlučio da izvrši smotru nove brigade u oslobođenoj Podravskoj Slatini. Tako je 28. septembra 1944. organizovan defile jedinica 40. divizije NOVJ, a zatim je izvršena i smotra novoformirane brigade.

⁶ Antun Miletić, n. č. str. 176—179. Doimaikušić Stjepan, Krajšić Nikola, Pravdić Stevo, Diljski NOP odred, Beograd, 1981, str. 147—152.

⁷ Arhiv VII, NOP, k. 476, f. 9, d. 22.

Poslije smotre borci i starješine novoformirane brigade položili su zakletvu na vjernost svom narodu, zavjetovali se tom prilikom da će časno i pošteno nositi ime brigadira, da će se hrabro boriti protiv neprijatelja do konačnog oslobođenja, da će biti kovači bratstva i jedinstva i opravdati povjerenje koje im je toga časa ukazano. Tog, kišnog, septembarskog dana obratio se borcima brigade komandant 6. korpusa, Mate Jerković, čestitajući im formiranje brigade i poželjevši im mnogo borbene sreće i uspjeha u borbama koje ih očekuju. Borcima su najviše ostale u sjećanju riječi sa kojima su krenuli u boj:

„Pred vama, drugovi, stoje borbe, osvetite se neprijatelju za zla nanesena našem narodu, oslobođite našu zemlju. Na tom plemenitom djelu natječite se sa ostalim našim brigadama. Stavite se u red najboljih“.⁸

Zatim su borci iz 16. i 18. brigade i novoformirane Brodske čestitali jedni drugima na dotad postignutim uspjesima, uz stisak ruku gradana Podravske Slatine i okolnih sela. Narodnom veselju nije bilo kraja. No, pred Štabom brigade i štabovima bataljona stajali su zadaci oko organizacionog sredivanja formacijskih jedinica, kako bi što prije bile sposobne za izvršenje borbenih zadataka.

U sastav novoformirane brigade ušlo je 400 boraca Diljskog NOP odreda, 200 boraca Požeškog NOP odreda i 50 boraca Podravskog NOP odreda, ukupno, iz Istočne grupe NOP odreda, 651 borac.

Iz Osječke NO brigade upućen je jedan kompletan bataljön, jačine 273 borca i rukovodioca. Tako je brigada na dan formiranja imala 924 borca i rukovodioca.

Socijalni i nacionalni sastav brigade bio je sledeći:⁹

•	ad	i	j	H	rt	ω	§	s	—	2	-	1	2
'§ 3	*	I	i	j	ü	^	ä						
o*	•§	I	d	f	*	~	5	§	I	=	S		
ft 1	pi	w	i	S	?	^	:	E	§	3	3	TM	§ 0 5 3 2 is £
924	210	649	4	25	28	8	236	591	5	3	6	2	6 75

8 Arhiv VII, a. NOP, k. 42, f. 2, d. 5: štampa.

9 Zbornik dokumenata i podataka o narodnooslobodilačkom ratu Jugoslovenskih naroda, Vojnoistorijski institut, Tom V, knjiga 34, doikumenat broj 7.

Od naoružanja brigada je 1. oktobra 1944. imala: 574 puške, 23 šmajsera, 9 puškomitrailjeza, 3 teška mitraljeza, 3 laka bacača, 46 pištolja, 294 ručne bombe, 4 tromblona, 2 protivoklopne puške i 1 „džon-bul“. Brigada je imala 24 nagazne mine, jednu radio-stanicu, jednu telefonsku centralu sa 7 telefona i 6 km kablova, a od prevoznih sredstava 4 kola, 12 jahačih, 12 tovarnih i 9 teglećih konja.

Brigadom su u prvim danima formiranja komandovali: komandant Nikola Dolinić Pitomi,¹⁰ kapetan; politički komesar Vlado Milanović Had,¹¹ major; pomoćnik političkog komesara Stanko Obradović,¹² načelnik štaba Jovica Prodanović Boj, poručnik; vojno-obavještajni oficir Ilija Jakšić Ičo; opunomoćenik OZN-e Ivan Cmelić; omladinski rukovodilac Antun Krajnović Kepi; adutant Čedo Borozan, poručnik; operativni oficir Radivoje Rončević, potporučnik; referent saniteta Ksenija Coralijć; rukovodilac za vezu Đuro Vuković.

Komandni kadar u bataljonima bio je sljedeći:

10 Roden 17. septembra 1918. u siromašnoj seljačkoj porodici u selu Seovicu, kod Pakracu. Prije rata bio radnik, a rat ga zatekao u bivšoj jugoslovenskoj vojsci u Beogradu. Po kapitulaciji vratio se i svoje selo Seovicu, gdje učestvuje na prikupljanju oružja i pripremi naroda za ustank. U jesen 1941. stupio je u 1. psunjsku grupu. U ratu je bio desetar, vodnik, komandir čete, zamjenik komandanta bataljona, zamjenik komandanta Požeškog NOP odreda, komandant Osječkog i Diljskog NOP odreda, komandant 4. brigade i komandant 12. proleterske brigade. Odlikovan sa više odlikovanja. Ranjen teško tri puta u akcijama na Gojilo, Španovicu i na putu sela Stitari — Babina greda.

11 Rodom iz s. Dragavića kraj Nove Gradiške. Borac od 1941. godine. Prošao put od borca do komesara 18. brigade, sa koje dužnosti je povučen i postavljen za sekretara Kotarskog komiteta KP Nova Gradiška. Sa ove dužnosti postavljen za komesara 4. brigade.

12 Roden 12. oktobra 1925. u selu Lipovan, kraj Podravske Slatine. Potiče iz siromašne seljačke porodice i u ranoj mladosti odlazi u Beograd da izuči molergki zanat. U teškim uslovima rada, maltretiran od poslodajaca, uočava teško stanje radnika i odmah se pridružuje borbenoj radničkoj omladini Beograda i učestvuje s njom u svim demonstracijama. Po kapitulaciji Kraljevine Jugoslavije vraća se u svoj rodni ikraj, ali odmah postaje meta usataške vlasti i zibog toga 1942. istupa u partizane. Bio je nišandžija teškog mitraljeza, desetar, pomoćnik komesara čete, zatim bataljona, kad biva teže ranjen. Po izlasku iz bolnice i završenom višem partijskom kursu, pri CK KPH, dolazi iz 12. proleterske brigade na dužnost u 4. brigadu krajem oktobra.

Štab 1. bataljona su sačinjavali: komandant Miloš Todorović (od 2. decembra 1944. godine Radivoje Rončević); politički komesar Đuro Kretić; pomoćnik političkog komesara Nikola Bjelac; adutant Slavko Krstonošić; vojno-obavještajni oficir Juro Kovačević.

Štab 2. bataljona: komandant Milisav Lazić; politički komesar Ljubiša Mamutović; pomoćnik političkog komesara Vojislav Cirić; adutant Uroš Marković; vojno-obavještajni oficir Izidor Agotić.

Štab 3. bataljona: komandant Martin Miroslavljević; politički komesar Antun Zivković Baća; pomoćnik političkog komesara Marko Rusić; adutant Pavle Pavelić; vojno-obavještajni oficir Miloje Komneda.

Štab 4. bataljona: komandant Savo Grabundžija; politički komesar Zvonko Jurec, pomoćnik političkog komesara Nikola Mandić; adutant Petar Davinić; vojno-obavještajni oficir Nego Vračarić. Formiran je nešto kasnije (posle 20 dana) u selu Grahovici, od dijelova Podravskog bataljona i grupe novoprdošlih boraca i rukovodilaca (njih oko 150). Pored ova četiri bataljona brigada je imala i prištapske jedinice: četu za vezu, prateću četu, izviđački vod, bolnički vod (četu), inžinerijski vod (četu), jednu komoru i radni vod. Zatim je u brigadi formirana glazba, Agitprop brigade i foto-sekcija.¹³

Ovaj pregled rukovodećeg kadra brigade pretrpjeo je do kraja rata — do maja 1945. godine, mnoge promjene, s obzirom da su neki rukovodioci poginuli, neki otišli na druge dužnosti, a i bili smenjivani, a na njihova mjesto su dolazili drugi.

PRVI BORBENI ZADACI OKO VIROVITICE, DURDENOVCA I KOPRIVICE

Već 1. oktobra 1944. štab 6. korpusa NOVJ je naredio 12. diviziji da 12. i Osječka brigada napadnu neprijatelja u Virovitici i oslobođe mjesto, a da 4. brigada i Podravski NOP odred zatvore pravce zasjedom od Donjeg Miholjca i Našica. U Virovitici su se tada od neprijatelj-

13 Antun Miletić, n. č., str. 178—179.

skih snaga nalazile: Domobraska podoficirska škola (675 podoficira), 270 ustaša i 60 oružnika (žandarma). Četrdeseta divizija je imala zadatak da sa 18. brigadom zatvori pravac Pitomaca — Virovitica i sadejstvuje jedinicama 10. korpusa NOVJ u napadu na Pitomaču, a 16. omladinska brigada „Jože Vlahović“ da zatvori pravce Barč — Virovitica i poruši mostove na Dravi, dok je Čehoslovačka brigada, kao korpusna rezerva, bila u Suhopolju.

Napad na uporište Virovitici počeo je 4. oktobra u 03.30 časova i trajao 40 časova. I pored žilavog otpora neprijatelja brigade su probile spoljni dio linije odbrane i prodrle u grad. Neprijatelj je uzalud pokušavao da protivnapadom povrati izgubljene položaje, ali u tome nije uspio. Naprotiv, 12. brigada je, uvodeći rezerve, postigla još veći uspjeh. Pritješnjen sa svih strana, neprijatelj se dijelom snaga, uz velike gubitke, probio i izvukao ka Dravi. Tu je dočekan od Virovitičke brigade i većim dijelom uništen. Ostatak se povukao u tvrđavu, odakle je davao otpor čitavu noć i sjutradan do 17.00 časova kada je savladan. U Virovitici su neprijatelju naneseni gubici od 500 mrtvih, a 220 vojnika i oficira je zarobljeno.

Dok su 12. i Osječka brigada napadale neprijateljsko uporište Virovitici, 4. brigada je zasjedama na liniji Široka Pest — potok Breznica — Laličko groblje, s naslonom na rijeku Dravu i masiv Bilogore, osiguravala izvršenje tog zadatka. To je u stvari bilo izvršenje prve dobivenе borbene zapovijesti, svega dva dana od formiranja brigade. Mada nije bilo teže borbe na zasjedama, brigada je svojom aktivnošću doprinijela nesmetanom i sigurnom izvođenju napada ostalih jedinica 12. divizije na uporište Virovitici.

Pored toga, njen 2. bataljon je na položaju sela Orešac — Zidina — Županjski kanal — k. 102 — r. Drava učestvovao u uništenju pojedinih neprijateljskih grupa koje su bježale iz Virovitice. Tom prilikom su ubijena 2, a zarobljena 3 neprijateljska vojnika. Sjutradan, 5. oktobra, bataljon je zarobio 2 puškomitrailjeza, 1 laki bacač i 1 pištolj, a sam je u tim okršajima imao 2 ranjena borca. Treći bataljon je ubio 15 neprijateljskih vojnika.¹⁴

¹⁴ Arhiv VII, a. NOP, k. 886, f. 8, d. 5. Zbornik..., tom V, knj. 34, d. 22.

Po završenom napadu na Viroviticu, jedinice 12. divizije NOVJ su upoznate da je, naredbom GS NOV i PO Hrvatske od 10. oktobra, 12. divizija NOVJ proglašena udarnom.

Stab brigade povodom toga se obratio sastavu brigade sledećim riječima:

„Nakon mnogih teških borbi koje je vodila naša divizija, a nakon ovih posljednjih ona je proglašena Udarnom, taj častan naziv, ne dobija se lako i ne dobija ga svako.

Zato svi naši bорci moraju da budu ponosni, što je naša divizija postala udarna. Treba da kroz svaku jedinicu prosto struji riječ udarna. Udarnci XII Udarne divizije moraju na svakom koraku i u svakom pogledu da opravdaju taj častan naziv.

Svaka brigada neka u tom pogledu održi usmene novine ili konferencije, na toj konferenciji treba govoriti o borbama i pobjedama naše divizije, i podvući sve ono zbog čega je naša divizija postala udarna.

Ovo je naročito važno za novodošle borce. Oni su učestvovali tek u nekolicini akcija naše divizije. Oni treba da čuju sve što je naša divizija učinila pa da vide šta treba sve učiniti da se dobije takav časitan naziv”..

Poslije kraćeg odmora 4. brigade, u Virovitici i Čađavici, štab 12. divizije izdao je 9. oktobra 1944. zapovijest za napad na Đurđevac. Napad su izvodile 12. i Osječka brigada, dok je 4. brigada, u korpusnoj rezervi, u sudejstvu sa Čehoslovačkom NO brigadom štitila lijevi bok jedinica i osiguravala napad sa pravca Bjelovara.

Posle višečasovne borbe 12. oktobra 1944. dijelovi 12. i Osječke brigade zauzeli su Đurđevac, a jedinice 10. korpusa NOVJ Podravski Novi Grad (kod Koprivnice). U Đurđevcu su se branili dijelovi 5. ustaške brigade, a u Novom Gradu Podravskom „Brzi divizion Pavelićeve gardejske brigade”.¹⁵

Dijelovi 5. ustaške brigade i oko 100 ustaških misionara primorani su da napuste selo Vinje, u koje su zatim ušle jedinice 10. korpusa NOVJ.

Za vrijeme borbi za Đurđevac, 11. i 12. oktobra, 4. brigada je uspješno spriječavala intervenciju neprijatelja

15 Arhiv VII, a. NOP, k. 886, f. 11, d. 6.

16 Arhiv VII, a. NOP, k. 886, f. 8, d. 16; Hronologija oslobođilačke borbe naroda Jugoslavije 1941—1945, Vojnoistorijski institut, Beograd, 1964. str. 951.

i štitila bok jedinica divizije sa pravca Bjelovara. Istovremeno je njen 2. bataljon vršio fingovani napad na Bjelovar. Tom prilikom je ranjen komandant 2. bataljona Milosav Lazić.¹⁷

Novoslobodena teritorija u Podravini, povezana sa slobodnom teritorijom Požeške i Daruvarske kotline, predstavljala je u jesen 1944. solidnu bazu, iz koje jedinice NOV Slavonije preduzimaju dalja borbena dejstva. Kako je tih dana izvođena beogradска operacija, njemačke trupe su dovedene u teži položaj, pa je Vrhovni komandant NOV i POJ, maršal Tito, da bi onemogućio njihovo nesmetano povlačenje, naredio Glavnom štabu Hrvatske da se komunikacije Zagreb — Beograd ponovo smatraju glavnim objektom napada. No, pošto je skoro čitava Podravina, sem Koprivnice, bila oslobođena, štabovi 6. i 10. korpusa su smatrali da je potrebno prvo napasti Koprivnicu, a zatim, pri povratku jedinica 6. korpusa na glavnu komunikaciju Beograd — Zagreb, uništiti posadu u Bjelovaru.

Dijelovi 6. i 10. korpusa, u sadejstvu sa dve brigade 7. udarne divizije NOVJ, napali su 13/14. oktobra 1944. godine Koprivnicu, koju je branio jedan bataljon 5. ustaške brigade, ostaci ustaških jedinica iz Podravine i dijelovi 1. puka Pavelićeve gardijske brigade, ojačani artiljerijom i tenkovima (ukupno oko 2.500 vojnika).

Napad je počeo noću 13/14. oktobra. Nekoliko pokusa da se probije neprijateljska odbrana bilo je neuspješno. Sjutradan je napad ponovljen, ali je neprijatelj protivnapadom odbacio snage NOVJ. Zbog gubitaka su izvučeni dijelovi 7. divizije, a uvedene su 18. brigada 40. divizije i Osječka brigada 12. udarne divizije. Sljedeće noći napad je nastavljen i produžen idućeg dana. Poslije djelimičnog uspjeha, jedinice su opet vraćene na polazne položaje. Žatim je izvučena iz borbe Osječka brigada, a uvedena 12. udarna brigada 12. udarne divizije. Ponovljeni napad noću 15/16. oktobra bio je takođe odbijen, poslije čega je uslijedilo naređenje za povlačenje.

Za vrijeme ovih borbi 4. brigada je bila u odbrani kod Bjelovara, spriječavajući intervenciju neprijatelja iz tog pravca.

17 Arhiv VII, a. NOP, k. 881, f. 6, d. 1.

Poslije oslobođenja Beograda i skoro čitave Srbije, pruga Beograd — Zagreb postala je od životnog značaja za Nijemce. Trebalo je snabdijevati jedinice u Sremu i izvlačiti grupu armija „E“. Zbog toga je Glavni štab Hrvatske naredio 6. korpusu da svoje jedinice orijentiše prema toj pruzi, ostavljajući u Podravini samo Virovitičku brigadu, a 10. korpusu da svoje jedinice orijentiše prema Kalniku u Zagorju. Kako su jedinice tih korpusa za vrijeme borbi u Podravini pretrpjеле osjetne gubitke i bile premorene, to se odustalo od planiranog napada na Bjelovar.

Izvršavajući dobijeni zadatak, štab 6. korpusa je uputio 40. diviziju u širi rejon Psunja da napadne na prugu između Banove Jaruge i Batrine, a 12. diviziju na prostoriju Dilja, radi rušenja komunikacije od Batrine do Vrpolja.¹⁸

Poslije odmora u oslobođenoj Podravini 12. udarna divizija se prebacuje preko Orljave i Kutjeva na sektor Dilja, odakle će 4. brigada vršiti napade na komunikaciju između sela Andrijevc i sela Lužani.

Po završetku borbenog zadatka u Podravini, 4. brigada je 17. oktobra 1944. stigla u selo Kutjevo na kraći odmor. Za to vrijeme je vršena vojno-politička obuka, sa ciljem da se borci za kratko vrijeme obuče i steknu nova znanja koja će primjeniti u sljedećim borbama.

Rješavana su i neka kadrovska pitanja, pa je s tim u vezi brigada 19. oktobra 1944. izdala svoju prvu naredbu o novim postavljenjima. Tom naredbom, između ostalog postavljeni su:

I

„1 PERKOVIC Joža za pol. komesara 1. čete I. bataljona, dosadašnji pomoćnik polkomesara prateće čete.

2 MIŠČEVIC Ilija, a p. polkomesara 3. čete I. bataljona, dosadašnji pol. delegat iste čete.

3 PFAJFER Josip, za pom. politkomesara prateće čete, dosadašnji delegat u njemačkoj četi.

4 KRIESBACHER Josip, za politkomesara njemačke čete, dosadašnji pomoćnik komesara iste čete.

18 Kronologija..., n. d., str. 952; Oslobođilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945, Druga knjiga, Vojnoistorijski institut, Beograd, 1958, str. 463—467.

II.

5 PAJEVC Klaus, za pom. polkomesara njemačke čete, dosadašnji pol. delegat iste čete.

1 MAKSIMOVIĆ Gojko, za komandira prateće čete III. bataljona, do sada v.d. komandira 2. čete.

2 BRKIĆ Franjo, za zamjenika komandira 2. čete III. bataljona, do sada vodnik u istom bataljonu.

III.

1 MAĐAR Josipa, za komandira prateće čete III. bataljona, do sada vodnik pratećeg voda.

2 GRANDIĆ Ilija, za pomoćnika komesara prateće čete, do sada delegat pratećeg voda" ..

NA ODSEKU ŽELJEZNIČKE PRUGE SLAVONSKI BROD — NOVA KAPELA

Od štaba 12. divizije 4. brigada je dobila naređenje da u vremenu od 22. oktobra, do 13. novembra 1944. izvodi borbena dejstva na sektoru pruge Slavonski Brod — Nova Kapela, sa zadatkom da ometa neprijateljske pokrete i vrši diverzije. Krenuli su odmah u akciju i 24/25. oktobra presjekli dionicu pruge duplog kolosjeka na devet mjesta. Sjutradan, 26. oktobra, u 22.00 časa krenuli su u akciju kod sela Stupnika i tom prilikom uništili jedan most na putu, a prugu presjekli na šest mjesta. Toga dana, naredbom Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske 12. NOU brigada 12. udarne divizije NOVJ proglašena je proleterskom. Borci i rukovodioci 4. brigade uputili su joj telegram sa borbenim čestitkama sljedeće sadržine:

„Mi bорci i rukovodioci IV brigade nalazeći se na cesti i pruzi, tukući neprijateljske kolone u njihovom bjegu iz naše domovine čestitamo našoj najstarijoj i najboljoj Brigadi u Hrvatskoj naziv „proleterski“. Uvjereni smo da će ona još ljuče i jače napadati i tamaniti fašiste, a mi ćemo se ponositi sa našim drugovima Slavonskim proleterima i oni će nama služiti za uzor, kako se mrzi i kako se tuče neprijatelj, a i kako se ljubi naša napačena, pregažena, ali ne — pobjedena Slavonija, jer ima svoje junačke sinove u brigadama, a napose sokole profetere”.²⁰

19 Arhiv VII, a. NOP, ik. 886, f. 10, d. 10.

20 Arhiv VII, a. NOP, k. 119/7, f. 1, d. 2.

Brigada je 29. oktobra sa 1, 2. i 3. bataljonom postavila neprijatelju zasjedu na glavnom putu u međuprostoru selo Oriovac — selo Stari Slatnik. Na zasjedu je naišla njemačka kolona od 7 tenkova, 4 bornih kola i 4 kamiona sa oko 300 vojnika. U borbi su uništena 1 borna kola i 2 kamiona, a ubijeno je 25 i ranjeno 35 neprijateljskih vojnika. Brigada je imala: 1 poginulog i 1 ranjenog borca. Uspjeh bi bio veći da se raspolagalo jačim protivtenkovskim oruđima.

Prvi bataljon je postavio zasjedu 31. oktobra 1944. na putu Stupničko Brdo — selo Stupnik. Na zasjedu je naišla njemačka kolona od 30 vozila i par tenkova.

U prvom broju „Brigadira“ omladinski rukovodilac Brigade u članku pod naslovom „Ni jedan fašistički gad ne smije pobjeći nekažnjen iz naše zemlje“ je ovako opisao tu akciju:

„Naša mletačka Brigada svakim danom sve više ostvaruje ciljeve naše borbe. Iz dana u dan napadamo raspršene njemačke kolone. Tako je i 31. X 1944. I bataljon sačekao neprijateljsku kolonu u zasjedi kod Brodskog Stupnika... Već u pola 4 ujutro naše su jedinice na položaju i ukopavaju se. Na putu su postavljene nagazne mine i sada se čekalo samo da nađu švabski kamioni... Došao je i taj čas. Prodoše neki kamioni i tenkovi, ali mine nisu eksplodirale... Sve nas je to veoma začudilo... Stab bataljona zato donese odluku da se idući kamioni ili što naišlo da naišlo napadne, jer ćemo se inače praznih ruku vratiti u bazu... I čekali smo... Naidoše kamioni i komesar ovog bataljona Ivan Kretić izdade komandu „pali“.

Jaka vatra iz pušaka, mitraljeza, automata, minobacača, zaustavi neprijateljsku kolonu, a zatim bataljon kreće na juriš. Razvija se borba prsa u prsa i poslije kraćeg vremena Nijemci se razbjegoše“.

U ovoj borbi bataljon je zapalio 2 luksuzna auta, 1 motorkotač i 6 kamiona.²¹ Bataljon je imao 6 lakše ranjenih boraca, 2 izgubljene puške i 2 pištolja.

Sjutradan, 1. novembra, kod sela Stupnika 3. bataljon je napao iz zasjede njemačku kolonu od 30 kamiona i 5 tenkova. Tom prilikom je zapaljeno 5 kamiona, putnički automobil i motocikl, a oštećeno 20 kamiona i 1 tenk.

Istog dana 2. bataljon je postavio zasjedu između s. Broda, Stupnika i Starog Slatnika, dok je njegova 3. če-

21 Arhiv VII, a. NOP, k. 42, f. 2, d. 1: štampa.

ta vršila diverziju na pruzi. Pruga je presječena na 4 mjesta i bataljon se povukao bez gubitaka. Na istom mjestu ovaj bataljon je postavljao zasjedu i 2. novembra, ali ga je neprijatelj obišao. U tim akcijama 2. bataljon je imao 3 ranjena borca.

I 2. novembra, u 01.00 čas, 2. bataljon je postavio zasjedu između sela Stara Slatina i Brodskog Stupnika. U toj borbi nanio je neprijatelju gubitke od nekoliko mrtvih i više ranjenih vojnika, dok je bataljon imao dva ranjena borca. Jedan od njih je bio komandant bataljona Milisav Lazić.²²

Poslije akcija na pruzi Beograd — Zagreb, štab brigade je 2. novembra 1944. prikupio brigadu na odmor u Pleternici. Za to vrijeme 2. bataljon je bio isturen u selu Sulkovi. Šestodnevni odmor u Pleternici iskorišćen je za sređivanje i popunu jedinica, kao i za politički i kulturno-prosvjetni rad. U međuvremenu je formiran i 4. bataljon.

U brigadi je 1. novembra 1944. počeo da izlazi brigadni list „Brigadir“. Izlazio je jednom mjesечно, i bio sadržajno veoma bogat, ali nešto slabije likovne opreme. I svaki bataljon je izdavao svoj list. Tako je 1. bataljon izdavao list „Udarnik“, dok je svaka četa izdavala svoje džepne novine. U tim brigadnim listovima borci su u predahu pisali svoje članke, novele i stihove i o svemu što se ticalo života i rada u borbi i na odmoru.

U Pleternici su ispoljili svoju aktivnost štab brigade, komande bataljona i četa. Analizirana su protekla borbeni dejstva i donošeni zaključci za dalji rad. Bila je aktivna i partijska organizacija, pa su na sastancima kritikovani oni borci i starješine koji su pokazali izvjesne slabosti u toku borbe. Iстicana su i pozitivna iskustva i ističani članovi Partije koji su ispoljili heroizam u tim borbama. . . Brigada je 7. novembra dobila zadatak da u sklopu dejstava 12. udarne divizije jednim bataljom razbijeprijateljske zasjede u meduprostoru Staro Topolje i Donji Andrijevci. Bataljon je porušio prugu na 18 mesta. Dvanaesta udarna divizija je u to vrijeme napadala pru-

²² Arhiv VII, a. NOP, fe. 881, f. 6, d. 1; k. 886, f. 8, d. 22, 27, 34 i 36; k. 888, f. 8, d. 33.

gu između sela Garčin i sela Andrijevci. Pruga je prekinuta na 92 mesta.²³

U izvještaju štaba 12. udarne divizije za oktobar 1944. štabu 6. korpusa NOVJ o organizaciji jedinica i štabova, između ostalog, stoji:

„Kao cjelina Štab 4. brigade zadovoljava, s obzirom na to da je to novoformirana jedinica kao i sam Štab. Dosadašnji rad Štaba davao je preduslova da uz pružanje pomoći bude jedan od onih koji će sve zadatke koji se postave pred njega izvršavati. Harmonija i saglasnost u štabu bila je dobro zastupljena. Komandant brigade je bio vrlo energičan i dobro se snalazio”.²⁴

U ROVOVIMA IZMEĐU VRPOLJA I PIŠKOREVACA

Težište svojih dejstava štab 6. korpusa je usmjerio na istočni dio Slavonije, kako bi omeo organizaciju odbrambenih linija protivnika po dubini sremskog fronta. Zbog toga su brigade 12. divizije usmjerile svoja dejstva ka magistralnom putu i pruzi, između Vrpolja i Nove Kapelle, a posebno prema Đakovu. Takmičarski duh je zahvatilo sve jedinice 12. divizije. Borci, desetine, vodovi, čete, bataljoni do brigade, takmičili su se u obuci, čistoći i ispravnosti oružja, a posebno u uništavanju neprijateljske žive sile i tehnike.

Prema zapovijesti 12. divizije, u ponoć 12/13. novembra, Osječka brigada je napala neprijateljsku posadu u Piškorevcima. Selo je bilo zaposjednuto od jednog nječićkog policijskog bataljona (Kamerhoferove policije).²⁵ Četvrta brigada je dobila zadatak da 12/13. novembra posjedne položaj i osigura napad sa pravca Vrpolja. Noću 12/13. novembra, maršujući prema zapovijesti radi zauzimanja tog položaja — zasjede, brigada je naišla na nječićku zasjedu na pruzi Đakovo — Vrpolje. Neprijatelj je bio očigledno iznenaden, jer kad je čelni 3. bataljon sa čelom kolone izbio na prugu začulo se: „Alt verda”, i odmah je otvorena vatrica. Pošto je štab 3. bataljona bio na čelu kolone, odmah je uslijedila kratka komanda: 1. četa lijevo, 2. desno, juriš! Ovaj napad iz pokreta bio je vrlo

23 Arhiv VII, a. NOP, k. 881, f. 6, d. 1; k. 886, f. 8, d. 42.

24 Zbornik..., tom V, knj. 34, d. 113.

25 Zdravko B. Cvetković, n. d., -str. 125—130.

ZASEDA 4. BR KOD S. PIŠKOREVCI 13/14. 11. 41. God.

brz i silovit, pa je neprijatelj, natjeran u bjekstvo, ostavio na položaju 1 teški mitraljez „maksim“ i 2 puške, a zarobljena su i 2 vojnika. Brz napad 3. bataljona omogućio je glavnini brigade da pravovremeno zauzme pogodne položaje prema Vrpolju. Borci su se u toku noći dobro ukopali na potoku Breznica, zatvarajući komunikaciju Vrpolje — Piškorevci. Kada je Osječka brigada otpočela napad na Piškorevce, Nijemci su, jačine jednog bataljona, iz Vrpolja krenuli u pomoć. Tu se razvila ogorčena borba. Borci su ih dočekali na bliskom odstojanju, a zatim su ih iznenadnom i snažnom vatrom i protivnapadom protjerali i djelimično uništili. Istovremeno je jedna grupa policajskog bataljona, bježeći iz Piškorevaca, došla iza leđa bataljonima koji su bili u zasjedi okrenuti prema Vrpolju. Borci se nisu zbunili, već se jedan dio okrenuo, pa se borba vodila sa dve strane na kratkom odstojanju. Zbunjeni i uplašeni, Nijemci su se predali ili su u borbi izgnuli. Zasjeda brigade je u potpunosti uspjela. Neprijatelju su naneseni teški gubici. Ubijeno je 110 neprijateljskih vojnika, ranjeno 25 i zarobljeno 17 od kojih i jedna žena — njemački policajac. Tu je zaplijenjeno od ratnog materijala i naoružanja: 1 teški mitraljez, 7 puškomitraljeza, 1 teški bacač, 60 pušaka (karabina), 5 šmajsera (automata), 30 pištolja, 19 bombi, kao i dosta opreme, odjeće i municije.²⁶

Jedan od učesnika u izvršenju ovog zadatka o tome je napisao slijedeće:

„Cijela Brigada je na položaju ukopana do glave. Zemljište je jaiko podvodno, a u nekim bunkerima ima i vode. Međutim, to ništa ne smeta borcima, oni mirno očekuju i leže, držeći svoje oružje. Odjednom je otvorena jaka puščana vatra i borba za Piškorevce je počela. Švabe iz Vrpolja i njihove sluge, krenuli su u pomoć napadnutom garnizonu. Još u toku noći naišli su na zasjedu, a bilo ih je oko 100... Čuju se, švapski govore njihove predhodnice — „wer ist dais“. Plotun odgovara, da su tu bori za slobodu, te ih u snažnom naletu odbijamo... Pobješnjele Švabe ponovo nalijecu, ali sada na 1. bataljon. Komandant 1. bataljona Miloš Todorović javlja svojim borcima: „Tišina, i puštaj na 30 metara“. Otvara se jaka vatra iz svih oružja. Komandant baca bijelu raketu i naređuje komandiru 1. čete poručniku Ljubanu

26 Arhiv VII, a. NOP, k. 881, f. 6, d. 1; k. 886, f. 8, d. 44 i 45.

Kovačeviću i komandiru 2. čete Stevi Rosijeru „Naprijed na južniš”, komandant 2. bataljona Franjo Šljivarić je pokušao da sa dvije čete zade Švabama iza leđa i da ih tako dotuče, ali oni uz gubitke ustuknuše. Borci su se vratili u svoje položaje, veseli i bez žrtava govoreći „Alaj smo ih smazali”. Sa pjesmom su zatim krenuli u svoje baze Svetoblažje i Dragotin na zaslženi odmor i sa samo 8 lakše ranjenih boraca”.²⁷

U ovoj borbi se istakao 2. bataljon, a posebno vodnik 3. voda 1. čete Nikola Šolaja, delegat istog voda Jovo Glišić i vodnik 1. voda 2. čete Milan Erkman, koji je predložen za odlikovanje.

Stab brigade je uspješno rukovodio borbom. U bataljonima su se nalazili članovi štaba brigade, što je dalo poseban značaj ovoj uspješnoj borbi.

ODBRAZBENI ZADACI KOD NASICKE BREZNICE

Stab 6. korpusa je svojim planom predvidio uništenje neprijateljskog našičkog odbrambenog čvora. Cvor, je sa centrom u Našicama, činilo još nekoliko uporišta, pa je najprije planirano osvajanje uporišta u Klokočevcu, Velenimirovcu, Našičkoj Breznici i Markovcu, a zatim Našica. U Našicama je bilo oko 1.400 neprijateljskih vojnika, a u okolnim uporištima oko 1.300. Cjelokupan našički odbrambeni čvor bio je dobro utvrđen, a ispred rovova i bunkera bile su minske i žičane prepreke. Sve čvrsto građene zgrade podešene su za odbranu. Za likvidaciju tog spoljnog čvora bile su angažovane brigade 12. divizije, a neposredan napad na Našice izvodile su jedinice 40. divizije. Opštiti šestodnevni napad je otpočeo 18. novembra, a prekinut je 24. novembra 1944. godine.

U okviru opštег zadatka, 4. brigada je dobila, 17. novembra, zadatku da posjedne pogodne položaje na najosjetljivijem pravcu u širem rejonom sela Našička Brezničica, da ga zatvori i sprječi intervenciju neprijatelja ka ugroženom garnizonu Našice. Iz toga pravca je trebalo očekivati i napad neprijateljskih tenkova, pa je brigadi naređeno da poruši mostove, zbog čega joj je dodijeljeno oko 50 kg eksploziva. Iako je brigada u svom sastavu imala vod topova (2 oruđa) 37 mm, bila je ojačana vodom brdskih topova 75 mm i baterijom pt topova 45 mm.

27 Antun Miletić..., n. č., str. 181.

Brigada je u dotadašnjim borbama već postigla značajnije uspjehe. Borci su bili svjesni da im je povjeren odgovoran zadatak i bili su spremni da se založe do kraja da ga što bolje izvrše.

Pošto je primila zadatak, brigada je izvršila pokret i posle pređenih oko 40 km 17. novembra 1944., oko 22.00 časova, stigla u rejon sela Našička Breznica. Neprijateljska posada, jačine oko 40 vojnika, povukla se ne prihvatajući borbu, pa je brigada ušla u selo i posjela položaje za odbranu.

Zemljiste je znatno uticalo na organizaciju odbrane. Ravno, otkriveno i močvarno, ono je u ovom jesenjem mjesecu, zbog znatnih padavina, bilo i podvodno, pa je kao takvo kanalисало dejstva neprijatelja uglavnom duž komunikacije. Kroz rejon predviđen za odbranu prolazio je dobar put i željeznička pruga Osijek — Našice. U pravcu jugozapad-sjeveroistok protiče potok Breznica koji je s obzirom da je bio nabujao, predstavljaо donekle prirodnu protivpješadijsku i protivtenkovsku preku.

Bataljoni brigade su u rejonu prostorije predviđene za organizovanje odbrane zauzeli borbeni poredak u jednom ešelonu sa rezervom jačine dve čete. Artiljerija nije pridavana bataljonima radi njene ekonomičnije i efikasnije upotrebe. Žbog zemljista i objekata na njemu (kanal i šumska pruga), 1. bataljon je postavljen bočno u odnosu na komunikaciju Osijek — Našice, 2. bataljon u sredini borbenog poretka između kanala i komunikacije, dok je 3. bataljon u početku bio zadržan u rezervi, ali je sjustran i on upućen na položaje južno od komunikacije (zapadno od mjesta Jelisavac). Prema tome, prednji kraj odbrane se protezao lijevom obalom potoka Breznica.

U pogledu utvrđivanja, zaprečavanja, rušenja i organizacije vatrenog sistema i protivtenkovske odbrane bilo je preduzeto više mjera. Noći 17/18. novembra izvršen je izbor i posjedanje položaja. Odmah se prišlo organizaciji odbrane. U rejonu 1. bataljona u tu svrhu je iskorišćen visoki nasip, na šumskoj željezničkoj pruzi, u dužini oko 1,5 km. Za organizaciju vatrenog sistema vješto je iskorišćeno naseljeno mjesto. Na istočnoj ivici sela u rejonu k. 98 pojedine kuće su pretvorene u bunkere i u njih su smješteni protivtenkovski topovi. Na tavanima i kro-

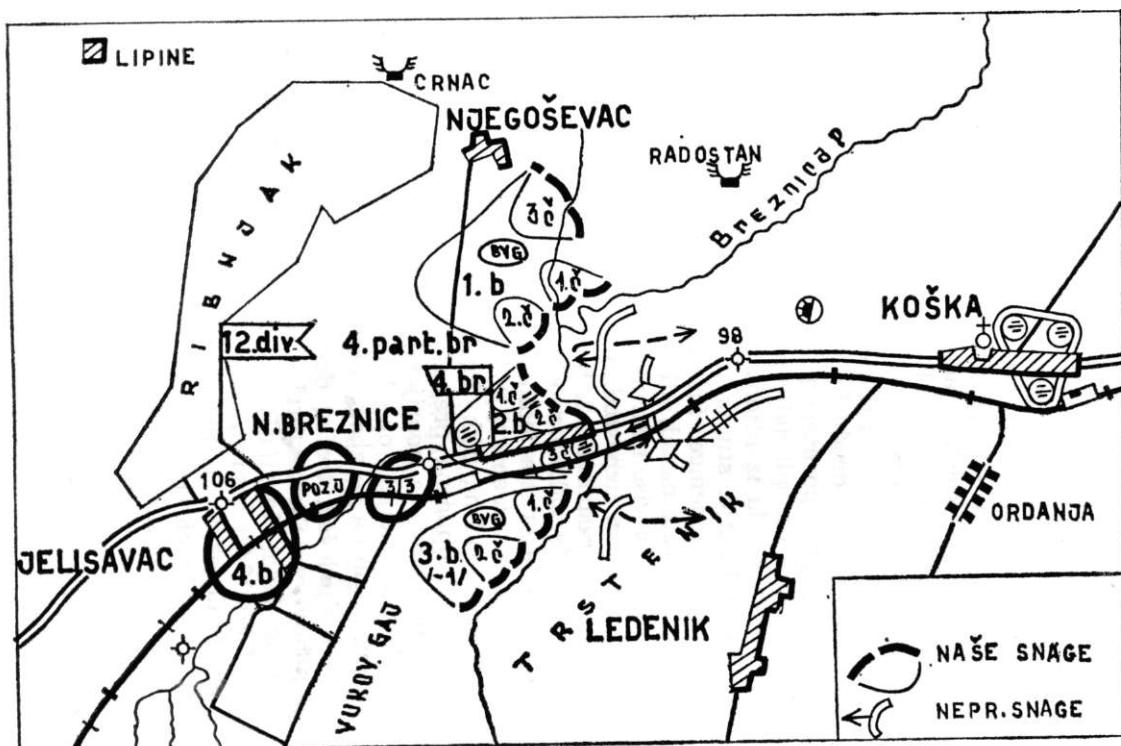
vovima kuća postavljeni su puškomitraljezi. Jedan mitraljez „breda“ postavljen je u rejonu groblja (k. 98), za dejstvo po dolini između pruge i puta u pravcu sela Koška, a drugi kod ciglane na spoju 1. i 2. bataljona. Protivtenkovski topovi postavljeni su tako da mogu bočno dejstvovati na dio komunikacije između sela Koske i ulaza u selo Breznici, naročito ispred porušenog mosta u rejonu k. 98.

Iste noći i sljedećeg jutra porušeni su, sa dosta truda i prilično nestručno, armiranobetonski most na putu i željezni most na pruzi normalnog kolosjeka u rejonu k. 98, što je spriječilo neprijateljskim tenkovima upad u selo Breznici sa tog pravca. Oni bi se pred tim preprekama morali zaustaviti i na taj način bi došli pod uspješnu vatru protivtenkovskih oruđa. Vod topova 75 mm zauzeo je vatreći položaj u selu, odakle je uspješno mogao dejstvovati ispred prednjeg kraja odbrane i u selu Koški. Preduzete su i mjere izviđanja neprijatelja. Jedna izviđačka grupa upućena je u rejon sela Koške sa zadatkom da se maskira, izviđa i izvještava o kretanju neprijatelja.

Borba je otpočela 19. novembra, jer prethodnog dana neprijatelj nije napadao na pravcu brigade. Toga dana neprijatelj je uputio jedan bataljon jačine 400—500 vojnika iz sela Koske prema Breznici u pomoć napadnutom uporištu Našice. Iako je u toku noći i jutra izvršeno rušenje betonskog mosta na putu i željezničkog mosta na pruzi u rejonu k. 98, neprijatelj nije cijenio da se pred njim nalaze snage brigade. Neznajući za prednju liniju odbrane izbio je u marševskom poretku, oko 10.00 časova, u rejon k. 98. Pošto je most bio porušen, neprijatelj se nagomilao i pokušao da savlada prepreku obilaskom puta.

Sa bliskog odstojanja (150—200 metara) dočekan je snažnom vatrom iz cjelokupnog naoružanja. Iznenadjenje je bilo potpuno. Dugo nije uspio da se sredi, a onda je ponovio napad. I taj napad, koji je trajao sve do mraka, bio je odbijen. Izvlačeći mrtve i ranjene, neprijatelj se povukao u selo Košku i toga dana više nije pokušavao da napada. Preostalo vrijeme iskorišćeno je za uređivanje položaja i pripremu za odbijanje novog napada koji je trebalo očekivati.

ODBRAНА 4. BR. KOD S. NASICKE BREZNICE
17—22. 11. 1944. God.

Drugi dan odbrambenih dejstava bio je 20. novembar. Dok su vođene uporne borbe na prilazima neprijateljskom uporištu Našice, oko 1.000 neprijateljskih vojnika, sa 5 tenkova, usmjerilo je napad komunikacijom selo Koška — selo Breznica prema položajima 4. brigade, radi prelaska kanala. Istovremeno se, oko 10.30 časova, druga neprijateljska kolona jačine 200—300 vojnika kretala pravcem selo Koška — Radostan — k. 95, radi napada na lijevo krilo borbenog poretka brigade. Kada su se obje neprijateljske kolone razvile za napad, dočekala ih je snažna vatra iz svih oruđa brigade. U rejону k. 98 na komunikaciji (ispred porušenog mosta) neprijateljski tenkovi su stali, jer nisu mogli dalje preko nabujalog potoka. Protivtenkovska oruđa iz rejona groblja i grupe kuća, sjeverno od komunikacije, stupila su u dejstvo. Čelni tenk je bio pogoden u gusjenice. Prišao je drugi tenk, zakačio ga i počeo šlepovati nazad, ali je i taj bio pogoden. Pošto se ova dva tenka više nisu mogla kretati, otpočela su, poslije malog predaha, neposredno gađati pojedine ciljeve u odbrambenom rasporedu 2. bataljona. Tenkovske granate su lako probijale zidove seoskih kuća u kojima su se nalazila pojedina oružja jedinica brigade. Trebalo je što prije učutkati ove vatrene ciljeve, pa je 3. bataljon izvršio bočni protivnapad na njih. Poslije duže borbe oba tenka su izvučena i upućena prema selu Koški. Borba je trajala do 15.00 časova, a neprijateljske snage, koje su napadale duž komunikacije i one koje su vršile bočni napad, bile su prisiljene da se zbog gubitaka povuku.

I sljedećeg, trećeg dana — 21. novembra, situacija je ponovljena i karakterisali su je isti događaji kao i pretvodnog dana. Neprijatelj je istim snagama i u isto vrijeme, (oko 10.00 časova) počeo sa napadom iz oba pravca. Opet je dočekan snažnom vatrom i poslije nekoliko neuspjelih juriša bio je prisiljen da se povuče (oko 14.00 časova). Aktivnost štaba brigade bila je usmjerena na otkrivanje namjere neprijatelja, pa se na osnovu nekih podataka, koji su govorili da je neprijatelj izviđao lijevo krilo brigade, moglo očekivati da će narednog dana pokušati sa napadom i na tom pravcu. Poslije povlačenja neprijatelja preostalo vrijeme je iskorišćeno za popunu jedinica municijom i opravku narušenog sistema odbrane

— rovova i saobraćajnica. Sa borcima su održani sastanci u vezi sa dosadašnjim uspjesima i predstojećim zadacima. Na sektoru Našica snage 40. divizije su uspjele da se, poslije ponovljenog napada, na pojedinim pravcima dublje ukline u neprijateljski raspored i probiju spoljnu odbranu grada.

Četvrtog dana, 22. novembra, neprijatelj je napao istim snagama, ali je svoj napad proširio i na desno krilo brigade preko k. 100 i Trstenika. Ni ovim napadom nije uspio da postigne svoj cilj. Ponovo ga je dočekala snažna vatrica na svim pravcima i bio je primoran da se povuče.

Ovaj posljednji neprijateljski napad nije bio onakvog intenziteta kao raniji, jer je neprijatelj svoje težište napada prebacio na pravac Donji Miholjac — Našice, uvidjevši bezuspješnost pokušaja da pravcem preko Našičke Breznice pritekne u pomoć opkoljenim u Našicama.

Brigada je zahvaljujući svojoj upornosti odbranila ovaj pravac i ispunila dobijeni zadatak.

Neprijatelj je imao oko 70 mrtvih i oko 300 ranjenih vojnika, dok je iz stroja brigade izbačeno 120 boraca. Najveći gubici pretrpljeni su od artiljerijske i minobacačke vatre. Neprijatelj je imao i 4 oštećena tenka tipa „tigar“, dok su brigadi uništena 2 protivtenkovska oruđa.

Iz ovih šestodnevnih borbi brigada je izvukla sljedeća iskustva: prvi poraz neprijatelja u toku prvog dana borbe, kada je bio dočekan iznenadnom vatrom i protivnapadom odbijen uz veće gubitke, uticao je pozitivno na moral boraca. Dobili su samopouzdanje i vjeru u snagu oružja. Ovaj prvi uspjeh odmah je politički objašnjen u cijeloj brigadi, što se pokazalo korisnim.

Najvažniji činioци koji su uticali na uspjeh brigade bili su: vješto izabran položaj za odbranu, korišćenje prirodne (vodene) prepreke i naseljenog mjesta i odlično organizovan sistem protivtenkovske, artiljerijske i streljačke vatre. Zemljište je bilo, u smislu organizacije odbrane, dobro iskorisćeno, i ono je, zajedno sa vatrenim sistemom, obezbjeđivalo uspjeh. Međutim, uslijed kiša pojavljuvale su se podzemne vode, koje su ulazile u rovove, pa je to stvaralo ogromne poteškoće prilikom izvođenja fortifikacijskih radova, pokreta, snabdevanja, evakuacije ranjenika itd. U sjećanju je ostala jedna noć kada su vojnici morali pri-

ručnim sredstvima da izbacuju vodu iz svojih rovova, da ne bi stajali u njoj, jer je prodirala iz dubine.

Na cijeloj prednjoj odbrambenoj liniji iskorišćen je potok Breznica kao protivpješadijska i protivtenkovska prepreka, koja je odlučno branjena vatrom cjelokupnog naoružanja brigade. Prvi rov bio je iskopan u punom profilu u dužini 100—150 m iza prepreke. On je na mjestima stvarao vatrene džakove, što je omogućilo unakrsnu i bočnu vatu strelačkog oružja (naročito puškomitraljeza i teških mitraljeza 1. bataljona). Naseljeno mjesto je, takođe, iskorišćeno za utvrđivanje. Jače zgrade korišćene su za sklanjanje ljudstva od jake artiljerijske vatre, odnosno od dejstva tenkova neposrednim gađanjem, za komandno mesto i previjalište. Vatreni položaji protivtenkovskih topova bili su izabrani tako da su mogli ispoljiti najefikasnije bočno dejstvo po tenkovima. ¹

Porušeni most na putu preko potoka Breznice (na ulazu u selo) tučen je unakrsnom protivtenkovskom vatrom. Tenkovi su upravo ovdje i oštećeni, pošto su predhodno bili zadržani pred preprekom. Bilo je propusta u pogledu izbora položaja za pojedina protivtenkovska oružja. Neka su postavljena ispred kamare slame ili kukuruzovine, što ih je demaskiralo, pa su tako predstavljala cilj za neprijateljsku artiljeriju i minobacače.

Sadejstvo između pješadije i voda topova 75 mm bilo je dobro. Artiljerija je otvarala vatru samo u odsudnim trenucima, pri nastupanju neprijatelja sa polaznog na jurišni položaj i pri jurišu njegove pješadije i tenkova. Naročito je efikasna bila vatra šrapnel-granatama, zahvaljujući kojima je odbijen jedan juriš neprijatelja.

Obavještajno-izviđačka služba je, takođe, doprinijela uspjehu. Izviđačka grupa upućena u selo Košku ostala je tamo prikrivena čitavo vrijeme i slala je štabu brigade niz dragocjenih podataka.

Komandovanje i veze bili su u ovoj akciji solidno organizovani. Pored telefonske veze, koja je bila neprekidna sa bataljonima i prepostavljenom komandom, veza ličnim dodirom je bila osnovni način komandovanja. Članovi štaba brigade obilazili su bataljone i na licu mjesta pružali pomoć. Hrabrost i izdržljivost pojedinih starješina štaba brigade i bataljona, u nekim odsudnim momentima, bila je presudna za uspjeh u odbrani.

Briga o ranjenicima, snabdijevanju i ishrani ljudstva bila je jedna od važnih komponenti komandovanja. Svaki uspjeh jednog bataljona prenosio se odmah na ostale bataljone i druge jedinice, tako da je ljudstvo bilo stalno upoznato i podsticano na još veće uspjehe i napore. Političko-partijski rad bio je vrlo živ i aktivran, a odvijao se u rovovima putem kratkih razgovora i dogovora komunista. I stanovništvo sela Našička Breznica pružalo je svestranu pomoć jedinicama brigade u ishrani i smještaju i pravilno se odnosilo prema borcima.

Odbranom brigade uspješno je rukovodio načelnik štaba brigade poručnik Jovica Prodanović, pošto je komandant brigade bio na kursu.

Teško je ocijeniti koji je bataljon bio bolji u ovoj teškoj odbrani i upornoj borbi. Sva tri bataljona (4. bataljon je bio u divizijskoj rezervi) su se dobro borila. Ipak najteže je bilo 2. i 3. bataljonu, koji su se borili u zahvatu komunikacije odbijajući napad neprijateljske pješadije i tenkova. U izvještaju štaba 2. bataljona štabu brigade, od 24. 11. 1944., navedeno je:

„Na odbranu bataljona napadalo je oko 500 policajaca. Neprijatelj je svaki put odbijen. Ubijeno je Oko 50, a ranjeno 35 do 40 neprijateljskih vojnika. Bataljon je imao 2 mrtva i 18 ranjenih“. ²⁸

Pošto se nije mogao savladati otpor neprijatelja u objektu dvora, štab 6. korpusa je, 24. novembra u 04.00 časova, naredio da se napad na Našice obustavi.

I pored toga što su jedinice 6. korpusa bile premorene, uspjeh u napadu na Našice ne bi izostao da je bilo više upornosti kod nekih štabova i da je postojala jaka rezerva koja bi sprječila intervenciju neprijatelja iz susjednih uporišta. Iako nije osvojeno uporište Našice, postignuti su veliki rezultati. Prema izvještaju štaba 6. korpusa od 2. decembra 1944. Nijemci su u šestodnevnim borbama imali 800 mrtvih i oko 700 ranjenih. Zaplijenjeno je: 21 mitraljez, 6 puškomitraljeza, 10 automata, 570 pušaka, 9 minobacača i drugog ratnog materijala. Uništen

28 Arhiv VII, a. NOP, k. 887, f. 2, d. 24; Operativni dnevnik 4. brigade; Vojni glasnik broj 12/1966, str. 101—107; Oslobođilački rat naroda Jugoslavije..., knj. 2, str. 467—468.

je 1 kamion, 1 oklopni automobil, 3 tenka, 4 borna kola, 1 haubica i 2 protivoklopna topa. Gubici korpusa su iznosi: 145 poginulih i 731 ranjenih.²⁹ Brigada je imala 11 mrtvih, 5 nestalih i 74 ranjenih boraca. I pošto su borci brigade krajem novembra čuli vijesti da je njihov Vrhovni komandant proglašen za narodnog heroja 19. novembra 1944. odmah su mu uputili čestitku sljedeće sadržine:

„Mi, borci i rukovodioci IV. Brigade XII. Udarne Divizije, prilikom Tvoga proglašenja za „Narodnog Heroja”, šaljemo Ti junačke pozdrave i odajemo Ti priznanje, naš ljubljeni vođo, koji si imao smijelosti, da u našim najtežim danima digneš zastavu slobode i da nas povedeš u krvavu, ali slavnu borbu, za spas naše porobljene domovine.

Naša srca Ti žele sve dobro, a naša je parola: Uz Tita i narod, kroz vatru i vodu, do konačnog uništenja mrskog fašizma i njegovih pomagača“.

NA RIJECI ORLJAVI

Nakon napada na uporište Našice uslijedio je novi zadatak. Operativni dio štaba brigade, sa dva bataljona, krenuo je u Požešku kotlinu, u sastav 40. divizije NOVJ, da potpomognе napad na uporište Pleternicu. Krenuli su pravcem Borovik — Paučje. U Paučju su se ukrcali na mali voz i tako stigli u Caglin, a zatim u pravcu Pleternice u selo Bilač. Brigada je dobila zadatak da spriječi intervenciju neprijatelja s pravca Gornji Andrijevci — Pleternica, da prekopa taj put, poruši mostove na njemu i s jednim bataljonom ojača 18. (slavonsku) udarnu brigadu.³⁰

Štab brigade je izdao 1. decembra 1944. zapovijest za posjedanje položaja za odbranu na liniji: Ribnjak k. 121 — k. 153, k. 119 — desna obala r. Orljave, pa sve do Brežničkog kanala, a zatim duž kanala do k. 140. Položaj je posjednut 2. decembra 1944. u 02.00 časa: 3. bataljon je posjeo rejon Ribnjak, k. 153 isključno k. 119; 1. bataljon je posjeo položaj k. 119 isključno s. Sulkovci; 2. bataljon je, 2. decembra postavio zasjedu u selu Grižići

²⁹ Arhiv VII, a. NOP, k. 119/7, f. 1, d. 3.

³⁰ Antun Miletić..., n. č. str. 181—182; Rade Roksandić, Zdravko Cvetković..., n. d., str. 169—172.

(komoru je ostavio u selu Kadanovcima), a 3. decembra je posjeo položaj na desnom krilu brigade u selu Sulkovcima.

Neprijateljske snage — ustaše iz Štefančića bojne iz uporišta sela Sibinja i domobrani iz 4. gorskog zdruga, u jačini oko 800 ljudi, krenule su 2. decembra 1944. u pomoć napadnutom uporištu u Pleternici. Borba je počela u 11.30 časova. Neprijatelj je na lukav način izmanevrisao zasjedu, ali mu nije uspjelo da zarobi komoru 2. bataljana, pošto mu se za leđima našao 2. bataljon koji ga je odbacio u selo Zgrade. U napadu na komoru neprijatelj je uspjeo da zarobi 1 kola, 2 kare i 18 pušaka.

Nakon pola sata neprijatelj je koncentrisao svoje snage u selu Brodski Drenovac i krenuo ka Pleternici. Glavne snage je uputio pravcem selo Drenovac — selo Frkljevci, gdje ga je dočekao 1. i 3. bataljon. Nakon kraćeg oštrog sudara, neprijatelj se nije uspio probiti ka Pleternici, već je odbačen uz znatne gubitke.

Istog dana došlo je do borbe između 2. bataljona, koji je krenuo u protivnapad na Brežnički kanal (u momenu kad je probijen položaj 18. brigade) i neprijatelja jačine oko 800 vojnika 2. bojne 4. gorskog zdruga, koji su htjeli da se probiju na pravcu selo Sulkovci — Pleternica. Napad je odbijen i bataljon je zadržao položaj kod sela Sulkovca i Brežničkog kanala.

Prvog dana borbe, dok je trajao najžešći napad neprijatelja, primijećeno je da se u jednoj kući, 300 metara ispred 3. bataljona, grupišu neprijateljski vojnici. Pomoćnik komesara 3. bataljona, Marko Rusić, pritročao je topu 37 mm i, brzo nišaneći preko cijevi, opalio 2 puta u kuću. Ovo je stvorilo paniku kod neprijatelja i nastalo je bježanje, pa su neprijateljski vojnici bili dobra meta puško-mitraljescima brigade.

Neprijatelj je i 3. decembra više puta pokušavao da se probije prema Pleternici, ali je uvijek odbijan vatrom i protivnapadima 2. bataljona. Toga dana, oko 23.00 časa, jakim snagama neprijatelj je pokušao napad preko k. 192 duž Brežničkog kanala (preko desnog boka 2. bataljona), ali je i tada odbijen i odbačen prema selu Koprivnici. Borba je završena 4. decembra 1944. u 02.00 časa kad je oslobođena i Pleternica.

ODBRANA 4. BR. NA R. ORLJAVI ZA VREME NAPADA NA
PLETERNICU 2—4. 12. 1944. God.

U borbi su poginuli komandant 1. bataljona Miloš Toaorović i pomoćnik političkog komesara čete Bogdan Kavić. Ranjena su 3 borca: komesar 1. bataljona Đuro Kretić, komandir 1. čete 1. bataljona Ljuban Kovačević i komandir 3. čete Vlado Vadarski. Naročito se istakao 2. bataljon, a od boraca i starješina: komandir 1. čete Borislav Durić, pomoćnik političkog komesara 1. čete Josip Perković, vodnik 3. čete Ivan Čulinović, vodnik 1. čete Nikola Solaja, delegat u pratećoj četi Martin Petrin, nišadnžija „džon-bula“ Savo Bulajić i nišadnžija teškog mitraljeza Ivan Baničević.

Brigada je u potpunosti izvršila postavljene zadatke. Neprijatelj nije uspio probiti položaj i priteći u pomoć posadi u Pleternici. Svi postupci u komandovanju bili su dobiti, hrabrost boraca i rukovodilaca (posebno 2. bataljona) bila je na visini. Komandant 1. bataljona, Miloš Todorović, poginuo je komandujući svojim bataljonom, ali nije dozvolio da neprijatelj probije njegov položaj.³¹

Tih prvih decembarskih dana 1944., godine 4. brigada je brojala 1.166 boraca i rukovodilaca, i to: 217 radnika, 694 seljaka, 19 intelektualaca, 78 obrtnika i sitnih trgovaca, 44 namještenika i srednjoškolca, 12 vojnih lica i 2 policijaca, žandarma ili financa. Nacionalni sastav je bio sljedeći. 729 Hrvata, 247 Srba, 2 Slovenca, 32 Muslimana, 79 Italijana, 7 Rusa, 14 Mađara, 11 Čehoslovaka, 31 Nijemac i 15 Poljaka.

U borbi za Pleternicu 4. brigada je učestvovala od 2. decembra, od 11.30 časova, pa sve do 4. decembra do 23.00 časa. O toj borbi jedinica 4. brigade komandant 40. divizije, pukovnik Veljko Kovačević, dao je sljedeću ocjenu:

„Brigada je vodila borbu sa neprijateljem koji je došao iz uporišta Sifomj i Andrijevcu u jačini oko 400 vojnika. Neprijatelj je izvršio svoj prvi napad iznenada na komoru brigade u selu Kadaoovci, ali je nije uspio zarobiti jer je bio odmah sa leđa napadnut jednim bataljonom. Neprijatelj je odbačen u pravcu Zagrade. Ponovo je skoncentrisao svoje snage u selu Drenovac i krenuo u napad prema centru brigade, ali je bio odbačen. Brigada je imala saradivati sa XVIII brigadom pa kada je položaj

31 Arhiv VII, a. NOP, k. 119/7, f. 1, d. 3; k. 883, f. 2, d. 6; k. 886, f. 2, d. 2; Zbornik..., tom V, knj. 36, d. 16, 54, 111, 131, 134 i 138.

brigade bio probijen, IV brigada je prebacila jedan bataljon na kanal Breznica da spriječi neprijatelju daljnje nadiranje. Taj bataljon morao je voditi sa neprijateljem borbu i manevrom i borbenom uspjelo mu je odbiti neprijatelja.

3. XII u 23 sata neprijatelj je sa jakim snagama pokušao da se probije kanalom duž Breznice ali je dočekan velikom vatrom i odbačen prema selu Koprivnici. Brigada je izvršila svoj zadatok: neprijatelj nije prodro prema Pleternici. Porušila je mostove na rijeci Orljavi i Londži, te most koji vodi iz Sulkovca prema Drenovcu. Ubijeno je 17 neprijateljskih vojnika, ranjeno oko 30 a zarobljeno 2. Zaplijenjeno: 3 puške. Gubici Brigade bili su 5 drugova među kojima komandant 1. bataljona. Ranjeno 3 među kojima komesar bataljona. Utrošeno municije svega 12.000, izgubljena 4 jahaća konja sa priborom, oštećen jedan šarac".³²

Pod pritiskom jedinica 40. divizije djelovi ustaško-domobranske 7. gorske divizije, napustili su 5/6. decembra 1944. Slavonsku Požegu i povukli se u Novu Kapelu i Batrinu. Tada su u Slavonsku Požegu ušle jedinice 40. divizije.

Poslije povlačenja neprijatelja Slavonsku Požegu je posjeo štab 4. brigade sa prištapskim jedinicama i 3. i 4. bataljonom, dok je sa 1. i 2. bataljom posjeo Pleternicu.

U tim rejonima brigada je ostala sve do 22. decembra 1944. godine. Za to vrijeme je održala nekoliko mitinga i priredbi za narod, ali je i dalje bila orijentisana na glavni zadatok da spriječi neprijatelju prodror u Požešku kotlinu iz prayca Sibinj — Gornji Andrijevci — Grižići — Pleternica.³³

U SLAVONSKOJ POŽEGI I PLETERNICI — BATALJONI U AKCIJAMA

Stab brigade je, poslije kraćeg odmora i analiziranja proteklih dejstava, preuzeo više borbenih akcija upućivanjem pojedinih bataljona iz Slavonske Požege i Pleternice.

Tako je 2. bataljon iz Pleternice između 4. i 10. decembra 1944. izvršio manje napade i pretres sela: Zagra-

³² Zbornik..., tom V, knj. 36, d. 16. Iz brigadne komore nestalo je tom prilikom 11 boraca, a od oružja i opreme izgubljeno je 11 pušaka, 6 opasača, 9 fišeklija, dvoja kola, jedno kare, 2 poljska kazana, pribor za jelo i alat obućarske i brijačke radionice (Arhiv VII, a. NOP, k. 881, f. 2, d. 1).

³³ Arhiv VII, a. NOP, k. 883, i. 2, d. 6; k. 886, f. 2, d. 1 i 2; k. 1291, f. 3, d. 51.

đe, Bućje Brodsko i Brodskog Drenovča, zaro bivši 2 neprijateljska vojnika. Ovaj bataljon je 16. decembra postavio zasjedu na dijelu glavne komunikacije Zagreb — Beograd, između sela Stari Slatnik — Brod — Stupnik, u rejonu Stupničko Brdo (k. 203). Na zasjedu je naišlo 150 ustaša, koji su dočekani vatrom i napadom. Ubijeno je 8 i ranjeno 12 ustaša, dok su 2 borca iz bataljona teže ranjena. Da zasjeda nije otkrivena, uspjeh bi bio znatno veći.³⁴ U akciji se istakao komandir 3. čete Nikola Ivošević.

Treći bataljon je izlaskom iz Slavonske Požege, 17. decembra 1944., postavio zasjedu na putu Nova Gradiška — Nova Kapela, između sela Rešetari i sela Adžepovci, u šumi Gostinac. Na zasjedu je naišlo 60 ustaša. Bataljon je snažnom vatrom naneo neprijatelju gubitke od 5 mrtvih i 5 zarobljenih sa 4 puške i jednim puškomitraljezom. I ovdje bi uspjeh bio veći da zasjeda nije otkrivena. O toj akciji je Marko Rusić, pomoćnih političkog komesara tog bataljona, zapisao:

„Od 17. decembra 1944. 3. bataljon se odmarao više dana u SI. Pošto nikad nije bilo potrebno dugo odmaranje, ito je Stab brigade planirao zasjedu na putu Kapela — N. Gradiška kod s. Rešetari. Znali smo da tom komunikacijom češće prolaze kolone neprijatelja, no rijetko noću. Zato smo na marš krenuli s namjerom da prije zore zaposjednemo položaj. Po lijepom danu, obasjan suncem oko 9 časova pojavio se neprijatelj u jačini 60 vojnika iz pravca N. Gradiške. Bezbržni i sigurni da nemaju u blizini koga da se plaše, pjevajući pogrdne pjesme o partizanima, još usputno opaljujući po koji metak. Kada su došli ispred čete kojom je komandovao Mijo Kovačević borci prvog voda su na komandu „pali“ opalili plotun i to je bilo dovoljno da 5 neprijateljskih vojnika ostanu na mjestu mrtvi, a 5 su zarobljeni. Vraćajući se u SI. Požegu jedan od boraca reče komandantu 3. bataljona Martinu Miroslavljeviću da ih dobro poznaje iz „Mujine bojne“ jer je i sam tamo bio neko vrijeme, zna ih da su kao kaznena ekspedicija vršili zlodjela u Sremu i na Fruskoj gori. Na saslušanju su sve priznali, a bilo je dovoljno dokaza da im narodni sud izrekne odgovarajuće kazne“.

Sjutradan, 18. decembra, 4. bataljon je postavio zasjedu na prostoru Nova Kapela — Nova Gradiška, u rejonu Bili Brig (k. 128). Neprijateljska kolona dočekana je jakom vatrom i tom prilikom naneseni su joj gubici: 6 mrtvih i 4 ranjena, a 1 putnički automobil je uništen. Ba-

34 Arhiv VII, a. NOP, k. 888, f. 8, d. 33.

taljon nije imao gubitaka, ali uspjeh nije u potpunosti postignut, jer su neki dezterteri otkrili položaj bataljona.

Ni 1. i 2. bataljoni nisu mirovali. Oni su postavili 20/21. decembra zasjedu na glavnom putu na prostoru između sela Rešetari i Adžepovaca, u šumi Gostinac. Neprijatelj je sačekan snažnom vatrom, i pretrpeo je gubitke od 8 mrtvih i 7 ranjenih vojnika, dok su 2 vojnika zarobljena. Zaplijenjeno je 6 pušaka, 1 šmajser i 1 pištolj, a uništена su 2 kamiona.

Bataljoni su imali 4 lakše ranjena borca. Uspjeh nije postignut do kraja, jer je naišao oklopni voz — „pancer“ i nekoliko neprijateljskih tenkova, te su se bataljoni morali povući.

Zatim je 2. bataljon izvršio napad, 22. decembra, na posadu na mostu i tri bunkera u selu Rešetari. Posada je bila jačine 1 satnije (čete) ustaša. Napad nije u potpunosti uspio, jer se nisu znali tačni podaci o rasporedu i jačini neprijatelja. Ipak su neprijatelju nanijeti gubici od 10 mrtvih i 10 ranjenih vojnika. Zaplijenjen je i puškomitrailjez, 2 puške i 5 bombi. Gubici bataljona bili su: 1 poginuli i 1 ranjeni borac. U povratku iz akcije mobilisano je 17 novih boraca iz sela: Drežnika, Bukovice i Gunjavaca. U ovoj akciji istakli su se Ivan Jukić, Petar Radman, Brinder i Mrgan (mitraljezac).³⁵

U međuvremenu, 20. decembra, borci i rukovodiovi 4. brigade poslali su iz Slavonske Požege Vrhovnom komandantu NOV i POJ sljedeću čestitku:

„NAŠEM NARODNOM JUNAKU MARŠALU JUGOSLAVIJE JOSIPU BROZU TITU,

Mi borci i rukovodioci IV. Brigade XII udarne Divizije šaljemo Ti junačke pozdrave, odajemo priznanje i šaljemo iskrene čestitke TÉBI naš junače, koji si imao smjelosti, da kada bijasmo u najtežim dainima osramoćeni i pregaženi, da dignes bojnu zastavu i da nais povedeš u neravnu borbu za junački spas naše napáene Domovine.

Ti koji imaš hrabrosti pogledati krvavim ofanzivama u oči, svim špekulantima i, politikantima, svima reći istinu u lice a svoj narod, kao otac djecu okupljati i smjelo voditi iz pobjede u pobjedu.

³⁵ Arhiv VII, a. NOP, k. 882, f. 2, d. 31; k. 887, f. 2, d. 24; k. 888, f. 8, d. 33; Zbornik .., tom V, knj. 36. d. 156.

Naša srca Ti žele samo dobro, a naša parola je *uz našega TITA i za TITA* u vodu i vatru do konačnog uništenja mrskog fašizma i njegovih pomagača".³⁶

Dok je 4. brigada dejstvovala na komunikaciji Stari Slatnik — Nova Gradiška, u isto vreme je i Osječka brigada vodila slične akcije na komunikaciji Đakovo — s. Levanjska Varoš. To se svakako neprijatelju nije svidjelo, te je iz Đakova otpočeo, 23. decembra, petodnevni napad u pravcu sela Levanjska Varoš protiv Osječke udarne brigade 21. udarne divizije. Zbog toga je odmah uslijedila zapovijest 4. brigadi za pokret radi promjene mjesta boravka i izvršenja novog zadatka. Pravac pokreta je bio od Slavonske Požege preko Jakšića, Sumanovaca, Grabara do Zarilaca. Brigada je stigla u selo Ruševo 27. decembra i odmah zauzela položaje u reonu selo Paka — Sovski Dol. Istog dana neprijatelj je zauzeo Levanjsku Varoš.³⁷

Tih posljednjih dana 1944. na traženje štaba 12. udarne divizije dostavljen je spisak rukovodilaca štaba 4. brigade (uži dio) i štabova 1, 2, 3. i 4. bataljona. Uži štab brigade bio je sljedeći: — komandant brigade kapetan Nikola Dolinić, politički komesar major Vlado Milanović, pomoćnik političkog komesara kapetan Stanko Obradović, načelnik štaba poručnik Jovica Prodanović, ađutant brigade poručnik Čedo Borožan i vojno-obavještajni oficir Ilija Jakšić.

U štabovima bataljona bili su sljedeći:

Komandant 1. bataljona bio je poručnik Radivoje Rončević, politički komesar kapetan Đuro Kretić, pomoćnik političkog komesara poručnik Jovo Stanković i ađutant bataljona poručnik Slavko Krstonošić.

Komandant 2. bataljona bio je poručnik Franjo Šljivarić, politički komesar kapetan Ljubiša Mamutović, pomoćnik političkog komesara Vojislav Čirić, ađutant potporučnik Uroš Marković i vojno-obavještajni oficir Isidor Agotić.

Komandant 3. bataljona bio je kapetan Martin Miroslavljević, politički komesar kapetan Antun Zivković, pomoćnik komesara poručnik Marko Rusić, ađutant zastav-

36 Arhiv VII, a. NOP, ik. 886, f. 5, d. 9.

37 Arhiv VII, a. NOP, k. 886, f. 9, d. 4 i 11; f. 1/I, d. 2; Antun Miletić..., n. č., istr. 183.

nik Pavle Pavelić i vojno-obavještajni oficir Miloje Komnenda.

Komandant 4. bataljona bio je Savo Grabundžija, politički komesar kapetan Zvonko Jurec, pomoćnik političkog komesara poručnik Nikola Mandić, adutant stariji vođnik Petar Davinić i vojno-obavještajni oficir Nego Vraćarić.³⁸

Treba odmah ukazati na sve promjene u rukovodčem kadru koje su se desile i uslijedile. Komandant 1. bataljona, pomoćnik Radivoje Rončević, postavljen je na mjesto Milisava Lazića, koji je bio ranjen 2. novembra 1944. na pruzi Beograd — Zagreb kod s. Stari Slatnik, a pomoćnik političkog komesara 1. bataljona Jovo Stanković postavljen je umjesto Nikole Bjelca, koji je premješten u 12. proletersku brigadu.

Komandant 4. bataljona Savo Grabundžija (do tada operativni oficir 3. bataljona) i politički komesar bataljona Zvonko Jurec (na raspoloženju) postavljeni su umjesto dotadašnjeg komandanta 2. bataljona Nikole Markovića, odnosno političkog komesara Ive Đurašinovića, koji su stavljeni na raspoloženje štabu brigade.

U brigadi su krajem godine izvršene još neke kadrovske promjene. Iz brigade je premješten u politički odjel 40. divizije komesar brigade Vlado Milanović Had, a za komesara brigade postavljen je Pero Kojadinović. Načelnik štaba brigade Jovica Prodanović Boj premješten je za načelnika štaba Osječke brigade, a za novog načelnika štaba brigade postavljen je poručnik Franjo Sljivarić. Na mjesto Franje Sljivarića, za komandanta 2. bataljona, postavljen je Andrija Anger. Za komandanta 1. bataljona postavljen je Uroš Marković, do tada adutant 2. bataljona, a za adutanta 2. bataljona postavljen je poručnik Ljuban Kovacević, do tada vršilac dužnosti komandanta 1. bataljona. Za adutanta 4. bataljona postavljen je Marko Primorac, do tada šef kancelarije u štabu brigade. Za referenta naoružanja u štabu brigade postavljen je stariji vođnik Stojan Kačar, a za referenta naoružanja u 2. bataljonus Dušan Pavić.

Pored ovih starješina postavljeni su naredbom štaba brigade i referenti za popunu ljudstvom i tehnikom. Za

38 Arhiv VII, a. NOP, k. 886, f. 5, d. 6 i 10.

šefa popune u Brigadi postavljen je stariji vodnik Peta? Davinić, do tada adžutant 4. bataljona. Za referenta popune u 1. bataljonu Martin Pilar; za referenta popune u 2. bataljonu Ivan Cerenski; za referenta popune u 3. bataljonu Savo Malović (do tada komesar 2. čete 3. bataljona) i za referenta popune u 4. bataljonu Ibro Husković.³⁹

DEJSTVO U ŠIREM REJONU DILJ PLANINE

Glavni zadatak brigade od 1. do 6. januara 1945. bio je da onesposobi komunikacije: Pakrac — Ruševa i Gornji Slatnik — Đedina Rijeka radi ometanja neprijatelja i njegove motorizacije.

Stab brigade, sa 2. i 4. bataljonom i prištapskim jedinicama, bio je razmješten u Ruševu, 1. bataljon u s. Migalovci (6 km sjeverno do Ruševa), a 3. bataljon je, kao stalna posada, bio u Pleternici.

Onesposobljavanje komunikacije Đakovo — Ruševa vršeno je njenim prekopavanjem u rejonu sela Paka i sela Savski Dol. Pored ovog zadatka obavljeno je i izviđanje pravca selo Ruševa — Đakovo i postavljanje zasjeda, odnosno danonoćno držanje položaja u rejonima Paka i Savskog Dola. Brigada je ove zadatke izvršavala slanjem pojedinih bataljona u mesta prekopavanja komunikacija i zaposijedanjem položaja na odbranu na smjenu svaka 24 časa. Dok je jedan bataljon bio na zadatku, ostali bataljoni su se odmarali u mjestima razmještaja, izvodili vojnu i političku obuku i održavali četne i bataljonske sastanke. Najteže je bilo posluzi protivoklopnog topa 37 mm, jer je uvijek pridodavan onom bataljonu koji je išao na položaj.

I komunikacija Slatnik — Đedina Rijeka prekopavana je u rejonu Dilj planine. Na ovom pravcu, tj. u rejonima neprijateljskih uporišta sjeverno od Slavonskog Broda, kod sela: Rastuše, Grabarje, Počrakavlje i Podvinjsko Bukovje, obavljena su nasilna izviđanja prepadima pojedinih bataljona, kao i napadi cijele brigade radi uništavanja neprijateljske žive sile, hvatanja neprijateljskih

³⁹ Arhiv VII, a. NOP, k. 881, f. 6, d. 1; k. 886, f. 5, d. 6 i 10; k. 886, f. 11, d. 16; k. 887, f. 2, d. 24; k. 888, f. 11 d. 22.

Vojnika i oficira i ometanja neprijateljskog saobraćaja na komunikaciji Beograd — Zagreb.

Tako je, na primjer, izvršio nasilno izviđanje 2. bataljon 1/2. januara 1945. godine.

Oko 22.00 časa telefonski je naređeno od strane 12. udarne divizije da se uputi jedan bataljon na izviđanje u mjesto: Počravlje, Grabarje, Rastušje, da napadne neprijatelja iznenadnim prepadom i da se po svaku cijenu dovede bar jedan neprijateljski vojnik.⁴⁰

Na osnovu ovog naređenja određen je, odnosno upućen 2. bataljon, koji je krenuo u 23.00 časa.

U noći 1/2. januara 1. bataljon je izvršio prepad na uporišta u Grabarju i pri prepadu uništio dva kamiona sa opremom, ubio 2 neprijateljska vojnika i oko 15 ranio. Bataljon je utvrdio da u uporištu ima 400 do 500 neprijateljskih vojnika sa kamionima. U borbi je poginuo borac Marko Tomašević iz sela Sopja, a 6 je ranjeno. Bataljon se iz akcije povukao 2. januara u 18.00 časova.⁴¹

Istoga dana je komandant brigade, kapetan Nikola Dolinić, održao sastanak sa vojno-obavještajnim oficirima brigade i bataljona i postavio zadatku da utvrde brojno stanje neprijateljskih vojnika u selima: Grabarje, Rastušje i Bukovlje, i odlučio da se napadne na neprijateljsko uporište Grabarje.

U toku 5. januara primljen je izvještaj od vojno-obavještajnog oficira brigade da je 4. januara u 16. časova u Grabarje i Rastušje došla kolona vojske obučena u njemačke uniforme sa domobranskim kapama i da svi govore hrvatski. Starješine su im njemački oficiri. Brojno stanje je bilo oko 500 do 600 vojnika pješaka, a od naoružanja su imali 2 topa, 2 minobacača i ostalo pješadijsko naoružanje.

Istoga dana primljen je izvještaj od istog obavještajnog oficira da je oko 10.00 časova krenula grupa neprijateljskih vojnika (30 do 40) iz Grabarja u Kindrovo. Svi su bili sa fesovima, a namjera nije poznata.

U Podvinjskom Bukovju i Rastušju stanje se promjenilo, jer je došla druga posada, čiji su sastav i jačina nepoznati, ali se cijeni oko 400 njemačkih vojnika.

⁴⁰ Arhiv VII, a. NOP, k. 886, f. 1/I, d. 3, 4 i 5; k. 887, f. 2, d. 24; k. 888, f. 9, d. 26.

⁴¹ Arhiv VII, a. NOP, k. 888, f. 8, d. 33.

Vojnoobavještajni oficir 1. bataljona izvijestio je 3. januara, u 13.00 časova, da se neprijatelj povukao iz sela Trnave, a da je 4. januara ujutro došao u selo Majar gdje se zadržao cijelo poslije podne. Neprijateljski vojnici su bili maskirani u bijele čaršave.

U 10.00 časova, 5. januara, naređeno je 1., 2. i 4. bataljonu da budu spremni da u 11.00 časova krenu na izvršenje zadatka.

Štabu Diljskog NOP odreda štab 6. Korpusa naredio je, 5. januara, da se za izvršenje sledećeg zadatka stavlja pod komandom 4. brigade.

U 13.00 časova je štab 4. brigade izdao zapovijest za napad na neprijateljsko uporište u selu Grabarje u toku noći 5/6. januara.

Operativni štab brigade sa 1., 2. i 4. bataljonom izvršio je pokret u 14.30 časova iz sela Ruševa za selo Matković Malu, odakle je krenuo u napad. Ostali dijelovi brigade (i dio štaba brigade ostali su u selu Ruševu) osim 1. čete 1. bataljona, koja je zadržana na položaju selo Savski Dol k. 266 — Bilo Dilja (na pravcu Đakovo — Ruševu).

U zapovijesti štaba brigade za napad, između ostalog, pisalo je:

„Stab ove brigade, 1., 2. i 4. bataljon uz pomoć Diljskog NOP odreda ima zadatak da vještim naletom na prepad upadne u selo Grabarje, te iznenadi neprijatelja i na taj način ga poluče, izvuče mogući plijen i uništi njegova prevozna sredstva“.

Operativni štab brigade sa 1., 2. i 4. bataljonom, uz sadejstvo Diljskog NOP odreda, izvršio je napad na neprijateljsko uporište u Grabarju. Napad je izvršio 1. i 4. bataljon, dok je 2. bataljon (1. četa) bio u zasjedi prema selu Rastušje. On je izvršio lažni napad na selo. Diljski NOP odred je sa jednom četom izvršio lažni napad na uporište Tomica, a sa drugom sa brda Bukovički vinogradi na uporište Bukovlje — Podvršje. Borba je počela u 02.00 časova 6. januara i trajala je do 03.00 časova. Tok borbe se odvijao na slijedeći način:

Bataljoni su stigli na određeno mjesto — polazne položaje, u 01.00 čas. Privukli su se polako ka Grabarju i oko 02.00 časa počeo je napad. Iz minobacača je otvorena brza paljba a zatim je, na dati znak raketom, počeo juriš. Neprijatelj je otvorio jaku vatru na jedinice brigade, ali

su se one ipak uspjele privući do prvih kuća u selu. Uslijed nadmoćnosti neprijateljske pješadijske vatre iz kuća, vatre minobacača iz uporišta u selu Rastušje, kao i artiljerijske vatre iz Slavonskog Broda juriš je morao biti obustavljen i naređeno je povlačenje.

Za vrijeme napada na Grabarje, prateća četa 2. bataljona je podržavala vatrom 1. i 4. bataljon i obezbjeđivala snaga 2. bataljona sa pravca Slavonskog Broda. Zadatak je bio zadržati neprijatelja iz Slavonskog Broda, pa je uporište tučeno minobacačkom vatrom, radi čega su utrošene 72 mine iz teškog bacača.⁴²

Ova akcija nije uspjela pošto se nije raspolagalo sa detaljnim rasporedom neprijatelja. Sem toga i organizovanje napada nije bilo dobro postavljeno. Ako je trebalo noćnim napadom iznenaditi neprijatelja, nije trebalo pretvodno dejstvovati minobacačima. Neprijatelj, je ovom vatrom bio uzbudjen pa je jakom vatrom preduhitrio juriš. Istovremeno po našim jedinicama otvorio je jaku vatu iz uporišta Podvinje i Raštulje iz minobacača i topova iz Slavonskog Broda.

Neprijatelj je ipak pretrpjeo gubitke od 10 mrtvih i preko 20 ranjenih. Naši gubici su bili: 1 poginuli (Bakić) i 12 ranjenih boraca od kojih 1 teži ranjenik.

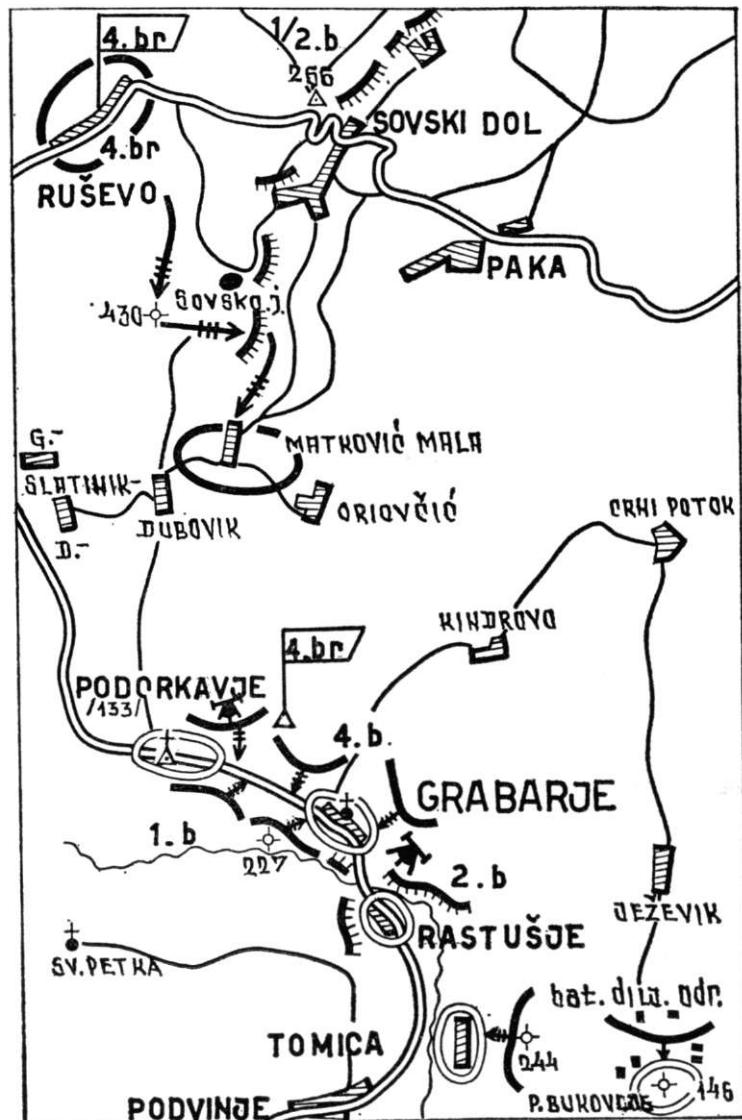
Za vrijeme dejstva jedinica 4. brigade u rejonu Dlja, u prvih 6 januarskih dana, 3. bataljon je bio u Pleternici kao stalna posada, sa osnovnim zadatkom da spriječi prodor neprijateljskih snaga u Požešku kotlinu.

U cilju izvršenja ovog zadatka bataljon je izviđao u pravcu N. Kapele, Bučja i Drenovca. Položaje je organizovao na liniji: r. Orljava (s. Frkljevci) — selo Bresnica, radi spriječavanja upada neprijateljskih snaga u Požešku kotlinu. Na ovaj položaj je isturao po jedan vod iz svake čete radi osiguranja. Sa ostatkom snaga izvodio je vojno-stručnu i političku obuku.

Pored odbrambenih zadataka, bataljon je, po naredbi štaba 4. brigade od 3. januara 1945. godine, 4/5. januara postavio zasjedu cijelim bataljonom pored glavnog puta Stupnik — Stari Slatnik, sačekao neprijateljsku kolonu i nanio joj gubitke u živoj sili i tehniči.

⁴² Arhiv VII, a. NOP, № 886, f. 8, d. 1; k. 887, f. 2, d. 1; k. 888, f. 16, d. 1; Zbornik..., tom V, fcnj. 37, d. 119 i 144.

NAPAD NA NEPR. UPORIŠTE U S. GRABARJE 5—6. 01. 1945.
God.

→ NAŠE SNAGE
○ NEPR. SNAGE

DRUGI DIO

OD BRIGADE TRI TAKTICKE GRUPE

Početkom 1945. godine, nakon uspješnih operacija za oslobođenje Crne Gore, Makedonije, Srbije i Kosova i dijela Vojvodine i Dalmacije, izmjenila se u znatnoj mjeri vojno-politička situacija na jugoslovenskom ratištu kao jedinstvenom savezničkom frontu. U stvari, ovaj dio opštег, strategijskog fronta u Evropi, od Podunavlja, gdje je bilo lijevo krilo Crvene armije, do Jadranskog mora, gdje se nalazio front zapadnih Saveznika, NOVJ je držala samostalno. Pred svim snagama NOVJ stajao je zadatak da se pripreme za odlučujući napad u okviru opšte ofanzive savezničkih armija, da se Hitlerovoj armiji zada konačan udarac i da se prisili na kapitulaciju. Snage NOVJ, oslođene na sopstvenu teritoriju i pomoć Saveznika u naoružanju i municiji, bile su potpuno sposobne da slome Hitlerove trupe i kvislinge na teritoriji Jugoslavije. U tom periodu se 6. korpus NOVJ našao u vrlo složenoj situaciji, jer je sa svoje dve divizije i nekoliko partizanskih oddreta dejstvovao u pozadini neprijatelja.

U ovakvoj situaciji, a na osnovu opštih zadataka koje je pred jedinice postavio 6. korpus, dejstvovala je i 4. brigada 12. divizije. Tokom januara brigada je rušila komunikacije, čuvala slobodnu teritoriju i vršila razna izviđačka i druga dejstva uništavajući neprijateljsku živu silu, tehniku i objekte. Prvih šest dana januara 1945. godine 4. brigada se (bez 3. bataljona) nalazila u rejonu Dlja (selo Ruševo), a glavni zadatak brigade bio je da onesposobni komunikacije Đakovo — Ruševo i selo Gornji Sla-

tnik — Đedina Rijeka, radi ometanja neprijatelja i prolaza motorizacije. Pored prekopavanja puta Đakovo — Ruševu u rejonu sela Pako i Savski Dol, na liniji Gornji Slatnik — Đedina Rijeka, držanja položaja (zasjeda) na tim komunikacijama i intenzivnog nasilnog izviđanja, jedinice brigade su izvršile i nekoliko akcija — napada na neprijateljska uporišta sjeverno od Slavonskog Broda i na komunikaciji Beograd — Zagreb, nanoseći neprijatelju značne gubitke u ljudstvu i materijalu. Treći bataljon se u januaru nalazio u Pleternici. Spriječavao je ulazak neprijateljskih snaga u Požešku kotlinu, rušio, izvidao, postavljao zasjede i aktivno dejstvovao na komunikacijama koje vode od Nove Kapele, Batrine i sela Gornji Andrijevci ka Pleternici i na komunikaciji Beograd — Zagreb.⁴³

Pošto je u prvih šest dana januara 1945. uspješno izvršila postavljeni zadatok u pogledu onesposobljavanja komunikacije Đakovo — Ruševu, nastala je potreba da brigada dio svojih snaga (dva bataljona) prebaci u rejon Pakraca i Daruvara, i da na tom sektoru, zajedno sa snagama 12. proleterske brigade 12. divizije, čuva slobodnu teritoriju i spriječava upade neprijatelja u Daruvar (u čijem rejonu je tada bio aerodrom za slijetanje aviona i odnošenje težih ranjenika) i prodor ka Virovitičkom mostobranu, koji je štitio izvlačenje 16., 36. i 51 divizije iz Podravine preko Drave, u rejonu Barča u Mađarskoj. Dakle, situacija je nalagala da 4. brigada dejstvuje na tri pravca: štab brigade sa 2. bataljom i prištapskim jedinicama ostao je tokom januara u Ruševu sa komesarom Kojadinovićem i načelnikom štaba Šljivarićem, sa zadatkom da dejstvuje na komunikaciji Đakovo — Ruševu i Gornji Slatnik — Đedina Reka, 3. bataljon je pod komandom štaba 3. bataljona, cijelog januara ostao u Pleternici, a 1. i 4. bataljon, pod komandom Operativnog štaba brigade, na čelu sa komandantom brigade Nikolom Doliućem i pomoćnikom političkog komesara Obradovićem, prebačeni su u rejon Pakraca i Daruvara na pomenute zadatke. Brigada je bila podijeljena na tri taktičke grupe, me-

⁴³ Arhiv VII, a. NOP, k. 881, f. 6, d. 1; ik. 881-A, f. 7: Historijat 12. udarne divizije; k. 883, f. 2, d. 6: Operacijski dnevnik 12. divizije; k. 887, f. 2, d. 24; k. 888, f. 16, d. 1; Ljubivoje Pajović, Dušan Uzelac, Milovan Đzelebdžić, Sremski front 1944—1945, BIGZ, Beograd, 1979, str. 149—^161.

đusobno udaljene i do 100 km. Ovako specifična i složena dejstva brigade u toku januara 1945., bez međusobne taktičke veze, zahtijevala su visoku političku svijest i stručnu sposobnost starješina i komandi (brigade i bataljona). Brigada je tada brojila 982 borca.⁴⁴

U isto vrijeme je štab 12. udarne divizije naredio da se uz pomoć komandi mjesa Pleternica, Požega i Čaglin, mobilise 1.000 ljudi za prekopavanje drumova i rušenje mostova na komunikacijama Rušev — Paka, Rušev — Matković Mala i Rušev — Đedina Rijeka.

OPERATIVNI STAB BRIGADE SA DVA BATALJONA U REJONU PAKRACA I DARUVARA

Poslije akcije na selo Grabarje i prikupljanja brigade u selu Ruševu, primljeno je telefonsko naređenje od 12. udarne divizije, da dva bataljona 4. brigade smijene dva bataljona 12. proleterske udarne brigade, koji se nalaze na položajima Pakraca, gdje će obrazovati štab sa bataljonom OZN-e (koji se tamo nalazi) i bataljonom „Hajduk Veljko“.

Pokret su izvršili 1. i 4. bataljon iz Ruševa preko Pleternice i Bučja za Pakrac. Sa njima su krenuli komandant brigade Dolinić i pomoćnik političkog komesara brigade Obradović, kao operativni dio štaba brigade. U Pakrac su bataljoni stigli 7/8. januara 1945. godine.

Operativni štab brigade primio je pod svoju komandu 8. i 9. januara bataljon „Hajduk Veljko“ i četu komande mjesa Gaj, tako da je sa svoja dva bataljona sačinjavao taktičku grupu, koja je smijenila dva bataljona 12. proleterske brigade na uređenim položajima na liniji sela Bujavica — Kukunjevac — Toranj, zatvarajući pravac Banova Jaruga — sela Poljana — Lipik — Pakrac, obezbeđujući ovaj dio slobodne teritorije.

Na osnovu prikupljenih podataka da u uporištima sela: Poljana, Gaj, Antunovci i Uljanik ima oko 2.000 neprijateljskih vojnika, Nijemaca i Čerkeza (kozaka) i da neprijatelj nastupa od Banove Jaruge i Antunovca prema Uljaniku, preko s. Hrastovca za Garešnicu i Bjelovar, Operativni štab brigade izdao je zapovijest, 9. januara, pot-

44 Arhiv VII. a. NOP, k. 887, f. 2, d. 24.

činjenim bataljonima.⁴⁵ Osnovni zadatak je bio da se zadrži linija položaja u selima Bujavica, Kukunjevac i Toranj. Radi toga su sve jedinice zadužene da izvrše izviđanje ispred posjednutog položaja u rejonima: sela Goveđe Polje, Brekinjska, Strižičevac, Gornji Lug, Donji Lug, Lipa, Jamarice, H. Grabovac, Kozarac. Operativni štab brigade postavio je jedinicama sljedeće zadatke:

— 1. bataljon da zaposjedne i brani ranije uredeni položaj na liniji zapadni rub šume iznad Strižičevca, da naročitu pažnju obrati na lijevi bok Miletina potok i da izviđa i kontroliše Govede Polje, Brekinjsku, Strižičevac i Gornji Lug. Štab u selu Torunj;

— 4. bataljon da zaposjedne već uredene položaje na liniji: šuma Miletina — Reka — Brezine, da izviđa i kontroliše put prema Gaju, Donji Lug, Dolovima, Brezini i Brezinskom lugu. Štab na raskrsnici sela Kukunjevac, Gaj, Brezine;

— bataljon „Matija Gubec“ da ostane u Bujavici i kontroliše sela Janju, Lipu, Jamovicu, Novi Grabovac i Korasić. Štab u Bujavici;

Ceta Komande mjesta Gaj bila je u brigadnoj rezervi, radi ispomoći vojno-obavještajnoj službi.

U Kukunjevcu se nalazilo komandno mjesto Operativnog štaba brigade, u blizini crkve i previjalište.

Štabu 4. bataljona je posebno naređeno da postavi nagazne protivtenkovske mine ispred položaja na udaljenosti od 300 metara, da ih maskira i brani vatrom.

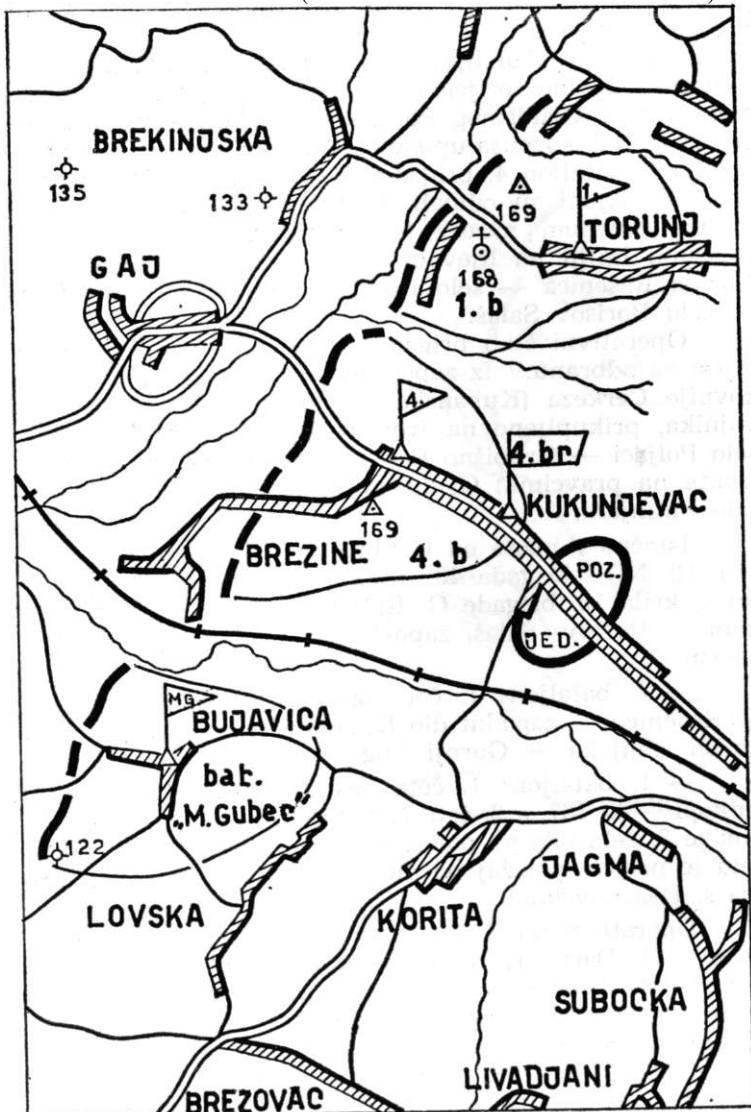
Svi položaji su posjednuti u 06.00 časova, s tim što je noću polovina snaga ostala na položaju, a polovina bila na odmoru.

Na ovim položajima je Operativni štab brigade, sa navedenim jedinicama, ostao pet dana, tj. do 13. januara, kada je po naređenju štaba 12. udarne divizije prebačen na položaje kod Daruvara. Neprijatelj se nije usudio da napadne uređene položaje brigade i da krene prema Lipiku i Pakracu. Njegova aktivnost se svodila na izviđanje tih položaja i manja dejstva sa patrolama.⁴⁶ U međuvremenu, 9. januara, 6. korpus NOVJ proglašen je udarnim,

45 Arhiv VII, a. NOP, k. 890, f. 1, d. 2.

46 Arhiv VII, a. NOP, k. 887, f. 2, d. 24.

ODBRAÑA 1 i 4. B I BATALJONA „M. GUBEC“ 8—IS. OI. 1945.
God. KOD S- LIPIKA (S. KUKUNJEVAC I S. BUJAVICA)

NAŠE SNAGE
NEPR. SNAGE

pa je upućen pozdravni telegram štabu korpusa od stranč
boraca 4. brigade.

Da bi pojačao lijevo krilo fronta virovitičkog mos
tobrana i ujedno sprječio nadiranje neprijatelja na prav
cima koji iz Grubišnog Polja i sela Zdenaca vode u Da
ruvar, štab 6. korpusa upućuje 12/13. januara na ove prav
ce 1. i 4. bataljon 4. brigade sa Operativnim štabom bri
gade. Bataljoni su odmah po dolasku, 13/14. januara, a
prema usmenom naređenju Operativnog štaba brigade, zaposjeli liniju na lijevom krilu 18. NOU brigade: selo
Gornja Rašenica — selo Donja Rašenica — selo Odkopi
— selo Borisov Salaš.

Operativni štab brigade izdao je 15. januara zapo
vijest za odbranu.⁴⁷ Iz zapovijesti se vidi da su dvije pu
kovnije Čerkeza (Kubanska i Donska), jačine oko 3.000
vojnika, prikupljene na frontu Mali i Veliki Zdenci —
selo Poljaci — Grubišno Polje, sa ciljem da izvrše proboj
fronta na pravcima: Grubišno Polje — Ivanovo Selo —
selo Batinjani.

Istočno i južno od Grubišnog Polja držala je polo
žaje 18. NOU brigada 40. divizije, dok su položaje od li
jevog krila 18. brigade G. Rašenica — Gornji Lug i Od
kopi — Borisov Salaš, zaposjeli 1. i 4. bataljon po slje
dećem:

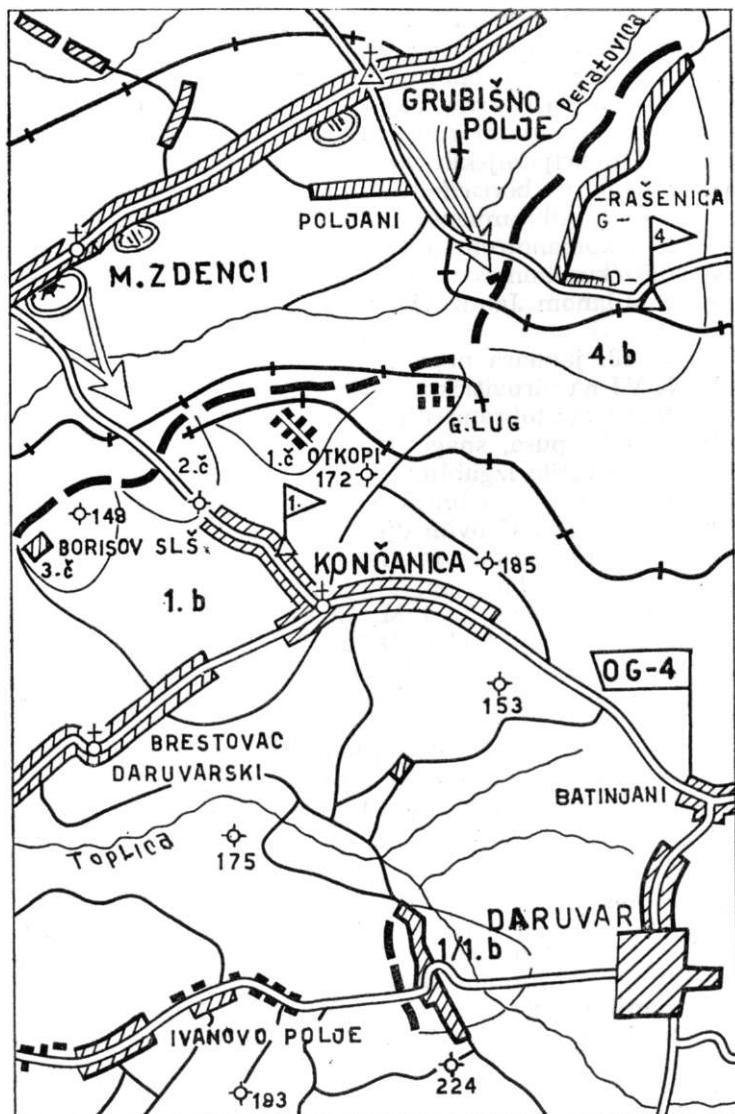
— 4. bataljon: 1. četa branila je položaj na liniji
G. Rašenica — zapadni dio D. Rašenica do r. Ilove istoč
no od ribnjaka — Gornji Lug.

— 1. bataljon: 1. četa branila je položaj na liniji
Odkopi — k. 167, a 2. četa ž. stanica Končanica — k. 155;
dok je 3. četa bila na položaju Borisov Salaš — k. 148; 4.
četa je posjela položaj po dubini u gradu Daruvaru (pre
ma s. Dežanovcima).

Operativni dio štaba 4. brigade bio je na raskrsnici
puteva D. Daruvar, Končanica, Batinjani; štab 4. bata
ljona u D. Rašenici, a 1. bataljon u Končanici. Bataljoni
su bili spremni za odbranu 15. januara ujutro. Tačno pre
ma predviđanjima, tog dana u 10.00 časova, neprijatelj
jačine 200 Čerkeza, sa 10 puškomitrailjeza i 2 teška bac
ča podržavan artiljerijom, napao je 4. bataljon na prav

47 Arhiv VII, a. NOP, ik. 887, f. 1. d. 22.

ODBRAНА 1 I 4. B / 4. BR. 15. 01. 1945. GOD. KOD. S. G. POLJE
I KONČANICE

NAŠE SNAGE
NEPR. SNAGE

cima: Grubišno Polje — k. 63 (između potoka Peratovica i Lužanki), a sa jednom kolonom putem Grubišno Polje — Rašenica, sa namjerom da udari na desno krilo položaja bataljona. Napad je odbijen i bataljoni su zadržali položaj sve do 13.00 časova, kada se neprijatelj povukao. Neprijatelju su naneseni gubici u ljudstvu i materijalu. Ubijeno je 7 neprijateljskih vojnika, dok su 1. i 4. bataljon imali 3 poginula borca (od kojih 2 od topovske granate).

U ovoj odbrambenoj borbi istakla se 3. četa 4. bataljona sa komandirom Leopoldom Miljevcem, pomoćnikom političkog komesara čete Dušanom Pejnovićem i vodnikom Milanom Januzovićem, koji su predloženi za pohvatu.⁴⁸

Do 18. januara neprijatelj je stalno potiskivao brigade NOVJ na virovitičkom mostobranu. Kada je na front virovitičkog mostobrana stigla 36. udarna divizija 12. vojvodanskog korpusa, snage 10. i 6. korpusa su, 18. i 19. januara, povratile izgubljene položaje i prinudile neprijatelja da se povuče na liniju: s. Pavlovac — s. V. Grđevac — s. V. Pisanica. U ovim djestvima 1. i 4. bataljon izvršili su 18. i 19. januara protivnapad na svom dijelu fronta, tako da je 4. bataljon, 21. januara, zauzeo s. Poljani, a 22. januara i sela V. i M. Zdenci, dok je 1. bataljon upućen na položaje kod s. Dežanovac.

Na položaju M. i V. Zdenci 4. bataljon je bio napaden od strane neprijatelja 22. januara u 12.00 časova. Borba je trajala do 15.30 časova. Zbog nadmoćnosti neprijatelja (oko 800 do 900 Čerkeza) bataljon je odstupio na privatne položaje na zapadnoj ivici sela Poljani.

Gubici bataljona u ovoj borbi su bili: 1 poginuli i 4 ranjena borca, među kojima i komesar 1. čete Jovan Vučevac.⁴⁹

Od 22. do 27. januara 4. bataljon je držao položaj u Poljanima i Končanici, a 1. bataljon u Dežanovcu i Končanici, sprječavajući nadiranje neprijatelja prema Daruvaru i virovitičkom mostobranu i vodeći svakodnevne borbe sa manjim, uglavnom izviđačkim dijelovima.

Dvadeset četvrtog januara 2. četa 1. bataljona, na položaju u s. Duhovi, bila je napadnuta od neprijateljske

48 Arhiv VII, a. NOP, k. 883-A, f. 2, d. 2.

49 Arhiv VII, a. NOP, k. 887, f. 2, d. 24.

izvidnice (oko 30 vojnika), koja je upućena iz Antunovca. Borba je počela u 11.30 časova i trajala je 20 minuta.

Izvidnica je odbačena uz gubitke. Imala je 4 ubijena i 5 ranjenih vojnika, a zarobljeni su 1 podoficir i 2 vojnika, sa 4 puške i drugom opremom.

Svoja uporišta neprijatelj je 25. januara držao u selima: Hercegovac, Trnava i Pavlovač, odakle je upućivao patrole i izvidnice na oslobođenu teritoriju.

Neprijateljske snage iz 1. konjičke kozačke divizije (Čerkezi), iz rejona Garešnica i M. i V. Zdenci, krenule su 27. januara u napad pravcem: s. Blagorodovac, s. Dežanovac, s. Brestovac, s. Končanica i Daruvar, a 28. januara pravcem s. M. i V. Zdenci, s. Sighet, s. Končanica i Daruvar.

Cilj napada neprijatelja je bio da ovlada slobodnom teritorijom i da preko Daruvara izbije na virovitički mostobran na Dravi.

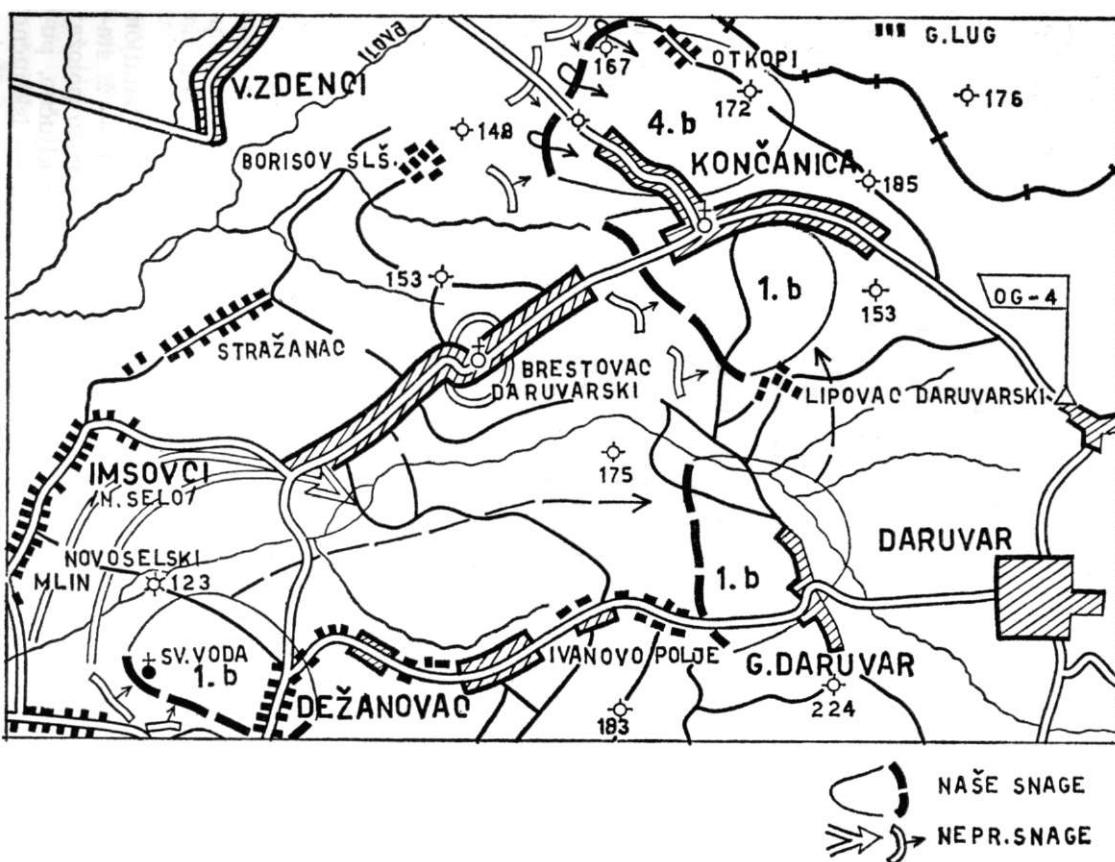
U sadejstvu sa 33. divizijom 10. korpusa NOVJ, 1. i 4. bataljon 4. brigade držali su položaje. Dežanovac — Brestovac — Končanica, sa zadatkom da spriječe prodor neprijatelju ka Daruvaru i dalje ka mostobranu na Dfavi.

Prvog dana borbi 1. bataljon je primio zadatak od štaba 33. divizije, da brani položaj na liniji: raskrsnica puta Dežanovac, Kršelovac — k. 165 — Sv. Voda (sjeveroistočno od Kršelovca) spriječi prodor neprijatelju ka Daruvaru. Lijevo od 1. bataljona nalazile su se jedinice 33. divizije.

Bataljon je primio borbu sa neprijateljem koji je nastupao iz Blagorodovca i uspio da ga zadrži na frontu. Međutim, odvojila se jedna njegova kolona iz Kršelovca i preko s. Imsovca uputila se ka Brestovcu ugrozivši bok i pozadinu 1. bataljona, pa je bataljon morao da se povuče na nove prihvratne položaje u visini s. G. Daruvar k. 181 (zaključno do puta). Bataljon je vodio borbu na ovim položajima od 10.00 do 14.00 časova.

Sjutradan su angažovani 1. i 4. bataljon; 4. bataljon je branio položaj sjeverno od Končanice k. 167 — ž. stanica, Končanica — k. 155, a 1. bataljon je posjeo položaj na lijevom krilu 4. bataljona od k. 155 — zaključno, puta koji vodi od Končanice prema Brestovcu — isključno k. 178. Na lijevom krilu bataljona nalazile su se jedinice 33. divizije.

BORBA 1 I 4. B / 4. BR. 27 I 28. OI. 1945. God. KOD S. DEZA-
NOVAC I S. KONČANICE

Borba na ovim položajima počela je na frontu 1. bataljona u 8.00 časova i trajala je do 16.00 časova, a na frontu 4. bataljona u 10.20 časova, a završila se u 16.30 časova, 28. januara.

Neprijatelj je iz M. i V. Zdenca napadao 4. bataljon nadmoćnijim snagama, sa tri pravca: prvi napadni pravac bio je u pravcu k. 167, drugi putem u pravcu k. 155, a treći u pravcu k. 148 — Borisov Salaš.

Iz Brestovca je neprijatelj napadao položaj 1. bataljona, koji ga je zaustavio. Međutim, na lijevom krilu 1. bataljona popustio je bataljon iz 33. divizije, koji je trebalo da sprječi napad neprijatelja na pravcu k. 163 — k. 178. Na taj način je 1. bataljon dobio bočnu vatru, te je uslijed toga došlo do povlačenja.

Jedinice 33. divizije, kao i 1. i 4. bataljon 4. brigade, davale su žestoki otpor uz osjetne gubitke, ali su pod pritiskom nadmoćnijeg neprijatelja morale postepeno da se povlače sa svojih položaja i istovremeno sprječavaju dalje nadiranje neprijatelja u pravcu Končanice. Tako se razvila žestoka borba za svaku kuću u samoj Končanici.

Iako je neprijatelj uspio da potisne bataljone iz Končanice ka Daruvaru, s obzirom da je bio znatno nadmoćniji, ipak su bataljoni izvršili postavljene zadatke.

Gubici bataljona su bili vrlo veliki, što govori o žestini borbe, odlučnosti i upornosti boraca i starješina da se neprijatelju sprječi prodor na slobodnu teritoriju — u Daruvar, i dalje ka mostobranu na Dravi. Gubici su bili sljedeći: poginulo je 29 boraca, među kojima komesar 2. čete 1. bataljona Josip Kriesbacher i komandiri četa iz 4. bataljona Leopold Miljevac i Nikola Stanojević.

Nestalih je bilo 14, od kojih su 10 pratili ranjenike. Oni su se kasnije vratili u bataljon, dok su 2 borca zaobljena.

Ranjenih je bilo 19, među kojima i politički komesar 4. bataljona Zvonko Jurec i ađutant 4. bataljona Petar Davidović.⁵⁰

U ovoj borbi su se istakli: komesar 1. čete 1. bataljona Marijan Barac, pomoćnik komesara 1. čete Ivica Mujić, vodnik kod teškog minobacača Nikola Savlović, referent naoružanja Božo Drglin, desetari Marijan Lučić i Ni-

50 Isto; Zbornik..., tom XII, knj. 4, d. 190.

kola Dragić, koji su i poginuli uz svoj teški mitraljez, borac Petar Car, koji je teško ranjen pri izvlačenju mrtvih drugova i komesar 2. čete Josip Kriesbacher, koji je sa 6 boraca držao vatru prilikom posljednjeg povlačenja i tom prilikom poginuo, a iz 4. bataljona, komandant bataljona Savo Grabundžija i komesar Zvonko Jurec, komandiri četa Leopold Miljevac i Nikola Stanojević, koji su u jurišu na neprijatelja poginuli, te vodnik Ivan Brkić koji je, iako ranjen, otimao Čerkezu puškomitrailjez „Šarac“. Primjere ovih boraca, kao i drugih, bilježile su i „Novine 12. udarne divizije“. U broju 33 piše:

„U barbama kod Uljanika, koje je vodila sa čerkezima IV. brigada I. bait. 2. četa iistakli su se komandir Danguzović Branko, svojim umjesnim rukovodstvom; politkom Kreabacher Joisijp, svojom naročitom hraibrošću; vodnik Sarčević Ostoj, koji je ubio 1. čerkeza —⁵¹ zarobio 1. šarac; desetar Volg Ivan, koji je pobio više čerkeza“.⁵²

U ovim dvodnevnim žestokim borbama štabovi bataljona, kao i komande četa, dosta su se dobro snalazili u rukovođenju jedinicama i upravljanju vatrom prema dobivenim usmenim zapovijestima, tj. naređenjima operativnog dijela štaba brigade.

Sadejstvo bataljona bilo je dobro, osim sa 1. bataljonom iz 33. divizije, koji je pod pritiskom nadmoćnijih snaga napustio svoj položaj, a da o tome nije na vrijeme obavijestio 1. bataljon 4. brigade, te ga je izložio bočnoj vatri.⁵²

Podvige pojedinih četa 1. bataljona, kao i pojedinaca, u toku januara 1945. bilježile su i bataljonske novine „Udarnik“. U broju 5 piše:

„17. januara Druga četa našeg bataljona, za vrijeme osiguranja ceste od bande, uhvatila je osedlanog konja, dva bandita i njihovo oružje. Dvije puške više kod nas — dva bandita manje kod njih.“

20. januara Prva četa našeg bataljona zašla je preko mosta u same položaje bande u selu Zdenci te ih iznadnom jakom vatrom raspršili. Naročito istaknut mitraljezac Hrgetić, kao i njegovi pomoćnici. On je svojim „šar-

⁵¹ Arhiv VII, a. NOP, k. 42, f. 1, d. 9; štampa,

⁵² Arhiv VII, a. NOP, k. 887, f. 2, d. 2, 3 i 4; k. 888, f. 10, d. 26.

com" zatvorio vatru neprijateljskog bunkera, dok su ostali išli naprijed.

21. januara Druga četa, pod komandom komandira Danguzovića, shvativši ozbiljno takmičenje, pošla je u selo Uljanik, gdje je napala skupinu od 30 čerkeza. Smjelim prepadom banditi su raspršeni dok ih je 15 ostalo ležati na cesti. Zarobljen konj, 3 sedla, šarac, 2 karabina. Istaknuti borci: vodnik Nosek, Arbutina, kao i Talijan Cičo... „⁵³

DRUGI I TREći BATALJON U REJONU PLETERNICE I RUŠEVA

Zadatak 3. bataljona je bio da spriječava napade neprijateljskih snaga na Požešku kotlinu sa pravca Kapela — Batrina i iz rejona sela Andrijevci, Sibinj i Brodski Stupnik. Bataljon je u to vrijeme pored aktivnih dejstava izvodio vojnu obuku, održavao političke i partijske sastanke i održavao priredbu za omladinu i građanstvo. Žnacajniji okršaj, 3. bataljon je imao 14. januara 1945. godine, kod Pleternice. U 08.45 časova bataljon se zatekao na sljedećim položajima za odbranu:

- sa 1. četom na mostu na putu Blatenica — s. Buk;
- sa 2. četom na mostu na Orljavi, Pleternica — Frkljevci, zaključno Refer most, most na Orljavi;
- sa 3. četom je osiguravao pješački most preko Orljave u Pleternici, a 1. vod je bio na prisilnom izviđanju u s. Sulkovci.

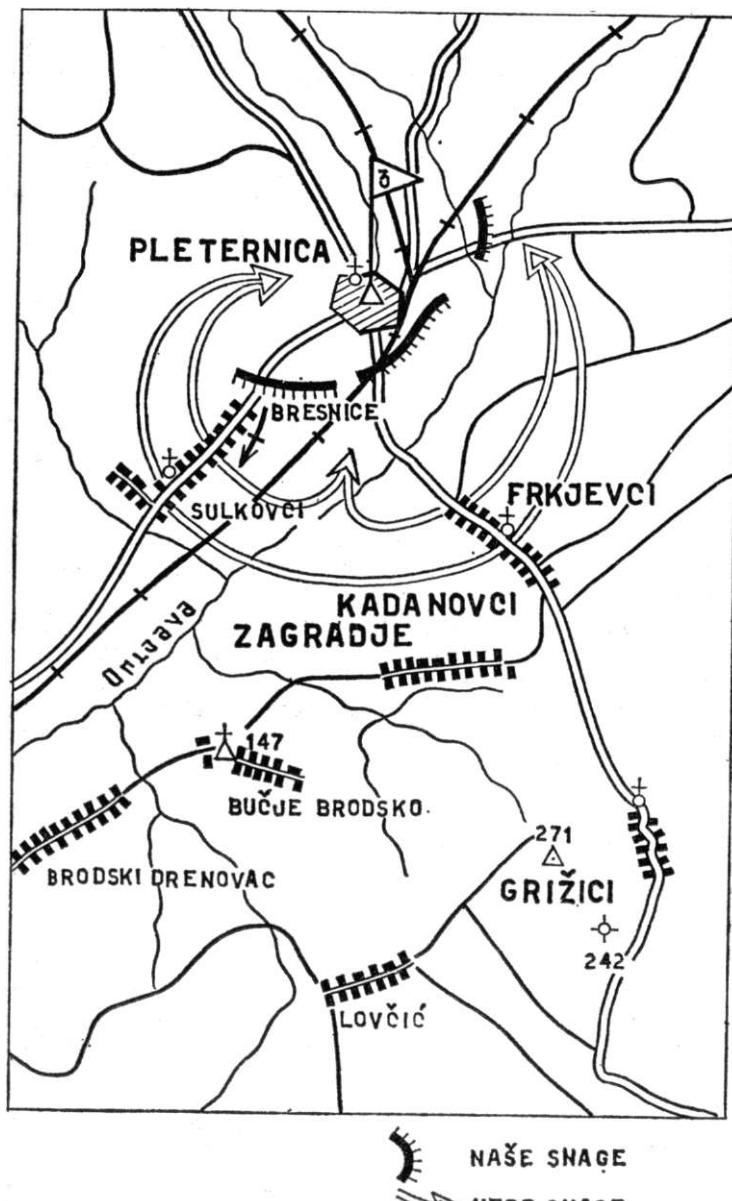
Jedna ustaško-domobranska satnija je nastupala poljskim putem ispred Frkljevca prema mostu Pleternica — Buk, a jedna bojna putem Kapela — Pleternica, putem Sulkovci — Mirkovac, k. 232 — k. 271. te k. 347 iza leđa jedinica 3. bataljona. Pred Pleternicom su se ustaško-domobranske snage razvile u streljački stroj sve do Orljave.

Prvi napad od Sulkovca je odbijen, ali su se poslije jačeg pritiska tih neprijateljskih snaga čete 3. bataljona povlačile prema Gracu. Protivnapadom ostalih dijelova 3. bataljona neprijatelj je odbijen.⁵⁴

53 Arhiv VII, a. NOP, k. 42, f. 2, d. 11: štampa.

54 Arhiv VII, a. NOP, k. 887, f. 2, d. 24.

ODBRANA 3. B / 4. BRAGADE KOD PLETERNICE 14. 01. 1945. G.

U svom dnevniku pomoćnik političkog komesara 3. bataljona o boravku u Pleternici je zapisao:

„Posle zauzimanja Pleternice, 3. bataljon je dobio zadatak da štiti mjesto od neprijatelja. Pokraj čestih borbi uspijevali smo često da priređujemo kratke šaljive priedbe sa igrankom za građanstvo. Ove priedbe su bile veoma uistinu i posjeta je bila dobra, bilo je pretežno omladine“.

Jedan vod se nalazio na položaju blizu crkve, dominirao je nad prilazima od Kapele i Slavonskog Broda, pa su ga često obilazili članovi štaba bataljona. Pri jednom obilasku pomoćnik komesara bataljona je riješio da porazgovara sa dva svećenika koji su stanovali blizu. Razgovor se odnosi na ponašanje naših boraca, da li im prave neke smetnje. Stariji svećenik je bio prijatan i razgovoran i nije imao nikakvih primjedbi na ponašanje boraca, dok je drugi, mladi, bio čutljiv, veoma namršten i vidjelo se — neprijateljski raspoložen prema nama. Na rastanku im je upućen poziv da uveče dodu na priedbu. Stariji svećenik je obećao da će doći, i došao je u zakazano vrijeme, pa i kasnije, za cijelo vrijeme našeg boravka u Pleternici, često je dolazio k nama na razgovor. Međutim, kada smo se povukli iz Pleternice, i kada je ponovo selo palo u ruke neprijatelju, počela je odmazda prema svima koji su bili prijateljski naklonjeni narodnooslobodilačkom pokretu. Sve simpatizere neprijatelj je strijeljao, pa je između ostalih strijeljan i stari svećenik — potkazao ga je mladi „kolega“.

Bataljon je tom prilikom imao jednog poginulog borca, 2 teže i 4 lakše ranjena, a i neprijatelj je imao oko 30 vojnika izbačenih iz stroja.

Ratni dopisnik 3. bataljona, Nikola Petrić Niko, zapisao je o ovoj borbi:

„14. januara 1945. g. zabilježili smo kao jedan nasjnasretniji dan, dok je 15. I 1945. g. bio najsretniji dan u III. bataljonu do sada. Naime toga dana su se vratili borci III. bataljona.

...Zadatak je bio... patrola u selo Sulkovce. Politički komesar I. čete HUM JOSIP, vodio je jednu desetinu kao vođa patrole.

Kolona po jedan sa odgovarajućim odstojanjem, kretala se prema Kapeli kroz Sulkovce. Odjednom je naišla banditska patrola.

Imao je borce, taji nisu znali što je strah, i koji se nisu plašili smrti pogledati u oči. Tu je bio i naš najbolji šardžija Bratko Kuzma Valjajev.

... Juriš je dakako potpuno uspio. Banda je bila rastjerana. Kuzanin šarac nosio je svakom banditu smrt koji god mu je video cjev.

Naša patrola je otkrivena, juriš je izvršen, mora se povući. Na povratku siretoše jedan vod iz komande mjesta, kojli im je išao u pomoć, jer se mislilo da su izgubljeni, i sada pojačani umjesto da se vrate oni podoše opet naprijed željni da pokažu ustaškoj bandi što su borci mlade IV. Brigade.

Nisu morali dugo da traže bandu, jer je banda već po svuda bila.

Prođe im kroz glavu misao... opkoljeni!...

Bande su već dosta potukli, a sada je već bilo krajnje vrijeme da se povuku, ali kuda???

Podu na jednu stranu... Banda!

Podu na drugu stranu... Banda! i opet banda... na sve strane samo banda!!

Obruč se siteže sa svih strana. Pomoć ne može stići ni od kuda, jer se za ovu hrabru malu grupicu ne zna ništa, a borbe se vode u samoj Pleternici. Bataljon se povukao iz Pleternice nakon dugočasne borbe, a svi naši hrabri drugovi se nalaze sami u šumi majci svojoj opkoljeni bandom...

Prošla je cijela noć u iščekivanju. Slabo je koji borac, a i rukovodioci pogotovo, spavali, jer je svako mislio na svoje drugeve za koje nitko nije znao da li su živi ili mrtvi, ili pak u kakvom se položaju nalaze.

Svanjiva jutro! Još se očekuje njihov povratak. Već svi gube nadu, da će se ova mala ali hrabra patrola vratiti, u sastav svoga bataljona... Ništa...

Nema mnogo čekanja! Moramo se probiti! Sa prvim mramom naši hrabri borce su izvršili herojski podvig probivši obruč bande i ipovukoše se do Jakšića gde dočekaju jutro i odmorni, osvanuće kao duhovi u Štabu bataljona.

Bratko Valjajev sjedi, pomalo se krijepe i priča kako je njegov najverniji drug „Šarac“ sijao ustaškoj bandi smrt"...

I 23/24. januara dvije čete 3. bataljona bile su u akciji na neprijateljsko uporište u Zagrdju. Tom prilikom su uhvatili tri ustaše, zarobili 1 pušku, dvogled i druge opreme.

Cijelog dana i noći 27. januara neprijatelj je napadao na položaje 3. bataljona, no uvijek je bio odbijen. Druga četa ovog bataljona je u toku noći vodila borbu u SI. Sulkovci i ubila 9 neprijateljskih vojnika, 1 ranila i zarobila 2 podoficira, bez vlastitih gubitaka.

Za to vrijeme 2. bataljon je vršio obezbjedenje u rejonu Paka i Savskog Dola i tt 296 sa pravca Đakovo — Ruševo — Pleternica i G. Slatnik — Đedina Rijeka. Pored toga, ovaj bataljon je sa narodom mobilisanim iz Pleternice, Čaglina i Požege prekopavao put na pravcu Savski Dol — Paka, a u slobodno vrijeme izvodio obuku (vojnu i političku) i održavao vojničke i političke sastanke.

Ovaj bataljon je bio nešto oslabljen. Na spisku je imao 225 boraca (24 oficira, 6 podoficira i 195 boraca), a na licu mjesta svega 164 (21 oficira, 4 podoficira i 138 boraca), jer je dio boraca bio prekomandovan u artiljeriju. S druge strane, u novembru i decembru 1944., za vrijeme borbi kod Piškorevaca, N. Breznice i Pleternice, bataljon je imao osjetne gubitke.

Stab 4. brigade je u Ruševu planirao za 28/29. januar napad na uporišta Zagrdje, Bučje i Drenovac (Brodski), južno od Pleternice, sa 2. i 3. bataljonom i Diljskim NOP odredom. Od napada se moralno odustati, jer je štab 12. udarne divizije, u 18.30 časova 28. januara, telefonski naredio da štab brigade sa 2. bataljonom i pomoćnim četama odmah krene iz Ruševa za Daruvar u sastav Operativnog štaba i 1. i 4. bataljona.⁵⁶

Pokret je izvršen iz Ruševa u 21.00 čas 28. januara, a u Pleternicu se stiglo 29. januara u 04.00 časa. Zatim je pokret nastavljen u 06.00 časova za s. Brestovac, gdje je bio odmor. Put je nastavljen u 14.00 časova za s. Kamensko, odakle se vozom krenulo za Pakrac, gdje je transport stigao u 21.30 časova. U Pakracu se večeralo, prenoćilo i 30. januara u 10.00 časova krenulo, vozom za Daruvar, gdje je transport stigao u 14.30 časova, iskrcao se i kolona je krenula za Ivanovo Polje, gdje se nalazio Operativni štab brigade i 1. i 4. bataljona. U Ivanovo Polje kolona je stigla u 20.30 časova 30. januara, pa je tamo prenoćila i sljedećeg dana, 31. januara, odmarala od borbi i napornog puta dugog preko 100 kilometara.

Konačno se 4. brigada (bez 3. bataljona, koji je zadržan u Pleternici sa istim zadatkom) prikupila u rejonu Daruvara gdje je raspoređena: štab brigade, pomoćne će-

⁵⁶ Arhiv VII, a. NOP, k. 886, f. 1, d. 8; Zbornik..., tom V, knj. 38, d. 27.

te i 2. i 4. bataljon ostali su u Ivanovom Polju, dok je 1. bataljon bio u Daruvarskom Brestovcu.

Za brigadu su to bila vrlo složena dejstva sa otežanim komandovanjem jedinicama. Ona je u vremenu od 7. do 30. januara dejstvovala na tri pravca međusobno ekscentrično udaljena, što je zahtjevalo veliku inicijativu i sposobnosti štabova bataljona, jer su oni najčešće dejstvovali samostalno, štiteći slobodnu teritoriju i stanovništvo, nanoseći neprijatelju velike gubitke i stvarajući kod njega zabunu o grupisanju snaga.⁵⁷

Bataljoni su kod Daruvara svakodnevno vodili borbu, jer su od Bjelovara i drugih garnizona jedna ili dvije čerkeske pukovnije stalno pokušavale da napadnu njihove položaje. Čerkeske izvidnice bataljoni 4. brigade dočekali su vatrom i uništavali. U cjelini se može reći da su januarske borbe bile svakodnevne. Bataljoni brigade su pokazali visoku stručnu osposobljenost za brzo manevriranje svojim četama, izbjegavajući uništavajuće udare neprijatelja i zabacivanje iza leđa neprijatelju, odnosno stavljujući se uvijek neprijatelju na čelo prodora, kako ne bi ušao u naše gradove i slobodnu teritoriju. Borci su imali vrlo visok moral, jer se sa njima radilo u svakoj prilici: izvodena je vojno-stručna i ideološko-politička nastava, držali su se vojnički i politički sastanci, sastanci organizacija KPJ i SKOJ-a, na kojima su analizirani nedostaci i propusti i ukazivano kako bolje raditi u narednim akcijama i borbama.

Za sve što je 4. brigada postigla veliku zaslugu imali su članovi KP i SKOJ-a. Partijski organizacioni sekretar najduže je bio Stanko Obradović. On se najviše starao o političkoj situaciji, organizacionom stanju partijskih biroa i celija, kao i o kulturno-prosvjetnom i vojnem radu. U decembru 1944. godine u 4. brigadi je bilo 5 bataljonskih biroa i 28 partijskih celija u kojima je radio 161 član KP. Iz prezentiranog pregleda se vidi organizaciona struktura, socijalni i nacionalni sastav članova partije u brigadi:

⁵⁷ Arhiv VII, a. NOP, k. 887, f. 2, d. 2, 3 i 4; k. 888, f. 10, d. 26.

J E D I N I C A		4 brig.
Broj čl. div. komiteta		1
Broj bataljonskih biroa		5
Broj članova bat. biroa		31
Broj četnih čelija		21
Broj štabnih čelija		6
Broj ostalih čelija		1
Broj svih čelija		28
Broj ofic. i komesara članova Partije		66
Broj podoficira članova Partije		50
Broj partizana članova Partije		40
Broj žena članova Partije		4
Broj svih članova Partije		161
Socijalni sastav	Radnika	64
	Seljaka	63
	Obrtnika	10
	Nameštenika	10
	Intelektualaca	14
	Hrvati	75
a	Srbi	72
Ø ^{TM} in	Ostale nacije	14
£ ^M	Broj kandidata	27

Za članove SKOJ-a nema takvog pregleda, ali se zna da je u brigadi početkom 1945. bilo 167 članova. Međutim, brojno stanje i jednih i drugih stalno se menjalo. Iz tabele br. 1. vidi se brojno stanje u martu a iz tabele br. 2 u aprilu 1945. godine.

Prvi mjesec 1945. godine bio je takmičarski za sve jedinice 6. udarnog korpusa NOVJ. Takmičenje se odvijalo pod parolom: „Natječemo se za oslobođenje Slavonije“. Ti rezultati, od 1. januara do 1. februara 1945. objavljeni su u „Novinama 12. Udarne divizije“ broj 35—36.⁵⁸

58 Arhiv VII, a. NOP, k. 42, f. 1, d. 10—13: štampa.

Tabela 1.

JEDINICA										Socijalni sastav										Nacionalni sastav					
Broj članova diviz. kom.										Broj članova batalj. kom.										Broj Srba					
Broj bataljonskih biroa										Broj bataljonskih biroa										Broj Ostale nacije					
Broj članova batalj. biroa										Broj članova batalj. biroa										Broj Broj kandidata					
Broj četnih čelija										Broj četnih čelija															
Broj štabnih čelija										Broj štabnih čelija															
Broj ostalih čelija										Broj ostalih čelija															
Broj svih čelija										Broj svih čelija															
Broj oficira i komesara										Broj oficira i komesara															
članova Partije										članova Partije															
Broj podoficira										Broj podoficira															
članova Partije										članova Partije															
Broj partizana										Broj partizana															
članova Partije										članova Partije															
Broj žena članova Partije										Broj žena članova Partije															
Broj svih članova Partije										Broj svih članova Partije															
Radnik										Radnik															
Seljaka										Seljaka															
Obrotnika										Obrotnika															
Namještenika										Namještenika															
Intelektualaca										Intelektualaca															
Oficira i podoficira										Oficira i podoficira															
Hrvata										Hrvata															
Srba										Srba															
Ostale nacije										Ostale nacije															
Broj kandidata										Broj kandidata															

Tabela br. 1

Štab

Brigade:	1	1	1	1	8	2	10	1	2	3	2	2	1	8	1	Prištabna							
1. bataljon	1	7	4	1	5	19	21	11	2	51	16	29	5	1	21	28	2	7	ćelija iska-				
2. bataljon	1	7	4	1	5	21	2	8	1	32	10	15	5	2	17	14	1	10	zana u po-				
3. bataljon	1	7	4	1	5	12	14	20		46	22	21	1	2	23	21	2	6	moćnim je-				
4. bataljon	1	7	4	1	5	13	12	5	1	30	6	15	3	3	3	12	13	5	2 dlinicama 2				
Pomoćne																				žene podo-			
jedinice																				ficiri i žena			
Ukupno:	1	4	28	19	5	2	26	87	58	52	7	201	63	96	14	11	15	2	86	98	17	28	podoficir

Tabela 2.

JEDINICA										Socijalni sastav										Nacionalni sastav					
Broj članova diviz. kom.										Broj članova batalj. kom.										Broj Srba					
Broj bataljonskih biroa										Broj bataljonskih biroa										Broj Ostale nacije					
Broj članova batalj. biroa										Broj članova batalj. biroa										Broj Broj kandidata					
Broj četnih čelija										Broj četnih čelija															
Broj štabnih čelija										Broj štabnih čelija															
Broj ostalih čelija										Broj ostalih čelija															
Broj svih čelija										Broj svih čelija															
Broj oficira i komesara										Broj oficira i komesara															
članova Partije										članova Partije															
Broj podoficira										Broj podoficira															
članova Partije										članova Partije															
Broj partizana										Broj partizana															
članova Partije										članova Partije															
Broj žena članova Partije										Broj žena članova Partije															
Broj svih članova Partije										Broj svih članova Partije															
Radnik										Radnik															
Seljaka										Seljaka															
Obrotnika										Obrotnika															
Namještenika										Namještenika															
Intelektualaca										Intelektualaca															
Oficira i podoficira										Oficira i podoficira															
Hrvata										Hrvata															
Srba										Srba															
Ostale nacije										Ostale nacije															
Broj kandidata										Broj kandidata															

Tabela br. 2

Štab

Brigade:	1	1	1	1	6	1	3	—	10	—	1	4	1	2	2	2	6	2	1	ćelija iska-			
1. bataljon	1	7	4	1	—	5	19	12	12	1	44	10	24	8	—	2	—	17	20	7	7 zana u po-		
2. bataljon	1	3	4	1	1	6	15	15	5	—	35	9	14	4	3	5	—	19	13	3	7 moćnim je-		
3. bataljon	1	7	4	1	1	6	17	17	17	3	51	24	22	—	1	4	—	26	15	10	8 dlinicama 2		
Pomoćne						3	—	2	5	20	18	13	3	51	23	17	5	4	2	—	29	18	4
jedinice																					žene podo-		
Ukupno:	1	3	17	15	4	4	23	77	63	51	7	191	66	78	21	9	15	2	93	72	26	23	ficiri i žena
Pored ovog 191 člana partije u aprilu 1945. u brigadi je bilo 39 kandidata za prijem u partiju ⁵⁹																							

59 Antun Miletić..., n. č., str. 193—194.

Četvrta brigada, u tom periodu postigla je sljedeće rezultate: ubijena su 4 neprijateljska oficira i 769 podoficira i vojnika, a zarobljeno je 16 vojnika. Zaplijenjen je 1 šarac, 1 šmajser, 4 puškomitraljeza, 4 t. mitraljeza, 3 laka mitraljeza, 4 laka bacača, 54 puške, 1 ruč. bomba, 84.700 p. metaka, 2 konja, a oštećena 4 kamiona. Izdana su 33 broja i 61 zidne novine. Održano je 368 sastanaka, 5 usmjenih novina i 16 priredaba.

BORBE U DARUVARSKOJ KOTLINI

Nagli porast i jačanje oružanih snaga NOVJ krajem 1944. i početkom 1945. godine, posebno poslije oslobođenja Srbije, Makedonije, Crne Gore, Sandžaka i drugih dijelova zemlje, uticali su da Vrhovni štab, pred početak druge etape završnih operacija za oslobođenje Jugoslavije, doneše odluku o reorganizaciji NOVJ. Naredbom od 1. januara 1945. formirane su Prva, Druga i Treća armija. Time su stvoreni povoljni uslovi da sa fronta koji su zaposjeli armije JA — na liniji od Drave do Jadranskog mora — pređu u konačno slamanje neprijatelja. Naspram ovog fronta stajale su snage njemačke grupe armija „E”, pod komandom general-pukovnika Aleksandra Lera, i mnoge kolaboracionističke formacije. Međutim, i u pozadini snaga 3. armije dejstvovao je 6. i 10. korpus Jugoslovenske armije.

Ove snage su u operativnom pogledu bile potčinjene 3. Armiji. Šesti udarni korpus je u svom sastavu imao 12. i 40. diviziju, Istočnu grupu NOP odreda i Posavski NOP odred. Ukupno, oko 15.000 boraca pod oružjem. Južno od Drave, više od polovine Slavonije bilo je oslobođeno i posjednuto od 3. armije. Ključ te oslobođene teritorije početkom februara 1945. bio je tzv. virovitički mostobran, na kojem je bilo angažovano 7 divizija 6. 10. i 12. korpusa.

Njemačka Vrhovna komanda je donijela odluku da početkom februara 1945. izvede operaciju pod šifrom „Vukodlak“ (Wekvoolf), sa ciljem da likvidira virovitički mostobran i uspostavi jedinstveni front na Dravi. Operacija je počela 6. februara i Nijemci su za nju angažovali snage 69. i 91. armijskog korpusa. Njemački 91. korpus je

u svom sastavu imao borbenu grupu „Fišer”, 297. pešadijsku, 7. SS diviziju „Princ Eugen” i Policijsku diviziju „Stefani” — ukupno oko 30.000 vojnika, dok je 69. korpus angažovao 1. kozačku, 1. ustaško-domobransku i 7. ustaško-domobransku gorsku diviziju i Jurišnu brigadu „Jugostok” — ukupno oko 30.000 vojnika.

Četrdeseta divizija 6. udarnog korpusa sa 4. brigadom (bez 3. bataljona) bila je raspoređena za odbranu slobodne teritorije sa težištem na pravcima Grubišno Polje ka Virovitici i Daruvaru i od Banove Jaruge ka Pakracu. Borbe su trajale sve do 10. februara kad su Nijemci ovladali virovitičkim mostobranom.⁶⁰

No, 4. brigada je februara nastavila borbena dejstva pod povoljnijim uslovima, jer je bila prikupljena, a u njen sastav je, nešto kasnije, ušao i 3. bataljon iz Pleternice, tako da je poslije mjesec dana napokon bila kompletan.

Već 31. januara je štab 12. udarne divizije telefonom naredio štabu 4. brigade da sa bataljonima kreće u pravcu s. Uljanika, ukoliko tamo nema neprijatelja.

Pokret je izvršen u 14.00 časova. Pošto nije bilo neprijatelja, bataljoni su posjeli položaje: 1. bataljon u selu Duhovi, sa pravcem izviđanja ka selu Antunovac; 2. bataljon u selu Uljanik sa pravcem izviđanja ka selu Hrastovac; 3. bataljon i dalje na položaju kod Pleternice; 4. bataljon u selu Uljanik sa pravcem izviđanja ka selu Sokolovac; štab brigade sa prištapskim jedinicama bio je u selu Uljaniku.

Prvog februara 1945. bataljoni su izvodili uređenje položaja i vršili izviđanje na datim pravcima.

U 3. bataljonu, u Pleternici, vodnici, delegati i desetari izvodili su taktičku vežbu pod rukovodstvom komandanta bataljona Martina Miroslavljevića.

Istoga dana u 10.00 časova stigao je komandant divizije major Đuro Dulić i izvršio pregled položaja bataljona i održao sastanak sa štabom brigade.

60 Zbornik..., tom V, knj. 36, d. 54, 61, 65, 68, 69, 79, 86, 111, 117 i 126; knj. 37, d. 12, 15, 17, 29, 31, 37, 38, 39, 56, 60, 63, 65, 67, 72, 89, 95, 97, 100, 109, 119, 121, 129 i 130; Ljubivoje Pajović, Dušan Uzelac, Milovan Dželevdžić..., n. d., str. 142—146 i 201—206; Virovitički mostobran, Leksikon: Narodnooslobodilački rat i revolucija u Jugoslaviji 1941—1945..., n. d. str. 1185—1186.

Već u 18.00 časova izdata je operativna zapovijest štaba brigade po kojoj je 2. bataljon (ojačan sa jednim vodom iz 4. bataljona) postavio zasjedu radi osiguranja sa pravca Garešnica — s. Kajgana. Istovremeno je 12. proleterska brigada, u toku noći 1/2. februara, izvršila napad na neprijateljsko uporište u Kajgani. Ovaj bataljon je postavio zasjedu na liniji k. 133 ispod k. 113, preko puta koji vodi iz Garešnice ka Kajgani, te do mлина na r. Ilovi. Položaj je zaposjeo u 00.30 časova i držao sve do 06.00. a zatim se povukao u Hrastovac, gdje je zaposjeo dobivene položaje, koje je držao do 3. februara, kada se povukao iz Hrastovca na svoje prijašnje položaje.⁶¹

Dok je 12. proleterska brigada izvodila napad na Kajganu, jedna četa 4. bataljona, ojačana teškim bacačem, vršila je fingirani napad na neprijateljsko uporište u Garešnici, ali se povukla u sastav bataljona, jer je neprijatelj u toku noći napustio Kajganu pri naletu 12. proleterske brigade.

Iz izvještaja 2. bataljona saznalo se da se u Garešnici nalazi oko 1.500, u Ciglenici 600, a u Humskoj oko 1.500 neprijateljskih vojnika, uglavnom Čerkeza, iz 1. kozačke divizije.

Stab brigade se 4. februara premjestio u s. Blagorodovac, a 1. bataljon je izvršio pokret iz Duhova u Uljanik, na već ranije uređene položaje 2. bataljona. Toga dana brigada je dobila zadatak da napadne i zaposjedne s. Ždenčac i da održi Hrastovac.

Četvrti bataljon je dobio zadatak da napadne, a ujedno i da zaposjedne Ždenčac, a 2. bataljon, koji se nalazio u Hrastovcu, da ga brani.

Po dolasku u Ždenčac, 4. bataljon je stupio u borbu sa neprijateljem, a desno od njega borio se 2. bataljon 12. proleterske brigade u uporištu Hercegovac. Drugi bataljon, koji se nalazio u Hrastovcu, primio je borbu po nailasku neprijatelja iz uporišta Garešnica. Prvi bataljon se nalazio u Duhovima braneći prilaz neprijatelju iz Antunovca, ali nije napadnut od strane neprijatelja, te nije učestvovao u borbi.

Zbog jačine neprijatelja koji se nalazio u Ždenčacu, 4. bataljon nije mogao po dobijenom naređenju da zapo-

61 Arhiv VII, a. NOP, k. 888, f. 8. id. 32, 34, 36 i 37.

sjedne položaj, kao ni 2. bataljon, koji je imao zadat�ak da brani pristup neprijatelju u Hrastovac.

Drugi bataljon je počeo borbu u 06.30, a završio u 10.00 časova, a 4. bataljon 4. februara u 05.00 časova, a završio je u 08.00 časova.

Četvrti bataljon je u svom nastupu ka neprijatelju, koji se nalazio u Zdenčacu, počeo i razvijao borbu dosta dobro, dok neprijatelj nije nastupio iz uporišta Garešnica i počeo da napada bataljon, primoravši ga da se povuče sa prvih na druge položaje. I 2. bataljon je davao otpor neprijatelju koji je nastupao iz uporišta Garešnica, ali se pred jačim snagama i on morao povući. Borba se vodila na sektoru ovih bataljona, a završena je po odstupanju 4. bataljona na k. 124, dok se 2. bataljon nakon upada i povlačenja neprijatelja iz sela Hrastovac, u isto povratio.⁶²

Načelnik štaba 4. brigade Franjo Sljivarić u ocjeni o tim borbama piše:

„Prema dobivenim narednjima, zadat�ak kao i postavljeni ciljevi nisu u potpunosti izvršeni, s tim što se neprijatelj sa većim snagama nalazio u s. Zdenčac, a napad neprijatelja na s. Hrastovac je bio sa većim snagama... U ovoj borbi naročito se istakao mitraljezac Damir Raskn, kao i posluga teškog bacača iz 2. bataljona”⁶³.

Istoga dana štab brigade je izdao zapovijest za dala deјstva bataljona u noći 4/5. februara, kao i za zaposjedanje položaja narednog dana. Prema toj zapovijesti izvršene su izmjene u borbenom poretku brigade u odbrani, i to: pomoćna četa je iz Uljanika premještena u s. Blagorodovac (zapadni dio sela), gdje je vršila inžinjerijsko uređenje položaja i obezbjedivala štab brigade; 1. bataljon je iz Uljanika uputio zasjedu u s. Marino Selo i s. Duhovi; 2. bataljon, pošto je protivnapadom protjerao neprijatelja, nalazio se i dalje na položaju u Hrastovcu i vršio utvrđivanje položaja; 3. bataljon je bio na položaju kod Pleternice, i tada je primio telefonsko naređenje štaba 12. udarne divizije da 6. februara, ujutro, kreće u sastav brigade u Dežanovce; 4. bataljon se nalazio u Blagorodovcu, izuzev jedne čete koja je bila u zasjedi u s. Bre-

62 Zbornik..., tom V, knj. 38, d. 11.

63 Antun Miletić..., n. č., str. 186.

kinjska, radi eventualnog sačekivanja neprijatelja sa pravca sela Gaj — Brekinjska — Govede Polje.

Neprijateljske snage iz Garešnice, Međurića i Poljana, u jačini oko jednog puka iz 1. kozačke divizije, vršile su napade na položaje 4. i 12. proleterske brigade.

Iako su jedinice ove brigade bile stalno na položaju, vodile borbe i fizički se iscrpljavale, ipak je moralno-političko i zdravstveno stanje bilo dobro.⁶⁴

Već sutradan izvršena je promjena položaja — bataljona brigade: štab brigade se sa pomoćnim četama premjestio iz s. Blagorodovca u s. Petranici; 1. bataljon se u toku dana postepeno pomjerao iz Uljanika u G. Uljanik, ostavivši jednu četu na položaju, a zatim je u 23. časa izvršio pokret za Imsovce; 2. bataljon je (u 13.00 časova) iz Hrastovca izvršio pokret za Blagorodovac, a u 23.00 časa iz Blagorodovca na položaje: Krštelovac — Imsovci — Stražanac; 4. bataljon je u 12.00 časova iz Blagorodovca izvršio pokret prema s. Sokolovcu sa zadatkom da smijeni dijelove 12. proleterske brigade na tim položajima, posjedne položaje prema s. Tomošica, porušio mostove na Illovu i spriječi nadiranje neprijatelja preko Sokolovca na slobodnu teritoriju. Prva i 2. četa ovog bataljona vodile su borbu sa Čerkezima i tom prilikom je poginuo 1, a 3 borca su ranjena. Već u 24.00 časa bataljon je krenuo sa svojih položaja na nove položaje: Krštelovac — Imsovci — Stražanac. Za to vrijeme 3. bataljon se nalazio u pokretu prema Jakšiću i Kuštrevcu.

No 7. februara izvršeno je rokiranje brigade i to: štab brigade (sa pomoćnim četama) u Brestovcu; 1. bataljon na položaju Imsovci; 2. bataljon na položaju kod Stražanca. U 14.00 časova neprijatelj je napadao na položaje bataljona od Imsovca, ali je odbijen. Komandant bataljona sa 1. četom imao je zadatak da poruši mostove preko rijeka Illove i Toplice; 3. bataljon se nalazio u Kutjevu, gdje je 1. četa držala položaj, dok su ostale čete imale druge zadatke i upućivale patrole u pravcu s. Duzlaka i s. Orahovice; 4. bataljon na položaju: Stražanac — Borisov Salaš. Dodira sa neprijateljem nije imao.

U 14.45 časova uslijedilo je novo naređenje: 1. bataljon da zaposjedne položaje u južnom dijelu Brestovca,

64 Arhiv VII, a. NOP, k. 887, f. 1, d. 9; k. 888, f. 8, d. 35 i 39.

prema Novoselskom brdu (tt 182) — k. 148 (Gaj); 2. bataljon pokraj šume k. 153 — sjeverni dio s. Stražanaca, do k. 148.

Već u 17.00 časova štab 12. divizije telefonski je nadio da 4. brigada sa svim jedinicama krene sa dosadašnjih položaja na željezničku stanicu Daruvar, gdje će primiti pismenu zapovijest za dalje angažovanje.⁶⁵

Bataljonima je izdato pismeno i usmeno naređenje i pokret je izvršen iz Brestovca za Daruvar u 19.00 časova, a u Daruvar su stigli u 23.30 časova.

U Daruvaru je primljena pismena zapovijest da 4. brigada krene u pravcu Đulovca, te da zaposjedne položaje u s. Lisičine, put lijevo i desno iza mosta ispred s. Huma, prema Voćinu i s. Popovac.

Stab brigade je sa tri bataljona krenuo vozom iz Daruvara za Đulovac, gdje je stigao 8. februara u 01.30 časova.

Komora brigade i bataljonske komore krenule su putem od Daruvara prema Đulovcu.

Po dolasku u Đulovac, sada Miokovićevo, iskrcavanju i odmoru, brigada je u 06.00 časova, 8. februara, izvršila pokret za Lisičinu i zaposjela položaje na liniji: k. 150 (južno 2 km od s. Hum) — zapadni dio Lisičina — k. 203 — raskrsnica puteva k. 324 — s. Kuzma — k. 422, sa zadatkom spriječavanja prodora neprijateljskih snaga i ovlađivanja komunikacijama Voćin — Hum — Pivnice — Suhopolje i Đulovac — Pivnice — Suhopolje.

Neprijateljske snage su prodorom obroncima od Papuka prema Voćinu, zauzele Voćin i krenule ka Humu i Lisičinama. Bataljoni su se tada našli na sljedećim položajima: 1. bataljon je zaposjeo komunikaciju Hum — Voćin u rejonu k. 150 — zapadno putem do Lisičina. Bataljon je odmah po stizanju na položaj vodio borbu sa neprijateljem koji je nadirao od Voćina; 2. bataljon je zaposjeo položaj: Lisičina (k. 203) — raskrsnica puteva — k. 324. U Lisičinama je bataljon vodio borbu sa neprijateljem koji je nadirao od Voćina. Bataljon se povukao u s. St. Kričavaju da spriječi prodor neprijatelja iz s. Pivnica za Đulovac dolinom rijeke Breznice; 4. bataljon je zaposjeo položaj na liniji: 422 — Bilo, te raskrsnicu puteva sjeverno

65 Arhiv VII, a. NOP, lk. 888, f. 8, d. 39.

od s. Kuzmina — isključno k. 324. Pošto neprijatelj nije naišao, povukao se prema s. N. Krivaj, gdje su se nalazile pomoćne čete i komora.⁶⁶

Brojno stanje brigade bilo je tada 860 boraca, bez 3. bataljona koji je imao 302 borca.

Osmog februara je 3. bataljon bio u pokretu pravcem Kutjevo — Vetovo — Kaptol — Velika, a zatim natrag u Kutjevo. Prema naređenju štaba 2. brigade NOH i štaba 6. korpusa, bataljon je i dalje bio pod komandom 2. brigade narodne odbrane.

Istoga dana, u 19.00 časova, štab 12. udarne divizije naredio je zaposijedanje novih položaja, i bataljoni su 9. februara zaposjeli sljedeće položaje: 1. bataljon je bio na položaju između Stare i Nove Krivaje — k. 270. U 16.00 časova neprijatelj je napao položaje bataljona i borba je trajala sve do 21.00 čas, kada se bataljon povukao na novi položaj kod Nove Krivaje; 2. bataljon se nalazio na položaju kod St. Krivaje na lijevom krilu do puta Pivnica — Đulovac. Istoga dana bataljon je vodi borbu na putu Pivnica — Đulovac; 4. bataljon se nalazio na položaju: Kućine — k. 212 — k. 326. Do dodira sa neprijateljem nije došlo; štab brigade se nalazio u Novoj Krivaji, a pomoćne čete brigade sa komorama u s. D. Borci.

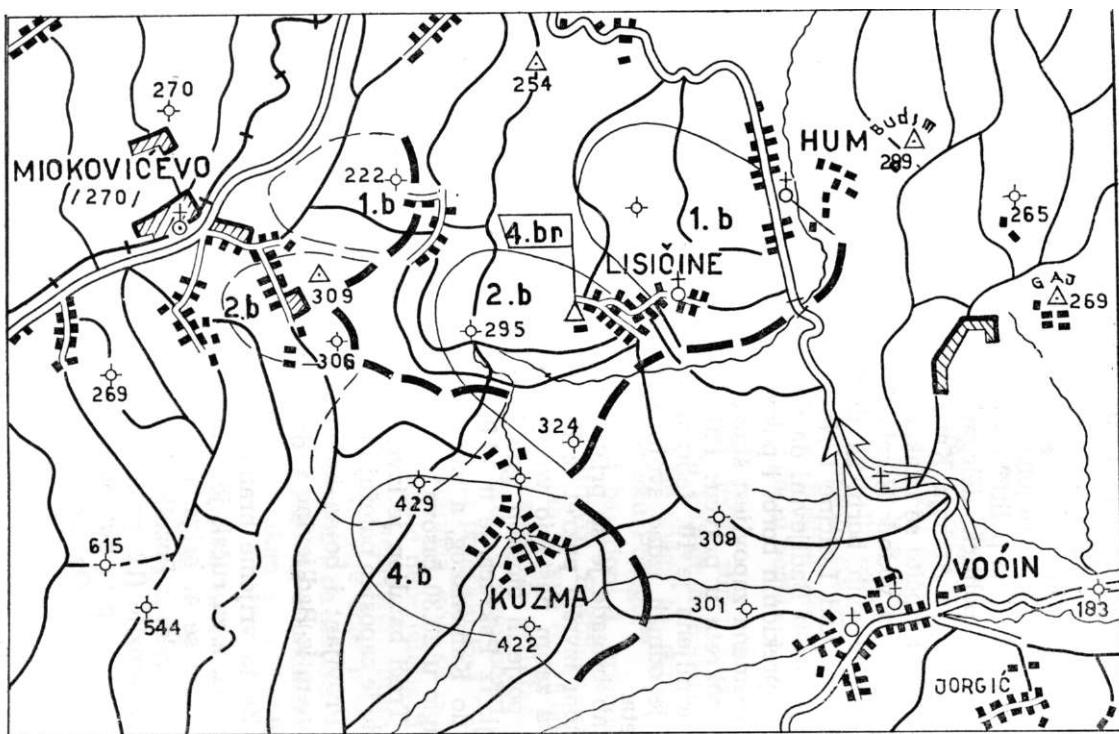
U ovim dvodnevnim borbama, 8 i 9. februara, bataljoni koji su se nalazili na položajima Kuzma — Lisičine, te se vezali sa putem između Voćina i Huma u pravcu k. 150, bili su nakon jačeg pritiska neprijatelja odbaćeni i povukli su se na položaje u visini Nove Krivaje. Iste položaje zauzeli su u noći 8/9. februara, gdje su u toku dana vodili borbu sa neprijateljem koji je nastupao od Klise u pravcu Nove Krivaje.

Na istim položajima je završena borba i primljeno naređenje da brigada u toku noći, tj. u 24.00 časa 9. februara, izvrši pokret u pravcu Badljevine.

U ovim borbama zadaci, kao i ciljevi, nisu u potpunosti postignuti, jer je neprijatelj u pravcu položaja brigade nastupao sa mnogo jačim snagama.

66 Arhiv VII, a. NOP, ik. 887, f. 1, d. 25; f. 2, d. 7; f. 4, d. 2; Zbornik..., tom V, knj. 38, d. 39.

ODBRANA 4. BR. (3. B) 8 I 9. 02. 1945. Goid. KOD S. LISIČINE

NAŠE SNAGE
NEPR. SNAGE

Gubici neprijatelja u ljudstvu bili su sljedeći: 77 ubijenih i oko 90 ranjenih.

Gubici brigade bili su: 5 poginulih, među kojima i komandir čete 2. bataljona Nikola Solaja; ranjenih je bilo 9, među kojima politički komesar čete 2. bataljona Ivan Čukunović i politički delegati četa iz istog bataljona Josip Smiljanić i Andrija Kati, dok je nestalih bilo 13. U ovoj borbi naročito se istakao nišandžija teškog mitraljeza iz 2. bataljona vodnik Nikola Baričević.⁶⁷

Poslije ovih borbi sa dijelovima 7. SS divizije na položajima kod Lisičine i Nove i Stare Krivaje, brigada se smjestila u Badljevini da se odmori i sredi poslije teških i neprekidnih borbi i pokreta.

Pismena zapovijest štaba 12. udarne divizije za izvršenje pokreta u pravcu: Pakrac — Kamenska — Orljavac, primljena je 10. februara u 16.20 časova. Stab brigade je odmah izdao svoju zapovijest za izvršenje ovog pokreta.

Stab brigade je sa prištapskim četama i 1., 2. i 4. bataljonom izvršio pokret iz Badljevine do željezničke stanice, a zatim nastavio vozom do Pakraca. U Pakracu su borci posjetili bioskop, gde je prikazivan film o Crvenoj armiji. Iz Pakraca je u 14.00 časova, izvršen pokret vozom do Kamenskog, a zatim pješke za s. Orljavac, gdje se stiglo u 20.30 časova.

Treći bataljon je izvršio pokret iz Vetova u s. Kapitol gde je zaposjeo položaj i upućivao patrole radi izviđanja.

Provijant i bojna komora bataljona izvršili su pokret putem iz Badljevine za Orljavac, gdje su stigli u 16.00 časova.

Za to vrijeme hrana je za dva obroka dijeljena na kazanima, a za ručak je dobijena suva hrana.⁶⁸

Tako se 4. brigada do 12. februara 1945. prebacila iz Daruvarske u Požešku kotlinu, kao i ostale jedinice 12. udarne divizije (12. proleterska i Čehoslovačka NO brigada). Tada su prvi put poslije dvomjesečnih borbi brigade divizije (izuzev Osječke NOU brigade) bile na okupu.

⁶⁷ Arhiv VII, a. NOP, k. 887, f. 2, d. 8; Zbornik..., tom V, knj. 38, d. 26.

⁶⁸ Arhiv VII, a. NOP, k. 887, f. 2, d. 24: Operativni dnevnik 4. brigade.

BORBE U POŽEŠKOJ KOTLINI, PAPUKU I KRNDIJI

Stab 4. brigade sa pomoćnim četama i 1., 2. i 3. bataljonom izvršio je pokret iz Orljavca u 08.00 časova 12. februara, u pravcu sela Lučici, Toranj i Biškupci. Raspored je, prema zapovijesti štaba 4. brigade, bio sledeći: stab brigade sa pomoćnim četama u Biškupcima; 1. bataljon u Tornju, gdje je preuzeo položaj od jednog bataljona brigade NOH (jedna četa je bila u s. Oljasima, dve u Tornju, a jedan vod prema Krivaji, na putu); 2. bataljon u Biškupcima; 3. bataljon u s. Kaptolu (12 km istočno od Biškupaca i noći 11/12. februara, poslije akcije u s. Alihovci, izvršio je pokret u s. Draga, u sastav brigade); 4. bataljon u Lučinci.

Već sjutradan, 13. februara, jedan zdrug 7. ustaško-domobranske divizije iz Slavonske Požege htjeo se probiti do s. Kamenske, ali su ga dočekale snage 12.⁶⁹ proleterske brigade i odbacile nazad u Slavonsku Požegu.

U toj borbi učestvovali su i bataljoni 4. brigade na položajima kod Tornja i Aleksandrovca. Borba je počela u 09.00 časova, 13. februara, i trajala je sve do 15.00 časova. Neprijatelj je odbijen nazad, uz osjetne gubitke, dok je brigada imala 3 lakše ranjena borca. U ovoj borbi učestvovao je 1. bataljon, koji je bio na položaju kod Tornja i Aleksandrovca i dvije čete iz 3. bataljona, koje su u 10.00 časova iz rejona južno od Drage napale neprijatelja u desni bok, što je mnogo doprinijelo da neprijatelj bude odbijen. U 15.00 časova upućene su i dvije čete iz 4. bataljona pravcem Lučinci — Skenderovci, da napadnu neprijatelja u lijevi bok za vrijeme njegovog napada na položaje 1. bataljona. U ovoj borbi istakao se 1. bataljon, kao i dvije čete 3. bataljona.

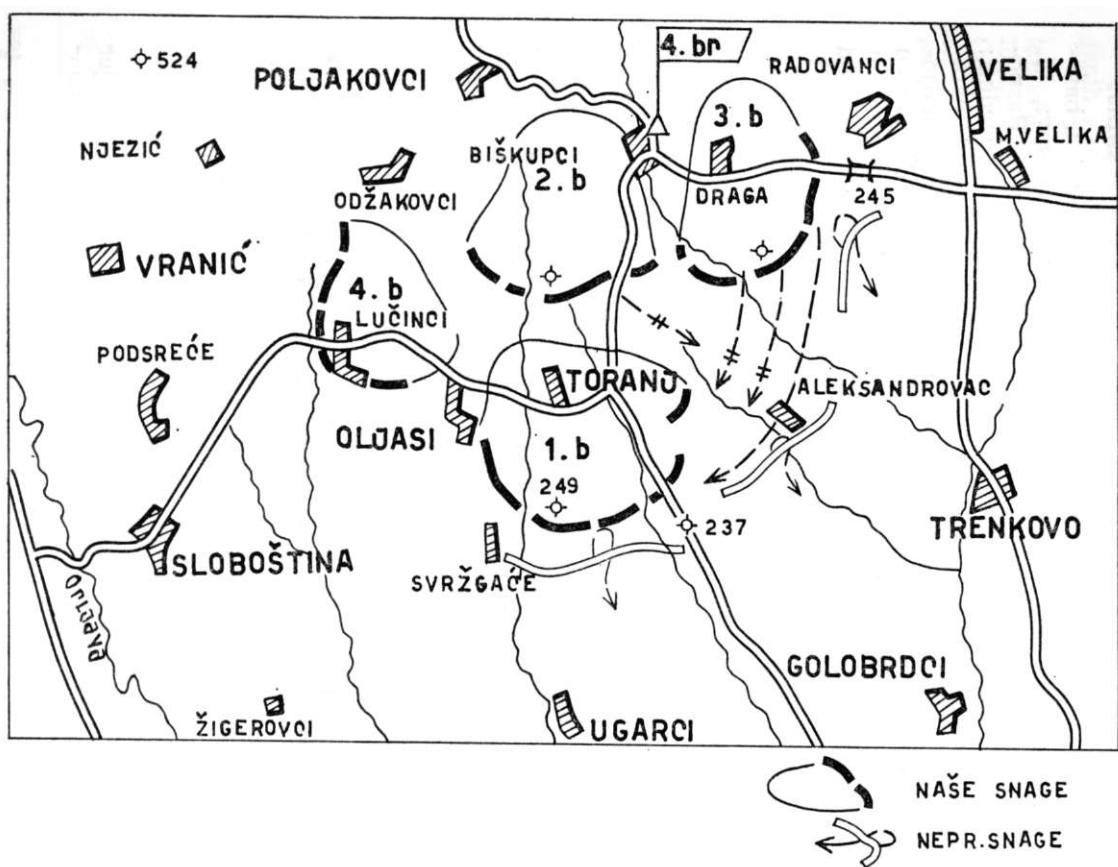
Stab brigade je umješno rukovodio borbom. Angažovanjem dijela snaga iz 3. i 4. bataljona on je aktivnim dejstvima ovih bataljona, i čvrstom odbranom 1. bataljona na položajima kod Tornja, odbio napad neprijatelja.

Brojno stanje brigade tada je bilo 1.490 boraca, jer joj je stab 12. udarne divizije dodijelio 324 novomobilisanih boraca.⁷⁰

⁶⁹ Arhiv VII, a. NOP, k. 881, 1 6, d. 1; k. 883-A, f. 2, d. 4.

⁷⁰ Arhiv VII, a. NOP, k. 883-A, f. 2, d. 4; k. 887, 1. 2, d. 24; Zbornik..., tom V, knj. 38, d. 70.

ODBRANA 4. BR. 11 I 12. 02. 1945. God. KOD S. TORANJ

U međuvremenu je Vrhovni štab NOV i POJ, preko 3. armije, izdao direktivu za dalja dejstva 6. udarnog korpusa u pozadini neprijatelja, nemajući obavještenje o predstojećoj njemačkoj operaciji pod šifrom „Papuk“. Samo što su se jedinice 6. korpusa izvukle ispod odlučujućeg udarca u operaciji „Vukodlak“, a Nijemci su uz pomoć kvislinga preduzeli, 14. februara, novu operaciju „Papuk“, sa ciljem da očiste teritoriju Slavonije od jedinica NOV i POJ, kako bi obezbijedili pozadinu svojih frontova u Srebraru, na Dunavu i na Dravi. Nijemci su operaciju „Papuk“ izveli u dvije etape, prvu od 14—16, a drugu od 17—22. februara. U prvoj etapi su angažovali 1. kozačku brigadu 69. armijskog korpusa, 7. ustaško-domobransku diviziju i jedinice 91. armijskog korpusa (uglavnom 7. SS divizija „Princ Eugen“), a u drugoj etapi 1. kozačku brigadu, 1. ustaško-domobransku diviziju i Pavelićev tjelesni zdrug. U ovoj operaciji su njemačke jedinice 69. i 91. armijskog korpusa, uz pomoć ustaško-domobranksih jedinica, uspjele ovladati najvećim dijelom slobodne teritorije u Slavoniji, ali nisu uspjele uništiti snage 6. i 10. korpusa.⁷¹

Neprijateljske snage su 14. februara nadirale iz Drenovca i na taj način ugrožavale prevoj Drenovac — Velika, u kojoj su se nalazili dijelovi 12. divizije. Zauzimanjem visa Jankovac onemogućeno je jedinicama prebacivanje iz Velike. Zauzimanjem Velike, 14. februara, sve jedinice 12. divizije prikupljene su u s. Doljanovcu, gdje je ostavljen sav suvišan teret, a teško naoružanje zakopano. Odavde se u toku noći vršilo prebacivanje snaga preko Kaptola — M. Velike — s. Radovanci na Uvači Glavu (k. 905).

U toj se situaciji našla i 4. brigada, jer je dejstvovala u sastavu 12. udarne divizije, izvršavajući zadatke koje je pred nju stavio štab divizije.

Odmah poslije završene borbe kod Tornja, 13. februara, gdje je brigada odbacila neprijatelja prema Slavonskoj Požegi, dobivši podatke da je neprijatelj iz Slavinskog Drenovca krenuo ka Papuku, štab brigade, vidjevši opasnost od pojave neprijatelja na Papuku, upućuje prije nego tamo stignu snage 12. divizije, 3. bataljon iz

⁷¹ Zbornik..., tom V, knj. 38, d. 72; Ljubivoje Pajović, Dušan Uzelac, Milovan Dželevdžić..., n. d., str. 275—288.

Drage ga k. 935 (Papuk) sa zadatkom da zaposjedne ovaj vrh.

U tom rejonu je 3. bataljon naišao na dijelove 7. SS divizije „Princ Eugen“ i sa njima vodio borbu. Ova neprijateljska jedinica već je prokrstarila Papukom, tj. izvršila je prodor od SI. Drenovca preko Papuka (k. 953) u s. G. Vrhovce i s. Kamenski Vučjak. Bataljon je iz pokreta napao zaštitne dijelove ove SS divizije i zaposjeo k. 953. To je bila prva borba na početku nove ofanzive sa SS divizijom „Princ Eugen“.

U širi rejon Uvačke glave otišao je 2. bataljon da izvrši kontrolu k. 790, 905 i 816 i utvrdi da li se na njima, odnosno na tom prevoju između SI. Drenovca i Velike, nalazi neprijatelj.⁷²

Iste noći, 13/14. februara, pošto nije imao dodira sa neprijateljem na Uvačkoj glavi (k. 905), 2. bataljon je produžio za neprijateljem do G. Vrhovca gdje je stigao do 08.00 časova 14. februara, te je, pošto neprijatelja nije bilo ni u ovom selu, produžio za s. Doljance, gdje je ostao do jutra 15. februara, a zatim se vratio u s. Biškupce.

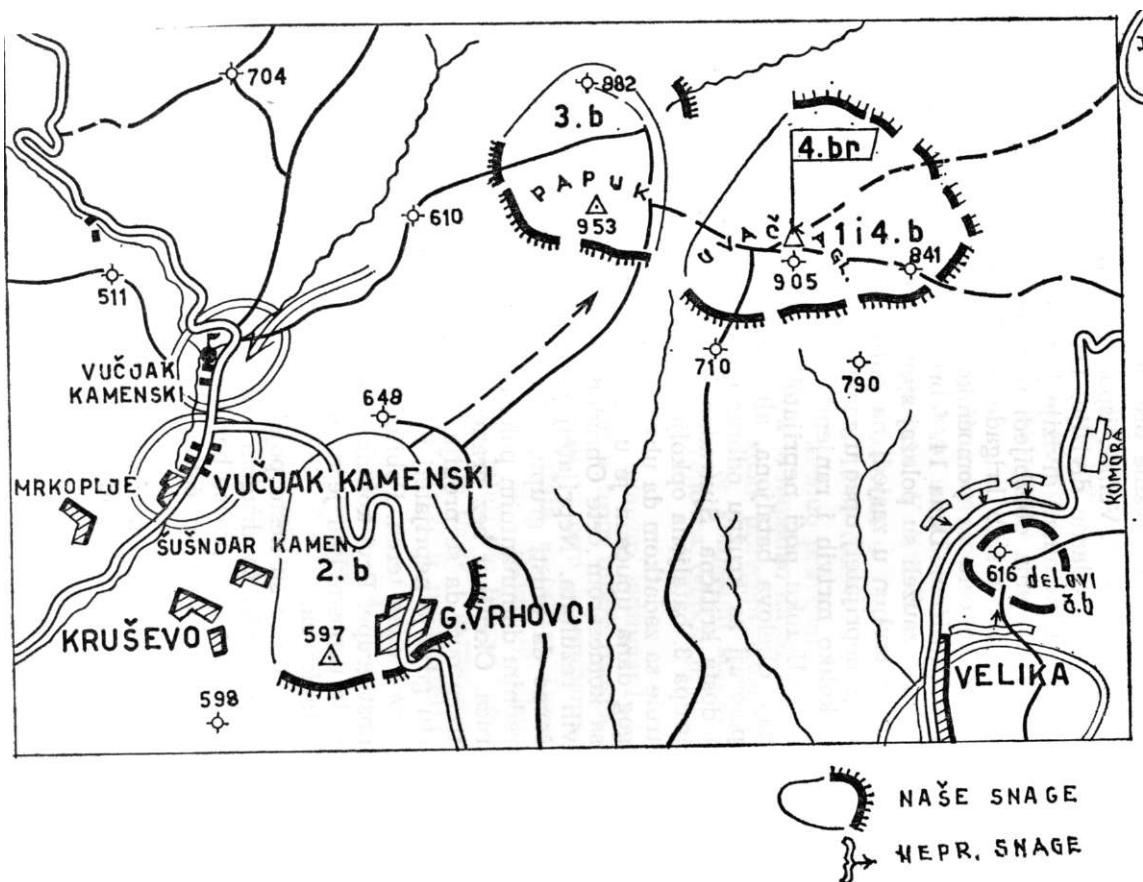
Zapovijest štaba 4. brigade za pokret uslijedila je 14. februara: 1. bataljon je izvršio pokret iz Tornja pravcem: Doljanci, te grebenom k. 408, k. 586 — Lipovac k. 790, k. 710 — bilo Papuka (Uvačka glava — k. 905). Bataljon je stigao na svoj cilj u 15.00 časova, 14. februara, postavljajući potrebna osiguranja; 4. bataljon je izvršio pokret u isto vrijeme iz Lučinaca, istim pravcem prema 1. bataljonu i sa istim zadatkom; štab brigade sa pomoćnim jedinicama nalazio se u Biškupcima. U 11.00 časova je krenuo na Uvačku Glavu (k. 905), a bojnoj i provijant komori je naređeno da se konspirišu pokraj Stražemanskog potoka.

Poslije izvršenog pokreta, 14. februara, i izvlačenja brigade na Papuk, otklonjena je opasnost da brigada буде opkoljena i uništena u Požeškoj kotlini.

Sve njene jedinice, osim 2. bataljona koji se vratio na zadatak nazad u Biškupce (ne znajući za pokret brigade na Papuk) nalazile su se 15. februara na Papuku, i to: štab brigade sa svim prištapskim četama i 1. i 4. bata-

⁷² Arhiv VII, a. NOP, k. 883-A, f. 2, d. 4; k. 887, f. 2, d. 24; Zbornik..., tom V, knj. 38, d. 98 i 99.

ODBRANA 4. BR. NA PAPUKU UOÖI POSLEDNJE OFANZIVE
15. 02. 1945. God.

ljonom na položaju na k. 905 (Uvačka glava u pravcu Sl. Drenovca); 3. bataljon na položaju k. 953 (Papuk), gdje je zaposjeo i put prema česmi radi kontrole s. G. Vrhovca, te s. Vučjaka i česme prema s. Kamenskoj.

Istočno od Velike, ispod vrha Kolac, nalazila se pozadina 12. udarne divizije. Da bi obezbijedio pozadinske djelove komandant divizije je naredio štabu 4. brigade da jačim snagama obezbijedi pozadinu iz pravca Velike. Za ovaj zadatok štab brigade je odredio dio snaga 3. bataljona, na čelu sa pomoćnikom komesara bataljona Markom Rudićem. Dana 14. februara određeni dijelovi 3. bataljona zauzeli su položaj sjeverno od Velike, a jedan vod je postavljen u zasjedi na putu koji vodi u selo. Predveče je neprijatelj upao u zasjedu, pa je u tom okršaju imao nekoliko mrtvih i ranjenih.

U toku noći neprijatelj je stalno napadao na položaje dijelova bataljona, ali bez uspjeha. Noću su zauzeti položaji za kružnu odbranu, jer je situacija bila nejasna i dosta kritična. Sjutradan se ispostavilo da je pomenuta grupa 3. bataljona opkoljena. Tog dana upućene su tri patrole sa zadatkom da uhvate vezu, ali se nisu vraćale. Drugog dana upućena je u izvidnicu jedna desetina na čelu sa komesarom čete Obradom Novakovićem, ali bez ikakvih rezultata. Neprijatelj je tri dana i dvije noći pokušavao da uništi grupu, ali nije uspio zahvaljujući izvanrednim dominantnim položajima, hrabrosti i upornosti boraca. Okruženi bez hrane i vode, borci su bili primorani treće noći da se probiju. Probili su se, ali na onom mjestu gdje je neprijatelj bio potpuno siguran, s obzirom na neprohodan teren. Pobijedila je hrabrost, lukavost i upornost grupe. Prvi kontakt sa dijelovima 12. proleterske brigade uspostavljen je na obroncima Papuka između Kolca i Jankovca.

Pošto su nešto pojeli i odmorili se, borci su krenuli da se nađu sa drugom polovinom bataljona, no ni ovaj poduhvat nije prošao bez borbe. U okršajima sa neprijateljem poginula su četiri borca, koja su bila upućena u patrolu.

Jedinice brigade su se 15. februara odmarale i nahraniile, a štab brigade je prikupio obavještajne podatke o neprijatelju i donio odluku o aktivnim dejstvima, smat-

rajući da se neprijatelj može iznuriti samo uništavanjem njegove žive sile. Na taj način je želio sačuvati sopstvene jedinice od razbijanja i uništavanja na uskom prostoru.

Donijeta je odluka da se noću 15/16. februara napadne neprijateljsko uporište SI. Drenovac, gdje se nalazio jedan bataljon „Princ Eugen“ divizije, sa nešto ustaša i drugih neprijateljskih vojnika, da istovremeno 2. bataljon iz Biškupaca krene prema G. Vrhovcima i napadne neprijatelja u s. Kruševcu.

Za napad na uporište SI. Drenovac određeni su 1. i 4. bataljon, dok je 3. bataljon ostao na Papuku (k. 953), radi obezbeđenja sa pravca Kamenski Vučjak.⁷³

U napad su 1. i 4. bataljon krenuli u 14.00 časova 15. februara, a napad su otpočeli u 18.30 časova.

Pravac napada: 1. bataljon je krenuo pravcem Uvačka glava — Mihaljevo brdo, odakle je napadao na SI. Drenovac; 4. bataljon je krenuo u napad pravcem Uvačka glava — Kneževa voda (k. 882) — te konjskom stazom preko Surneće brdo (k. 628), iznad Drenovca, odakle je napao neprijatelja.

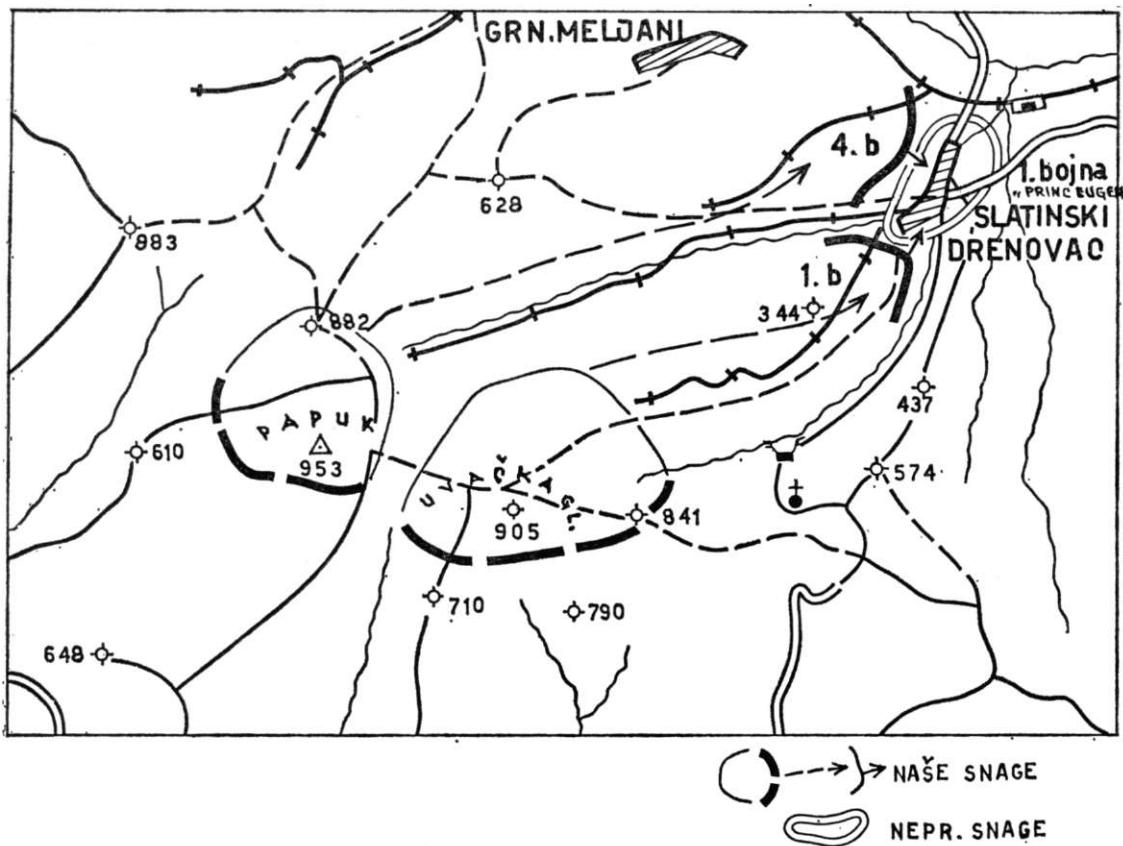
Napad je otpočeo iznenadnim udarom jedinica 1. i 4. bataljona, koji su bili podržavani vatrom teških bacača. Otpočela je žestoka borba. Borci su vatrom i bombama potisnuli neprijatelja sa prvog položaja u centar Drenovca, oko koga se razvila teška borba. Bataljoni nisu mogli zauzeti Drenovac, jer je neprijatelj bio brojno jači, a koristio je i čvrste kuće kao otporne tačke i izgrađene bunkere. Bataljoni su postigli cilj i nanijeli neprijatelju osjetne gubitke.⁷⁴

Prilikom povlačenja iz SI. Drenovca 1. i 4. bataljon je, u toku 16. februara, dočekala jaka neprijateljska vatra sa Papukom (k. 953), te se nisu mogli vratiti na polazne položaje u rejonu Uvačke glave, već su odstupili ka Kneževoj Vodi. U toj žestokoj borbi i iznenadnom neprijateljskom dočeku jedan dio 1. bataljona, sa komandantom bataljona Urošem Markovićem, bio je odsječen, pa se u sastav bataljona vratio tek 27. februara, uoči napada na Vu-

⁷³ Isto. Zbornik..., tom V, knj. 38, d. 70, 100 i 105.

⁷⁴ Arhiv VII, a. NOP, k. 883-Å, f. 2, d. 4; Zbornik..., tom V, knj. 38, d. 70.

NAPAD NA S. SLATINSKI DRENOVAC 15. 02. 1945. God.

čjaka. Sa 1. i 4. bataljonom se nalazio i 3. bataljon, koji je bio napadnut i u neravnopravnoj borbi sa neprijateljem otjeran sa Papuka (k. 953), dok su 1. i 4. bataljon napadali Drenovac.

Poslije sređivanja 4. bataljon ponovo kreće na k. 953, ali na njoj nije bilo neprijatelja, te se bataljon vraća na Uvačku glavu (k. 905), gdje zauzima ranije položaje. Dok je 1. bataljon sa jednim bataljom 18. brigade ostao na Kneževoj Vodi, 3. bataljon je ostao na Papuku (k. 953), gdje je 16. februara napadnut vodio borbu za vrijeme napada na SI. Drenovac.

Stab brigade je za vrijeme akcije na Drenovac bio podijeljen po bataljonima, a ponovo se prikupio na Kolcu i k. 731.

Dok su 1. i 4. bataljon napadali SI. Drenovac 15. i 16. februara, 2. bataljon je izvršio pokret iz Biškupaca za Gornje Vrhovce, a odatle izvršio napad na Kruševo. Neprijatelj se blagovremeno povukao, pa je bataljon posjeo položaj na liniji k. 597 i k. 598. U 10.00 časova 16. februara bataljon je prihvatio borbu i morao se povući, pošto su se povukli bataljoni Čehoslovačke NO brigade. Bataljon je zaposjeo novi položaj južno od s. Poljakovci — k. 336 (u pravcu k. 311). Poslije kraćeg vremena 2. bataljon je krenuo u sastav brigade ka Uvačkoj glavi (k. 905), ali je prepadom neprijatelja sa jugozapadne padine Papuka (k. 727) bio takoreći razbijen. Po izvršenom prepadu, veći dio 2. bataljona prikupio se 17. februara južno od s. Češljakovca (k. 434).⁷⁵

U toku 17. februara komandant brigade, kapetan Nikola Dolinić, bio je odsječen od štaba brigade i nalazio se sa 1. i 3. bataljom i sa 1. bataljom 18. brigade na Kneževim Vodama.

Stab brigade i pomoćne čete nalazili su se u to vrijeme na Kolcu (Papuk), 4. bataljon je držao položaje na Uvačkoj Glavi (k. 905), ali nije imao vezu sa štabom brigade, dok je 2. bataljon bio na položaju sjeverno od Češljakovca (k. 434), bez dodira sa neprijateljem.

Ishrana je bila vrlo slaba, zbog otežanog snabdijevanja iz skladišta vojnih područja, koja su bila udaljena,

75 Isto. Arhiv VII, a. NOP, k. 888, f. 9, d. 26; Zbornik... tom V, knj. 102 i 105.

a dijelom i popaljena. Bilo je veoma teško jesti samo suvi i tvrdi dvopek.

Jedinice 4. brigade su 18. februara zauzele Bazovu Glavu, a dijelovi 7. SS divizije „Princ Eugen“ protjerani su sa prevoja Drenovac — Velika. Za borbu i zaposijedanje položaja od strane 1., 3. i 4. bataljona, 18. februara, izdata je zapovijest štaba brigade da 4. bataljon drži važne tačke — položaje na Papuku. On je kontrolisao k. 905, 841 i 728, i put za Veliku. Uhvaćena je veza sa štabom 3. bataljona na Uvačkoj glavi, štabom brigade, štabom divizije i Čehoslovačkom brigadom. Prvi bataljon se našao na Papuku, blizu Kneževe vode. Teško naoružanje stavljen je u bunkere i maskirano. Drugi bataljon se našao i dalje na k. 434 i tt 820 Cešljakovački vrh, ali dođira sa neprijateljem nije imao.⁷⁶

Osamnaestog februara u 19.00 časova primljena je zapovijest od štaba 12. udarne divizije za pokret. Prema ovoj zapovijesti brigada se (bez 2. bataljona) prikupila 19. februara u rejonu Uvačke glave, sa zadatkom da spriječi neprijatelju ovladavanje prevojem Velika — SI. Drenovac i kontrolu važnih tačaka na Papuku. Brigada je zaposjela: 1. bataljon zapadni dio Uvačke glave (k. 905); 2. bataljon položaje sjeverno od Cešljakovca (k. 434). Istoga dana uhvaćen je jedan neprijateljski vojnik. Poslije podne bataljon je izvršio pokret u pravcu Jankovca i smjestio se u blizini k. 728, došavši u sastav brigade; 3. bataljon položaje na Uvačkoj glavi (k. 905), sprečavajući neprijateljski izlazak na Papuk. Neprijatelj je napao ovaj bataljon i on se morao povući; 4. bataljon Koprivnato brdo (k. 728 i 841), sa zadatkom kontrolisanja puta za Veliku, kao i pretodnog dana.

Oko 18.00 časova došao je štab brigade sa pomoćnim četama u sastav ostalih bataljona brigade u blizini k. 728.⁷⁷

Štab brigade se, sa pomoćnim četama, premjestio 20. februara na Koprivnato brdo (k. 841), dok je 2. bataljon izvršio pokret iz sadašnjeg rejona na k. 657.

76 Arhiv VII, a. NOP, k. 881, 6, d. 1; k. 887, f. 2, d. 24.

77 Arhiv VII, a. NOP, k. 883-A, 1 2, d. 4; k. 887, f. 2, d. 24; Zbornik..., tom V, knj. 38, d. 70.

Poslije sređivanja iznad Češljakovca (k. 434) 2. bataljonu je trebalo 4 do 5 dana da se prikupi poslije iznenadnog neprijateljskog udara na k. 727 (16. februara).

Prvi bataljon se nalazio na Uvačkoj glavi (k. 905) a sa jednom četom na k. 816.

Treći bataljon je izvršio pokret sa Uvačke glave (k. 905) i Koprivnatog brda (k. 841) na Papuk (k. 953), gdje je zaposjeo položaj.

Cetvrti bataljon se nalazio na položaju Koprivnato brdo (k. 841).

U toku ovog dana nije bilo dodira sa neprijateljem, osim što su upućivane patrole u pravcu SI. Drenovca i Velike. Ishrana je bila sa kazana, a hrana je primana iz tajnih skladišta vojnog područja.

Brigada je 21. februara bila na položajima koji su bili zaposjednuti prethodnog dana, i to: štab brigade sa pomoćnim četama i 4. bataljonom na Koprivnatom brdu (k. 841); 2. bataljon na k. 657; 3. bataljon na Papuku (k. 953).

Istoga dana u 20.30 časova primljena je pismena zapovijest od štaba 12. udarne divizije da se sa cijelom brigadom izvrši pokret na sektor Cešljakovački Vrh — Kolac — Bazova glava (k. 772). Još prije ove zapovijesti štab brigade je, cijeneći situaciju, a da izbjegne frontalne borbe i veće gubitke, donio odluku da se formiraju lovačke čete, izvrši popuna municijom, rastereti brigada od suvišne opreme i jahačih i tovarnih konja, konspiriše municija, sedla i sve što je nepokretno i ometa izvršenje glavnih zadataka. Do formiranja ovih lovačkih četa nije došlo. Komandant 12. divizije, major Đuro Dulić, došao je oko 21.00 čas, 21. februara, u štab brigade i objasnio kako treba da se izvrši disperzija snaga divizije. Ideja je bila da se divizija razvuče od Papuka do Krndije po brigadama, a brigade po bataljonima. Da bi izvršio disperziju snaga, i time spriječio okruženje i uništenje divizije, u bataljone i čete je poslato svo ljudstvo iz štaba i prištapskih dijelova. U 4. brigadu su poslati, čak, i muzičari. U to vrijeme je 12. udarna divizija imala tri brigade (12. proletersku, Čehoslovačku i 4. brigadu). Komandant divizije je naredio pomoćniku političkog komesara brigade da ostane sa 3. bataljonom na Koprivnatom Brdu (k. 841) i da se

tu bori sa neprijateljem dok bude mogao, potom da se spusti dolje u sela (južne padine Papuka u Požeškoj kotlini) i da tako razvlači snage neprijatelja, a zatim da se vrati u sastav brigade i divizije.

Noći 21/22. februara 12. proleterska brigada i 4. brigada krenule su preko Petrovog vrha i Dobre vode za Krndiju (Lončarski vis). Čehoslovačka brigada je zauzela položaj na Uvačkoj glavi (k. 909). Jedinice 4. brigade su noću 21/22. februara prolazile kroz raspored i položaj 3. bataljona na Koprivnatom brdu (k. 841), u navedenom pravcu, a 3. bataljon je ostao sam, bez veze bilo sa kim. Komandant bataljona Martin Miroslavljević i pomoćnik političkog komesara 4. brigade razmišljali su i cijelu noć objašnjavali borcima zadatku bataljona i situaciju koja je bila vrlo teška, jer je ofanziva još trajala.⁷⁸

Dok su jedinice 12. divizije 22. februara maršovale i približavale se planini Krndiji, 3. bataljon je bio na položaju Koprivnato brdo (k. 841). U jutarnjim časovima neprijatelj je izviđao položaj bataljona. Njegovi izviđači su se služili lukavstvom. Predstavljeni su se borcima 3. bataljona, iza zaklona debelog drveća, kao borci 12. proleterske brigade, pitajući ih ko je na Koprivnatom Brdu, iz koje su brigade i ko su starješine. Kada su borci ustanovili da su to neprijateljski izviđači, otvorili su vatru na njih i to čarkanje je trajalo sve do 14.00 časova. Onda su oni priredili iznenadenje, skrenuli su pažnju na sebe i na pravac koji vodi iz SI. Drenovca, a napali na desnom boku bataljona sa pravca Velike. U stvari, dok su borci bataljona pripucavali na ove izviđače i oni na njih, jedan „trup“ (grupa neprijateljskih vojnika) se provukao na desni bok 3. bataljona od Velike i iznenadnom vatrom i jurišem napao njegov nezaštićeni desni bok. Kako su na tom mjestu bila prateća oruđa i oružja bataljona, neprijatelj je uspio da rastjera posluži i zarobi 1 teški bacač (engleski), 1 teški mitraljez „Svare Loze“ i ubije jednog i rani dva borca. Pošto je 3. bataljon bio iznenaden ovim neprijateljskim napadom, nastala je panika. Bataljon se, sjutradan sa Koprivnatog brda (k. 841), povukao južno prema Velikoj. Komandant bataljona i pomoćnik političkog komesara brigade uspjeli su da zaustave, srede i postroje bataljon, i

78 Isto; k. 881, f. 6, d. 1; k. 888, f. 8, d. 53.

izvrše analizu iznenađenja i neprijateljskog lukavstva, te nedovoljnu budnost i neopreznost bataljona. Zatim je izvršen pokret i bataljon je stigao u toku noći 22/23. februara brigadu na Cešljakovačkom vrhu.

Ovaj primjer je pokazao da bataljoni (iz sastava brigade) nisu navikli na borbena dejstva van sastava brigade. Primjer 2. bataljona ove brigade, koji je bio razbijen ispod k. 272, a koji je prethodno dejstvovao 2—3 dana samostalno u rejonu Kruševa, G. Vrhovca i Biškupca i 3. bataljona na Koprivnatom brdu, kao i neki drugi primjeri, dokazuju da je brigada bila osnovna taktička jedinica, u prosjeku oko 1.000 ljudi, koja je mogla da izvodi samostalna dejstva i da se obezbjeduje, vrši izviđanje i osiguranje, marševanje i da uspješno dejstvuje u napadu i odbrani. Bataljoni nisu bili ni kadrovski, ni tehnički sposobljeni za samostalna dejstva.

U toku 22. februara štab brigade je sa prištapskim jedinicama dostigao kotu 814 Cipelovac, 1. i 2. bataljon kotu 772 — Bazova glava i 3. (po pristizanju) i 4. bataljon kotu 820. Istoga dana izdato je naredenje štabovima bataljona za formiranje obaveštajnih grupa, ali toga dana nije bilo dodira sa neprijateljem.

Narednoga dana nastavljen je pokret za Lončarski vis (k. 491), Tromedu (k. 713) i Klokočica — Javor. Bataljoni su posjeli položaje i uputili informativne grupe u pravcu sela Gradišta i Duboke, radi prikupljanja podataka o neprijatelju. U tom rejonu 4. bataljon je primio 47 novih boraca iz Osječkog vojnog područja. Zatim je 23/24. februara uslijedilo prebacivanje 4. brigade preko komunikacije Kutjevo — Orahovica na planinu Krndiju. Stab brigade se prebacio u blizini žičare na Krndiju.

Prvi bataljon, kojim je tada komandovao komandant Milisav Lazić, prešao je i zaposjeo položaj pored same komunikacije Kutjevo — Orahovica, na rubu šume u rejonu k. 396, u pravcu Petrov vrh (k. 697), gdje je rušio drveće i pravio prepreke na komunikaciji.

Bataljon je vodio borbu cio dan i u toku 24/25. februara pod borbom se ponovo prebacio preko puta nazad na Papuk. Prilikom prebacivanja, na planini Krndiji je ostala jedna četa, koja se zajedno sa 4. bataljonom prebacila u s. Radlovac.

U 08.00 časova bataljon je izvršio napad na jednu kolonu 7. SS divizije „Princ Eugen“, koja se povlačila poslije operacije „Papuk“ na komunikaciji Orahovica — Kutjevo, u rejonu žičare i lugarnice. U toj borbi žičara je nekoliko puta prelazila iz ruke u ruku, ali je 1. bataljon zadržao žičaru sve do noći, a zatim se povukao na Papuk.

Drugi bataljon je prešao komunikaciju na pravcu Tromedja — Dobra Voda i posjeo k. 558, 444 i 360, sa zadatkom da spriječi nadiranje neprijatelja na greben Krndije. Bataljon je bio na položaju do 18.00 časova, a u 21.00 čas se prebacio u rejon k. 396, preko komunikacije nazad na Papuk i posjeo položaj na bilu Papuka — Tromedja (k. 713). Prilikom prelaza iz bataljona je zaostala jedna četa sa 41 borcem, a bataljon je vodio borbu na komunikaciji sa neprijateljem koji je držao tu komunikaciju i Petrov vrh (k. 697) koji dominira tim terenom. Noć je bila vrlo tamna te se i veza teško održavala.

Treći bataljon je u toku noći prešao komunikaciju Kutjevo — Orahovica u rejonu Kapavac (tt 792) i posjeo položaj u rejonu Petrov Vrh (k. 697), rušio drveće i pravio prepreke na komunikaciji. U 08.00 časova izvršio je napad na dijelove 7. SS divizije „Princ Eugen“, koji su se kretali komunikacijom Orahovica — Kutjevo, u rejonu Petrov vrh. Borba je trajala cijeli dan i pod pritiskom jačeg neprijatelja bataljon se povukao istočno od Petrovog vrha, koji je posjeo neprijatelj.

Četvrti bataljon je prešao komunikaciju i zaposjeo položaj u rejonu k. 538 i 416. Jedna četa je učestvovala u napadu na komunikaciju sa 1. bataljonom. Bataljon dobija u 13.00 časova zadatak da osigura liniju k. 697 — k. 416, radi prolaza 12. udarne divizije nazad sa Krndije na Papuk, ali je iznenada bio napadnut, te se morao povući na polazni položaj. U 21.00 čas bataljon dobija naredenje da se u sastavu 12. proleterske brigade probije preko puta Kutjevo — Orahovica, kod Gornjeg Duzlaka, i smjesti u Radlovcu.

Tog dana je neprijatelj zaposjeo Petrov vrh, koji je cijeli dan hrabro branio 3. bataljon 4. brigade. Ovaj bataljon je toga dana imao 8 poginulih boraca. Time je neprijatelj htio da obuhvati jedinice divizije na uski pojas

Krndije. No, ovo je bio i posljednji neuspjeli pokušaj da neprijatelj uništi 12. udarnu diviziju.

Tako se 12. udarna divizija, a u njenom sastavu 12. proleterska brigada i 4. brigada, u toku 23/24. februara prebacila na planinu Krndiju i poslije dvodnevnih žestotkih borbi protiv njemačkih snaga u rejonu Gradac — Gradište, (kod Našica) i na putu Orahovica — Kutjevo, ponovo probila na Papuk, rejon Bazova glava — Kolac.⁷⁹

U borbama koje je vodila 4. brigada od 12. do 24. februara neprijatelj je imao oko 490 izbačenih iz stroja i 4 zarobljena vojnika.

Zaplenjeno je: 9 pušaka, razne municije 4.200 kom. metaka, nišanskih sprava teš. bacač 1 kom., 1 bolnička nosila, 1 ranac, 6 kom. čebadi, 1 postolje za laki mitraljez „šarac“, 8 redenika sa po 50 metaka za laki mitraljez „šarac“, 1 redenik za „šarac“, 10 okvira za municiju za puškomitraljez „brno“, 5 okvira municije za laki mitraljez „šarac“, 4 fišeklije, 4 opasača, 8 mina za laki bacač, 5 bombi, 4 bluze, 4 kom. hlača, 2 šinjela, 2 para cipela, 1 sekcija SI. Požega; uništена su 2 teretna kamiona i 1 putnički automobil.

Gubici brigade su: 23 poginula, 40 ranjenih i 81 nestali borac. Izgubljeno je: 1 teški bacač, 1 teški mitraljez, „Svare Lozen“, 1 šmajser, 11 pušaka, 10 okvira za puškomitraljez.

Iz stroja su izbačeni komandant 3. bataljona Martin Miroslavljević, koji je bio ranjen, a pomoćnik političkog komesara 1. bataljona Salih Malović je poginuo.⁸⁰

NAPAD NA NEPRIJATELJSKO UPORIŠTE KAMENSKI VUČJAK

Po povratku sa Krndije 4. brigada se prikupila na Papuku, i to: 1. bataljon na položaju između Kolca i Bazove glave postavljajući osiguranje u pravcu Češljakovca; 2. bataljon na položaju Bazova glava (k. 772), patrolirajući u pravcu s. Doljanovci i s. Kaptol; dvije čete 3. ba-

79. Arhiv VII, a. NOP, ik. 887, f. 2, d. 9 i 24; Zbornik..., tom V, knj. 38, d. 70 i 110.

80 Arhiv VII, a. NOP, k. 887, f. 2, d. 10; k. 888, f. 14, d. 5; Zbornik..., tom V, knj. 38, d. 112.

taljona prikupljale su se na prostoru Bazove glave i Kolca (dve čete na k. 743); štab ovog bataljona sa jednom četom zaostao je na Krndiji i priključio se brigadi tek 2. marta u s. Vučjak; 4. bataljon na položaju Viljevačka kosa (k. 580) jugozapadno od G. Pištana, sa zadatkom da sprijeći neprijateljski napad iz S. Radlova.

U toku dana bataljoni nisu imali dodira sa neprijateljem, već su to vrijeme iskoristili za sređivanje, održavanje vojničkih sastanaka i analizu borbi na Krndiji.

Ishrana je bila slaba, a moralo se ići prilično daleko po hrani (s. Radiovac).

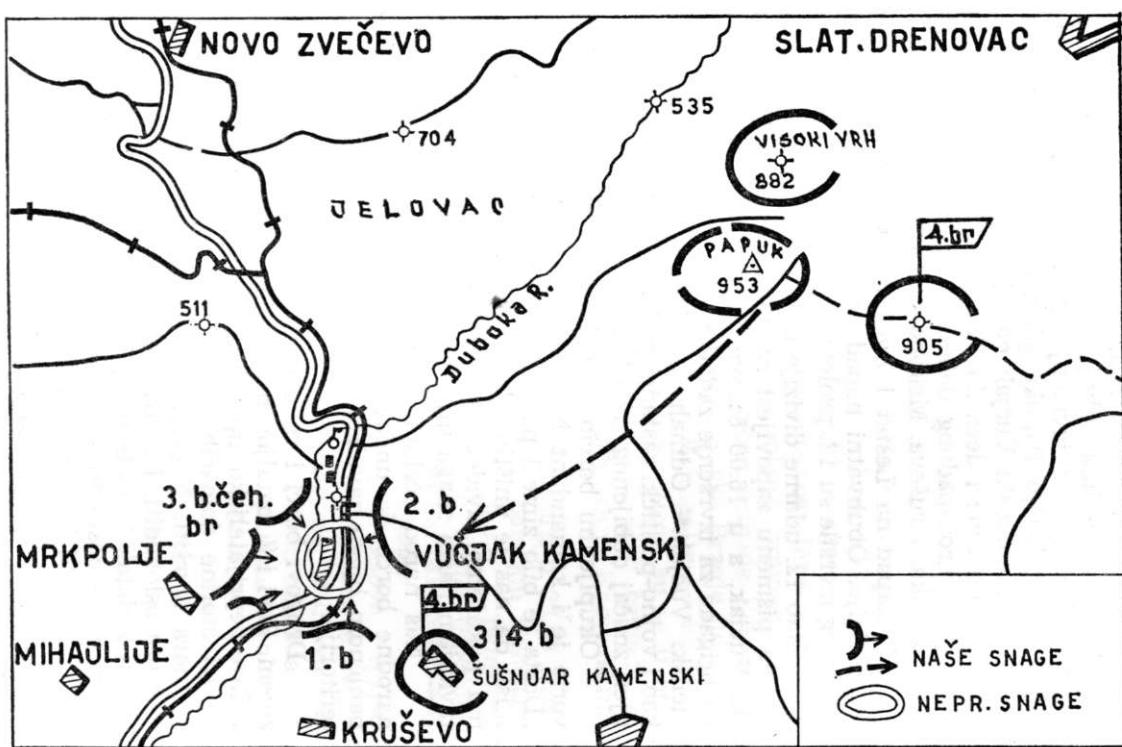
Po prikupljanju i sređivanju bataljona 25. i 26. februara, štab 12. udarne divizije i štab 4. brigade izdali su pismenu zapovijest za pokret brigade i posijedanje novih položaja. Taj pokret je izvršen 26. februara u pravcu Uvačke glave (k. 905), gdje su se bataljoni smjestili, i to: 1. bataljon Uvačka glava (k. 905), vis Ponori (k. 953); 2. bataljon na Ponore, u produženju 1. bataljona; 3. bataljon u rejonu Ponori (pokraj 2. bataljona). Bataljon se u ovom rejonu prikuplja, jer se jedna četa sa štabom bataljona još nije vratila sa Krndije; 4. bataljon je ostao u rejonu Viljevačka kosa, (k. 580) sa zadatkom osiguranja ranjenika.

Štab brigade, sa pomoćnim četama, ostao je na raskrsnici puteva Uvačka glava — Papuk (k. 953); Drenovac — Biškupci.

Borci 4. brigade su osjetili da je neprijateljska operacija „Papuk“ završena neuspješno po neprijatelja, a da će sami uskoro preći u odlučujući napad za konačno oslobođenje Slavonije.

U brigadi je bila teška situacija, jer na uskom prostoru, na kojem se kretala, nije bilo magacina hrane. Sva sela su bila zaposjednuta, a hrane inače nije bilo dovoljno. Već je nestalo i tvrdog dvopeka koji je bio donesen iz udaljenih skladišta Požeškog područja. I odjeća je bila slaba, a vrijeme hladno. Međutim, i pored velike hladnoće i dubokog snijega bataljoni nisu izgubili duh i svježinu. Čekalo se samo naređenje za napad, a ono je došlo u pravi čas. Brigada je dobila zadatak da napadne neprijatelja u Vučjaku Kamenskom. U selima Kamenskom Vučjaku, Leštu i Zvečevu nalazilo se oko 700 neprijateljskih vojnika, koji su osiguravali komunikaciju Kamenski Vučjak

NAPAD 4. BR. NA S. VUČJAK KAMENSKI 27. 02. 1945. God.

— Zvečevu — Voćin. U samom Vučjaku bilo je oko 250 neprijateljskih vojnika (dvije čete iz 7. SS divizije „Princ Eugen”).⁸¹ Složenost izvršenja ovog zadatka bila je i ta, što se na području Papuka gde su se vršile pripreme za napad na Kamenski Vučjak nalazio narod u zbegu. To su bili većinom žene i deca do 12 godina i starci koji su pobegli iz severozapadnog dela sela Požeške kotline, kao i sela Vučjaka, Kruševa, Mrkopolja i drugih.

U napad na Leštat i Zvečevu krenule su i jedinice 40. divizije. Obuhvatni napad od Tornja, Biškupca i Kamenskog izvršile su 12. proleterska i Čehoslovačka brigada.

Stab 12. udarne divizije izdao je 27. februara u 15.00 časova pismenu zapovijest za napad na uporište Kamenski Vučjak, a u 16.00 časova uslijedila je zapovijest štaba brigade za izvršenje zadatka — osvajanje uporišta Kamenski Vučjak.⁸² Odmah su održani sastanci komunista, kao i vojno-politički sastanci po bataljonima, gdje je objašnjen značaj dobijenog zadatka.

Okupljenim borcima i rukovodiocima 4. brigade govorio je i komandant Nikola Dolinić i narodu u zbjegu: „Dosta je bilo zime i patnji na ovom Papuku. Neprijatelj misli da nas je uništio, ali on s? ljuto vara. Mi treba da mu pokažemo, uvideće on da njegova namjera za uništavanjem naših snaga nije uspjela.

Naš narod očekuje od nas pomoć. Očekuje nas — narodne borce da uništimo neprijatelja, koji se u svom paničnom bjegu zavukao u mirna sela našeg oslobođenog teritorija.

Drugovi borci i rukovodioci! Mi počinjemo sa ofanzivom. Prvi i 2. bataljon naše Brigade ima zadatak da likvidira neprijateljsko uporište Vučjak, u kome se nalazi do tri stotine domaćih izdajica — gestapovaca. Zadatak se mora izvršiti. Neprijatelj se mora kazniti, naš narod se mora oslobiti. I sa ovoga mjesta pozivam vas da potvereni zadatak izvršite u cijelosti i tako da i mi — mladi brigadiri — dostoјno stupimo uz bok starim brigadirima.

Drugovi! Hoćemo li izvršiti zadatak?”

81 Arhiv VII, a. NOP, k. 881, f. 6, d. 1; Zbornik..., tom V, knj. 39, d. 5.

82 Arhiv VII, a. NOP, k. 887, f. 1, d. 14.

— Hoćemo! — jeknuo je iz stotine grla gromki glas i tako se zakleše narodni borci da će časno izvršiti svoj zadatak...⁸³

U 18.00 časova 4. brigada je, pojačana sa bataljom Cehoslovačke brigade, krenula u napad sa zadatkom da energično napadne neprijatelja i likvidira njegovo uporište u Kamenskom Vučjaku. Raspored bataljona bio je sljedeći: 1. bataljon, ojačan teškim bacačem, krenuo je u napad iz rejona k. 953 — Papuk u dvije kolone, pravcem Dubravski vis, sjeverno od s. Šušnjari Kamenski — k. 411, preko željezničke pruge jugoistočnom stranom Kamenskog Vučjaka; 2. bataljon je (sa 10 pancer fausta) krenuo u napad iz rejona Ponori, u dvije kolone, pravcem: Dubrava — Vis; 3. bataljon Cehoslovačke brigade krenuo je u napad pravcem Kruševo — preko rijeke Brzoje južno od Mrkopolja u dva napadna pravca: Mrkopolje — k. 357 i Mrkopolje — k. 498; 3. i 4. bataljon nalazili su se u brigadnoj rezervi u s. Šušnjari Kamenski; štab brigade sa prištapskim četama nalazio se u Šušnjarima Kamenskim, kao i brigadno previjalište.

Napad je trebalo otpočeti 27. februara u 22.00 časa. Međutim, zakasnili su 1. bataljon i 3. bataljon Cehoslovačke brigade, pa je u napad krenuo samo 2. bataljon. No, 1. bataljon je, ipak, stigao kad je borba otpočela, odnosno u času likvidacije, a 3. bataljon Cehoslovačke brigade je stigao kad je borba već bila završena.

Napad 2. bataljona počeo je u 22.15 časova i trajao do 22.45 časova. Dakle, borba za Vučjak trajala je svega 30 minuta. Odluka komandanta 2. bataljona, Milisava Lazića, bila je: „Ne napuštati i ne povlačiti se iz uporišta dok se potpuno ne likvidira“. Bataljon je s polaznog položaja (ivice šume — sjeveroistočni dio sela) tačno, kao po pravilu, krenuo u skokovima na jurišni položaj. Sa jurišnog položaja, poslije snažne koncentrične i, takoreći, plotunske vatre, počeo je nalet sa uzvicima i tako je otpočela borba. Bataljon je energično, kombinovanom vatrom i jakim naletom za kratko vrijeme likvidirao neprijatelja u sjevernom dijelu sela. Kada je sa jugoistočne strane otpočeo borbu i 1. bataljon, koji je malo zakasnio, neprijatelj je bio potučen i razbijen, a Kamenski Vučjak oslobođen.

83 Arhiv VII, a. NOP, k. 42, f. 1, d. 10: štampa.

Ukupni neprijateljski gubici u uporištu Kamenski Vučjak u ljudstvu iznose: ubijena 2 neprijateljska oficira i 45 vojnika, zarobljena 2 neprijateljska vojnika i 1 oficir leutnant-poručnik i ranjeno 25 do 30 vojnika.

Od materijala je zaplijenjeno: 30 kola sa 60 konja i 71.000 metaka raznih kalibara, 33 puške, 11 mitraljeza (što lakih, što teških), 4 laka bacača, 1 PT puška, 1 PA teški mitraljez, 7 radio-stanica, 1 radio-aparat, 1 telefonska centrala, 1 telefon, 1 signalni pištolj, 84 mine za teški bacač, 410 mina za laki bacač, 930 tromblonskih mina, 410 ručnih bombi, 27 mina za „Džon Bul“, 2 topa 37 mm. Sve ovo je neprijatelj ostavio pri povlačenju.

Zaplijenjen je i drugi materijal: hrana, brašno, piće i drugo, koji je neprijatelj opljačkao iz fabrike „Stok“ u Požegi, i pripremio za Voćin u pozadinu svojih grupa.

Gubici brigade bili su 2 mrtva, 7 ranjenih i 2 nestala borca

Moralno-političko stanje je poraslo poslije poraza neprijatelja u uporištu Kamenski Vučjak, gde su borci zaplijenili dosta hrane, kojom su se okrijeplili poslije 15 teško provedenih dana u Papuku.

Ovom pobjedom — osvajanjem neprijateljskog uporišta Kamenski Vučjak brigada je postigla veliki uspjeh. Uspjeh je mogao biti i veći da su sva tri bataljona otpočela napad u isto vrijeme. Ovako je dosta neprijateljskih vojnika pobeglo u Voćin. Ali, neprijatelj je ovom pobjedom načet. Njegov obruč je pukao i počelo je povlačenje njegovih trupa sa slobodne teritorije. U tren oka su bili slobodni Kamensko, Zvečevo i Voćin, odakle su neprijatelja gonile jedinice 40. divizije.⁸⁴

O tome kako je doživjeo borbu za Vučjak, napisao je u jednom od svojih članaka Stanko Obradović, tada pomoćnik političkog komesara brigade:

neprijatelj se nalazio u Kamenskom Vučjaku u jačini od dvije neprijateljske kompanije (čete) u samom selu Vučjaku, dok se na čitavom sektoru Leštat, Zvečevo, Vučjak nalazilo 700—900 švapskih vojnika. Naš glavni zadatak je bio uništiti neprijatelja u Vučjaku, ovladati komunikacijom i spojiti se sa jedinicama 40. udarne divizije, koje su se nalazile na Ravnoj gori,

⁸⁴ Arhiv VII, a. NOP, ik. 42, f. 2, d. 7: štampa; k. 887, f. 2, d. 11 1 24; k. 888, f. 8, d. 52 i 53.

a koje su imale zadatku da napadnu Leštan. Napad je počeo prema zapovijesti u 22.15 časova dne 27. februara 1945. godine, snažnim naletom našeg 1. i 2. bataljona, naročito drugog sa sjeveroistoka upali su naši borci u selo pored jake i snažne mitraljeske, minobacačke i artiljerijske vatre. Začuli su se uzvici: „JURIS! JURIS! naprijed! i zatim: evo Svalba! To su krvnici... i tako za nepunih 30 minuta bio je potpuno savladan Kamenski Vučjak”⁸⁵...

Cjelokupna štampa 6. korpusa zabilježila je ovaj uspjeh najmlađe brigade Slavonije i istakla najborbenije. Najboljom se pokazala 1. četa 2. bataljona pod komandom Nikole Jelaša. Ni drugi nisu zaostali na Vučjaku:

„... komandir 2. čete Danguzović Branko sa jednim vodom na juriš zauzeo je milin na potoku kraj Vučjaka, a uz komandira istakli su se delegat Miličević Đuro i borac Vučković Ilija.

Zatim, borac Cerčer Antun, ubio je neprijateljskog vojnika, oduzeo mu pušku i skinuo njegovo odijelo.

Vodnik Ivan Baričević iz 1. čete 2. bataljona, jurišajući na čelu svojeg voda, zarobio je 1 teški mitraljez, 5 pušaka i istjerao neprijatelja iz njegovog zadnjeg položaja, a mitraljezac Demir Rasim, bio najbolji borac u trećoj četi. Jurišajući na neprijatelja ubio iz svog mitraljeza nekoliko neprijateljskih vojnika i bombama ranio trojicu.

Borac Simo Gašparović, kao bolničar u najkritičnijim momentima prilazi ranjenim drugovima i pruža im prvu pomoć.

Borac Joco Tešlić, mogao je svima poslužiti kao primjer, jurišajući na neprijatelja nije mu omogućio da se koncentriše.

Vodnik Blaž Lučić istakao se prilikom juriša na neprijatelja, zarobivši tom prilikom teški mitraljez, laki mitraljez i šmajser, kao i vodnik Stjepan Kuhaček koji je ubio jednog mitraljesca, zarobio 2 mitraljeza, šmajser i pušku.

Desetar Slavko Sundić prvi je jurišao na neprijatelja, borac Mijo Štrlić zarobio je jednu pušku, borac Mato Petrić zarobio je laki bacač i borac Dragutin Rebić zarobio je jednu pušku i opasač. Jozo Drenjavac je pod neprijateljskom bubnjarskom vatrom preveo preko vode dva konja

sa municijom, iako je neprijatelj tukao na odstojanju od 300 metara.

Pomoćnik komesara Jovo Gavrilović, za primjer drugima, prvi je jurišao, i u tom jurišu na Vučjak bio je teško ranjen. No, ni tada nije klonuo, teško dišući je rekao: „Ranjen sam, ali se osjećam najsretnijim jer sam zadatak izvršio. Neprijatelj je osjetio našu snagu, što potvrđuju njezini leševi koji su ostali na mjestu borbe".

Uslijedila je i Naredba broj 10 štaba 4. brigade 12. udarne divizije da se pohvaljuju za pokazanu hrabrost, odlučnost, samoprijegornost u rukovodenju i tučenju neprijatelja u prošlim borbama, sljedeći drugovi: Nikola Ješić, komandir 1. čete 2. bataljona; Nikola Baričević, vodnik 1. voda 1. čete 2. bataljona; Rasim Demir, mitraljezac 1. voda 1. čete 2. bataljona; Blaž Lučić mitraljezac 2. voda 3. čete 2. bataljona, Obrad Novaković, politički komesar 3. čete 3. bataljona; Antun Gardaš, vodnik 3. čete 3. bataljona; Grgur Vrkljan, mitraljezac iz 3. čete 3. bataljona; Stjepan Hlebec, politički komesar 1. čete 3. bataljona; Mijo Knežević, vodnik 2. čete 4. bataljona; Alojz Čorak, vodnik 1. čete 2. bataljona, i Ivan Tomaričević, vodnik 2. čete 4. bataljona.⁸⁶

Ponovo je odjekivala pjesma „Oj, Papuk planino, borovi i jele svijaju se jedan do drugoga ... Vjetar šumi bruji... pjeva žalovite pjesme..." Borbe i pokret za pokretom, uz dovoljno hrane i, takoreći, u okruženju se nastavljaju. Samo poneki grob sahranjenog borca natjera borce da u koloni zavlada mukla tišina. Svi se okrenu na tu stranu, ne izgovaraju ni jedne riječi, stežu svoje oružje i misle: „Druže, mi ćemo te osvetiti, snivaj ovdje na Papuku, a mi idemo u naredni boj".

86 Arhiv VII, a. NOP, k. 42, f. 1, d. 11 f. 2, d. 2 i 5; štampa. U martu 1945. kao najbolji aktivisti u brigaldi su pohvaljeni i iznijeti za primer u Brigadiru broj 6. vodnici: Pero Rabar, Ivan Tomićević, Mijo Knežević, Milan Janezović, Mijo Draženović i Johan Šprajcer; komandiri četa Milan Devetak i Marijan Barac; komesar čete Josip Livaković; delegati Mirko Matošević, Mato Perić; desetar Luka Miškruć; borci: Milan Vezmar, Milan Vufeušić, Ivica Pifka, Grga, Vrkljan, Prainjo Kovačić; vodnici: Alija Jašarević, Tomo Rukavina, Mato Čavčić; komandir čete Branko Danguzović; pomoćnik komesara čete Ilija Grandić i delegat Cazim Bešlagić (Arhiv VII, a. NOP, k. 42, f. 2, id. 5).

TREĆI DIO

NAJMLAĐA BRIGADA SLAVONIJE POSTAJE UDARNA

Komesar brigade Pero Kojadinović, u „Brigadiru“ broj 6, je pisao:

„Počela je borba oko Čađavice i Bjelovara. Neprijatelj je osjetio da smo jači za jednu mlađu brigadu. Mladi borci i rukovodioci počeli su dobro. Redale su se borbe za borbama. Osječka napada Piškorevce. Zasjedu prema Vrpolju drži 4. brigada. Odbijeni su žestoki neprijateljski juriši. Drugovi iz Osječke mirno obavljaju svoj posao. U Piškorevcima imaju puno povjerenje u mladu 4. brigadu. Velika bitka za Našice, 4-ta izvršava zadatak. Neprijatelj bježi iz Našičke Breznice, neće ni da sačeka. 4-ta zasjeda na putu prema Osijeku i to punih šest dana. Svakodnevne borbe sa neprijateljskom pješadijom i s tenkovima, kroz naše linije ne može se neprijatelj probiti. Zatim borba kod Pleternice. Neprijatelj ne može u oslobođenu Požešku kotlinu. 4. brigada razbija i progoni. Posle toga borbe u Daruvarskoj kotlini protiv Cerkeza u Končanici, Zdencima i Brestovcu, osjetili su čerkezi na svojim ledima. Borci 4. brigade tukli su ih nemilosrdno. Neprijatelj je produžio ofanzivu. Teške i krvave borbe na Krndiji i Papuku. Ujedinjeni fašisti Švabe i ustaše sa zloglasnom „Princ Eugen“ divizijom dobili su dobru lekciju na Papuku. Zatim je došla borba na Vučjaku. To je bila prva samostalna akcija mlađe Brigade na uporište. „Moramo uspjeti“ bila je parola boraca i rukovodilaca Brigade. . .“

I uspjeh nije izostao, Vučjak je pao. Time su krunisani svi uspjesi brigade za pet mjeseci neprekidne borbe.

A prema evidenciji brigade ti uspjesi petomjesečne borbe bili su sljedeći: oko 2.000 izbačenih iz stroja neprijateljskih vojnika i zaplijenjeno je 200 pušaka, 21 mitraljez, 35.000 puščanih metaka, 523 ručnih bombi, 450 mina za ručni bacač, 88 konja i drugog materijala; uništena su: 2 tenka, 28 kamiona, 4 automobila i 1 top.⁸⁷

Za hrabro držanje u borbi, postignute rezultate u tim borbama, izdržljivost i samoprijegor, za sve ono što su borci i rukovodioci brigade učinili za narod Slavonije, za narodnooslobodilački rat i revoluciju Jugoslavije, Komanda 3. jugoslovenske armije, dodijelila joj je, 4. marta 1945 godine, častan naziv „udarna“.

U depeši 3. armije od 4. marta 1945. piše:

„Za hrabro držanje, izdržljivost i pokazane uspjehe u poslednjim borbama u Slavoniji, dodjelujemo 4. brigadi 12. divizije naziv „Udarna“.⁸⁸

Taj dan su zapamtili svi borci i rukovodioci brigade. Radosti i veselju nije bilo kraja. Evo šta su o tome zabeležile „Novine 12. udarne divizije“ br. 35—36:

„U Badljevini, dana 6. III o. g. održana je svečana proslava prigodom dobivanja časnog naiziva 4. udarnina brigada. Svečanoj priredbi, uz vojsku, prisustvovalo je mnoštvo mještana. Priredba je otvorena — pjevanjem himne „Hej Slaveni“. Komandant 4. udarne brigade, kapetan N. Dolić iznio je u kratkim potezima historiju mlade Udarne brigade. Prikazao je borbe i uspjehe boraca i rukovodioca Brigade, koji su dali sve od sebe da mlada 4. brigada stane uz bok ostalih brigada 12. udarne divizije...

Oduševljeno klicanje maršalu Titu, Jugoslovenskoj armiji i mladoj Udarnoj brigadi zaorilo se iz stotinu grla na završetku govora druga komandanta. Drug komesar brigade Pero Kojadincić iznio je situaciju na frontovima u svijetu i kod nas. Poslije su slijedile točke programa. Uz pjevački hor brigade nastupila je i kazališna grupa družina Novogradiškog područja, koja je otpjevala nekoliko Zbornih pjesama i odigrala skeć: „Seljakovo June“.

Proslava je završena veselicom...⁸⁹

Tako su mladi borci — udarnici, proslavili dan kada je brigada postala udarna. Ali, oni su odmah shvatili, da ih dalje čekaju još veći i složeniji zadaci i obaveza da

87 Arhiv VII, a. NOP, k. 42, f. 2, d. 5: štampa.

88 Arhiv VII, a. NOP, k. 215, f. 4. d. 1 (depeša 68/27).

89 Arhiv VII, a. NOP, k. 42, f. 1, d. 10—13.

opravdaju naziv „udarna“. Znali su da njihovi mitraljezi i puške u predstojećim borbama moraju još žeće i nemilosrdnije pucati po neprijatelju.

U REJONU BADLJEVINE U PRVOJ POLOVINI MARTA 1945.

Od večeri 3. marta 1945. godine 4. udarna brigada se razmjestila u rejonu Badljevine, radi odmora, popune i sređivanja nakon teških borbi. Prvi bataljon se razmjestio u dijelu prema s. Kipu; 2. bataljon prema Miljanovcu; 3. bataljon prema Omanovcu, a 4. bataljon prema Popovom salašu. Stab brigade se, sa prištapskim jedinicama, razmjestio na raskršću u Badljevini. Već sjutradan je od štaba 12. udarne divizije primljena zapovijest za postupak u slučaju neprijateljskog napada ,tj. kako sprovesti utvrđivanje i uređenje položaja za odbranu. Odmah se pristupilo organizaciji položaja — kopanju rovova i saobraćajnica u rejonu Badljevine, uz svestranu stručnu pomoć inžinjerske čete, kao i obuci i pripremi svih jedinica brigade za predstojeća dejstva. Tako je proteklo prvih sedam dana boravka brigade u Badljevini. Pored ovih zadataka, brigada je izvršila i sljedeće:

— uputila je vojvođansku četu u štab 12. udarne divizije (ova četa je tu ostala iz vojvođanskih jedinica pri njihovom povlačenju preko s. Barča, za vrijeme borbi na virovitičkom mostobranu);

— rasformirana je radna četa u 3. bataljonu;

— izvedena je obuka na ruskom naoružanju koje je tada primljeno. U brigadu je došlo 15 vojnika iz vojvođanskih brigada, koji su kao instruktori, podijeljeni po bataljonima, izvodili obuku sa vojnicima na ruskom mitraljezu. Istovremeno je dobijena i izvjesna količina engleskih pušaka i puškomitraljeza, koje su saveznici bacali iz aviona jugoistočno od Badljevine te je i na tom naoružanju vršena obuka sa borcima;

— izvođeno je bojno gađanje iz teškog minobacača;

— u Badljevini je održana još jedna svečanost, posred one o proglašenju brigade udarnom. Pred postrojenom brigadom položilo je zakletvu oko 350 novih boraca koji zbog borbi ovu zakletvu ranije nisu položili;

- izvršen je defile jedinica brigade ispred štaba brigade;
- izvršena je primopredaja dužnosti političkog komesara 3. bataljona (dotadašnji politički komesar bataljona Antun Zivković premješten je u 12. proletersku brigadu, a umjesto njega postavljen je Velimir Lukić iz Osječke brigade);
- za vrijeme boravka i odmora u Badljevini, bataljoni i čete su izdavali džepne i zidne novine, pripremali usmene novine i priređivali priredbe sa narodom okolnih sela;
- održano je više sastanaka sa političkim rukovodiocima, partijskih i skojevskih sastanaka ćelija po četama i sastanaka bataljonskih partijskih biroa.⁹⁰

Zapovijest štaba 12. udarne divizije da se 4. brigada prebaci u rejon Virovitice i Suhopolja uslijedila je 4. marta. Stab 4. brigade je izdao svoju zapovijest i cijela brigada je krenula iz Badljevina 10. marta, u 21.00 čas, pravcem: Daruvar — s. Bastaji — s. M. Dapčevica, i razmjestila se: stab brigade u M. Dapčevici, 1. bataljon u s. Lončavici, 2. bataljon u M. Dapčevici, 3 i 4. bataljon u s. Turčević Polje. Brigada je odmah postavila potrebna osiguranja i razvila izviđačku djelatnost.⁹¹

Vec sjutradan, u 16.00 časova, primljena je nova zapovijest štaba 12. udarne divizije da se brigada vrati u stare baze u Badljevini. Pokret je izvršen istoga dana u 18.00 časova. Do podne 12. marta cijela brigada se ponovo našla u Badljevini. Ovaj nagli povratak brigade izvršen je zbog toga što je neprijatelj zaposjeo Antunovac, Marino Selo i Duhove, pa je brigada morala biti angažovana na zatvaranju pravca: Banova Jaruga — s. Gaj — s. Prekinjska — s. Govede Polje — s. Trojeglava — Daruvar.⁹²

Još dok su se bataljoni vraćali u Badljevinu (12. marta) usmenim naređenjima bili su orijentisani da, poslije kraćeg odmora, krenu za Trojeglavu, odnosno Govede Polje, jer je stab 12. udarne divizije u 21.00 čas naredio da brigada izvrši pokret iz Badljevine za Govede Polje. Stab brigade je izdao pismenu zapovijest za izvršenje pokreta

⁹⁰ Arhiv VII, a. NOP, lk. 887, f. 2, d. 24; k. 42, f. 2, d. 7: Štampa.

⁹¹ Arhiv VII, a. NOP, k. 887, f. 1, d. 16.

⁹² Arhiv VII, a. NOP, k. 887, f. 1, d. 17.

i posjedanje položaja. Bataljonima je telefonskim putem naređeno da produže pokret, i to: štabu 4. bataljona iz Govedeg polja u s. Uljanički breg, a 3. bataljonu da iz Trojeglave u s. Brekinjska, gdje treba odmah da posjedne položaje.

Iz zapovijesti štaba 4. brigade bilo je jasno: da su Antunovac, Marino Selo i Duhove posjele neprijateljske jedinice i da 12. udarna divizija (sa tri brigade) zaposjeda položaje na liniji: 4. udarna brigada Brekinjska — Uljanik; Čehoslovačka brigada Uljanik — Hrastovac; 12. proleterska udarna brigada Sokolovac — Dežanovac, sa zadatkom da spriječe prođor neprijatelja ka Daruvaru, unište njegovu živu silu i zarobe plijen.

U okviru tog opštег zadatka 4. udarna brigada je dobila sledeći zadatak: 1. bataljon da izvrši pokret u s. Kapetanovo Polje u svojstvu brigadne rezerve; 2. bataljon da posjedne položaj u Govedem Polju (kao brigadna rezerva); 3. bataljon da posjedne i uredi položaj (posljednje kuće južnog dijela Brekinjske — 133 — Gornji Lug, te zapadni dio Brekinjske — preko šume za Duhove); 4. bataljon da posjedne i utvrdi položaj Vijenac brdo sjeverno od potoka Stublanca — do potoka Covlovica, gdje će se vezati za Čehoslovačku brigadu; štab brigade se smjestio u Gornjem Polju.⁹³

U početnoj fazi zauzimanja tih položaja uslijedilo je istoga dana, u 14.00 časova, naređenje štaba 12. udarne divizije da se brigada povuče sa tih položaja, i to: 1. bataljon u s. Golubnjak; 2. bataljon u Trojeglavu (južni dio); 3. bataljon u Govede Polje; štab brigade i pomoćne jedinice u Trojeglavu. Stab brigade je odmah telefonom naredio bataljonima da izvrše pokret.

Brigada je na ovim položajima ostala 14. i 15. marta. Tog posljednjeg dana održan je sastanak štaba brigade sa svim političkim rukovodicima, na kome je prisustvovao komesar divizije Josip Krajačić. Analizirano je takmičenje od 1. do 15. marta, koje je raspisao štab 6. korpusa.⁹⁴ U 4. udarnoj brigadi istakli su se: Ivan Jelaš, komandir prateće čete, Savo Polajnić, vodnik 1. voda 3. čete 2. bataljona i Milan Posavac, nišandžija PT puške.

93 Arhiv VII, a. NOP, te. 887, f. 1, d. 18; lk. 888, f. 9, d. 3.

94 Arhiv VII, a. NOP, k. 888, f. 9, d. 4.

BORBE KOD TOMASICE I KAJGANE

Stab 12. udarne divizije izdao je 16. marta naređenje da brigada sa svojim jedinicama kreće iz pravca Bajljevine na nove položaje na liniji sela: Imsovci — Stražanac — Sokolovac. Uslijedila je zapovijest štaba brigade za izvršenje pokreta i zadatka.

Neprijatelj je očigledno nastupao od Garešnice, a jedinice 12. divizije (12. proleterska brigada, Čehoslovačka i 4. udarna brigada), na položajima s. Illove, trebale su da štite slobodnu teritoriju od upada neprijateljskih snaga. Četvrti udarna brigada je zauzela sljedeći položaj: 1. bataljon je zauzeo položaj na r. Ilovi: sjeverozapadni dio Stražanca do k. 118 (uključno šuma Tukovi — do šume na sjeveroistočnom dijelu Stražanca). Održavao je vezu sa jedinicama 32. divizije 10. korpusa NOVJ u V. Zdenćima i kontrolisao šumu Crni lug; 2. bataljon je zauzeo položaj na liniji: poljski put sjeverno od Zabljaka — k. 118. Bataljon je kontrolisao sela Kajganu i Tomašicu. Vezu je održavao na lijevom krilu sa Čehoslovačkom brigadom, koja je bila na položajima: Zabljak — s. Hrastovac — Ugljanik; 3. bataljon je na maršu iz Govedeg Polja u Brestovac prisustvovao proslavi primanja zastave 12. proleterske brigade, a zatim je došao u Imsovce gdje je bio kao brigadna rezerva; 4. bataljon (samo dvije čete, ostali dio je, takođe, prisustvovao proslavi u Brestovcu sa 3. bataljonom u 12. proleterskoj brigadi) došao je u Imsovce, gdje je zauzeo položaj između 1. i 2. bataljona, a patrolle je slao u Tomašicu; štab brigade se sa pomoćnim četama smjestio u Imsovce.⁹⁵

Odmah se pristupilo organizaciji i posjedovanju položaja na liniji: Stražanac — Imsovci — Sokolovac, koji je služio brigadi nekoliko narednih dana, kao oslonac za aktivna dejstva preko Illove.

U toku 17. marta bataljoni brigade su se utvrđivali na posjednutim položajima, vršili razne pripreme, čistili oružje i održavali vojničke i partijske sastanke. Noću 17/18. marta, 1. bataljon se prebacio iz Stražanca u Sokolovac, a zatim je uslijedilo naređenje štaba 12. udarne divizije da 4. brigada sa tri bataljona (4. bataljon i širi dio štaba

95 Arhiv VII, a. NOP, te. 888, f. 9, d. 5.

brigade sa prištapskim jedinicama ostali su u Imsovcu) priteknu u pomoć 10. korpusu NOVJ, radi spriječavanja nadiranja neprijatelja u pravcu Hercegovca i V. Zdenca. Stab brigade je odmah izdao zapovijest za izvršenje naprijed navedenih zadataka, i to:

— 1. bataljon je izvršio pokret ujutro iz Sokolovca za Tomašicu, a već oko 13.00 časova stupio je u borbu sa neprijateljem koji je nadirao na južni dio Tomašice. Neprijatelj (ustaše i Čerkezi, jačine 2—3 čete) je imao namjeru da upadne na slobodnu teritoriju. Borba je trajala sve do navečer, kada je neprijatelj odbačen iz Tomašice i Kajgane u Garešnicu, a bataljon je ostao u Kajgani. Od gubitka je imao jednog poginulog borca;

— 2. bataljon je, takođe, ujutro krenuo iz Sokolovca u pomoć 1. bataljonu, koji je vodio borbu u Tomašici i s. Kajgani. Bataljon je napao neprijatelja koji se povlačio ispred napada 1. bataljona iz Kajgane, a zatim je ostao na položaju u Kajgani;

— 3. bataljon je krenuo nešto kasnije, oko 9.00 časova, iz Imsovca u Klokočevac, a potom za Tomašicu, gdje je zauzeo položaj, zatvarajući put koji vodi iz s. Palešnik za Tomašicu. Bataljon je isturio potrebna osiguranja prema Palešniku i Zdenčacu;

— 4. bataljon je ostao u Imsovcima na uređenju položaja i izvođenju obuke. U toku dana je komesar 4. bataljona, Zvonko Jurec, održao politički sastanak sa cijelim bataljonom, po pitanju direktive koju je dao politički komesar 12. udarne divizije i politički komesar brigade Pero Kojadinović,

— štab brigade sa pomoćnim četama je, takođe, ostao u Imsovcima, dok je Operativni štab brigade bio u Tomašici, na položaju gdje su vođene borbe (Tomašica — Kajgana).

I 19. marta 1., 2. i 3. bataljon vodili su borbu sa neprijateljem (ustašama i Čerkezima) u rejonu Kajgane i Tomašice, i to:

— 1. bataljon je već u jutarnjim časovima u Kajgani prihvatio borbu sa neprijateljem koji je napadao iz Garešnice i kroz šumu između Zdenčaca i Palešnika, jačine oko 600—700 vojnika (ustaša i Čerkeza). Borba je trajala sve do 15.00 časova, kada je, uz sadejstvo sa 2.

bataljonom, neprijatelj odbijen u pravcu Garešnice. U toku borbe 1. bataljon se povukao sa položaja iz Kajgane u Tomašicu, ali je protivnapadom i u sadejstvu sa 2. bataljom ponovo povratio svoj položaj i zaposjeo Kajganu;

— 2. bataljon, koji se nalazio u Kajgani, 19. marta u 04.30 časova izvršio je jak demonstrativni napad na Garešnicu. Napad je izvršen iz pravca Gajine. Prilikom napada izbačeno je na neprijateljsko uporište 175 mina iz teškog minobacača i 40 mina iz lakog minobacača, a sa jednom pješadijskom četom otvorena je žestoka vatrica na neprijatelja u njegovom uporištu. Bataljon se poslije povukao u Sokolovac, a zatim krenuo iz Sokolovca da napadne sa boka neprijatelja koji je vodio borbu sa 1. bataljom. Tom prilikom je neprijatelj odbačen iz Kajgane u pravcu Garešnice;

— 3. bataljon je bio na položajima u Tomašici. Neprijatelj je napao iz Palešnika i Zdenčaca sa namjerom da prodre u Tomašicu, ali je bio odbijen. Još tri puta je pokušavao da upadne u Tomašicu, ali je uvijek bio odbijen. Borba je trajala od jutra do podne. Za to vrijeme štab brigade, pomoćne jedinice i 4. bataljon nalazili su se u Imsovcima.⁹⁶

Poslije izvršenih zadataka i borbi na desnoj obali Illove 18. i 19. marta, brigada se (osim 3. bataljona) u toku 20. i 21. marta nalazila u stalnim borbama na lijevoj obali Illove, i to: 1. i 2. bataljon u Sokolovcu; 4. bataljon u Imsovcima; 3. bataljon u Tomašici (preko Illove) na osiguranju, obezbjeđenju i izviđanju; Operativni dio štaba brigade i pomoćne jedinice u Imsovcima.

Bataljoni su za vrijeme borbenih „pauza“ održavali vodne i četne političke i vojničke sastanke i izdavali bataljonske i četne džepne novine. U 4. bataljonu je zamjenik komandanta brigade izvršio pregled oružja i opreme cijelog bataljona. Poslije toga održani su časovi iz ratne službe, te stražarske i patrolne službe i 14 političkih sastanaka.

Ishrana 1., 2. i 4. bataljona je bila na kazanima, a 3. bataljona po kućama u Tomašici. Moralno i zdravstveno stanje je bilo dobro.

96 Arhiv VII, a. NOP, k. 887, f. 2, d. 24; k. 888, f. 9, d. 6, 8 i 9.

Stanje opreme je bilo zadovoljavajuće, jer je svakoga dana stizalo nešto od nove opreme.

U prisustvu štaba brigade, 1., 2. i 4. bataljona i dvije čete 3. bataljona (došle su iz Tomašice) komandant 12. udarne divizije Đuro Dulić je, 21. marta u Sokolovcu, podijelio odlikovanja, medalje i ordene za hrabrost svim odlikovanim borcima i starješinama brigade. Poslije toga je izvršen defile jedinica brigade pred komandantom divizije.

Odmorni 4. bataljon je, sa prištapskim minobacačkim odeljenjem, smijenio u Tomašici 3. bataljon, koji je tu držao položaje nekoliko prethodnih dana. Bataljon je držao položaje u Tomašici (raniji položaji 3. bataljona), jugozapadni dio Tomašice, između bezimenog potoka i crkve, te sjeverozapadno od puta koji vodi iz Tomašice za Palešnik. Oko 06.00 časova 22. marta neprijatelj je, jačine 1.300 vojnika (domobrani, ustaše i Nijemci), napao na položaje 4. bataljona. Uslijed jakog pritiska i nadmoći neprijatelja bataljon se morao povući prema Klokočevcima i Imsovcima, ali je oko 13.00 časova izvršio protivnapad na neprijatelja u Klokočevcima i odbacio ga.

Pošto je svoje položaje predao 4. bataljonu, 3. bataljon se povukao u sjeveroistočni dio Klokočevca. Za vrijeme neprijateljskog napada na položaje 4. bataljona, 3. bataljon je zaposjeo Tomašicu prema Palešniku, te položaje sjeverno od Klokočevca do klokočevskog mosta na Ilovu. Prilikom neprijateljskog napada jedinice bataljona su se povukle u Klokočevac — Imsovac. Treća četa, potpomognuta minobacačkim odeljenjem, napala je u 16.00 časova, bočno preko Ilove, neprijatelja u Tomašici i primorala neprijateljske jedinice da se povuku na polazne položaje, pa je 3. bataljon ponovo zaposjeo položaje u Tomašici.

Dok su 3. i 4. bataljon vodili borbu u Tomašici i Klokočevcu, 1. i 2. bataljon krenuli su iz Sokolovca na Illovu, da bi udarili u bok neprijatelja koji je iz Garešnice napadao 3. i 4. bataljon. Borbu je 1. bataljon vodio takoreći cijeli dan i neprijatelj je protjeran prema Garešnici. Borba se uglavnom vodila na Illovu, pošto je neprijatelj bio zaposjeo šumu na drugoj obali rijeke. Za to vrijeme 2. bataljon je imao zadatku da napadne neprijatelja u bok.

Borba je počela odmah ujutro, između kajganičkog i tomašičkog mosta na Ilove. Zbog brisanog i nepokrivenog prostora bataljon nije uspio da zaposjedne istočnu obalu Ilove, već je zauzeo položaj iznad tomašičkog mлина, gdje je potisnuo neprijatelja iz šume sa zapadne strane rijeke. Drugi dio bataljona je izvršio pritisak na neprijatelja koji je zaposjeo rejon kajganičkog mлина. Tako su združenim snagama oko 17.00 časova potisnuli neprijatelja sa Ilove prema Garešnici, uz osjetne gubitke.

Poslije ove jednodnevne žestoke borbe neprijatelj je bio prinuđen na povlačenje u Garešnicu i Palešnik, uz gubitke, prema procjeni brigade, od oko 72 poginula i 108 ranjenih. I 4. brigada je imala toga dana osjetne gubitke — 26 poginulih, 34 ranjena i 8 zarobljenih boraca, a od oružja je izgubljeno 16 pušaka, 1 puškomitrailjer, 2 šmajsera i 1 laki minobacač.

U borbi se naročito istakao 4. bataljon i njegova 1. četa. Ovaj bataljon je nanio neprijatelju najteže gubitke, ali je i sam Četvrti bataljon imao 26 poginulih boraca, a od toga samo njegova 1. četa 15.

Brigada je postigla značajan uspjeh u borbama kod Tomašice i Klokočevca nanijevši neprijatelju osjetne gubitke, ali je i ona imala dosta gubitaka, naročito 4. bataljon.

Poslije tog žestokog okršaja jedinice brigade su se od 23. marta našle u sljedećem rasporedu: štab brigade sa pomoćnim četama i 1. bataljonom u Imsovima, 2. bataljon u Sokolovcu (1. četa na položajima, a ostale na odmoru — uređenje opreme i naoružanja), 3. bataljon u Tomašici, gdje je postavio potrebno osiguranje, te upućivao patrole u Klokočevac i Kajganu, i 4. bataljon u Klokočevcu, gdje je uređivao položaje, čistio oružje i vršio popunu municijom. Komandant brigade Nikola Dolinić i pomoćnik političkog komesara brigade Stanko Obradović održali su 22. marta sastanak sa štabom 4. bataljona o borbi i velikim gubicima.⁹⁷

U toku narednog dana 4. udarna brigada se uglavnom nalazila na istim položajima i nije bila u borbama, već je izvodila vojničke i političke, sportske i razne druge aktivnosti. Pored toga, vršila je osposobljavanje već ranije

⁹⁷ Arhiv VII, a. NOP, k. 888, f. 9, d. 11; Zbornik..., tom V, knj. 39, d. 85.

zauzetih položaja manjim saniranjem jedinica. Tako je 1. bataljon upućen iz Imsovaca na njegov raniji položaj u Sokolovac, gdje je minirao mostove na Ilovi. U 4. bataljonu je izvršena podjela darova borcima od strane omladinaca i omladinki iz okolnih sela. Politički komesar bataljona održao je sastanak sa bataljonom, na kojem se govorilo o razvitku NOB-e, prvoborcima NOV itd.⁹⁸

U toku 25. marta 3. bataljon je povučen u Imsovce, a 4. bataljon u Imsovce i Stražanac, gdje je dio snaga držao položaje, dok se ostalo, ljudstvo odmaralo (šišanje, brijanje, itd.).

BORBA U GAREŠNICI

Štab 12. udarne divizije je 25. marta izdao zapovijest da se napadne neprijateljsko uporište Garešnica, pa je štab 4. udarne brigade odmah to sproveo u djelo.⁹⁹

Napad na uporište Garešnicu, u kome su bili Nijemci, ustaše i domobrani 21. pukovnije 1. ustaško-domobranske divizije, izvršen je noću 26. marta u 00,35 časova. U napadu su učestvovala dva bataljona Čehoslovačke brigade i 3. bataljon 4. udarne brigade. Bataljoni Čehoslovačke brigade napadali su uporište Garešnicu pravcima: s. Ćiglenica — ž. st. Garešnica i s. Hrastovarak — raskrsnica puta u Garešnici, dok je 3. bataljon napadao pravcem k. 133 — njive Gajine — vinogradi s. Garešnica.

Na obezbjeđenju napada (u zasjedi) od Zdenčaca — s. Pašjan nalazio se 1. bataljon 4. brigade, dok su 2. i 4. bataljon 4. brigade bili u brigadnoj rezervi (2. bataljon na položaju u Kajgani, a 4. bataljon u Tomašici).

Napad je trajao do 04,30 časova, kada se 3. bataljon morao povući iz Garešnice, jer je Čehoslovačka brigada obustavila dalji napad, pa je bataljon dobio bočnu vatru. Evo kako je tu borbu opisao ratni reporter u „Novinama, 12. udarne divizije“ broj 41:

„Prvi bataljon i treći III. brigade (Čehoslovačke) — kojima je pridodat i III. bataljon IV. Udarnе brigade — napadaju neprijateljsko uporište Garešnicu. Bataljoni se prebacuju preko Illove i u najvećem redu zauzimaju položaje oiko brda na kojem se nalazi neprijatelj.“

98 Arhiv VII, a. NOP, k. 887, f. 1, d. 15 i 19.

99 Arhiv VII, a. NOP, k. 888, f. 9, d. 20.

Sve je spremno za napad. Između bataljona nalaze se dvije čete bataljona IV udarne brigade, dok se jedna četa nalazi u rezervi.

Mjesec je svojim sjajem osvetljavao borce, koji su čekali zapovijed za kretanje. Dolazi naredenje: „Tihu puzeći naprijed!“ Desetina za desetinom, vod za vodom pužu-prebacuju se od zaklona do zaklona.

Četa s lijevog boka 1. bataljona uhvatila je vezu sa trećim. Potpuno su opkoljeni. Steže se obruč oko fašističkih slugu. Javlja se neprijateljski mitraljez... zatim drugi. Primjetili su nas. Naši odgovaraju žestokom vatrom. Nebom šaraju svjetleći metci. Puškomitrailjesci obasipaju neprijateljske položaje premoćnom vatrom i osiguravaju prebacivanje drugova.

Sve je u pokretu. Svaki se drži svog pravca. Ide se samo naprijed. Desno krilo četa IV udarne brigade već je doprlo do kuća, dok lijevo krilo frontalno ulazi u bašće. Vatra je strahovita.

Tad se prolomi zrakom: „Juriš, drugovi!“ Kao jedan jurni bataljoni naprijed. Treća četa 1. bataljona već je daleko odmakla u pravcu neprijateljskih bunkera. Pred svima trči mitraljezac Pribil Ljudevit i tuče iz svog brnca. Već je kod bunkera. Skače u njega. Iznutra se čuje kratki mitraljesci rafal. No zatim izlazi mitraljezac Pribil van s puškom u ruci — tumači drugovima koji su našli — „Digao je pušku da opali, ali ja sam bio brži!“

Prva četa trećeg bataljona III brigade također ne zaostaje. Sve bliže i bliže privlači se četa bunkerima. Mitraljezac kod „maksi“ Jelenčić Venel neumorno tuče po fašistima... Prebacuje se još bliže. Pušta kratke rafale, tamo gdje se pojavi koja glava iz bunkera. „Vencl legni“ opominje ga pomoćnik. „Neboj se, ne mogu oni mene pogoditi“ odgovara hrabri mitraljezac i tuče neprijatelja, koji se već povlači iz bunkera.

U žestokom naletu, pod parolama: „Živio Tito, Živio omladinski tjedan!“ zauzeti su jaki bunker, ako kojih leže mrtvi ustaše i gestapovci. Naši mitraljezzi gadali su odlično. Mina za minom leti. Svaka od njih siju smrt i metež u redovima fašista, koji se zbijaju i zauzimaju položaj u kućamo oko crkve.

Komandir Osoba na čelu svoje treće čete trećeg bataljona prati u stopu neprijatelja. Već su u blizini crkve. Iza kuća, plotova, bunara, preko bašća, svuda se ori poklik mladih udarnika, svuda siju smrt njihova ubojita oružja.

Neprijatelj se ogorčeno odupire, ali uzalud. Treći bataljon III. brigade prodire do crkve...

Približava se jutro. Neprijatelju stižu pojačanja i dobiva se zapovijed za povlačenje. Četa za četom napušta pod zaštitom jakе mitraljeske i bacaljke vatre mesta. Neprijatelj se nesmije ni da pokaže iz kuća u koje se zbio. Vraćaju se naši borci na stare položaje preko cijelog niza lješina pobijenih fašističkih slugu, zadovoljni, što se broj tih skotova smanjio. Zora je svanula. Prelazi se ilova, borci pjevaju"...

U ovoj borbi za Garešnicu 3. bataljon 4. udarne brigade imao je 17 poginulih i ranjenih. Među ranjenima je bio i komandant bataljona Martin Miroslavjević. Treba istaći da je artiljerijska priprema ovog napada bila vrlo snažna. Iz teškog minobacača 120 mm ispaljeno je 170 mina po neprijatelju. Neprijatelju su nanijeti veliki gubici: oko 78 poginulih i ranjenih vojnika, dok je 1 vojnik (Kozak), zarobljen.

Za vrijeme tog napada u zasjedi je 1. bataljon vodio borbu kod Ždenčaca — Pašnjan sve do 04.30 časova, kada se povukao u Sokolovac. Bataljon je imao 3 ranjena borca. Ostali bataljoni (2 i 4) nisu imali dodira sa neprijateljem. Iako uporište Garešnica nije palo, neprijatelju su nanijeti teški gubici, tako da je za dva dana napustio Garešnicu, u koju su ušle jedinice 4. udarne brigade. U međuvremenu je 3. bataljon u Sokolovcu primio zastavu kao najbolja jedinica u takmičenju. Izdate su jedne zidne novine, jedne džepne novine i održan politički čas o značaju 27. marta 1941. godine.

Za to vrijeme je 4. bataljon držao položaj u Klokočevcu i izvodio obuku iz ratne službe, nastave gađanja, a poslije podne održan je i politički čas o Krimskoj konferenciji. U toku 28. marta vratio se u Sokolovac, gdje je održan politički čas o značenju sporazuma Tito — Subašić

U toku 28. marta jedinice brigade su izvršile manja pomjeranja u dislokaciji svojih bataljona. Stab brigade sa pomoćnim četama i dalje je ostao u Imsovcima, 1. bataljon u Sokolovcu, 2. bataljon je iz Tomašice prebačen u Garešnicu, gdje se smjestio u jugoistočnom dijelu sela, 3. bataljon je ostao i dalje u Sokolovcu, odakle je upućivao patrole u pravcu Kajgana, izvodio vojnu obuku, održao politički čas i izdao nove džepne novine.

Brigada je u ovom rasporedu i na položajima na Ilovi ostala sve do 30. marta 1945. godine.

Brojno stanje brigade tada je iznosilo 989 rukovodilaca i boraca, a brojno stanje partijskih organizacija i socijalni i nacionalni sastav vidi se iz tabele 3.

U tom mjesecu je vojno-političku situaciju u brigadi karakterisalo sledeće stanje:

Poslije sastanka političkih rukovodilaca sa komesarom divizije pristupilo se objašnjavanju borcima, istim

BROJNO STANJE PARTIJSKIH ORGANIZACIJA U 4. UDARNOJ BRIGADI
12. UDARNE DIVIZIJE ZA MESEC OŽUJAK 1945. GOD.

Tabela 3.

JEDINICA	Socijalni sastav												Nacionalni sastav										
	Broj članova diviz. kom.	Broj bataljonskih biroa	Broj članova batalj. biroa	Broj četnih čelija	Broj štabnih čelija	Broj ostalih čelija	Broj svih čelija	Broj oficira i komesara članova Partije	Broj podoficira članova Partije	Broj partizana članova Partije	Broj žena članova Partije	Broj svih članova Partije	Radnik	Seljaka	Obrotnika	Namještenika	Intelektualaca	Oficira i podoficira	Hrvata	Srba	Ostale nacije	Broj kandidata	Primjedba
Tabela br. 1 Stab																							
Brigade:	11			1	1	8	2			10	1	2	3		2	2	1	8	1	Prištabna čelija iska-			
1. bataljon	1	7	4	1	5	19	21	11	2	51	16	29	5		1		21	28	2	7 zana u			
2. bataljon	1	7	4	1	5	21	2	8	1	32	10	15		5	2		17	14	1	10 pomoćnim jedinicama			
3. bataljon	1	7	4	1	5	12	14	20		46	22	21	1	2		23	21	2	6 žene podoficiri				
4. bataljon	1	7	4	1	5	13	12	5	1	30	6	15	3	3	3		12	13	5	2 žene i žena podoficir			
Pomoćne jedinice				3	2	5	14	7	8	3	32	8	14	2	3	5		12	14	6	3 podoficir		
Ukupno:	11	4	28	19	5	2	26	87	58	52	7	201	63	96	14	11	15	2	86	98	17	28	

Dne 28. 03. 1945. god.

Sekretar:
Obradović Stanko

redom kako je iznosio komesar divizije. Od samog sastanka bilo je mnogo koristi. Borcima je objašnjeno: 1) sastav nove vlade, 2) deklaracija vlade, 3) zaključci Krimskog konferencije. Ne može se reći da su svi borci upoznati detaljno sa navedenim problemima, ali su im uglavnom razjašnjeni. Najviše su bili zainteresovani za kraljevsko namjesništvo, ali im je i to pravilno objašnjeno.

Komesar brigade je poslije toga angažovao kulturno-prosvjetni odsjek i popunio ga, održao s njima sastanak i dao im konkretne zadatke, a poslije sastanka borci su krenuli u čete da objašnjavaju jedinstvenu vladu, Krimsku konferenciju i deklaraciju vlade. Iako je brigada bila na položaju, a većinom i u borbi, ipak se radilo na vojno-političkom polju. Partijska organizacija je izašla u susret, tj. pomogla je političkim komesarima na objašnjanju tih problema. Propagandni odsjek je radio pravilno i njega su borci u štabovima bataljona primali dobro.

Jedino je u 3. bataljonu bilo malo nepravilnih odnosa. Partija je preduzela sve da se to ispravi. Kurs političkih delegata je počeo i teme koje su dobijene od divizijskog komiteta prorađene su.

Politički komesari bataljona dali su sve od sebe da objasne gore navedene probleme, a to se vidjelo, jer u bataljonima nije bilo problema koji nije objašnjen.

Poslije sastanka je politički komesar brigade kontrolisao rad političkih komesara bataljona i davao im pomoć, a naročitu pažnju je posvetio propagandnom odjelu.

Odnos prema narodu je u svim selima bio pravilan. Borci nisu činili krađe i samovolje. Odnos prema pozadini u brigadi bio je pravilan.

Partijska organizacija je pomogla da se popravi odnos između pozadine i fronta. U Imsovcima su primljena u Partiju 104 nova borca.

Broj članova Partije vidi se iz tabele broj 3.

Tokom mjeseca poginula su 3, a ranjeno je 12 članova Partije. Novoprimaljenih u ovom mjesecu bilo je 18, a iz drugih jedinica i pozadine pridošlo je 20 članova.

Partijska organizacija, tj. partijski biro, održavala je sastanke redovito, a naročito radne sastanke. Teoretski sastanci bili su nešto redi i na njima se proučavalo po planu divizijskog komiteta. U svima bataljonima prouče-

no je: „O Partiji”, „Tko može biti član Partije”, „O kadrovima”, „Borimo se za čistoću i boljševizaciju Partije”, „Naoružati znanjem naše kadrove” i druge teme. Pitanje kadrova u brigadi je riješeno — popunjena su sva prazna mjesta sa novim kadrovima. Partijski biroi su zadovoljavali, jedino su partijski biroi 2. bataljona bili nešto slabiji.

U ovom periodu nije bilo isključivanja iz Partije (samo je jedan drug kažnjen strogim partijskim ukorom). Pitanje kandidata postavljeno je šire, i u brigadi ih je bilo 28, od kojih su mnogi uskoro primljeni u Partiju.

Pred svakog člana Partije postavljeno je da nađe po jednog kandidata, a svi kandidati su zvani na sastanke partijskih celija.

Skojevaca je u brigadi bilo 167. oni su u nekim bataljonima prisustvovali i partijskim sastancima, naročito teoretskim, sem u 1. bataljonu. Međutim, i njima je postavljen zadatok da redovito na svaki sastanak partijske celije pozovu i Skojevce.

U bataljonima su radili bataljonski komiteti SKOJ-a i redovito su se sastajali.

Sto se tiče kulturno-prosvjetnog rada u brigadi, može se reći da je bio briga svih rukovodilaca i boraca. Kulturno-prosvjetni odbori su stvoreni u svim četama i obuhvatili su 10—15 boraca u svakoj. Usmene novine održavane su u bataljonima redovito kada bataljoni nisu bili na položajima. Pjevački horovi u četama radili su stalno, a i sportska aktivnost je bila na visini, naročito u 2. bataljonu, koji se takmičio u raznim sportskim disciplinama. Mnoge kulturno-prosvjetne priredbe održavane su po selima gdje god se brigada nalazila.¹⁰¹

Uopšte vojno-politički i kulturno-prosvjetni rad, kao i sportska aktivnost, bili su na potrebnoj visini, a za sve što je 4. udarna brigada postigla veliku zaslugu su imali članovi KPJ i SKOJ-a.

OD DARUVARSKE RAVNICE DO PAPUKA

Naređenjem štaba 12. udarne divizije od 21. marta 1945. godine, 4. udarna brigada je napustila položaje na Ilovi i izvršila pokret u Daruvar.

¹⁰¹ Arhiv VII, a. NOP, k. 888, f. 5, d. 4; Zbornik..., tom IX, knj. 8, d. 9.

Bataljoni i ostale pomoćne jedinice su se smjestili, prenoćili i do 1. aprila zadržali u Daruvaru i njegovoј bližoj okolini. Toga dana je odigrana nogometna utakmica između reprezentacija 6. i 10. korpusa NOVJ. Iz svakog bataljona ovoj utakmici je prisustvovala po jedna četa, te je i na taj način uveličan ovaj događaj. Toga dana je završen period „Natječimo se za oslobođenje Slavonije od 1. januara do 1. aprila 1945. godine”, u kojem su učestvovale sve jedinice 6. slavonskog korpusa NOVJ. Objavljeni su rezultati, a 4. udarna brigada je postigla sljedeće: ubijena su 4 neprijateljska oficira i izbačeno iz stroja 1200 vojnika; zarobljeno je 17, a zaplijenjena su 2 šarca, 1 šmajser, 4 puškomitrailjeza, 4 teška mitraljeza, 3 laka mitraljeza, 4 laka bacača, 55 pušaka, 1 ručna bomba, 85.200 puščanih metaka, 1 pištolj, 2 konja; oštećena su 4 kamiona. Izdata su 54 broja džepnih novina i 105 zidnih novina. Održano je 618 sastanaka, 17 usmenih novina i 25 priredaba.

Posebno je istaknuta prateća četa 4. bataljona 4. udarne brigade, koja je pokazala marljivost oko izdavanja zidnih novina. U poslednje vrijeme ova četa je izdala tri broja zidnih novina, koje su ispunjene crtežima. Osim zidnih novina izdala je i dva broja džepnih novina.¹⁰² U tom rejonu brigada je štitila i partizanski aerodrom sa kojeg su avionima prevoženi ranjeni borci u Bari u Italiji.

Idući u susret predstojećim događajima 4. udarna brigada napušta Daruvar i prebacuje se u rejon Đulovac.

Boravak u Daruvaru svim borcima 4. udarne brigade ostao je u nezaboravnom sećanju. Omladina Daruvara darovala je brigadi divno izvezenu državnu zastavu. Predstavnica omladine Jelena Hajdina je pred postrojenom brigadom rekla da je to u znak zahvalnosti i priznanja za uspjehe koje je brigada postigla u borbama sa neprijateljem oko Daruvara. Njene riječi borci su burno pozdravili, a zatim je pozvan borac 2. čete 3. bataljona Tomljenović da primi zastavu. Priznanje da bude zastavonoša dobio je kao najbolji borac u brigadi. Ponosno je borac Tomljenović sa šarcem o ramenu uzeo zastavu od komesara brigade, a zatim se okrenu i postrojenoj brigadi rekao: „Drugovi, primam zastavu od omladine grada Daru-

102 Artiiv VII, a. NOP, k. 42, f. 1, d. 14—16.

vara i zaklinjem se da će je nositi iz borbe u borbu, iz pobjede u pobjedu do konačne slobode."

Brigada je izvršila pokret vozom, 1. aprila u 23.00 časa, sa željezničke stanice u Daruvaru, za Đulovac. U duhu naređenja štaba 12. divizije, štab brigade je izdao zapovijest bataljonima za izvršenje pokreta.¹⁰³

Noći 1/2. aprila brigada se prebacila vozom u rejon Đulovca, gdje se smjestila, i to: štab brigade sa pomoćnim jedinicama u s. Puklica (kilometar južno od Đulovca); 1. bataljon u s. G. Cjepidlaka; 2. bataljon u s. St. Krivaja; 3. bataljon u s. Krivaja, i 4. bataljon u s. Nova Krivaja. Jedinice brigade su stigle u pomenute rejone 2. aprila u 11.00 časova, izuzev 2. bataljona koji je stigao u 13.30 časova. Odmah su isturena potrebna osiguranja, a zatim se pristupilo ukopavanju i utvrđivanju položaja, čišćenju oružja, održavanju političkih i vojničkih časova, čitanju naredbi o odlikovanima i unaprijedjenima i odmoru. Drugi bataljon je uputio patrolu u pravcu Lisičina radi hvananja veze sa 16. udarnom omladinskom brigadom „Joža Vlahović“.

Brigada je u rejonu Đulovca ostala do 5. aprila navečer. U međuvremenu je brigada iz ovog rejona noću 3. aprila porušila most i prugu Podravska Slatina — Virovitica, kod Suhopolja, na 6 mjesta. Neprijatelj je u to vrijeme držao prugu i put Osijek — Virovitica — Zagreb, jer je vršio prebacivanje svojih snaga prema Zagrebu. Diverzija na pruzi izvršena je na sljedeći način:

Brigada je izvršila pokret iz Đulovca u s. Pčelić 3. aprila u 16.00 časova. Po stizanju u Pčelić 1. bataljon je sa diverzantima porušio željezničku prugu na 6 mjesta i most na pruzi u rejonu Dol. U toku ove akcije ubijena su 2 i ranjena 3 neprijateljska vojnika. Na obezbjeđenju su bili: 2. bataljon od pravca Podravske Slatine i 3. bataljon od Suhopolja i Virovitice, dok je 4. bataljon bio u brigadnoj rezervi u Pčeliću. U isto vrijeme Čehoslovačka brigada je napala njemačku kolonu na putu Banova Jara — Novska.

Po izvršenom zadatku brigada se vratila u širi rejon Đulovca.

103 Arhiv VII, a. NOP, k. 887, f. 1, d. 20; k. 42, i. 1, d. 14: štampa.

Iz Daruvarske ravnice krenule su 3. aprila, u 19.30 časova, jedinice 12. udarne divizije (4., 12. i Čehoslovačka brigada) preko Đulovca i Voćina do Slat. Drenovca, oda-kle su 9. aprila stigle na Jankovac (Papuk). Borci su osjećali da se nešto sprema i njihovo se očekivanje obistinilo kada je pročitana poruka 6. udarnog korpusa, kojom se najavljuje opšta ofanziva svih snaga JA. Oduševljenju nije bilo kraja.¹⁰⁴

Dugo očekivano potpuno oslobođenje Slavonije bilo je na pragu. U predstojećim borbama 6. korpus je imao složen i težak zadatak, s obzirom da je bio opkoljen sa svih strana. Trebalo se sastati sa jedinicama 3. armije na liniji Našice — Đakovo. Na tom putu 12. udarna divizija je dobila zadatak da napadne neprijatelja koji je zaposjeo Tromeđu (k. 718) na prevoju puta Orahovica — Kutjevo i uporište u Vetovu. Kota Tromeđa bila je posjednuta jakim snagama koje su obezbjeđivale dubinu njemačkog fronta koji se protezao na liniji: Našice — Đakovo — Slavonski Brod. Napad na Tromeđu izvodila je 4. udarna brigada, a na Vetovo 12. proleterska udarna brigada, dok je Čehoslovačka brigada štitila napad južno od Vetova. Uporišta nisu do kraja likvidirana, jer se nije moglo čekati. Sve jedinice su hitno produžile marš na Dilj planinu radi izvršenja glavnog zadatka, spajanja sa jedinicama 3. armije. U takvoj situaciji i predstojećim zadacima jedinica, u sastavu 12. udarne divizije, dejstvovala je i 4. udarna brigada.

Iz šireg rejona s. Đulovca, 4. udarna brigada je izvršila pokret preko Voćina u širi rejon Caralija. U tom rejonu brigada se razmjestila, i to: 1. bataljon u s. Rijenci; 2. bataljon u s. Ceralije; 3. bataljon u s. Bokane; 4. bataljon u Bokane, a štab brigade i pomoćne jedinice u s. Macute. U ove rejone razmještaja i na položaje brigade je stigla 6. aprila ujutro. Odmah su upućene patrole u pravcu s. Lipovca (prema Podravskoj Slatini) i s. Cetkovca, dok je inžinjerijska četa brigade čistila minska polja zaostala od februarske ofanzive na slobodnoj teritoriji. Dio ostalih jedinica bio je na položajima, dok su se ostali

104 Arhiv VII, a. NOP, k. 881, f. 6, d. 4; lk. 887, f. 2, d. 24; Zbornik..., tom V, knj. 39, d. 85.

borci odmarali, čistili oružje i opremu. U međuvremenu je za komesara 3. bataljona postavljen Drago Hlavati.¹⁰⁵

Boravak brigade u ovim selima, koja su u toku rata nekoliko puta paljena, pljačkana i u kojima je nemilosrdno ubijano stanovništvo, a veliki broj sposobnih ljudi i omladine otišao u partizane, značio je melem na ranu. Narod je opet hranio svoje borce, a njegovi borci ga štitali od novih nasilja okupatora i domaćih izdajnika.

U toku 6. aprila nije bilo borbi. Međutim, već sjutradan, 7. aprila, neprijatelj je jačim snagama iz Mikleuša napao 2. bataljon 4. udarne brigade u Ćeralijama. Borba je počela ujutro i trajala je do 09.00 časova. Napad se razvijao u pravcu Mikleuš — Balinci — k. 215 (južno za 300 m) sjeverozapadni dio Ćeralije. Jedna kolona je htjela da udari na lijevo krilo 2. bataljona preko k. 169, ali je bila osuđena. Neprijatelj je sačekan na bliskom odstojanju, a zatim je jakom vatrom i protivnapadom odbijen, te se morao povući uz velike gubitke. U protivnapadu su učestvovali i dijelovi 1. bataljona iz Rijenca i 3. bataljona iz Bakona. Stab brigade je vrlo uspješno uskladio dejstva sva tri bataljona radi odbacivanja neprijatelja. U ovoj borbi naročito se istakao 2. bataljon.

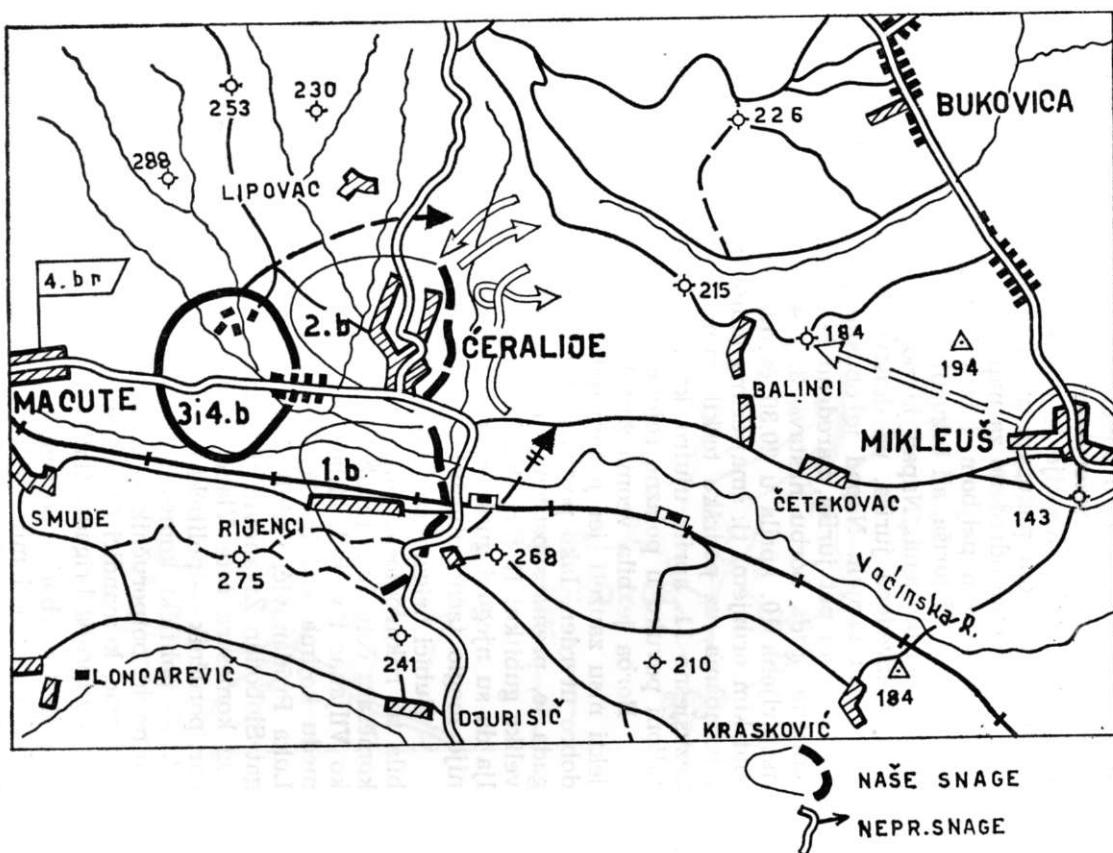
U cilju planiranog napada na Tromedu (k. 718) i Kapovac (tt 702), brigada je izvršila marš (preko Jankovca) na Papuk. Na polazne položaje za napad stigla je 8. aprila navečer. Sa 3. i 4. bataljonom posjela je Cipelovac (k. 817), a 1. i 2. bataljonom Bazovu Glavu (k. 817). Zadatak brigade je bio da napadne i protjera neprijatelja sa položaja Kapovac (tt 702) i Tromeda (k. 718) i presječe komunikaciju Kutjevo — Orahovica. Neprijatelj (Nijemci) je bio solidno utvrđen u bunkerima od drveta i kamena, a ispred položaja je imao brisan prostor.¹⁰⁶

Prvi i 2. bataljon krenuli su u napad sa k. 772, u 22.00 časa 9. aprila na neprijatelja koji je bio utvrđen na položajima Kapovac i Tromeda. Borbu su započeli 10. aprila u zoru i vodili je sa manjim prekidima sve do 13.00 časova. Treći bataljon je krenuo u napad na neprijatelja u rejonu tt 758 (Lipe). Vodio je borbu cijelog dana 10. aprila.

¹⁰⁵ Arhiv VII, a. NOP, k. 88, k. 881, f. 6. d. 4; k. 887, f. 2, d. 24.

¹⁰⁹ Arhiv VII, a. NOP, k. 883-A, f. 2, d. 7i12.

BORBA 4. BR. KOD S. ĆERALIJE 07. 04. 1945. God.

la, kada se u ranu zoru povukao u Pušinu. Za to vrijeme je 4. bataljon bio u rezervi na k. 817, ali je sa dvije čete podržavao borbu. Kasnije je uveden u borbu sa 3. bataljonom u drugom pokušaju zauzimanja Tromedje.

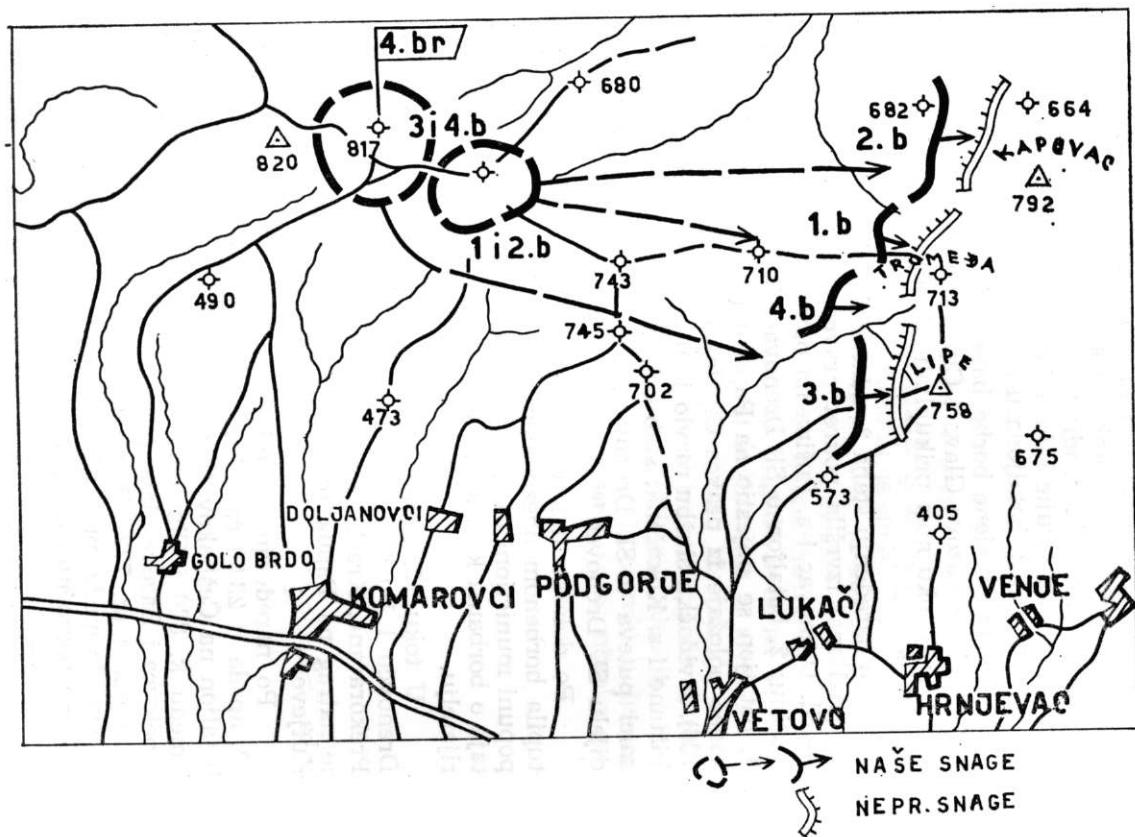
U vrijeme određeno za napad, počelo je dejstvo minobacača, brzom paljbom, i iz svih ostalih oružja. Zatim su izvršena tri juriša, ali bezuspješno, te je u 09.00 časova borba obustavljena. Napad je ponovljen u 11.00 časova, sa dva izvedena juriša, uz dejstvo minobacača, koji takođe nisu uspjeli. Napad je obustavljen u 13.00 časova. Poslije ovih pet juriša, naređeno je da se 1. i 2. bataljon smijene, a da borbu nastave 3. i 4. bataljon. Borba je nastavljena 10. aprila u 20.30 časova, sa tri juriša automatskim oružjem, tj. šmajserima (automatima), pištoljima i bombama, uz podršku teških minobacača, a završila se bezusješno 11. aprila ujutro, kada je naređeno da se bataljoni povuku u polazne rejone.

Borba je bila veoma žestoka, ali bez rezultata, Objekti nisu zauzeti, jer je neprijatelj bio veoma jak i vrlo dobro utvrđen. Iako postavljeni zadatak nije izvršen, brigada je, prema sopstvenoj procjeni, nanijela neprijatelju velike gubitke: 18 mrtvih i 35 ranjenih, ali se pretpostavlja da su njegovi gubici morali biti znatno veći, no, to se nije moglo tačno utvrditi.

Gubici brigade su iznosili 6 mrtvih, među kojima su bila tri rukovodioca: potporučnik — pomoćnik političkog komesara čete Jozo Livaković, zastavnik — delegat Branko Viljanac i vodnik Milan Vuković. Ranjenih je bilo 48, među kojima vodnik Savo Bulajić, zastavnik — delegat Luka Prodanović, vodnik Mato Sudić, zastavnik — delegat Slobodan Zivanović, potporučnik — pomoćnik političkog komesara čete Vlado Branković, vodnik Milan Stanar, poručnik — politički komesar čete Hjar Garić, poručnik — politički komesar čete Zvonko Belanović i Cedo Latinović, potporučnik — komandir inžinjerijske čete Đuro Šimac, komandiri četa Steva Kosijeri, Stevo Radović i član agitpropa brigade Zlatko Levačić.

Žestinu borbe potvrđuje i veliki utrošak municije: 15.000 puščane i mitraljeske, 2.200 šmajserske, 398 mina za teški minobacač, te 120 ručnih bombi. Neprijatelju je teško oštećen jedan teški minobacač.

NAPAD 4 BR NA OBJEKTE: KAPOVAC, TROMEĐA I LIPE
9 I 10. 04. 1945. God.

U ovoj borbi naročito su se istakli: komandir 3. čete 1. bataljona Milan Devetak, puškomitraljezac 2. čete 3. bataljona Paskuale Morandi, te borci 4. bataljona Spasoje Ćirić, Svetozar Grujić i Joža Debelac. U borbi su se istakli i borci 1. i 2. bataljona u cjelini.¹⁰⁷

Nakon završene borbe bataljoni su se povukli u polazne rejone Bazova Glava i Cipelovac (sem 3. bataljona), te su se u toku noći prikupljali, zbrinjavali ranjene i odmarali se.

Po naređenju štaba 2. udarne divizije brigada je (bez 4. bataljona) izvršila pokret pravcem Kolac — Jankovac — SI. Drenovac i s. Pušina na odmor, i to: 1. bataljon u Pušinu; 2. bataljon u SI. Drenovac; 3. bataljon u Pušinu; 4. bataljon se smjestio na Papuku (tt 820), gdje je obrazovao položaje iz pravca Cipelovac i Viljevačka Kosa (k. 786). Izvidačku službu razvio je u pravcu Tromeđe, s. Gor. Pištane i s. Kokočana; štab brigade se smjestio na raskrsnici puteva u SI. Drenovcu, a pomoćne čete u južnom dijelu SI. Drenovca.¹⁰⁸

Po dolasku u novoodređene rejone brigada je prisutila borbenom obezbjeđenju, čišćenju i opravci oružja, popuni municijom i kadrom, a štabovi su podnosili izvještaje o borbama koje su vođene na položajima prema neprijatelju.

U toku 12. aprila brigada je bila na odmoru u SI. Drenovcu i Pušini. Jače patrole su upućivane u pravcu Prekoračana, Kraskovića i Humljana. Jedna četa upućena je natrag na Papuk (k. 820), da ispita put Orahovica — Kutjevo.

Po naređenju 12. udarne divizije cijela brigada je 12. aprila u 23.00 časa izvršila pokret za Papuk, i to: 1. bataljon na Cešljakovački vis (k. 820); 2. bataljon na bilo između k. 820 i Cipelovca; 3. bataljon u rejonu između Cipelovca i Bazove glave (na „Kolcu”); 4. bataljon na Bazovu glavu (k. 772). Bataljon se osigurao sa pravca Klokočice, Tromeđa, puta od Vetova i od Radlovca; štab brigade sa pomoćnim četama na k. 820, kod 1. bataljona.

107 Arhiv VII, a. NOP, k. 887, f. 2, d. 21.

108 ISto; k. 887, f. 2, id. 24.

Cijela brigada se razmjestila u novi rejon razmeštaja 13. aprila do 05.00 časova. Tu su se utvrdili i isturili potrebna osiguranja i patrole u pravcu neprijatelja koji je još uvijek držao položaje na Tromedi i Kapovcu.¹⁰⁹

Zatim je, istog dana navečer, uslijedio novi pokret brigade za Kaptol, odakle je izvršen demonstrativni napad na neprijateljsko uporište Vetovo.

Napad je otpočeo 14. aprila u 21.00 čas, puščanom i artiljerijskom vatrom. Bataljonu je dodijeljen jedan ruski teški minobacač sa 20 mina, koje je ispalio prilikom fingiranja. Pored njih, bataljon je utrošio i 30 mina iz svog minobacača, tako da je lažni napad imao dosta efekta.

Štab brigade nije znao da brigada neće ići sa divizijom na planinu Dilj, u susret jedinicama 3. armije. Još prije polaska sa Papuka za Kaptol, štab 12. divizije je naredio da brigada pređe na tovarni transport i da se rastereti kola i ostalog nepotrebnog prtljaga, bolesnih i ne-pokretnih boraca (oni su upućeni u Komandu požeškog vojnog područja), a da se borci snabdiju sa tri obroka sive hrane.

¹⁰⁹ Arhiv VII, a. NOP, k. 883-A, f. 2, d. 7 i 12.

ČETVRTI DIO

SPAJANJE BRIGADE SA JEDINICAMA 3. ARMije U BORBI ZA VETOVO

Noću 13/14. aprila uspjelo je čitavom 6. korpusu NOVJ da se, i pored mnogobrojnih uporišta, prebaci preko sela Cosinaca, Sesveta i Grabarja na planinu Dilj, i da se odatle, udarom u leđa neprijatelju kod s. Brćevci (na komunikaciji Đakovo — s. Podgorač), sastane sa jedinicama 3. armije.¹¹⁰

Od Kaptola je potekla prema jugu duga kolona jedinica 12. udarne divizije, koja je imala zadatak da se probije između uporišta na Dilj. Požeška kotlina je bila načićana neprijateljskim uporištima. U toku noći neprijateljske rakete su svakog trenutka obasjavale nebo. Neprijatelj je uz nemiren osjećao blizinu jedinica 6. korpusa NOVJ. Na čelu kolone bile su jedinice 12. proleterske udarne brigade, zatim prištapske jedinice, a na začelju Čehoslovačka brigada.

Na položajima oko Vetova ostala je 4. udarna brigada 12. udarne divizije da štiti teritoriju, kako se neprijatelj ne bi prebacio preko nje, pljačkao i ubijao napančeno stanovništvo Slavonije.

Kolona jedinica divizije (bez 4. udarne brigade), nije mogla u toku noći da pređe čitavu Požešku kotlinu i da se dokopa Diljske šume. U svanuće se stiglo do sela Sesveta, gdje je bila neprijateljska kolona. U borbi je

¹¹⁰ Arhiv VII, a. NOP, k. 887, f. 2, d. 21; Zbornik..., tom V, knj. 39, d. 85.

razbila 12. proleterska brigada i spalila oko 30 kamiona. Po dolasku na željezničku prugu Našice — Požega nastala je borba sa oklopnim vozom koji je bio naoružan mitraljezima „flakovima“. U jednočasovnoj borbi voz se povukao i kolona je prešla prugu uhvativši se Dilja.¹¹¹

Putovalo se cijeli dan i noć dok kolona divizije nije stigla u Drenski Slatnik. Odmah je produžila na položaj, jer su jedinice 3. armije vodile borbu sa neprijateljem kod Đakova. Jedinice 3. armije su gonile neprijatelja koji je pokušavao da se povlači prema Bučju i Bračevcima. Njima su odmah krenule u susret jedinice 12. proleterske brigade i tu je došlo do borbe u kojoj su Nijemci, stješnjeni sa dvije strane, doživjeli poraz. Ovdje su se slavonski partizani sastali sa jedinicama 3. armije, koje su gonile neprijatelja od Osijeka. Čehoslovačka brigada je vodila borbu sa neprijateljem koji se povlačio prema s. Podgorju.

Šesti udarni korpus je tada — 16. aprila — po naреđenju Generalštaba JA, stavljen pod komandu 3. armije (12. i 40. divizija). Dobio je zadatak da iz rejona Našica (pošto se prethodno sa Papuka probio iza leđa neprijatelju i ušao u sastav fronta 3. armije na liniji Našice — Đakovo) nastupa grebenom Papuka i njegovim jugozapadnim padinama, potiskuje neprijatelja na svom pravcu nastupanja, održava vezu sa jedinicama 1. armije i izbije u rejon Daruvara.¹¹²

Odmah po spajanju 12. udarne divizije (bez 4. udarne brigade) sa snagama 3. armije, jedinice kreću po opšttern planu napredovanja i sačinjavaju lijevo krilo napadnih snaga 3. armije. Poznavajući puteve i šume Krndije i Papuka jedinice su se brzo kretale grebenom Kmdije. U toku 16. i 17. aprila uništile su više neprijateljskih grupa, koje su u rejonu Našice bile odsječene od svoje glavnine.

111 Arhiv VII, a. NOP, II. 881, f. 6, d. 4.

112 Oslobođilački rat naroda Jugoslavije..., knj. 2, str. 596—599. Šesti udarni korpus je rasformiran 21. 4. 1945. a njegove jedinice su potpale ipod neposrednu komandu 3. armije. Prvog aprila 1945. Šesti korpus je imao 8.736 boraca i rukovodilaca (Arhiv VII, a. NOP, k. 292, f. 3, d. 5; Zbornik..., tom XI knj. 3, d. 68).

Stigavši na Tromeđu jedinice 12. udarne divizije se spuštaju u Požešku kotlinu (gdje se spajaju sa 4. udarnom brigadom), a odatle komunikacijom (preko Kamenskog) kreću za Daruvar.

Dok su jedinice 12. udarne divizije (12. i Cehoslovačka brigada) izvršile spajanje sa snagama 3. armije na liniji Đakovo — Našice i zatim zajedno sa njima frontalno nastupale goneći neprijatelja preko Krndije, 4. udarna brigada je, u duhu dobijenog zadatka od strane 6. korpusa, ometala neprijatelja i spriječavala mu manevar i povlačenje kroz slobodnu teritoriju.

Tako je odmah poslije odmora, 15. aprila u Kaptolu, izvršila pokret pravcem: s. Mala Velika — s. Trenkovo i zauzela položaje u blizini SI. Požege, i to: štab brigade sa pomoćnim četama i 2. bataljonom u s. Toranj; 1. bataljon u s. Bankovcima; 3. bataljon u s. Mihaljevcima; 4. bataljon (ostao na položaju) u s. Komarovcima (Kaptol).

Bataljoni su se utvrđivali u pomenutim selima. Jače patrole su upućivane u pravcu s. Ugarcu, Brestovci i SI. Požege.¹¹³ U toku 16. aprila brigada je (bez 4. bataljona) izvršila nasilno izviđanje u pravcu Požege, na koju je izvršen jednom četom lažni napad, a zatim se navečer vratila u Kaptol. Naređenjem štaba brigade 4. bataljon je istoga dana upućen na Papuk (k. 820), gdje je zaposjeo položaje.

Štab 4. udarne brigade planirao je napad na uporište Vetovo. To uporište u Požeškoj kotlini, u južnom dijelu Papuka, zajedno sa ostalim topografskim objektima na Papuku: Lipe (tt 157), Tromeđa (k. 719) i Kapovac (tt 702), predstavljalo je jaku odbrambenu liniju za obezbjeđenje i osiguranje komunikacije SI. Požega — Kutjevo — prevoj Tromeđa i Orahovica, odnosno Pleternica — Kutjevo — Orahovica, koju je neprijatelj vrlo dobro koristio. Žbog svega toga Vetovo je već bilo napadnuto od strane 12. proleterske brigade 10. aprila, i to u isto vrijeme kada je 4. udarna brigada napadala Tromeđu i Kapovac. Međutim, zbog nedostatka vremena 12. brigada se nije mogla dugo zadržati oko likvidacije uporišta, jer se prebačila na Dilj, a uporište je ostalo u rukama neprijatelja.

¹¹³ Arhiv VII, a. NOP, k. 881, f. 6, d. 4; k. 887, f. 2, d. 21 i 24.

U uporištu su bili Nijemci i ustaško-đomobranske snage jačine, oko 2.000 vojnika, čija je namjera bila da se iz Vetova povuku u SI. Požegu komunikacijom Kutjevo — Požega. Zbog toga je napad na uporište Vetovo izvršen prema zapovijesti štaba 4. udarne brigade 17. aprila u 04.00 časova.

Dejstva bataljona u napadu i na njegovom obezbjedenju bila su:

— 1. bataljon je krenuo u napad na uporište Vetovo sa sjeverozapadne strane. Bataljon je vodio borbu 2 sata, nakon čega je neprijatelj odstupao u pravcu Kutjeva, ali je bio u stopu praćen sve dok nije naređeno bataljonu da se povuče. Bataljon se povukao u Vetovo u 23.00 časa;

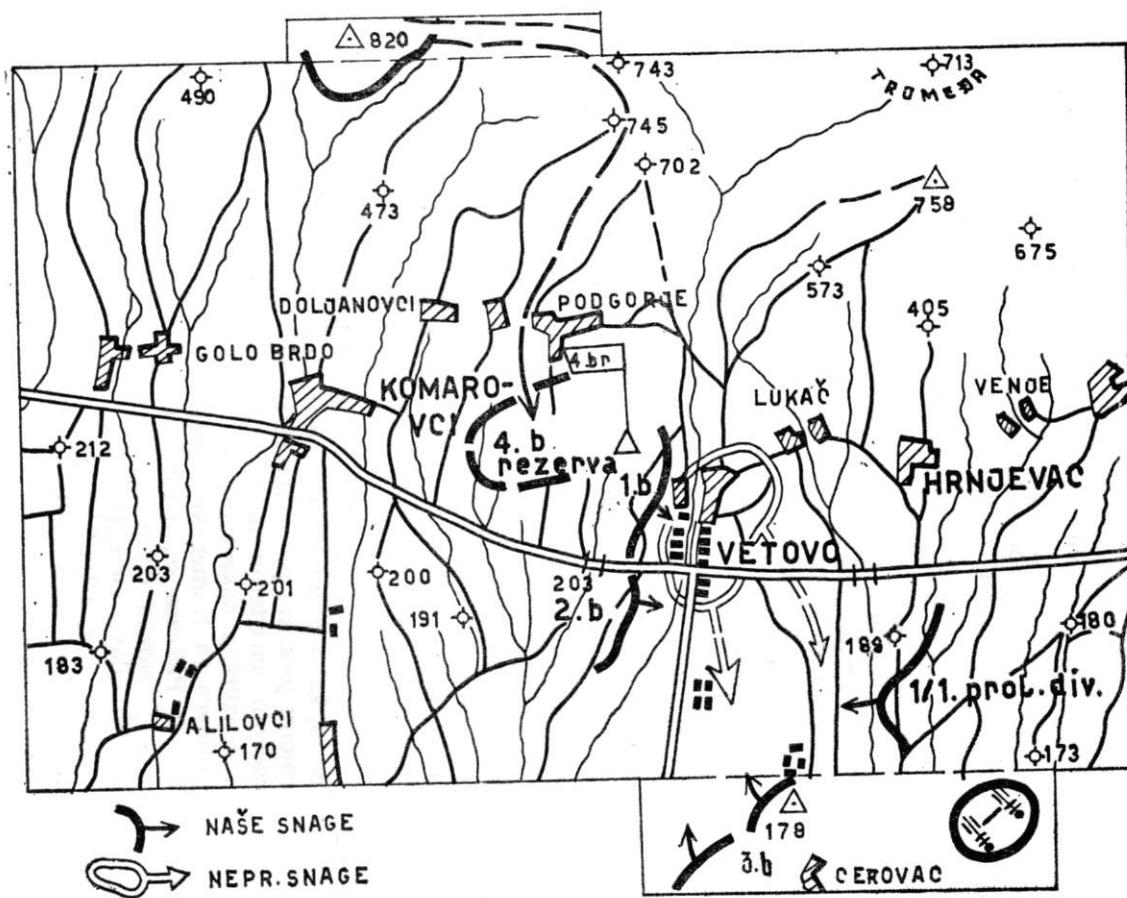
— 2. bataljon je napadao neprijatelja istovremeno kad i 1. ali sa zapadne strane sela, i vodio je borbu sve dok se neprijatelj nije povukao ka Cerovcu, gdje je bio dočekan od strane 3. bataljona. Po razbijanju neprijatelja kod Tominovaca 2. bataljon se povukao u Vetovo;

— 3. bataljon je za to vrijeme zaposjeo položaje sjeverozapadno od Cerovca, sa ciljem da presječe odstupnicu neprijatelju iz Vetova ka komunikaciji Kutjevo — Požega. Neprijatelj je pri odstupanju iz Vetova dočekan od strane 3. bataljona i prisiljen na povlačenje nazad prema Vetovu. Tom prilikom je kod Tominovaca bio potpuno opkoljen od strane jedinica 4. brigade i jedinica 1. proleterske brigade 1. proleterske divizije. U toku dana pokušao je sa četiri juriša da se probije, ali mu to nije uspjelo, pošto je svaki njegov protivnapad bio odbijen. Borba je trajala sve do 19.00 časova, kada je neprijatelj potpuno razbijen i uništen, a bataljonima je naređeno da se povuku u Vetovo.

Brigada je ovaj zadatok u cijelosti izvršila. Neprijatelju je presječena odstupnica, te je u Tominovcima potpuno uništen.

U ovoj borbi gubici neprijatelja su bili: 80 mrtvih i oko 150 ranjenih, a plijen je sakupila 1. proleterska brigada, pošto su se jedinice 4. udarne brigade pri koncu borbe morale povući u Vetovo.

NAPAD 4. BR. NA S. VETOVO 17. 04. 1945. God.

Brigada je u ovoj borbi imala jednog mrtvog i devet ranjenih boraca, među kojima su bili Đuro Langan-ker, pomoćnik političkog komesara čete, i Radovan Savatović, politički delegat voda.

U ovoj borbi se naročito istakla 1. četa 3. bataljona, politički delegat Stanko Zunac i borac — mitraljezac Filip Vinčan.¹¹⁴

Do spajanja 4. udarne brigade sa matičnom divizijom, tada već snagama 3. armije, došlo je u borbama oko Vetova 17. aprila. Tom prilikom je 1. bataljon imao i mali nesporazum. Zapravo, došlo je do prepucavanja između naših jedinica sa fronta i 1. bataljona 4. udarne brigade, ali su se brzo sporazumjeli, te nije bilo žrtava.

Poslije prijepodnevnog odmora (18. aprila) i nakon završenog ručka u Vetovu, a po naređenju štaba 12. udarne divizije izvršen je pokret cijele brigade preko Papuka za SI. Drenovac.

NA FRONTU VELIKA BARNA — MALI GRĐEVAC

Po zapovijesti štaba 4. udarne brigade od 18. aprila, izvršen je u 12.00 časova pokret pravcem komunikacije Vetovo — Kaptol — Velika — Jankovac — SI. Drenovac. Brigada se razmjestila, i to: 1. bataljon u Prekoračnima; 2. bataljon u Pušinu; 3. bataljon u SI. Drenovcu; 4. bataljon u Prekoračnima; štab brigade i pomoćne jedinice u SI. Drenovcu.¹¹⁵

Pokret je brigada izvršila usiljenim maršem, bez odmora, kako bi u nove rejone stigla pravovremeno. U ovom rejону је само prenoćila 18/19. aprila, а затим је, по usmenom naređenju političkog komesara 12. udarne divizije, izvršila pokret preko Papuka pravcem: s. Tonja — Orljavca za Kamensku, а затим šumskim vozom за Pakrac. Iz Pakraca се, у toku 20. aprila, brigada do Badljevine prevozila državnim vozom, а затим је пјешке иша до Trojeglava. Odmah је tog dana до подне, очишћено оружје и опрема, а ljudstvu је dat duži odmor. Hrana se kuhvala na kazanima и bila је slana и ukusna. Moral boraca

114 Arhiv VII, a. NOP, k. 887, f. 2, d. 13 i 24.

115 Arhiv VII, a. NOP, k. 887, f. 2, d. 21 i 24.

je bio vrlo dobar, kao i stanje odjeće i obuće, osim u novoprdošlih boraca, koji su još uvijek bili u civilnim odi-jelima.

U s. Trojeglavi je brigada (bez 4. bataljona) ostala tri dana. Pored odmora, u njoj su se odvijale razne aktivnosti: izvođena je pješadijska i strojeva obuka na MB i topu, održani su četni i vodni vojnički sastanci, vršeno je čišćenje naoružanja i opreme, te pregled od strane starješina iz štaba brigade (lično je komandant brigade pregledao naoružanje u 2. bataljonu), čišćenje odijela, pranje veša, brijanje i šišanje, čitanje štampe, sanitetski pregled od strane referenta saniteta brigade i izdavane su zidne novine. Bataljoni su odlazili na priredbu koju je davala pozorišna grupa 12. udarne divizije.¹¹⁶

Četvrti bataljon je 21. aprila izvršio pokret za s. Brekinjsku i odmah zaposjeo određene položaje i uputio patrole u potrebnim pravcima. Istoga dana uveden je u formacije bataljona novi radni vod. Došlo je i do formacijskih promjena u okviru brigade. Po naređenju štaba 12. udarne divizije 23. aprila, 2. bataljon 4. udarne brigade upućen je u sastav 12. proleterske brigade, te je tako izšao iz sastava 4. udarne brigade.

Naredbom štaba 3. armije, od 23. aprila 1945. godine, rasformirana je Čehoslovačka NO brigada „Jan Žiška“, a njeno ljudstvo — 837 boraca i starješina, ušlo je u sastav 4. udarne brigade 12. udarne divizije JA.¹¹⁷

116 Isto; k. 881-A, f. 7: Historijat 12. udarne divizije; k. 883, I. 2. d. 6.

117 Arhiv VII, a. NOP, k. 883, f. 1, d. 5; Zbornik..., tom V, knj. 39, d. 85. Češka narodnost u Jugoslaviji je bila brojno zastupljena u jedinicama NOVJ. U 10. korpusu NOVJ, u jesen 1944., bilo je 186 Čeha, u 2. korpusu preko 300, a u Moslavačkom NOP odredu jedna četa od 64 Čeha. Naredbom Štaba 3. operativne zone od 3. maja 1943., formiran je Češki bataljon od 120 boraca, koji je ušao u sastav 17. brigade, a zatim bio pod komandom štaba 1. slavonskog korpusa. Komandant tog bataljona bio je Josip Ružička (poginuo 7. 2. 1945.), a politički komesar Josip Hauzl. Od stalnog priliva Čeha u jedinice NOV Slavonije 26. oktobra 1943., u selu Bučju kod Pakracu, formirana je Čehoslovačka NO brigada „Jan Žiška z Troonova“, u koju je ušao Prvi čehoslovački bataljon, Posavski bataljon, dijelovi 12. udarne divizije i dijelovi Zapadne i Istočne grupe NOP odreda. Komandant je bio Milan Joka, a politički komesar Josip Vojaček Taras. Brigada je imala dva bataljona ukupne jačine 506 boraca, naoružana sa 500 pušaka,

Rasformiranje Cehoslovačke brigade i podjela ljudstva po bataljonima 4. udarne brigade izvršeno je u Dežanovcu (kod Daruvara), gdje je 23. aprila stigla i 4. brigada iz Trojeglave i Brekinjske (4. bataljon). U Dežanovcu je čekalo ljudstvo Cehoslovačke brigade i odmah je obavljeno preformiranje jedinica po sljedećem: u 1. bataljon je ušlo ljudstvo 3. bataljona Cehoslovačke brigade; u 4. bataljon je ušlo ljudstvo 2. bataljona Cehoslovačke brigade; no, pošto je 2. bataljon izšao iz sastava 4. udarne brigade, to je 4. bataljon preimenovan u 2. bataljon; u 3. bataljon je ušlo ljudstvo 1. bataljona Cehoslovačke brigade; ostalo ljudstvo i starještine Cehoslovačke brigade raspoređeni su u štab brigade i prištapske jedinice.

Poslije svih ovih promjena brigada je imala tri bataljona i pomoćne jedinice. Brojno stanje brigade bilo je 1.365 boraca, te je tako brojno postala najjača od svog formiranja.¹¹⁸

Odmah je uslijedila zapovijest štaba 12. udarne divizije da brigada izvrši pokret u rejon Grubišnog Polja. U tom rejonu je 1. bataljon posjeo položaj u Končanici (prema V. Zdencima), 2. bataljon položaj koji zatvara put koji vodi iz V. Barne preko šume Pljoštine, 3. bataljon zapadni dio s. Poljane — isključno k. 160, zatvarajući put M. Zdenci — Grubišno Polje i put M. Zdenci — Poljana, a štab brigade i pomoćne jedinice nalazili su se u D. Rašenici. Prateća četa je bila na položaju kod Grubišnog Polja.

Pošto su bataljoni posjeli položaje noći 23/24. aprila i utvrdili se, sjutradan su, 24. aprila u 13.00 časova, 2. i 3. bataljon prihvatili borbu sa dijelovima njemačke „Plave divizije“ i ustaško-domobranskim snagama jačine oko 2.000 vojnika, sa pravca Grabovca i M. Zdenaca. Borba je trajala tri časa, a onda su se bataljoni povukli uslijed neprijateljske nadmoćnosti. Borba je bila vrlo teška. Neprijatelj je imao veliki broj mrtvih i ranjenih vojnika, dok je brigada imala 5 mrtvih (politički delegat Franjo Antuna Bachora iz 3. čete 3. bataljona) i 23 ranjena, pored

sedam lakih i teških mitraljeza i nešto pištolja i ručnih bombi. Brigada je uključena u 12. diviziju 6. korpusa NOVJ, i sa njom je prošla najveći dio svog borbenog pruta do rasformiranja. (Jovan Vujošević, Brigada „Jan Žiška“, Komunist, Leksikon, Narodnooslobodilački rat i revolucija..., **Btr.** 175—176).

109 Arhiv VII, a. NOP, k. 883-A, f. 2, d. 7 i 12.

ostalih i politički komesar 3. čete 3. bataljona Ivan Cipor. U ovoj borbi je nestalo 18 boraca, za koje se ne zna da li su izginuli ili su zarobljeni.¹¹⁹

Na ovim položajima je 4. udarnu brigadu smijenila 18. udarna brigada, a brigada je 25. aprila dobila sljedeći položaj: 1. bataljon u Končanici; 2. bataljon u Poljani; 3. bataljon u Grubišnom Polju; a štab brigade sa prištapskim jedinicama u D. Rašenici.

Iz tih rejona je, po zapovijesti štaba 12. udarne divizije od 26. aprila, 4. udarna brigada izvršila ookret, i to: 1. bataljon za s. V. Bar. Vinogradi; 2. bataljon za s. M. Jasenovača; 3. bataljon za s. M. Barna; štab brigade sa prištapskim četama za M. Barna.

Istoga dana u 17.30 časova štab 4. udarne brigade je, na osnovu zapovijesti štaba 12. udarne divizije, izdao zapovijest za napad, u kojoj je, između ostalog, pisalo: da se neprijatelj nalazi na liniji: Zrinska — G. Kovačica — V. Barna — Grubišno Polje i da se na tom sektoru nalaze i 11. krajiska divizija, 5. krajiska divizija, 40. slavonska divizija i 12. udarna divizija i da imaju zadatku da napadnu neprijatelja na toj liniji. U okviru tog napada, zadatku 4. udarne brigade bio je da napadne neprijatelja u međuprostoru u selima V. Barna — M. Grđevac, pravcem: Grđevački mlin — potok Grđevica — Cizmićev mlin — Grđevica šuma te uporište V. Grđevac.

Bataljoni su imali sljedeće zadatke: 1. bataljon da napadne neprijatelja pravcem: Grđevački mlin — Kovačićev mlin — Grđevica šuma — potok i njive Jovinac, zatim da likvidira jugoistočnu grupu kuća u Velikom Grđevcu i pristupi likvidaciji južne ulice u pravcu Pavlovača. Na lijevom krilu da održava vezu sa 11. krajiskom divizijom, a na desnom sa jedinicama 12. proleterske brigade; 2. bataljon se kretao iza 1. bataljona, a po izbijanju na rub šume Grđevica (k. 156), trebalo je da krene preko njive Jovinac i pristupi likvidaciji ulice u sjeveroistočnom dijelu Velikih Grđevaca, i to od k. 159 sve do puta, s tim da održava vezu na lijevom krilu sa 1. bataljonom, a na desnom sa 12. proleterskom brigadom; 3. bataljon se kretao iza 2. bataljona, kao brigadna rezerva; štab brigade se

kretao sa 3. bataljonom, a prateća četa je dodijelila 1. i 2. bataljonom po jedan top sa odeljenjima.¹²⁰

Napad je počeo 27. aprila u 02.00 časa, i to: 1. i 2. bataljonom na pravcu Grđevački mlin — Grđevica šuma — Kovačićev mlin. Neprijatelj je držao položaje na padinama sjeverno od Velike Barne i spriječio je prođor 4. udarne brigade ka Velikom Grđevcu.

Prvi bataljon je vodio borbu na liniji: Grđevica šuma — Kovačićev mlin — Kovačevića brdo. Borba je vodena sve do 14.00 časova, kada ga je smijenio 2. bataljon, a on je povučen u s. Cremušinu. Prilikom smjene neprijatelj je izvršio pet juriša, ali je svaki put bio odbijen. Bataljon je ostao na položaju sve do mraka, kada je i on povučen za Cremušinu.

Treći bataljon je, kao brigadna rezerva, posjeo k. 173 (južno od Cizmićevog mlina) i tu ostao do 16.00 časova, a zatim je povučen u Cremušinu.

Povlačenje brigade u Cremušinu izvršeno je po na-ređenju štaba 12. udarne divizije. Neprijatelj je bio utvrđen na jakim položajima, pa je trebalo dovući jača vatrena sredstva da bi se savladao. Gubici neprijatelja su bili veliki i računa se da je izbačeno iz stroja, ubijenih ili ranjenih, oko 265 vojnika. Gubici brigade su takođe bili veliki: 11 mrtvih i 36 ranjenih boraca, uglavnom iz 1. bataljona. Veliki gubici su bili uslijed nepoznavanja frontalnog načina ratovanja.

Jedinice Brigade su, pošto su prenoćile 27/28. aprila u Cremušini, prebačene u s. Spišić Bukovici i s. Lozan (2. bataljon). Brigada ostaje do navečer 29. aprila na odmoru u tom rejonu. U toku 29. aprila u Spišić Bukovici primljeno je u brigadu 300 novih boraca. Tog dana je dobijena veća količina odjeće, koja je podijeljena bataljonima.¹²¹

Moralno političko stanje u brigadi je bilo dobro, a partijska organizacija i politički rad skoncentrisani su bili na učvršćivanje bratstva i jedinstva između Čeha, Hrvata i Srba, tako da se nije osjetilo neko razdvajanje jednih od drugih. To se očitovalo i u borbama koje su vodili u po-

¹²⁰ Arhiv VII, a. NOP, k. 887, f. 2, d. 14 i 22.

¹²¹ Arhiv VII, a. NOP, k. 42, f. 2, d. 7; štampa; k. 888, i. 9, d. 23 i 26.

sljednje vrijeme, u kojima su borci zajedno, rame uz rame, jurišali na neprijatelja i proljevali krv.

Borbenost u brigadi je bila na visini, s obzirom da je iz Čehoslovačke brigade izdvojeno 200 najboljih boraca i rukovodilaca u brigadu Ozne, gdje je bio najveći broj skojevaca i partijaca. I iz 4. udarne brigade izdvojeno je 100 najboljih boraca za tu brigadu. To se svakako osjetilo u brigadi, ali su preduzete sve mjere da se novoprimaljeni borci obuče u rukovanju sa oružjem, naročito automatskim. I zaista, novi borci su se brzo prekallili u borbama koje je vodila brigada. Svi borci brigade su upoznati sa stvaranjem federalne vlade Hrvatske, i savezom između Jugoslavije i SSSR-a, zatim vojno-političkom situacijom u svijetu i kod nas.

Dezterterstva je u brigadi bilo vrlo malo. Tu su ubrajani i oni koji su u borbama nestali, bili zarobljeni, ostali mrtvi na bojnim poljima, izgubljeni prilikom pokreta noću, a bilo je i onih koji su ostali na odsustvu, kod kuće, a zatim se priključili drugim jedinicama ili komandama vojnih područja. Takvih boraca, koji su označeni kao dezterti, u brigadi je bilo 43.

Što se tiče komandovanja prekinulo se sa starom praksom da komandanti i komesari jurišaju. Rukovodioci brigade se još uvek nisu bili snašli u frontalnom ratu, tako da je u posljednjim borbama bilo mnogo izbačenih iz stroja. To se naročito primjetilo u borbi kod Barne, gdje je samo jedan bataljon imao 56 izbačenih iz stroja, i to najboljih boraca i rukovodioca.¹²²

Brojno stanje partijskih organizacija, članova KP i kandidata krajem aprila 1945. u brigadi vidi se iz tabele 4.

Iz tabele se vidi da je u sastavu 4. udarne brigade bilo 7 žena članova Partije. Borci — žene, pa i rukovodioci, bile su vrlo hrabre, požrtyovane i sposobne u rukovođenju, kao na primjer: Marija Švantko, Kaja Šljivarić, Leposava Babić, Jelena Obradović, Kata Smolčić, Marica Margoš, Otilija Zahora, Nevenka Kukčević, Nevenka Knežević, Pava Todorović, Kosana Kosanović, Lojzika Culej, Ksenija Coralić i Nada Horvat. Jer, požrtyovanost u ratu se nije sastojala samo u hrabrim i junačkim djelima,

BROJNO STANJE PARTIJSKIH ORGANIZACIJA U 4. UDARNOJ BRIGADI
12. UDARNE DIVIZIJE ZA MJESEC TRAVANJ 1945. GOD.

Tabela 4.

Jedinica	Socijalni sastav												Nacionalni sastav															
	Broj članova diviz. komiteta	Broj bataljonskih biroa	Broj članova batalj. biroa	Broj četnih čelija	Broj štabnih čelija	Broj ostalih čelija	Broj svih čelija	Broj oficira i komesara	Članova partije	Broj podoficira	Članova partije	Broj partizana	Članova partije	Broj žena članova partije	Broj svih članova partije	Padnika	Seljaka	Obrnika	Namještenika	Intelektualaca	Oficira i podoficira	Hrvata	Srba	Ostale nacije	Broj kandidata	Primjedba		
Brigade:				1	1	6	1	3	—	10	—	1	4	1	2	2	2	6	2	1	ćelija iska-							
1. bataljon	1	7	4	1	—	5	19	12	12	1	44	10	24	8	—	2	—	17	20	7	7 zana u							
2. bataljon	1	3	4	1	1	6	15	15	5	—	35	9	14	4	3	5	—	19	13	3	7 pomoćnim							
3. bataljon	1	7	4	1	1	6	17	17	17	3	51	24	22	—	1	4	—	26	15	10	8 jedinicama							
Pomoćne jedinice				3	—	2	5	20	18	13	3	51	23	17	5	4	2	—	29	18	4	podoficiri						
Ukupno:	1	3	17	15	4	4	23	77	63	51	7	191	66	78	21	9	15	2	93	72	26	23 podoficir	i žena					

Dne 28. 03. 1945. god.

Sekretar:
Obradović Stanko

Tabela br. 1
Štab

Brigade:	1	7	4	1	—	5	19	12	12	1	44	10	24	8	—	2	—	17	20	7	7 zana u	Prištabna		
1. bataljon	1	3	4	1	1	6	15	15	5	—	35	9	14	4	3	5	—	19	13	3	7 pomoćnim			
2. bataljon	1	7	4	1	1	6	17	17	17	3	51	24	22	—	1	4	—	26	15	10	8 jedinicama			
3. bataljon	1	3	17	15	4	4	23	77	63	51	7	191	66	78	21	9	15	2	93	72	26	23 podoficir		
Pomoćne jedinice				3	—	2	5	20	18	13	3	51	23	17	5	4	2	—	29	18	4	podoficiri		
Ukupno:	1	3	17	15	4	4	23	77	63	51	7	191	66	78	21	9	15	2	93	72	26	23 podoficir	i žena	

u jurišanju na bunkere i borbi prsa u prsa, nego i u tihom i nesebičnom radu raznih pomoćnih službi u operativnim jedinicama. Na primjer, kada je brigada došla iz Vučjaka u Badljevinu, stigla je kasno noću. Razumljivo, svi su bili jako umorni, sve su pekli tabani od dugoga hoda. Dok su se svi borci odmarali, Kata Smolčić, bolničarka, prala je cijeli dan rublje svojim drugovima.¹²³

Takve su bile žene — borci, ovo je samo jedan primjer, a bilo ih je mnogo.

Sto se tiče SKOJ-a brigadni komitet je radio, dok su bataljonski komiteti bili nepotpuni, zbog velikog broja izbačenih skojevaca iz stroja i odlaska u brigadu Ozne. Skojevci su u brigadi hrabno ginuli, jer su primjerom pokazivali kako se juriša u borbi, a to je bio uslov da se postane član Partije.

GONJENJE NEPRIJATELJA OD BILOGORE I RIJEKE ILOVE DO DRAVOGRADA

Poslije odmora u Spišić Bukovici i Lozanu, štab 12. udarne divizije naredio je 29. aprila da brigada kreće noću u napad pravcem Spišić Bukovica — s. Đolta — s. Turnašice — s. Podavršanj — s. Ostrovanec, sa zadatkom čišćenja neprijateljskih uporišta. Komandanti bataljona su od komandanta brigade Nikole Dolinića dobili sljedeće usmeno naređenje:

1. — Da 3. bataljon 29. aprila u 17.00 časova kreće iz Spišić Bukovice i protjera neprijatelja koji se povlačio sa pravca Đolte — s. Vukosavljevica i Turnašica. Bataljon je napredujući stigao u s. Sedlaricu i 30. aprila, prije podne, napao neprijatelja u Ostrovanecu. Bataljon je prišao na 100 m neprijateljskom položaju, ali je uslijed jake unakrsne vatre i brisanog prostora morao napad obustaviti, te se povukao u Podavršanj. Gubici u bataljonu su bili: 1 poginuli i 8 ranjenih boraca.

2. — Da 2. bataljon izvrši pokret 29. aprila u 22.30 časova iz Lozana za Turnašica. Te iste noći bataljon je zaposjeo položaj prema Ostrovanecu i Pitomači. Jedna če-

¹²³ Arhiv VII, a. NOP, k. 42, f. 1, d. 14—16: štampa; k. 883, f. 1, d. 5.

ta je izvršila napad na Otrovanec 30. aprila prije podne, ali napad nije uspio zbog brisanog prostora i slabije organizacije.

3. — Da 1. bataljon izvrši pokret 29. aprila u 24.00 časa iz Spišić Bukovice za Đoltu. Pošto se neprijatelj izvukao bataljon je ostao u Đolti do jutra, a zatim se vratio u Podavršanj.

Za to vrijeme štab brigade se nalazio u Turnašici, a pomoćne čete — četa za vezu, inžinjerijska četa, prateća četa, izviđački vod, komora i provijant, u Lozanu, ali su i one 30. aprila u 13.00 časova izvršile pokret za Turnašicu.

Pošto je neprijatelj pod pritiskom 4. udarne brigade napustio Otrovanec (5 km južnije od Pitomače), to se cijela brigada 1. maja prikupila u pomenutom selu — Otrovanecu.¹²⁴

Prvi maj, međunarodni praznik radničke klase proslavljen je 1945. godine u Otrovanecu. Borci su bili postrojeni, a politički komesar brigade major Pero Kojadinović, održao je govor u kome je objasnio značaj 1. maja. Pročitao je i pozdravno pismo Vrhovnom komandantu, maršalu Jugoslavije Josipu Brozu Titu i predsjedniku vlaste Federalne demokratske Hrvatske, Vladimиру Bakariću. U njemu je pisalo:

„Nalazeći se na položajima doznali smo radosnu vijest da je pod tvojim predsedništvom formirana vlada Federalne Države Hrvatske što smo mi bорci i rukovodioci 4. udarne brigade 12. udarne divizije dočekali sa najvećom radošću i oduševljenjem tim više što znademo da je Hrvatska po prvi put u historiji dobita istinsku narodnu vladu i pravu slobodu.

Slaveći danas međunarodni praznik radničke klase i državni praznik Federativne Demokratske Jugoslavije šaljemo Ti svoje borbene i tople pozdrave, te Ti obećajemo da ćemo i u borbenama koje stoje pred nama dali sve od sebe da oslobodimo cijelu našu domovinu kao i glavni grad federativne demokratske Hrvatske — Zagreb, te učiniti sve za što bržu izgradnju i uređenje naše drage domovine”.¹²⁵

Poslije podne je u Otrovanecu izveden kulturno-umjetnički program sa sljedećim tačkama: izvedena je radnička himna, „Skeč iz života sovjetskih partizana”, re-

124 Arhiv VII, a. NOP, k. 42, f. 2, d. 7: štampa; k. 887, f. 2, d. 24.

109 Arhiv VII, a. NOP, k. 883-A, f. 2, d. 7 i 12.

citacija „Pjesma mrtvih proletera”, recitacije „Sa Drine”* i „Pismo partizana majci”, nekoliko pjesama i recitacija „Vodi nas Tito”. Poslije toga priređeno je fiskulturno takmičenje: trčanje na 100 metara, boks-meč i fudbalska utakmica — Vojna pozadina protiv reprezentacije bataljona.

Sportska takmičenja u brigadi su bila vrlo razvijena. U predahu borbi održavana su razna lakoatletska takmičenja. U 2. bataljonu najbrži na 100 m bio je borac iz 1. čete Franjo Arači, a 1. četa je bila najbolja u štafeti 4 x 100 m. Održavana su i druga zanimljiva takmičenja, na primjer, trčanje mitraljezaca pod punom ratnom opremom i vučenje užeta. Svi borci brigade su uvijek sa velikim zanimanjem pratili takmičenja i bodrili drugove iz svojih četa. Takmičarski duh je bio stalno prisutan u brigadi, a naročito za vrijeme desetodnevnog prvomajskog međudivizijskog takmičenja, od 25. aprila do 5. maja 1945. u kojem je brigada postigla sljedeće rezultate: oslobodila 7 sela (Otrovanec, Vukosavljevica, M. Grabovac, Raketnica, Gornji Križ, Široko Selo i zaseok Kamensku); uništila 454 neprijateljskih vojnika i oficira; zarobila 6 neprijateljskih vojnika; zaplijenila 1.350 komada razne municije; održala 4 mitinga i priredbe sa narodom na oslobođenoj teritoriji.

Rezultati su skromni, ali nisu mogli biti veći, jer se 4. udarna brigada stalno nalazila u pokretu.¹²⁶ Već 2. maja izvršila je pokret iz Otrovaneca u s. Suha Kastelina (8 km jugozapadno od Kloštara). Po dolasku u to selo borcima je dat odmor, izvršeno je čišćenje i pregled oružja, a zatim su održani, bataljonski, četni i vodni sastanci. Moralo-političko stanje među borcima u brigadi bilo je odlično.

Već sjutradan je štab 12. udarne divizije naredio 4. udarnoj brigadi da krene iz Suhe Kasteline i da preseče komunikaciju Koprivnica — Križevac u rejonu s. Milićani — Sokolovac, a potom da produži na Kalničko Gorje. U skladu sa naređenjem brigada je izvršila pokret pravcem: Suha Kastelina — k. 256 — Kegljevac — G. Sredice — Milićani.

126 Arhiv VII, a. NOP, te. 881, f. 6, <d 1; te. 887, f. 2, d. 24: k. 888, f. 2, d. 13.

Brigada je 3. maja izbila na liniju: k. 256 — Celica, gdje je zauzela borbeni poredak, odnosno posjela položaje, pošto su se na liniji sela Bulinac — Oriovac — Mačjak — V.i M. Trostvo — Đurdevac nalazili zaštitni dijelovi nje-mačkog 21. i 15. armijskog korpusa. Oni su branili pri-laze komunikaciji Bjelovar — Đurdevac i ovim uporiš-tima. Brigada je u toku noći 3/4. maja savladala ove zaš-titne dijelove, izbila sa ostalim snagama divizije na ko-munikaciju Bjelovar — Đurdevac i nastavila gonjenje da-tim pravcem tokom cijelog dana. Noći 4/5. maja brigada je ušla u Milićane i Vinograde, kod zaseoka Kamnik (3. bataljon), gdje je zaposela položaj. Brigada je zatim izbi-la na komunikaciju Križevci — Koprivnica koju je držao neprijatelj.

Ova komunikacija je pala 5. maja, kada je zauzeta i Koprivnica. Prilikom prelaza komunikacije Koprivnica — Križevci, 2. bataljon je dobio zadatak da protjera nepri-jatelja sa k. 290 sjeverno od Milićana. Bataljon je izvršio napad na tu kotu, koju je branilo oko 200 Čerkeza. Borba je trajala od rane zore pa do popodne, kada su Čerkezi protjerani sa kote.

Ostale jedinice brigade uspjele su za to vrijeme da na juriš protjeraju neprijatelja iz Sokolovca. Uspjeh akci-je bio je potpun. Brigada je u punom naletu razbila neprijatelja, presjekla komunikaciju Križevci — Koprivnica u rejonu Milićana, Sokolovca, k. 290. Neprijatelju su, pre-ma procjeni brigade, nanijeti gubici od 15 mrtvih i oko 20 ranjenih vojnika. Gubici brigade bili su: 6 poginulih i 15 ranjenih. Za vrijeme te borbe kurir 3. bataljona, Ča-zim Selimović, noseći izvještaj u štab brigade, zarobio je i razoružao dva neprijateljska vojnika,¹²⁷ dotjerao ih i do-nio njihovo naoružanje u štab brigade.

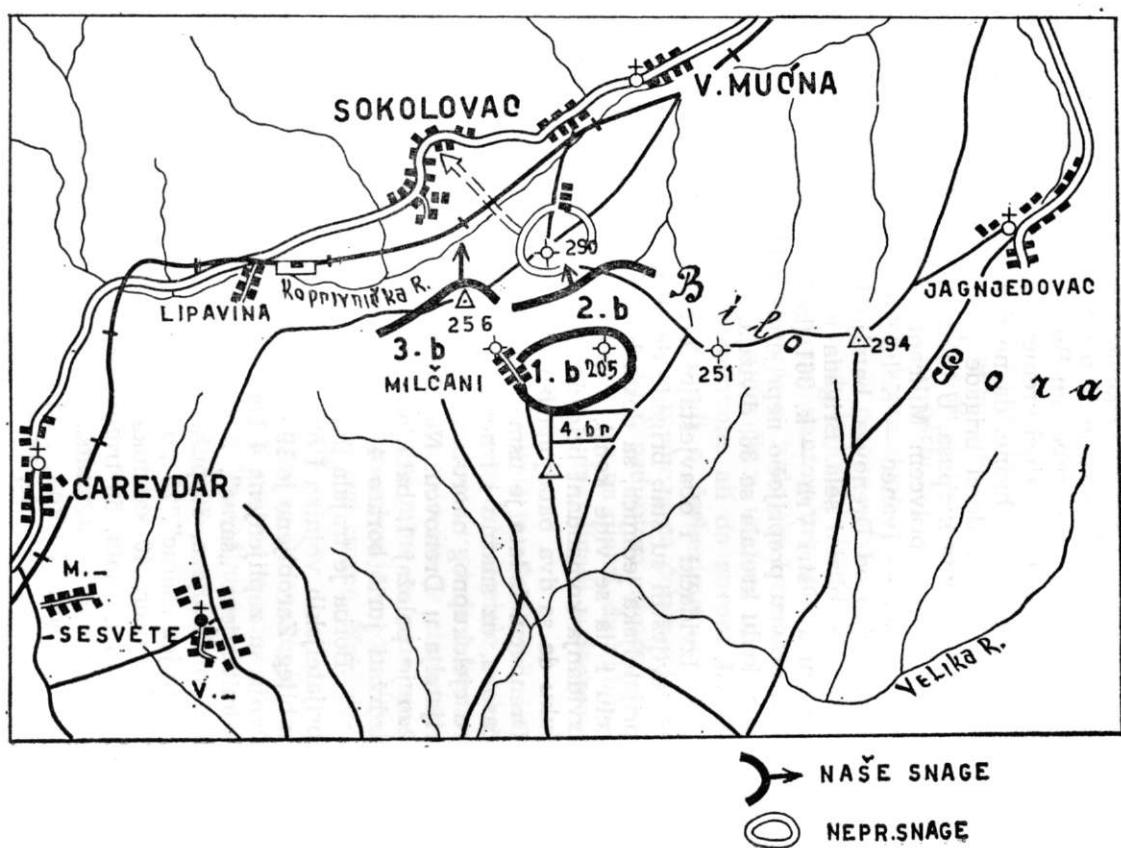
Borac Selimović je za ovaj poduhvat odlikovan Me-daljom za hrabrost.

Poslije pada Koprivnice neprijatelj se povukao na liniji: Ludbreg — Varaždinske Toplice, u namjeri da na ovoj liniji zaustavi napredovanje snaga 3. armije.

Presjecanjem puta i pruge Koprivnica — Križevci, presječeno je povlačenje neprijatelja iz Podravine prema Zagrebu. Preko Bilogore brigade 12. divizije, u čiji se sa-

127 Arhiv VII, a. NOP, k. 887, f. 2, d. 16, 17, 18, 26 i 29.

NAPAD 2. B / 4. BR. NA K. 290 (SOKOLOVAC) 05. 05. 1945. God.

stav vratila i Osječka brigada, prelaze na teren Kalnika.
•Gonjenje neprijatelja je u punom jeku. Četvrta udarna brigada se kretala grebenom Bilogore po teško prohodnom brdskom putu, nemajući vremena da predahne, niti da pojede koji zalogaj hrane, da ne dozvoli neprijatelju da se sabere i sredi. Borci brigade pratili su u stopu Čerkeze iz 15. kozačkog korpusa. U toku 6. maja 4. udarna brigada se kretala pravcem Milićani — Sv. Petar (tt 292) — V. Poganec — Ivanec — Kalničko Gorje. Izbivši u šumu, jugoistočno od Drenovca, bataljoni su zaustavljeni u neposrednoj blizini sela. Brigada je imala zadatak da izbije na liniju: Oštri Vrh — k. 361 (kod Zverinjaka), ali se na tom pravcu prepriječio neprijatelj u Drenovcu.¹²⁸ Na desnom krilu kretala se 36. divizija, a na lijevom 17. divizija NOVJ.

Izviđački i obavještajni organi i mještani — seljaci, izvijestili su štab brigade da se u Drenovcu nalazi neprijateljska jedinica, sa dosta konja, da je razmještena po selu i da se vide konji, vatrica i kuhanje. Poslije kraćeg izviđanja komandant brigade, Nikola Dolinić, je donio odluku da sa dva bataljona iznenada napadne neprijatelja u Drenovcu. Izdata je usmena zapovijest i 6. maja, u 18.00 časova, uz snažnu i iznenadnu minobacačku vatru i vatru cijelokupnog naoružanja 2. i 3. bataljon napali su neprijatelja u Drenovcu. Na obezbjedenju kod Rudnika, držao je položaj 1. bataljon. Oko 800 Čerkeza nije moglo izdržati juriš boraca 4. udarne brigade.

Borba je trajala dva sata i u njoj je ubijeno 110 neprijateljskih vojnika i oko 150 ranjeno, a ostali su se dali u bijeg. Zarobljeno je 19 neprijateljskih vojnika. Od naoružanja su zaplijenjena 4 laka i 4 teška minobacača, 4 puškomitrailjeza „šarac”, 3 puškomitrailjeza „brno”, 3 ruske puškomitrailjeze, 30 pušaka, 15 rezervnih cijevi za puškomitrailjez „šarac”, 25 „pancer fausta”, 2 njemačka i 1 ruski šmajser, 40 sanduka sa redenicima municije, 50 topovskih granata, 60 tromblonskih mina, oko 100.000 razne puščane i automatske municije, 500 raznih mina za minobacače, 250 konja, od toga 100 jahačih, 2 radiostanice¹²⁹ poljske kuhanje, 15 dvoosovnih kola, 1 fijaker, 12 te-

127 Arhiv VII, a. NOP, k. 887, f. 2, d. 16, 17, 18, 26 i 29.

lefona, 1 telefonska centrala, 1 kola sanitetskog materijala i mnogo drugog materijala, ratne opreme kao i životnih namirnica.¹²⁹

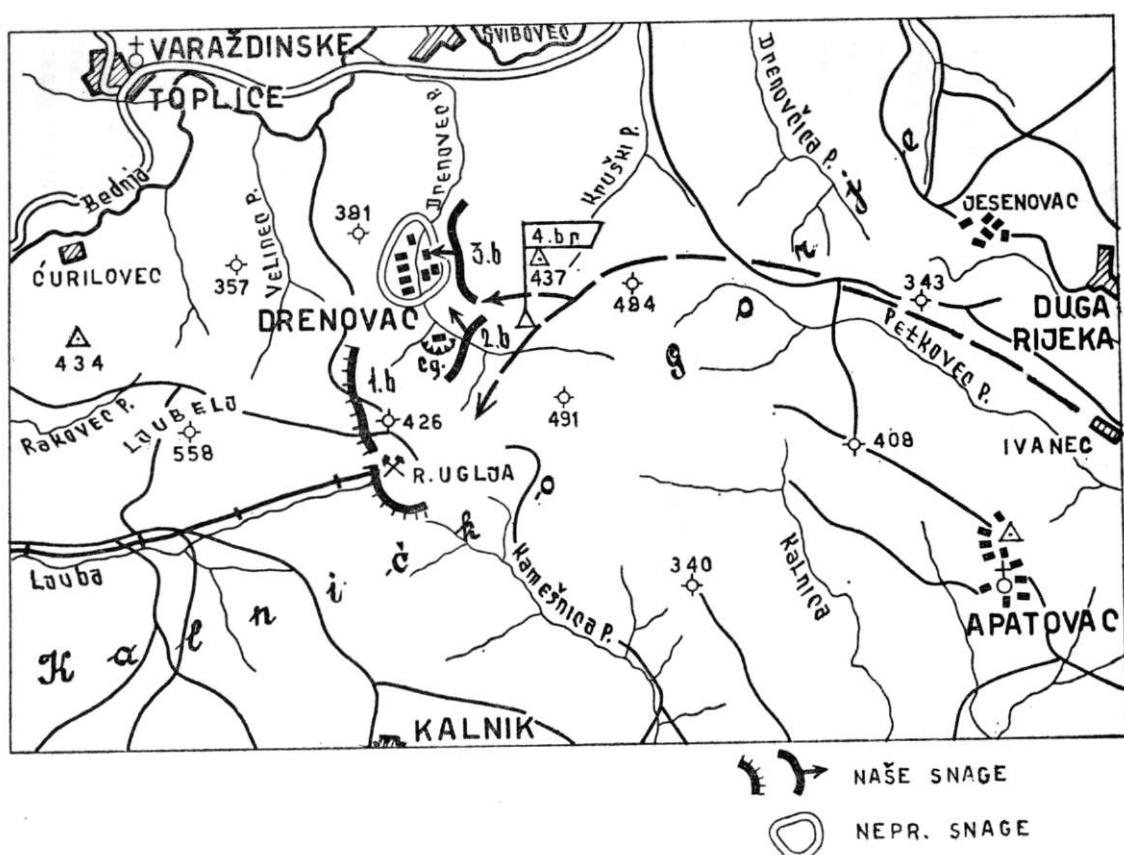
U ovoj borbi istakli su se svi borci i rukovodioci 2. i 3. bataljona, a u njoj su poginula 4 i ranjeno 6 boraca. Marko Rusić, pomoćnik komesara 3. bataljona 4. udarne brigade, u svom dnevniku o toj borbi zapisao je sljedeće:

„Na čelu brigade je bio komandant 3. bataljona. Petog maja 1945. godine, oko 17.00 časova naišlo je čelo Brigade na uspaničene seljake, među kojima je bilo najviše žena i djece. U razgovoru sa komandantom brigade i Štabom 3. bataljona izjavili su da su iz s. Kalnički Drenovac, da u njihovom selu vojnici u njemačkim uniformama vrše pljačku i nasilje nad stanovništvom, ali da govore ruski. Odmah je bilo jasno da se radi o čerkezima — russkim izdajnicima. Nije bilo puno vremena za čekanje kako bismo što brže pritekli u pomoć napadnutom narodu, tim prije što je selo ležalo ispred nas kao na dlanu, da vidimo neprijateljske konje na povezu na ejdnoj livadi, a čerkeze smo čak i čuli, jer su dosta galamili.

Komandant brigade Nikola Dolinić je odmah odlučio da 3. bataljon juriša na selo. Dok su se čete kretale svaka u svom pravcu pomoćnik komesara bataljona je odredio položaj za četiri minobacača 82 mm, odredio je elemente za gađanje i naredio brzu paljbu. Prve mine su pale među konje pa je stvorena panika i uznemirenje među vojnicima, dok su se konji razbjegzali na sve strane. Naše čete su to iskoristile i krenule na juriš.

U ovoj borbi je postignuto potpuno iznenadenje te je neprijatelj počeo panično da bježi na sve strane, a težište povlačenja je usmjerio prema Varaždinskim Toplicama. Nama je pao u ruke veliki plijen — oko 250 konja sa sedlima, samarima i druga ratna oprema. Tu mi se desio zanimljiv slučaj. Idući po mraku niz padinu sa kuririm primjetio sam siluete nekih vojnika na konjima koji su mi dolazili u susret razgovarajući ruski. Povikao sam „Stoj“. Tog momenta čerkezi su povikali svi u glas: „Ne streljajte mi se predajemo“.

NAPAD 4. BR. NA S. DRENOVAC (KALNICKI) 06. 05. 1945. God.

Kurir ih je sve sproveo na mjesto gde su prikupljeni ostali zarobljenici. U ovoj borbi 3. bataljon je imao 3 poginula borca i 10 ranjenih".

Partijski sekretar brigade, Stanko Obradović, sjeća se napada na Drenovac, pored ostalog, i po jednoj malo nezgodnoj situaciji. Naime, kada su se bataljoni sručili sa okolnih brda u Drenovac, Čerkezi su se razbjegzali na sve strane, dok se jedna grupa uputila u šumu južno od Drenovca i naletjela na štab brigade. Bili su prisiljeni da se sa kuririma bore i da ovu grupu teškom mukom savladaju, pri čemu su bili u vrlo opasnoj situaciji, jer su Čerkezi htjeli po svaku cijenu da ih savladaju.

Pored toga, zasedlani konji, bez jahača, bježali su na sve strane, pa i preko njih, jer je bila noć. No, nekako su ih pohvatili, savladali i u toku noći 7. maja skoro sve starještine i kuriri bili su snabdjeveni jahačim konjima. Kasnije su jedan broj konja poslali u štab 12. udarne divizije, koji ih je podijelio drugim jedinicama.¹³⁰

Poslije napada na uporište Drenovac, brigada je ostala u širem rejonu tog sela i 7. maja, na odmoru i položaju. Štab brigade se, sa pomoćnim četama, smjestio u s. Miljani, 1. bataljon na položaju na Kalniku kod Rudnika, 2. bataljon u s. Ljubešnici i s. Rekovcu, a 3. bataljon u Miljanima.

Po oslobođenju Zagreba stupile su na snagu odredbe o bezuslovnoj kapitulaciji Njemačkog Rajha, prema kojima su sva neprijateljstva imala da prestanu 8. maja, u 23.00 časa (po srednjeevropskom vremenu). Međutim, njemačke snage, su zajedno sa kvislinškim, pružale i dalje otpor, i nastavile su povlačenje ka jugoslovensko-austrijskoj granici opštim pravcem: Celje — Dravograd — Čelovac. Tako je borba na jugoslovenskom ratištu nastavljena sve do 15. maja 1945. godine.

U novonastaloj situaciji snage 1., 2. i 3. jugoslovenske armije produžile su energično gonjenje neprijatelja, želeći da u sadejstvu sa jedinicama 4. operativne zone GŠ Slovenije zatvore jugoslovensko-austrijsku granicu, presi-

ječu neprijatelju odstupnicu i prisile ga na kapitulaciju južno od Karavanki i rijeke Drave.

Poslije oslobođenja Varaždina i Varaždinskih Toplica po zapovijesti štaba 12. udarne divizije od 8. maja, 4. udarna brigada je izvršila pokret iz Drenovca preko sela Seketina, Lužana i Ivanca za s. Fram (južno od Maribora). Poslije kraćeg odmora u Seketinu i Lužanu, brigada je 9. i 10. maja bila u pokretu za Fram.

U toku pokreta za Ivanec, ispred Novog Marofa, našli su na neprijatejsko uporište Moždenicu. Bataljoni brigade su odlučili da ga na juriš i bez odmora zauzmu. No, ustaše su se dale u bjeg, a njih 30 je uhvaćeno po kućama. U blizini Ivanca brigadi se predalo bez borbe 70 domobrana sa 4 mitraljeza, 1 topom 76 mm i 40 pušaka.

Producavajući gonjenje neprijatelja pravcem: Ivanec — s. Zabina — Sv. Lovrenc — Fram, 10. maja uveče brigada je izbila u Fram. Borci su se razmjestili po kućama i tu su ostali na odmoru noći 10/11. maja 1945. godine. No, organizovanog otpora više nije bilo.

Bio je to sada bjeg razbijene hitlerovske soldatetske i njenih slugu, koje su bacale sa sebe svu opremu i oružje samo da se domognu Austrije i izbjegnu ropstvo Jugoslovenske armije.

Iz Frama 4. udarna brigada 12. udarne divizije kreće u jutro 11. maja kroz Sloveniju, prateći u stopu neprijatelja. Put je vodio preko Maribora, pa dalje jednim dijelom kroz Austriju. U 18.00 časova istoga dana brigada je stigla u s. Langek i s. Sv. Juraj. Štab brigade sa pomoćnim jedinicama smjestio se u Langek, a 1. i 3. bataljon u Sv. Juraj. Noći 11/12. maja borci brigade su bili na odmoru, čistili oružje i odjeću, prali veš i liječili tabane oštećene od mnogočasovnog pješačenja.

Brigada je 13. maja u 03.00 časa nastavila pokret iz Langeka i Sv. Juraja pravcem: štab brigade sa pomoćnim jedinicama s. Langek — s. Majerhof, gdje se razmjestila za odmor; 1. bataljon preko Lućica za s. Distelh; 2. bataljon Sv. Juraj — Majerhof; 3. bataljon Sv. Juraj — Majerhof.

Poslije kraćeg odmora u Majerhofu i Distelhofu u Austriji, 4. udarna brigada je nastavila pokret u Dravograd, gdje je stigla 14/15. maja 1945. godine.¹³¹

Na putu kroz Sloveniju „Drugu brodsku“ brigadu je narod dočekao sa velikim oduševljenjem. Na svakih 50 metara bili su postavljeni slavoluci s parolama o Titu i JA, dok su borce brigade kitili cvijećem.

Tako je 4. udarna brigada sa 1.481 borcem i rukovodiocem, 15. maja 1945. godine, u Dravogradu završila svoj borbeni put. Međutim, predaha nakon tog produženog rata nije bilo. Već 18. maja 4. udarna brigada je krenula iz Dravograda, prateći oko 12.000 njemačkih zarobljenika u sabirni logor u Osijeku. U Osijek su stigli 1. juna i predali zarobljenike. Na taj način je najmlađa 4. udarna brigada 12. udarne divizije, ili kako je borci najradije zovu „Druga brodska“, obavila svoj posljednji zadatak u oslobođenju domovine.

¹³¹ Arhiv VII, a. NOP, k. 42, f. 2, d. 7; štampa; k. 881, f. 6, d. 1; k. 887, f. 2, d. 24; Operativni dnevnik 4. brigade za 1945. godinu; Antun Miletić..., n. č., str. 196.

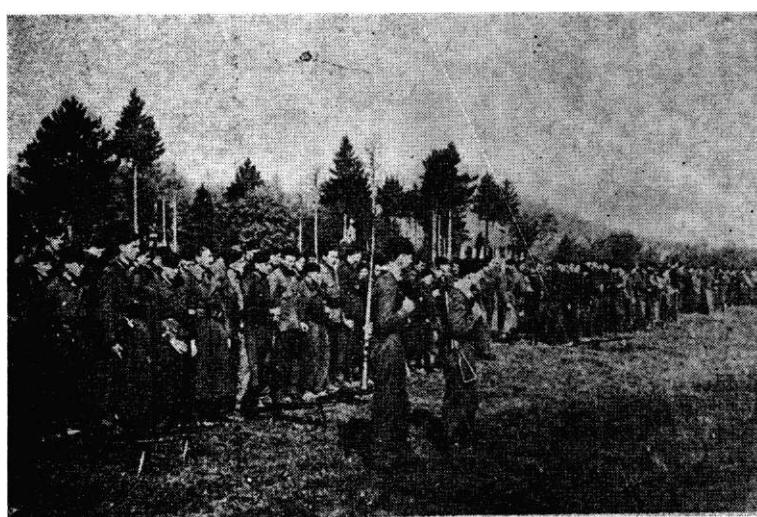
Sl. 1 Prikupljene jedinice radi formiranja 4. brigade 12. divizije u rejonu Kutjeva 27. 09. 1944. godine.

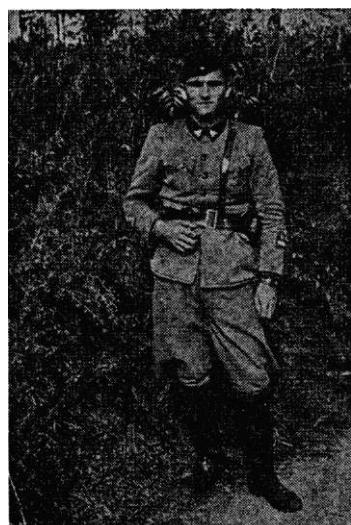
Sl. 2 Štab brigade na dan formiranja 28. 09. 1944. godine.

Sl. 3 Stab brigade sa štabovima bataljona na dan formiranja brigade.

Sl. 4 Stroj brigade 28. 09. 1944., u Podravskoj Slatini.

*Sl. 5 Komandant brigade Ni-
kola Dolinić — Pitomi.*

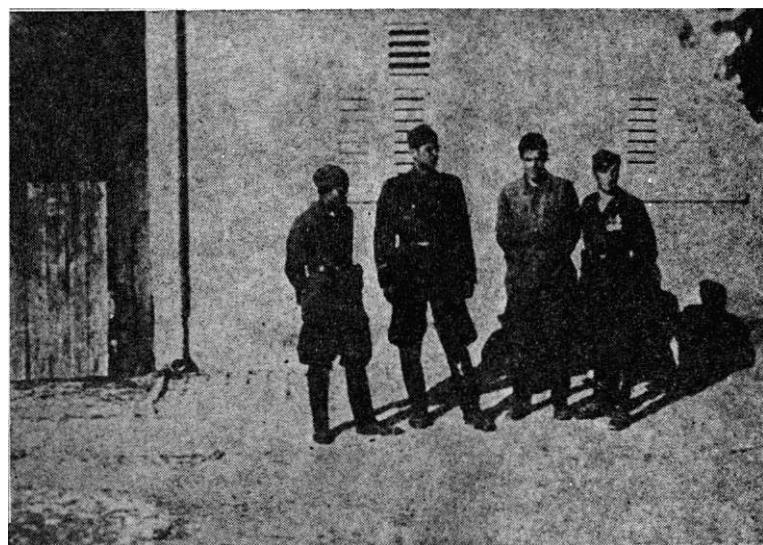
Sl. 7 Pomoćnik političkog komesara brigade Stanko Obrađović.

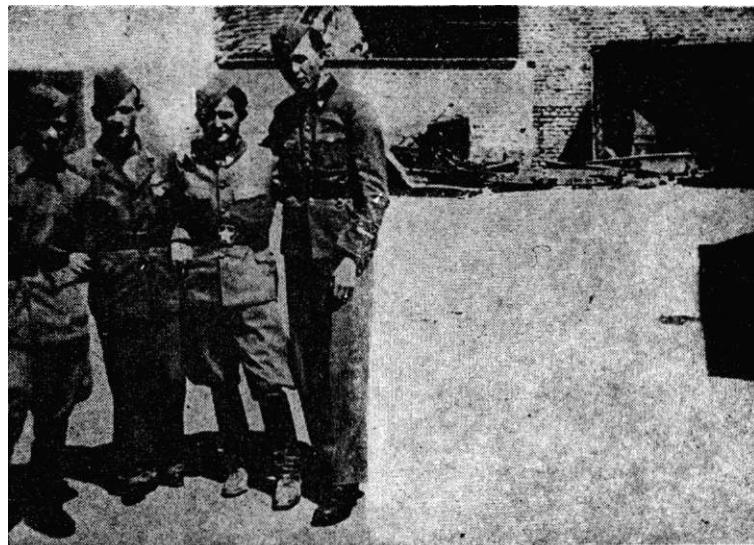
Sl. 8 Pomoćnici političkih komesara četa u 1. bataljonu, Doko Radojević i Pajo Gainović, Kosara Marković referent saniteta bataljona i Slavko Krstonošić, komesar 2. čete 1. bataljona.

Sl. 9 Komandant 1. bataljona Radivoj Rončević, Kosara Marković, referent saniteta i Jovan Stanković pomoćnik policičkog komesara bataljona.

Sl. 10 Drugi s leva Milisav Lazić komandant 2. bataljona sa grupom rukovodioca bataljona.

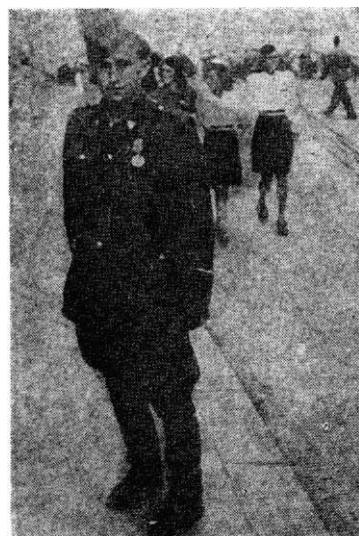
Sl. 11 S leva na desno Slavko Vorkapić opunomoćenik OZN-e, Duro Krstić komesar 1. bataljona i Stjepan Kus — Igor, omladinski rukovodilac brigade.

Sl. 12 Načelnik Štaba brigade Franjo Sljivarić, sa suprugom Kojom.

Sl. 13 Komandant 1. bataljona,
Uroš Marković.

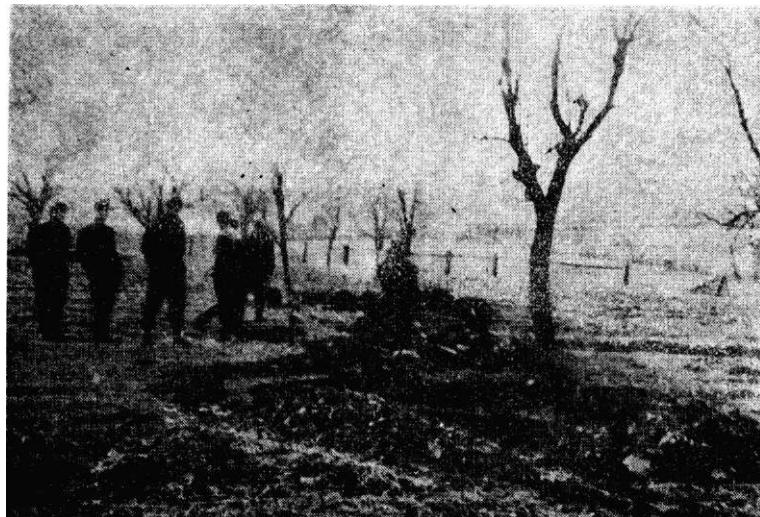
Sl. 14 Politički komesar 1. čete
1. bataljona, Marjan Barac.

Sl. 15 Prvi s leva Božo Draglin,
referent naoružanja brigade.

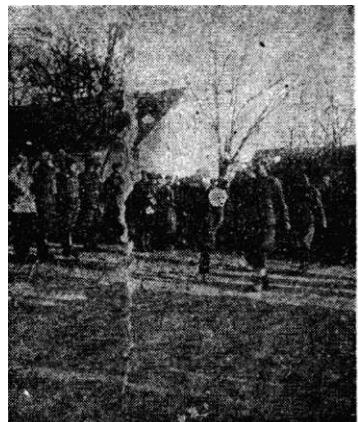
Sl. 16 S leva na desno Martin
Mirošavljević, komandant 3.
bataljona i Antun Živković
politički komesar istog bata-
ljona.

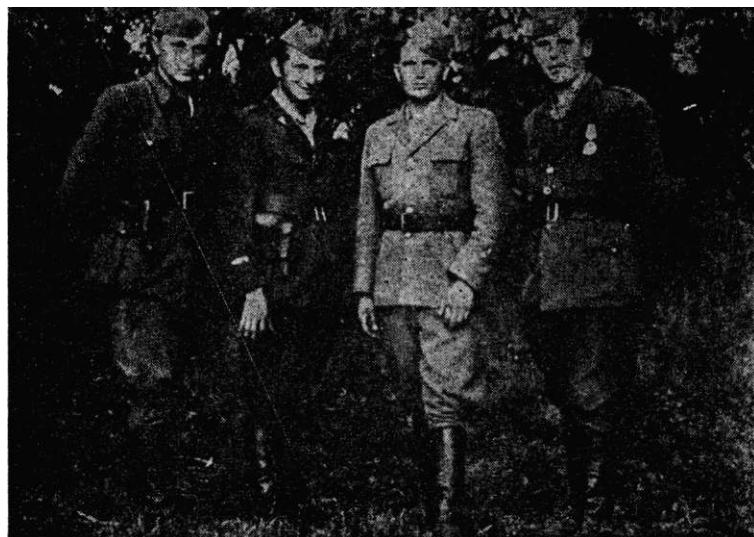
Sl. 17 Grupa rukovodilaca iz Štaba 12. divizije i 4. udarne brigade vrše obilazak položaja za odbranu na obali Ilove februara 1945.

Sl. 18 Artiljerijsko odeljenje na položaju na reci Ilove februara 1945.

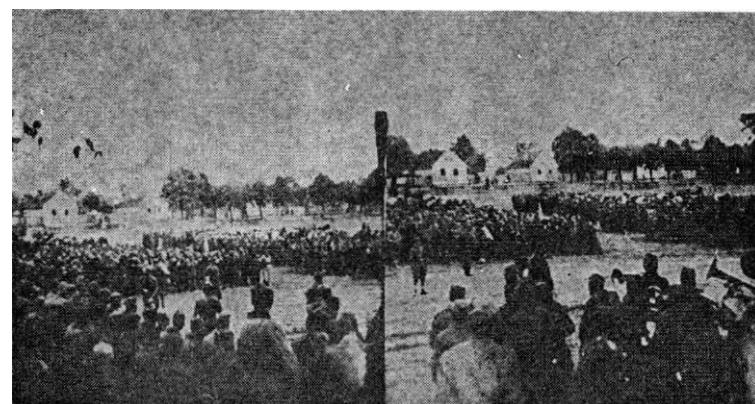
Sl. 19 Defile jedinica ispred Štaba brigade povodom njenog proglašenja udarnom u selu Badljevina 15. 03. 1945.

Sl. 20 Komandiri i politički komesari četa 1. bataljona. Treći s leva Ilija Stjepanović, komandir 1. čete.

Sl. 21 S leva na desno Nikola Dolinić, komandant brigade i Stanko Obradović pomoćnik političkog komesara brigade, Josip Hanzl operativac divizije, Janko Glumpak, član politodjela 12. divizije proučavaju situaciju. April 1945., u Bilogori.

Sl. 22 Postrojena 4. udarna brigada u selu Otrovanecu prilikom proslave 1. maja 1945.

Sl. 23 U Slavoniji 1945. Stab 4. udarne brigade s leva na desno Stanko Obradović, pomoćnik političkog komesara brigade, Čedo Borozan, načelnik štaba brigade, Nikola Dolinić, komandant brigade, Pero Kojadinović politički komesar brigade, Milutin Vujić — Nebojša, obaveštajni oficir 12. proleterske brigade, Ivan Švanko adutant brigade i Karpov, obaveštajni oficir brigade.

Sl. 24 Komandir baterije 4. brigade Stjepan Kuhaiev iz Čaglina sa grupom boraca u Slavoniji 1945.

PREGLED RUKOVODILACA NA RAZNIM DUŽNOSTIMA U BRIGADI*

U Štabu 4. brigade i prištapskim jedinicama

Komandant: Nikola Dolinić Pitomi, iz Seovice kod Pakraca. Borac od 1941. godine. Prvi komandant Brigade. Bio u njoj do kraja rata (sa izuzetkom kada je bio na kursu komandanata brigada u Daruvaru, novembra 1944. za koje vrijeme ga je zamjenjivao načelnik štaba — Jovica Prodanović).

Politički komesar: Vlado Milanović Had, iz Okučana. Borac od 1941. godine umro 1980 god. Bio u Brigadi do konca decembra 1944. godine. Pero Kojadinović, iz okoline Pakraca, Bio u brigadi od početka 1945. godine do kraja rata.

Pomoćnik političkog komesara: Stanko Obradović, iz Lipovca kod Podravskih Slatina. U Brigadi bio od oktobra 1944. godine do kraja rata. Prije njegovog dolaska ovo formacijsko mjesto je bilo upražnjeno. Odmah po završetku rata bio je politički komesar 4. udarne brigade.

Načelnici štaba brigade: Jovica Prodanović Boj, iz Seovice kod Pakraca. Borac od 1941. godine. U brigadi bio od formiranja do konca decembra 1944. godine. Zamenio ga je Franjo Šljivarić,

* U sastavljanju ovih priloga sudjelovali su: Nikola Dolinić, Jovica Prodanović, Duško Kretić, Nikola Bjelac, Marko Rusić, Jovo Stanković, Ljubija Mamutovdž, Vojko Cirić, Slavko Krstonožić, Nikola Klašnja, Kosana Marković, Alojz Bišof, Marijan Barac, Dragana Gašparević, Milan Veber, Josip Smiljanić, Stanko Obradović i Antun Miletić.

S obzirom da ne postaje kompletan jedinični spiskovi starješina u Arhivu VII, to je spisak starješina sastavljen na osnovu fotografija, izvještaja, relacija, zapovijesti, naredaba i drugih podataka iz Arhiva VII, ličnih sjećanja rukovodilaca i boraca 4. udarne brigade. Ukoliko su neki rukovodioci izostavljeni, to je učinjeno nenamjerno, uslijed nedostatka podataka, ili pak nesjećana onih koji su učestvovali u njegovom sastavljanju.

komandant 2. bataljona, rodom iz Lužana (Malino) kod Sl. Broda. U brigadi je bio od 2. januara do 3. marta 1945. kada je postavljen za komandanta Čehoslovačke brigade. Njega je zamenio Stevo Kurtešanin, iz Darde kod Osijeka, i bio na toj dužnosti do 21. aprila, kada ga je zamenio Ćedo Borozan, rodom iz Mostara.

Adutanti brigade: Ćedo Borozan, borac od 1941. Došao sa dužnosti komandanta Osječkog odreda. Zamjenio ga je Ivan Svanko.

Operativni oficiri brigade: Radivoj Rončević, rodom iz Građišta kod Kutjeva. Antun Katnjski, Nikola Petrović.

Omladinski rukovodioци: Antun Krajinović Kepi, iz Podvinja kod Slavonskog Broda, Stjepan Kus Igor, iz Starih Andrijevaca.

Opunomoćenici Ozne: Milan Cmelić; Branko Mišković; Vojislav Čirić; Slavko Vorkapić; Vitomir Mirasavljević.

Obaveštajni oficiri: Ilija Jakšić Ičo, i Karpo.

Intendanti: Tomo Atanacković, iz s. Trpinje kod Vukovara i Marko Platiša.

Referenti saniteta: Ksenija Čoralič, rodom iz Slavonskog Broda i Vlado Broz.

Pomoćnik referenta saniteta: Nevenika Knežević, iz Slavonske Požege.

Sefovi za organizaciju i popunu: Petar Davinić, Petar Filipović, Ivica Kotarski.

Referent za naoružanje: Stojan Kačar.

Referent veze: Đuro Vuković iz Bord. Vinogorja.

Sifrant: Lojzika Culej, Kata Novak.

Propagandni odsjek: Petar Vučenović, šef odsjeka, Nikola Petrić; Zlatko Levačić, Živan Opšenica.

Pri formiranju brigade nije bilo funkcije zamjenik komandanta brigade. Kasnije, marta 1945. na ovu dužnost bili su postavljeni: Miodrag Bjelić Ključ; Stevo Kurtešanin.

Zamjenik političkog komesara brigade: Andrija Grudenić.

Komandant pomoćnih jedinica: Uroš Marković.

Politički komesar pomoćnih jedinica: Slavko Krstonošić, iz Borova.

Pomoćnik političkog komesara pomoćnih jedinica: Simo Milosević.

Inžinjerska četa

Komandir: Duro Sknac.

Ceta za vezu

Komandiri: Đuro Vuković; Brdarić.

Politički komesari: Vranješević; Ivica Lanjer, pomoćnik političkog komesara čete.

Komandiri vodova: Rajko Kršić i Đuro Rosić, iz s. Vrbov Ijana; Antun Sertić iz Slavonskog Broda.

Radni vod (radionice)

Komandiri: Đuro Kuštar i Milan Veber, šef krojačke radionice, rodom iz Sesvete.

Delegat: Ivica Herar

U 1. bataljonu

Komandanti: Miloš Todorović, rođen 16. III 1908. u s. Komušane, SI. Požega, od 28. IX do 02. XII 1944. godine; Radivoje Rončević, rodom iz okoline Kutjeva, zamjenjivao komandanta 1. bataljona od 02. XII 1944. do 02. II 1945. godine; Uroš Marković, od 02. I 1945.; Milisav Lazić od 20. II 1945. do kraja marta, kada je upućen u školu u Beograd; Nikola Petrović.

Politički komesari: Đuro Kretić, rodom iz Osijeka, od 28. IX 1944. do kraja rata; Zvonimir Jurec (zamjenjivao komesara 1. bataljona); Ivan Vanjek, iz oikoline Daruvara; Pero Vučinić iz Osijeka.

Pomoćnici političkih komesara: Nikola Bjelac, iz okoline Pakrac; Jovan Stanković, iz Novog Topolja (SI. Brod).

Operativni oficiri: Dragan Gašparević, rodom iz s. Oljasi; Petar Dorinčić.

Aduptant bataljona: Slavko Krstanović, iz s. Borova.

Vojnoobavještajni oficir: Jura Kovačević.

Intendanti bataljona: Jovo Jurišić, Andrija Milić, zamjenik intendantu.

Referent za popunu: Martin Pilar.

Referent za naoružanje: Božo Drglin.

Referenti saniteta: Kosa Marković; Kata Smolčić, pomoć, referenta saniteta.

Komandiri četa u 1. bataljonu: Ljuban Kovačević; Ilija Stjepanović; Borisav Durić; Stevo Kosijer; Joža Perković; Dragan Njegovanović; Mišević; Nešić; Đuro Aleksić; Vlado Vadavski; Milan Devetak; Marijan Barac.

Politički komesari četa: Bogdan Vujić; Marijan Barac; Slavko Krstonošić; Alojz Bišof; Miščević; Josip Kredsfoucher; Dragan Kretić.

Pomoćnici političkih komesara: Gajbrijel Gašparević; Bogdan Berić; Ivica Mujić; Nijaz Gazić; Đorđe Radojević; Pajo Gajinović; Jovo Božičković; Mirko Matošević.

Vodnici: Josip Baksa; Milan Satanar; Anton Budak; Saviović; Ivan Volf; Mato Knez; Pero Rabar; Đuro Starčević; Vaso Rajšić; Bogdan Vujić; Đuro Surkalović; Miodrag Rončević; Ivan Knežević; Nedeljko Tomić; Ivan Balić.

Politički delegati: Živojin Panić, iz Ostrva (kod Vinkovaca); Jovo Božičković; Đuro Kovačević.

U 2. bataljonu

Komandanti: Milisav Lazić, iz V. Nabrda kod Đakova, od osnivanja pa do 02. XI 1944. godine; Franjo Sljivarić, do 1. I 1945. kada je postavljen za načelnika štaba brigade; Andrija Agner iz

Sremske Kamenice, do kraja rata. Bataljon je ušao u sastav 12. proleterske brigade 23. IV 1945. godine.

Politički komesari: Ljubiša Mamutović iz Novog Slamkamena, od osnivanja brigade do pred kraj rata; Đuro Vuković.

Pomoćnici političkih komesara: Vojislav Cirić iz s. Gaboš kod Vinkovaca, od formiranja brigade do kraja rata, kada je postavljen za oponomoćanika Ozne u brigadi.

Adutanti bataljona: Uroš Marković (od 28. septembra 1944. do 2. januara 1945. godine); Ljuban Kovačević (od 2. januara do 18. marta 1945.); Đuro Polak; Milan Hojdanić (od 18. marta 1945.).

Opunomoćenik Ozne: Vitomir Miroslavljević.

Vojnoobaveštajni oficiri: Stevo Radmilović; Isidor Agotić; Mirko Srdanović.

Intendanti bataljona: Stevo Jovanović; Stjepan Svinjarević; Duro Tomanović (pomoćnik intendanta).

Referent saniteta: Petar Štula.

Pomoćnik referenta saniteta: Milka Kantar.

Referent za popunu: Ivan Čevenski (od 2. januara 1945. godine).

Referent za naoružanje: Dušan Pavić (od 2. januara 1945. godine).

Komandiri četa: Borisav Durić, od osnivanja brigade do 16. X 1944., kada je upućen na artiljerijski kurs; Borislav Grujić; Milan Devetak; Stjepan Kačar; Nikola Šolaja; Ivan Jelas; Franjo Brkić; Ilija Grozdanović; Božo Drglin; Nikola Jelaš; Martin Fridl; Pero Azapović; Nikola Ivošević; Dušan Pejnović zamjenik komandira 1. čete.

Politički komesari četa: Ivica Delač, iz Podvirja, Sl. Brod; 1. četa; Boro Kovačević, prateća četa; Ivan Cukmović, 2. četa; Mijo Petričević, 2. četa; Dušan Poljak, 3. četa; Jovo Gavrilović.

Pomoćnici političkih komesara četa: Josip Smiljanić, iz Sl. Požege; Josip Perković; Bogdan Kavić; Martin Petrin, iz s. Hrasovca; Salih Malović; Andrija Kovačević, iz Bos. Broda.

Vodnici: Vlado Bunjević; Milan Erkman; Ivan Čipor; Nikola Šolaja; Lovro Terzić; Vlado Stanić; Ivan Baričević; Stjepan Frinčić; Božo Drglin; Jakob Urkamid; Ivan Culunović; Ivan Bolić; Ivan Julkić; Stevo Prodanović; Savo Polajnić; Rudolf Pihir; Pero Božar; Mišo Vuković; Josip Sundić; Mato Madžar; Mirko Sudrević; Branko Civinić; Rora Savić; Petar Radman.

Politički delegat: Martin Petrin, Mato Pejin, iz Bršadina kod Vukovara; Alojz Magušić; Đuro Glišić.

U 3. bataljonu

Komandanti: Martin Miroslavljević, rodom iz s. Grabarja kod Sl. Broda. U brigadi od osnivanja do 24. II 1945.; Sreto Gajić.

Politički komesari: Antun Živković Tunja, iz Brodskog Vašroša; Velimir Lukić Čeća, iz s. Ražljeva — Brčko. Borac od 1941. godine i Drago Hlavati.

Pomoćnici političkih komesara: Marko Rusić, rodom iz s. Plavno kod Knina; Salih Malović.

Operativni oficiri: Nikola Marković; Savo Grabundžija (od 28. septembra do 25. novembra 1944. godine, kada je postavljen za komandanta 4. bataljona).

Ađutant bataljona: Pavle Pavelić, zastavnik.

Vojnoobavještajni oficiri: Miloje Komnenda; Nikola Bjelobabić.

Omladinski rukovodilac: Nijaz Dizdarević.

Intendant bataljona: Đuro Brežičević, iz okoline Slavonskog Broda.

Referent za popunu: Savo Malović.

Referent saniteta: Sofija Braj.

Komandiri četa: Savo Grabundžija; Josip Pipek; Mijo Kovačević; Pero Hropović; Milan Polimanac; Josip Madžar; Dane Klašnja; Sveti Gajić.

Politički komesari četa: Stjepan Hlebec; Obrad Novaković; Ivan Subota; Ivan Cipor; Anton Ivanković.

Pomoćnici političkih komesara četa: Ilija Grandić; Savo Vuković; Drago Puhnjak; Đuro Langacber; Zvonko Belanović; Čedo Latinović.

Komandiri vodoya: Nikola Krajnović; Stjepan Lukačević; Đuro Vuzaivac; Mato Čavčić; Ilija Jašarević; Tomo Rukavina.

Politički delegati: Stjepan Lukačević; Stanko Zunec, 3. četa; Radovan Savatović; Franjo Bahora; Ivan Dujmović; Žarko Stjanović; Čazim Bešlagić.

U 4. bataljonu

Komandanti: Nikola Marković, do 25. XI 1944.; Savo Grabundžija, rodom iz s. Malino kod SI. Broda.

Politički komesari: Ivo Đurašinović, do 25. novembra 1944. godine; Zvonko Jurec, do kraja rata.

Pomoćnik političkog komesara: Nikola Mandić, iz Trpaje kod Vukovara.

Operativni oficir: Dušan Petrović.

Ađutanti bataljona: Petar Davinić; Marko Primorac.

Obavještajni oficiri: Nego Vračarić; Miloje Komljenac; Pero Adamović.

Referent saniteta: Milka Radišić.

Referent za popunu: Ibro Nusković.

Intendant: Mato Cušković.

Komandiri četa: Duša Vuleta; Ilija Grozdanić; Milan Vezmar; Stevo Kosijer; Đuro Simović; Leopold Miljevac; Nikola Stanjević; Gojko Majksimović; Johan Sprajser.

Politički komesari četa: Branko Viljanac; Čedo Latinović; Jovan Vučevac.

Pomoćnici političkih komesara četa: Dušan Pejnović; Jozo Livaković; Vlado Branković; Milenko Klašnja.

Vodnici: Milan Januzović; Ivan Tomašević; Mato Sudić; Mija Draženović; Ivan Bride; Pavle Vukošić; Vitomir Gavrilović; Savo Bulajić; Milan Satnar; Petar Glogić; Miro Knežević.

Politički delegati: Branko Viljanac; Luka Prodanović; Slobodan Zivanović; Nedeljko Vranješević Nedo; Mato Pević; Živojin Penić; Drago Lisac.

* Na raznim dužnostima u 4. brigadi bili su i sljedeći drugovi: Mito Ašćan; Spasoje Cirić; Svetozar Grujić; Jože Debeljac; Pero Basta; Luka Mišković; Petar Nikolić, delegat; Mato Mažur, vodnik; Stjepan Trinčić, vodnik; Mladen Komlenac, vodnik; Mirko Snežarević, voj. obavj. oficir; Rasim Demir, vodnik; Nikola Čormaković; Alojz Opačić; Alojz Čovak; Đuro Starčević; Ivica Merkler; Antun Stević; Nikola Markovac; Stevan Krneta; Ivan Culumović; Pavle Pečanić; Stjepan Miličić; Ivan Lješić; Stjepan Rogić, vodnik; Gojko Maksimović, vodnik; Mladen Komlenac, zamjenik komandira čete; Josip Petej, delegat; Mato Petrić, potporučnik; Đuro Glišić, delegat; Andrija Katić, delegat; Martin Kovačević, delegat; Martin Mrgan, delegat; Đuro Aleksić, obavještajni oficir u bataljonu; Đuro Ratković, vodnik; Vojislav Gavrić, vodnik; Ostoja Soščević, vodnik; Đuro Mandić, vodnik; Arbutina Hosek, vodnik; Josip Hum, politički komesar čete; Gavro Simunić, vodnik; Gojko Maksimović, vodnik; Stjepan Rogić, vodnik; Milan Rutić, vodnik; Petar Stjepanović, vodnik; Ivan Lošen, vodnik; Stasen Barac, vodnik; Pavao Galović, vodnik; Nikola Bramković, vodnik; Ivan Suibota, vodnik; Franjo Miroslavljević, vodnik; Petar Brezi, vodnik; Stanko Zunec, vodnik; Stjepan Areškoviski; Drago Vapilić.

SPISAK
POGINULIH BORACA I RUKOVODILACA BRIGADE

PRILOG 2*

PREZIME, OČEVO IME I IME	JEDINICA, CIN I POLOŽAJ	DATUM I MJESTO ROĐENJA	DATUM I MJESTO GDJE JE POGINUO
ACALI Ferma AMBROZO	2. četa, 3. bataljon	Gabije*nto Udine	15. II 1945. Papuk
ADAMOVIC Laze PERO	int. oficir 4. bataljona	5. VIII 1922. Osijek	14. II 1945. Slav. Drenovac
ANAKOVIC Stjepana ĐURO	borac 3. bataljona	16. IX 1905. D. Bebrina Klakar Brod	3. XII 1944. Kadanovci
ANDZELO Franje JOSIP	1. četa, 1. bataljon	3. VIII 1927. Gor. Sr. Trojeglava, Daruvar	28. I 1945.
ANĐELIĆ Jove DRAGAN	1. bataljon	10. VIII 1919. Gralovljani	15. III. 1945. Dragovač- -Pakrac Tomašica
AVRAMOVIC Steve BOGDAN	1. četa, 1. bataljon	12. IX 1927. Vera, Vukovar	21. I 1945. Vel. Zdenci

* Spisak je rađen prema sačuvanim dokumentima i knjigama poginulih boraca Brigade, koja se nalazi u Arhivu Vojnoistorijskog instituta, a. NOP-a, k. 18, f. 1, d. 1, 2 i 5; K. 19, f. 2, d. 1, 2, 7, 10; K. 80, f. 1, d. 5 i 7; f. 2, d. 30; K. 89, f. 2, d. 8, i sjećanju preživelih boraca, kao i članka Antuna Miletića, Borbeni put druge brodske udarne brigade, prilog 2: Spisak poginulih boraca i rukovodilaca 4. udarne brigade 12. udarne divizije NOVJ, Zbornik broj 15, Historijski institut Slavonije i Baranje, Slavonski Brod, 1978, str. 205—213.

ATANACKOVIC	vodnik		
BAHORA Antuna FRANJO	delegat voda 3. čete 3. bat.	10. X 1902. Podgorje, Požega	25. IV 1945. Grubišno polje
BAJIC Nikole ĐURO		21. IV 1923. Tešanj	20. I 1945. (umro u bolnici u Daruvaru)
BARICEVIC IVAN	borac		
BALALA Blaža IGNJAC	3. četa. 4. bataljon	23. VII 1926. Đurđevac	22. III 1945. Tomašica
BAKIC		Podr. Slatina	2. I 1945. s. Grabarje
BERIC BOGDAN	pom. polit. kom. čete 1. bataljon		4. XII 1944. Pleternica
BEBEROVIC Đure IVAN	1. četa, 1. bataljon	5. X 1900. Sređani, Pakrac	10. IV 1945. Tromeda
BJELOBABIC Vuje NIKOLA	inform. oficir 3. bataljona	11. XI 1921. Gromačnik, Slav. Brod	9. II 1945. Sesvete
BRAJ Franje SOFIJA	referent saniteta 3. bataljon	29. XI 1924. Mikleuš P. Slatnica	6. V 1945. Drenovac, Varaždin
BRAJDIC Andre JOSIP	1. četa, 4. bataljon	21. X 1908. B. Moravice, Delnice	22. III 1945. Tomašica

PREZIME, OČEVO IME I IME	JEDINICA, CIN I POLOŽAJ	DATUM I MJESTO ROĐENJA	DATUM I MJESTO GDJE JE POGINUO
BRANKOVIC Dimitrija MILOVAN	1. četa, 4. bataljon	6. III 1925. Poganovci, Našice	22. III 1945. Tomašica
BROZOVIĆ Josipa MATE	3. četa, 1. bataljon	28. III 1927. Baćevac, Virovitica	10. IV 1945. Tromeda
BUNCIC Petra STEVO	1. četa, 3. bataljon	16. III 1924. Radisić, Ljubuški	24. II 1945. Krndija, Tromeda
CIGLER Stjepana IVAN	1. četa, 4. bataljon	7. V 1928. Grabovac, Virovitica	22. III 1945. Tomašica
ČEHALINSKI Aleksandra ROMAN	3. četa, 1. bataljon	25. IX 1922. Svejk, Varšava	12. XII 1944. Pleternica
ČONDRIĆ Jozef MIJO	1. četa, 1. bataljon	29. I 1900. Livno	2. II 1945. Rutinovac Pakrački
CUCIC Milivoja GRUJO	1. četa, 4. bataljon	22. V 1908. Čepin, Osijek	22. III 1945. Tomašica
ČUBA MIJO	borac	1914. Lišnja, Prnjavor	22. XI 1944. Našička Breznica
DAMARINO VIKTORIO	borac	12. II 1927. Landano, Kitjeki, Italija	20. XI 1944. Našička Breznica

DOBANOVACKI MICA	borac	20. I 1925. Bela Crkva	28. II 1945. Kamenski Vučjak
DOKIĆ Jove GOJKO	borac	16. IX 1908. Tenje, Osijek	19. XI 1945. Našička Breznica
DOLEZAL Josipa BOGUMIL	3. četa, 1. bataljon	25. VII 1924. Golubrajak, Drvar	16. VII 1945. Donji Miholjac
DORIC Ivana MATO	2. četa, 4. bataljon	17. VI 1924. N. Grad, Brod	16. II 1945. Slav. Drenovac
DRAGIC Pere NIKOLA	1. bataljon	14. VIII 1914. Kladari, Modrič Gradačac	28. I 1945. Končanica, Daruvar
DUKANOVIC STJEPAN	borac	7. VIII 1914. s. Bogićevci, N. Gra- diška	24. XI 1944. Našička Breznica
DUNKOVIC Luke JOSIP	borac	7. III 1901. Sladopili, Podr. Slatina	27. IV 1945. Vel. Grdevac
DENIC Jakoša IVAN	borac	23. III 1905. Zvijezda Budnička, Zlatar	27. IV 1945. Vel. Grdevac
DEMIR Ibre RASIM	vodnik	6. VI 1923. Crni Vrh, Višegrad	27. IV 1945. M. Grđevac
DELAFLIJA Krste ALEKSA	1. četa, 2. bataljon	29. VIII 1925. D. Vreska, Daruvar	27. IV 1945. M. Grđevac

PREZIME, OČEVO IME I IME	JEDINICA, ČIN I POLOŽAJ	DATUM I MJESTO ROĐENJA	DATUM I MJESTO GDJE JE POGINUO
ĐENGE Matija ANDRAS	borac	22. XI 1924. N. Grupa, Vršac	26. IV 1945. Male Barne
ĐUKANOVIĆ ANDRIJA	štab 4. bataljona	7. VIII 1914. Bogićevci, N. Gradiška	24. XI 1945. Našička Breznica
FABRIČ Mije MIJO	4. bataljon	1. VIII 1913. Sajani, Županja	14. I 1945. D. Rašenica
FACO FRANKO	4. bataljon	1. VIII 1922. Padova, Italija	4. XII 1944. Pleternica
FARKAS Đure ĐURO	3. četa, 2. bataljon	1927.	5. V 1945. Sokolovac
FARKENC Balto ANTONIO	borac	9. VII 1912. Guažada Mantova, Ita- lija	26. IV 1945. M. Barne
FASTROV FRANJO	borac		
FERILTI Virginia OLIVRERI	1. četa, 2. bataljon	24. II 1923. Bego Emima, Italija	16. II 1945. Slavonski Drenovac
FERO Vince STJEPAN	3. četa, 2. bataljon	15. VI 1927. Subotica	23. V 1945. Marilaca Tiulj
FILIPOVIĆ Luke FRANJO	4. bataljon	27. VIII 1907. Rajič, Novska	18. I 1945. Poljani
FILIPOVIĆ Petra ILIJA	1. četa, 2. bataljon	1911. D. Andrijevci, Slavonski Brod	28. II 1945. Kamenski Vučjak
FILIPOVIĆ Zivana IVAN	1. bataljon	20. I 1928. Strašivci, Sid	26. III 1945. Garešnica
FILIPOVIĆ JOSIP	borac		
FLAJSER Ivana VINKO	1. četa, 4. bataljon	15. III 1901. Brestovac, Daruvar	23. III 1945. Tomašioa
FRANCIC STJEPAN	vodnik	8. IV 1914. Zogab	26. IV 1945. Velike Barne
GOSPAR Mateić JOSIP	borac	3. VII 1925. Trnakovac, Lukac, Vi- rovitica	26. IV 1945. M. Bame
GAVRILOVIC VITOMIR	vodnik, 4. bataljon	11. VIII 1927. Tenje, Osijek	23. XI 1944. Markovac
GARDOS Franje ANTUN	3. četa, 3. bataljon	2. I 1924. Ledenik, Našice	24. II 1945. Papuk
GEJZA Kalmana GUELIMO	3. četa, 3. bataljon	31. I 1926. Senta	25. IV 1945. Grubišno Polje
GAJDAŠ	vodnik		
GENCEL Mihajla JOSIP	3. četa. 2. bataljon	4. I 1927. Subotica	5. V 1945. Sokolovac
GOLORINSKI Nikolaja ANTAL	1. četa, 4. bataljon	25. VII 1918. Kra-snop, Kamenac	22. III 1945. Tomašica

PREZIME, OČEVO IME I IME	JEDINICA, CIN I POLOŽAJ	DATUM I MJESTO ROĐENJA	DATUM I MJESTO GDJE JE POGINUO
GUBERT IVAN		1912. s. Grabarje, Pleternica	15. IX 1944. Na pruzi Beograd—Zagreb
GRUBISIC LAZO	borac		
HAVRANEK Ljudevita ANTUN	1. četa, 1. bataljon	5. IV 1927. Dežanovac, Daruvar	28. I 1945.
HARKOLJ Mihajla MIHALJ	borac	27. IX 1915. Vršac	27. IV 1945. Veliki Grđevac
HEĐI Mihajla JOSIP	3. četa, 2. bataljon	12. II 1921. Svilajcevo, Apatin	8. IV 1945. Đakovo
HECIMOVIĆ Petra MUJO	1. četa, 3. bataljon	19. IX 1919.	9. II 1945.
HIMEAN ANDRIJA		1907. Kamiža, slavonski Brod	24. X 1944. u bolnici Vl/la
HLEBEC Franje STJEPAN	3. bataljon	25. VII 1920. Sveti Martin, Samobol	24. II 1945. Krndija, Tromeda
HLEBEC JOSIP	poručnik		
HMURA Andrije ADAM	2. četa, 3. bataljon	25. XII 1925. Jurjevac, Đakovo	28. I 1945. Končanica
HODOLA STJEPAN	borac		
HOKMAN Slavka ZLATKO	3. bataljon	16. IX 1928. Velika Požega	23. III 1945. Kolac (Papuk)
HORVAT Ivana MATO	3. četa, 2. bataljon	18. II 1908. Molac, Đurđevac	28. I 1945. Končanica
HORVAT Joške ĐURO	3. četa, 3. bataljon	7. IV 1926. Punitovci, Đakovo	24. II 1945. Papuk, Tromedja
HOSN MATE	borac	23. III 1917.	27. IV 1945.
HRILA ALOJZ			7. X 1944. Radneja, Požega
HJURAK Đure NIKOLA	3. četa, 3. bataljon	28. II 1928. M. Beograd, Subotica	6. V 1945. Varaždin, Drenovac
HUDECACK Josipa IVANA	3. četa, 2. bataljon	20. IV 1911. Radiljevica, Pakrac	5. V 1945. Sokolovac
INDRA Pranje KARLO	3. četa, 1. bataljon	15. IX 1915. V. Zdenci, Garešnica	27. IV 1945. Suma, Grubišno Polje
IVELJA JERKO			
IVANIŠ Stjepana DRAGO	1. četa, 4. bataljon	29. X 1922. Podrinje, S. Brod	16. II 1945. Drenovac
IVAKOVIC JOZO			
JABLANOVIĆ Voje VLADIMIR	3. četa, 1. bataljon	6. XII 1913. Krstur, N. Kneževac	27. IV 1945. Grubišno Polje
JAKI Josipa IVAN	borac	3. II 1926. Slavonski Brod	22. III 1945. Tomašica

PREZIME, OČEVO IME I IME	JEDINICA, CIN I POLOŽAJ	DATUM I MJESTO ROĐENJA	DATUM I MJESTO GDJE JE POGINUO
JAKUPAC Ignaca ALOJZ	3. četa, 4. bataljon	3. V 1917. Dol, Samobor	22. III 1945. Tomašica
JAKŠIĆ Steve ILIJA (Ićo)	obavještajni oficir brigade	1920. Markušiea, Vuko- var	8. II 1945. Lisičine
JANJIC Đure JOZO	1. četa, 3. bataljon	1905. Lulkovci, Požega	14. I 1945. Pleternica
JAVRIV VASO	2. četa, 3. bataljon		
JERENIĆ Vase VIDEOJA		8. XII 1907. Cepin, Osijek	22. III 1945. Tomašica
JEVREMOVIĆ Zivka STEVO	1. četa, 4. bataljon	2. IX 1924. Bobota, Vukovar	22. III 1945. Tomašica
JEKIC Jovana DOBRIVOJ	borac	24. XI 1924.	27. IV 1945.
JOVANOVIC Steve DMITAR	j. četa, 4. bataljon	1923. Karkovci, Daru- var	22. III 1945. Tomašica
JUKIĆ Jakoba DUŠAN	2. bataljon	10. IV 1908. Bitalić, Slunj	22. XII 1944. Rešetari
JURATOVIC MATO		2. I 1917. St. Mikanovci, Vinkovci	6. II 1945. Sokolovac

JURIC Seidova SLAVKO	3. četa, 1. bataljon	10. VII 1921. Crna Klada, Požega	24. II 1945. Krndija
KALIVODA Andreje JOSIP	3. četa, 1. bataljon	5. VIII 1921. Dežanovac, Daruvar	24. II 1945. Krndija
KALINAR JOSIP			30. IV 1945. Otrovacan, Đurđevac
KASIM Ivana BARICA	pisar u bol. vodu	27. II 1928. Vrbica, Đakovo	16. II 1945. Drenovac
KOSI POL		23. II 1917. Jasnenkovac, Vršac	27. IV 1945. Vel. Grđevca
KARTAL MUSTAFA	omladinski rukovodilac		
KEVIC BOGDAN	pomoćnik komesara čete	6. I 1920. ICarkov, Bosanski Brod	4. XII 1944. Suljovac kod Pleternice
KOVACEVIC ĐURO		6. VII 1929. Našice	22. III 1945. Tomašica
KOVAČ NIKOLA		6. XII 1904. Podgorač, Našice	30. I 1945. D. Motičina, Feničinci
KOVAČ MARIJAN	borac		
KLIGL Ivana LJUDEVIT	1. četa, 4. bataljon	1. VII 1923. • Brestovac, Daruvar	26. I 1945. M. Zdenci
KNEŽEVIĆ Save VASO	1. četa, 4. bataljon	1921. Katurić, Pakrac	22. III 1945. Tomašica

PREZIME, OČEVO IME I IME	JEDINICA, ČIN I POLOŽAJ	DATUM I MJESTO ROĐENJA	DATUM I MJESTO GDJE JE POGINUO
KOCIJANO Antuna KARLO	1. četa, 1. bataljon	8. IX 1909. Kodanovci, Požega	24. II 1945. Krndija
KOKANOVČ Ivana MIRKO	3. četa, 2. bataljon	1. XII 1929. Ljuđnik, Županja	5. V 1945. Sokolovac
KOLER Ivana JOSIP	1. četa, 3. bataljon	27. II 1913. Slrač, Daruvar	25. IV 1945. Grubišno Polje
KOPIČ Stjepana IVAN	četa za vezu	9. VII 1924. Babina Greda, Županja	25. IV 1945. Poljana
KOVAČ Vida FRANJO	2. četa, 4. bataljon	15. IV 1921. Voloder, Kutina	22. III 1945. Tomašica
KOVAČ IVAN	3. četa, 4. bataljon	13. XII 1908. Stapanovce, Našice	3. XII 1944. Kadanovci
KOVAČEVČ ANTUN		15. IX 1908. Stjepanovci	3. XII 1944. Kadanovci
KOVAČEVČ Marka PAVAO	4. bataljon	10. V 1920. Šikirevci, Županja	20. XI 1944. N. Breznica
KOVAČIČ Stjepana BLAZ	2. četa, 4. bataljon	28. I 1927. Polarac, N. Majur	22. III 1945. Tomašica
KOVAČIČ Mije ĐURO	2. četa, 4. bataljon	6. VII 1929.	23. III 1945.

KOVAČIČ STEVO		15. VII 1911. Brestovac, Daruvar	28. I 1945. Končanica
KOVČALIJA Antuna IVAN	2. četa, 4. bataljon	12. X 1907. Sarajevo	22. III 1945. Tomašica
KRAJNOVIC Ozrena BOZO	2. četa, 1. bataljon	5. XI 1906. Cikote, Pakrac	24. II 1945. Krndija
KRAJNOVIČ Bože DUŠAN	1. četa, 1. bataljon	10. III 1908. Cikote, Pakrac	27. IV 1945. Mali Grđevac
KRAKER Milovana BORIS		4. I 1916. Pisak	22. III 1945. Tomašica
KRAL Steve ANDRIJA	2. četa, 3. bataljon	13. XI 1923. Jelisavac, Našice	30. IV 1945. Otrovanec
KRGA Trifuna SIMO	2. četa, 1. bataljon	1905. Rosmanovce, Našice	16. II 1945. Slatinski Drenovac
KREISBACHER JOSIP	komesar čete		27. I 1945. kod s. Končanice
KRISTIČ MATO		10. I 1921. Kutjevo, Požega	24. II 1944. Krndija
KRIVOKUČA LAZO	opunomoćstvo OZN-e u brigadi	Gromočnik, SI. Brod	poginuo u Našicama ne-sretnim slučajem
KRSTANOVIC Toše RADOVAN		13. V 1905.	22. III 1945.

PREZIME, OČEVO IME I IME	JEDINICA, CIN I POLOŽAJ	DATUM I MJESTO ROĐENJA	DATUM I MJESTO GDJE JE POGINUO
KUBIK Franje ANTUN	2. četa, 1. bataljon	24. II 1920. Odkop, Daruvar	27. IV 1945. Grđevac
KUCINEC Vinka ANTUN	1 bataljon	2. I 1907. Brodjanci, Valpovo	27. IV 1945. Grubišno Polje
KUKULJEVIC Ivana ĐURO	1 bataljon	21. III 1902. Bakić	22. XI 1944. Donji Miholjac
KUNZE Avgusta VALENTIN	1. četa, 4. bataljon	9. VI 1900. Brusnik, Pakrac	22. III 1945. Tomašica
KOSIC BOGDAN			
KOMLENAC Petra MLADEN	zamjenik komandira čete	4. VII 1914. Pčelići, Suho Polje	26. IV 1945. M. Barne
KEGLIN ANTUN		1912. Raševica Ivanovo Selo, Grubišno Polje	19. XI 1944. Buditmci, Našice
KRINI Eriko GUIDO	borac	8. I 1923. Italija	26. IV 1945. V. Barne
LACKOVIC MIRKO	1. bataljon	1927. Trojeglava, Da- ruvar	9. II 1945. Krivaje
LACKOVIC Josipa MARKO	1. četa, 4. bataljon	7. VIII 1923. Brđanci, Valpovo	22. III 1945. Tomašica

LATINOVIC CEDO	komesar čete		10. IV 1945. Tromeda
LAŠKANJI Ferenca PETAR		27. IX 1919. Debeljača, Kovačica	6. V 1945. Drenovac, Varaždin
LATAŠEVSKI Stjepana PETAR	3. bataljon	1914. Gajevi, Prnjavor	20. XI 1944. Breznica
LEPEDANT Rade BRANKO	1. četa, 2. bataljon	1922. Dobrica, Alibunar	25. IV 1945. s. Poljana
LEMAJIC Dmitra STEVO	3. četa, 2. bataljon	14. X 1924. Zobnatica, Subotica	30. IV 1945. Otrovanec
LISICA DRAGO			
LIVAKOVIC Antuna JOZO	pomoćnik komesara čete	10. XI 1925. Kadanovci, Požega	10. IV 1945. Tromeda
LOVREKOVIC Josipa JOSIP	1. četa, 3. bataljon	24. II 1926. Brod Varoš, Sl. Brod	11. II 1945. Alilovci
LOVRN Alekse VASO	2. četa, 4. bataljon	27. V 1918. Prosjek, Prnjavor	16. II 1945. Drenovac
LUCIĆ Ive MARIJAN	1. bataljon	10. XI 1919. Bamoljevac, Baljeme- greda, Županja	28. I 1945. Končanica
LUKASEVIC Martina ANTE		1. I 1920. St. Dubrava, Prnjavor	22. III 1945. Tomašica

PREZIME, OČEVO IME I IME	JEDINICA, ČIN I POLOŽAJ	DATUM I MJESTO ROĐENJA	DATUM I MJESTO GDJE JE POGINUO
LUPTOVSKI Stjepana SLAVKO	4. bataljon	9. IX 1901. Gradac, Požega	24. III 1945. Tromeđa
MAČKOVIC Spasenja MILE	1. bataljon	8. IX 1929. V. Bastaji, Daruvar	22. III 1945. Ilova
MAKARAVSKI Ivana JOSIP		23. I 1927. Trkljevci, Požega	18. I 1945. Poljani
MALOVIC Jusufa SALIH	pomoćnik komesara čete u 1. bataljonu	20. VIII 1921. Jablanica, Konjic	24. II 1945. Krndija
MATAVSAK EDVARD		1927. Dar. Brestovac	19. XI 1944. Budimci, Našice
MARKOVIC IVAN	borac 2. bataljona		
MARKONJEVIC Mate JOSIP	borac	23. V 1919. Daranovci, Drenovac Požega	16. XII 1944. Slatnik
MARKOVAC Antuna MARKO	2. bataljon	8. IX 1914. D. Andrijevci, Brod	14. X 1944. Stupnik
MARINOVIC Joze JOZO	3. četa. 4. bataljon	19. III 1924. Drežnik, Nova Gra- diška	28. I 1945. Končanica

MATIJEVIĆ Mate FRANJO		18. III 1920. Budrovci, Đakovo	16. XII 1944. Slatnik
MATOSOVIC IVO	borac 1. bataljon		
MILJEVAC LEOPOLD	komandir čete	24. V 1917. Osijek	27. I 1944. Končanica
MIHELIĆ VINKO	borac tel.	1. IX 1925. Valandovo, Samobor	19. XI 1944. N. Breznica
MILINKOVIC Sime SAVO	1. četa. 4. bataljon	26. I 1924. Paklenica, Novska	16. II 1945. Slatiniski Drenovac
MILOVANOVIC Pere MITO		23. X 1911. Klokočevik, Slavonski Brod	26. I 1945. Poljani
MAGUSIC Franje ALOJZ	delegat 2. čete	5. VII 1912. Bradanci, Valpovo	19. XI 1944. N. Breznica
NOVAK JOZO	borac	16. II 1906. Garcmo, Brod	22. XI 1944. N. Breznica
MRGAN Martina MARTIN	delegat	2. IV 1922. Vrbnica, Đakovo	26. IV 1945. M. Barne
MUSULNO Petra VASO	4. bataljon	23. X 1911. Kunjočka, M. Grad, Pe- trinja	18. I 1945. Poljani
NECOR JOSIP		29. VII 1922. Granovo, Pančevo	25. IV 1945. Grub. Polje

PREZIME, OČEVO IME I IME	JEDINICA, CIN I POLOŽAJ	DATUM I MJESTO ROĐENJA	DATUM I MJESTO GDJE JE POGINUO
NEMET Jožefa TOMAS	3. četa, 3. bataljon	27. XII 1927. Boka, Jaša Tomić	6. V 1945. Varaždinski Drenovac
NIKOLAC Stjepana IVAN	3. bataljon	1923. Opuzen, Metković	23. VI 1945. Subotica, (umro u bolnici)
NIKOLIC Jove PETAR	delegat	4. V 1909. Latinovci, Požega	26. IV 1945. V. Barne, Grđevac
NOVAKOVIC Jovan STEVO	borac	21. VIII 1916. Lina, Novi Sad	27. IV 1945. Veliki Grđevac
NOSINJIN Petra MILETA	3. bataljon	6. V 1922. Kuvnane, Novi Bečeј	24. II 1945. Papuik, Tromedja
OBRLAJTNO HANS	1. četa, 2. bataljon	9. IX 1917. Beč, Austrija	30. IV 1945. Tomašica
OSTRIC JOSIP		21. IX 1914. Markovac, Našice	
PERCEL Mate STJEPAN	3. četa, 1. bataljon	5. VIII 1921. Hrnjevac, Požega	7. II 1945. Imsovac
PETEK Ignaca HINKO		10. VII 1905.	22. III 1945. Ilova
PESA MATO		20. IV 1921. Strmen Dolac, Trilj	31. VII 1945. (umro u bolnici) Osijek

PILUR Alberta SLAVKO	1. četa, bataljon	17. XI 1919. Poteronj, Bjela, Daruvar	27. IV 1945. Mali Grđevac
PLAMCAK Simeona DAMIEL	1. četa, 1. bataljon	1920. Petrovci, Vukovar	28. I 1945. Končanica
POKAR Vladimira SLOBODAN	1. četa, 4. bataljon	1927. Leskovac	22. III 1945. Tomašica
PREMOZIC Pavla TOMO	1. četa, 1. bataljon	5. VII 1900. Grehovljani, Pakrac	10. IV 1945. Tromedja, Papuk
PUSKARIC Paje MILAN	1. bataljon	U. IX 1926. Raković, Virovitica	22. III 1945. Ilova
RADOCAJ Pavla DRAGAN	2. četa, 4. bataljon	12. XI 1919. Bakić P. Slatina	5. I 1945. Grabarje
RATKUCI Hasana MEHO	3. četa, 3. bataljon	13. XI 1922. Stolac	22. III 1945. Tomašica
RESNER Stjepana LJUDEVIT	2. četa, 1. bataljon	15. II 1925. Končanica, Daruvar	27. IV 1945. Mali Grđevac
REST Jozefa FRANS	1. četa, 2. bataljon	11. X 1921.	27. IV 1945. Mali Grđevac
RELIC STEVO	1. bataljon komesar čete	Trpinja, Vukovar	Cačinci
RICHNER Rudolfa AUREL	3. četa, 1. bataljon	20. IX 1923. Zagreb	2. II 1945. Duhovi kod Uljanika

PREZIME, OČEVO IME I IME	JEDINICA, ČIN I POLOŽAJ	DATUM I MJESTO ROĐENJA	DATUM I MJESTO GDJE JE POGINUO
ROGOZ Josipa JANKO	1. četa, 4. bataljon	12. III 1919. Kamensko, Karlovac	22. III 1945. Tomašica
ROSULJ Vase STEVO	3. bataljon	7. VIII 1923. Centa, Kovačica	24. II 1945. Tromeđa, Papuk
SAFTIĆ SELIM	4. bataljon	1907. Grbavci, Zvornik	24. XI 1944. (umro u bolnici)
SALIH MALOVIĆ	pom. polit. kom. čete		24. II 1945. Kutjevo, Drenovića
SUHOBERT Franje IVAN	1. bataljon	5. VII 1912. Grabarje, Kutjevo Po- žega	29. X 1944. Stupnik
SEDLAČEK Franje JOSIP	3. četa, 3. bataljon	27. VII 1919. Ivanovo Selo, Grubišno Polje	6. V 1945. Drenovac kod Varaž- dina
SKOKO Matije PETAR	3. četa, 4. bataljon	22. V 1907. Radišić, Unac	28. I 1945. Končanica
SKOVTRAN BOLESLAV		24. IV 1921. Pudlov, Trjesin	25. IV 1945. Grubišno Polje
SINANOVIĆ Huseina DZEMAL	1. četa, 3. bataljon	15. VIII 1924. Dubočac, Derventa	11. II 1945. Alilovci

SMILJANAC Antona DRAGO	1. četa, 3. bataljon	13. I 1922. Macelj, Krapina	24. II 1945. Kapavac, Tromeđa
SOLIC Stjepana JOSIP	2. bataljon	20. III 1923. Vrbnica, Đakovo	26. XI 1944. (umro u bolnici)
SOLNO Venela VJEČESLAV	1. četa, 2. bataljon	8. IX 1911. Međurić, Novska	27. IV 1945. Mali Grđevac
SRDIC Jakoba MARKO	2. četa, 4. bataljon	13. VII 1902. Garište, Babuna, Viro- vitica	16. IV 1945. na cesti Kutjevo-Vetovo
STANOJEVIC NIKOLA	komandir čete	13. V 1922. Pačetin, Vukovar	28. I 1945. Končanica
STIPIC Harijena ĐURO	3. četa, 4. bataljon	6. X 1919. Lipovac, Sid	18. I 1945. Poljani
STRAGA Andelka ALOJZ	3. četa, 4. bataljon	12. III 1927. Badljevina, Pakrac	22. III 1945. Tomašica
SUDIĆ Jože MATE			
SANDA Mihajla STJEPAN	2. četa, 1. bataljon	2. VIII 1918. Novoseljački, Presjed, Bjelovar	27. IV 1945. Mali Grđevac
SARCEVIĆ Bože RADIVOJ	1. četa, 4. bataljon	15. XI 1922. Borovo, Vukovar	22. III 1945. Tomašica
SPALJAR Ivana LUKA	3. četa, 4. bataljon	22. X 1916. Soljani, Županja	14. I 1945. Donja Rašenica

PREZIME, OČEVO IME I IME	JEDINICA, CIN I POLOŽAJ	DATUM I MJESTO ROĐENJA	DATUM I MJESTO GDJE JE POGINUO
SOLAJA NIKOLA	komandir čete		
ŠTAIB Antuna MIJO	2. četa, 4. bataljon	25. IX 1913. Baktez, Slavonska Po- žega	22. III 1945. na putu u bolnicu umro
SURKALOVIC ĐURO	prateća četa	1. V 1923. Skenderovci, Pakrac	24. XI 1944. Nova Breznica
SUBLJA Steve VELJKO	1. četa, 2. bataljon	20. IV 1923.	5. V 1945.
SEPAROVIC Mate PETAR	3. četa, 2. bataljon	2. VII 1905.	22. III 1945.
SURKALOVIC PAVAO			27. IV 1945. M. Oratovac
SANTA Josipa MARE	borac	22. I 1915. Marivljan, Vršac	26. IV 1945. V. Barne
SANTA Josipa MIHALJ	borac	19. IV 1919. Marivljan, Vršac	26. IV 1945. V. Bame
SITO Karla KARLO	borac	18. VIII 1921. Pauci, Velika Kikinda	26. IV 1945. V. Barne
TALAS Mate ILIJA	štab. 4. bataljona	15. VIII 1923. Treslatinci, Drenje, Đa- kovo	14. I 1945. Donja Rašenica
TEREK Đure JOSIP	1. četa, 1. bataljon	16. II 1908. D. Pištane, Orahovica, Našice	2. II 1945. Pakrac, Antunovac
TODOROVIC MILOŠ	komandant 1. bataljona	16. III 1908. Komušane, Požega	2. XII 1944. Pleternica
TOMASEVIC Stjepana MARKO	3. četa, 2. bataljon	2. IV 1900. Sopje, Slatina	2. I 1945. Grabarje
TOMAS NEMET		27. XII 1927. Boka, Jaša Tomić	6. V 1945. Drenovac
TRLEK Martina IVAN	3. bataljon	1915. Bosanski Brod	20. XI 1944. Našič. Breznica
TRINČIĆ Stjepana STJEPAN	vodnik	8. IV 1914.	26. IV 1945.
USAK Franje VIKTOR	1. bataljon	11. VIII 1914. Karlovac	22. III 1945. Illova
UZAREVIC IVAN			
VILJANAC Dušana BRANKO	delegat voda	15. IX 1925. Budimci, Našice	10. IV 1945. Tromeda
VITELJI MIHELI	2. bataljon	5. VI 1911. Frakoma, Jatana Italija	15. XI 1944. Dragotin, Pleternica
VIDOVIC Ivana TOMO	3. bataljon	15. IX 1921.	2. I 1945.
VRANJEŠEVIC Srete MILOVAN	1. bataljon	18. X 1923. Markovac, Valpovo	9. II 1945. Imsovci

PREZIME, OČEVO IME I IME	JEDINICA, ČIN J POLOŽAJ	DATUM I MJESTO ROĐENJA	DATUM I MJESTO GDJE JE POGINUO
VRANEŠEVIĆ DRAGAN	1. četa, 1. bataljon		
VASKIERA Alberta ERNEST	2. četa, 1. bataljon	9. VIII 1927. V. Banovac, Pakrac	28. I 1945. Končanica
VRTARIĆ Petra MATO	2. četa, 3. bataljon	13. IX 1912. Piškorevcı, Đakovo	15. II 1945. Krndija, Tromeda
VLAJNIĆ SIME			
VRBA LADISLAV		1926. Daruvar	19. XI 1944. Budimci, Nažice
VUKELIĆ JOVO	vodnik		
VUKOŠIĆ Pavla MILAN	3. četa, 1. bataljon	11. XII 1925. Drniš	10. IV 1945. Tromeda
VULETIĆ JOVO	1. četa, 3. bataljon	... 1929. Seovice	1945. Garešnica
ZELENKO Pranje IMBRO	3. četa, 2. bataljon	19. IX 1920. Novi Sad	5. V 1945. Sokolovac
ZEAZEK Rudolfa SLAVKO	3. četa, 2. bataljon	27. VII 1926. Grubišno Polje	14. VI 1945. Sombor (želj. stanica, nesrećni slučaj)
ZESTIĆ Stevana SAVO	borac	28. I 1906. Lipovac Dragamić, Pa- krac	27. IV 1945. Veliki Grđevac

PRILOG 3

S P I S A K
ranjenih boraca i rukovodilaca brigade*

PREZIME, OCEVO IME I IME	JEDINICA, CIN I POLOŽAJ	KADA JE RANJEN
ADZIC Dede RASIM	borac, 1. četa 1. bataljon	27. IV 1945.
ANDRIC Save ACO	borac, 2. četa 1. bataljon	27. IV 1945.
BAJIC MARKO	borac	28. IX 1944.
BAKSA Franje JOSIP	vodnik, 1. četa 1. bataljon	27. IV 1945.
BELANOVIC ZVONKO	pom. politkomesara	10. IV 1945.
BERNARD Večeslava VACLAV	borac, 1. četa 1. bataljon	27. IV 1945.
BERAN Karla VINKO	borac, 1. četa 1. bataljon	27. IV 1945.
BELEA SLAVKO	borac, 1. četa 2. bataljon	27. IV 1945.
BLICEK Josipa STJEPAN	borac, 3. četa 2. bataljon	25. IV 1945.
BITUNJAK ANTUN	borac	28. IX 1944.
BOGATIC Marka MATO	borac	23. XI 1944.
BRKIC Franje IVAN	st. vod. 3. četa 2. bataljon	30. IV 1945.

* Spisak je sačinjen prema sačuvanim dokumentima i knjigama ranjenih boraca Brigade koji se nalaze u Arhivu VII, a. NOP, k. 18, f. 1, d. 2; K. 19, f. 1, d. 1 i 2; No, nisu sačuvani jedinični spiskovi boraca i rukovodilaca 4. brigade, te je ovaj spisak zbog toga nekompletan. Isto tako moguće su greške u imenima s obzirom da ih je većina u originalnim dokumentima pisana različitim rukopisom, te su zbog toga teško čitljiva, a ponekada su i pogrešno napisana. Skraćenice u spiskovima: č. = četa; b. = bataljon; pol. kom. = politički komesar; brig. = brigada. Spisak ranjenih boraca i rukovodilaca 4. udarne brigade 12. udarne divizije NOVJ objavio u članku je Antun Miletić, Borbeni put druge brodske udarne brigade, Zbornik broj 15, Historijski institut Slavonije i Baranje, Slavonski Brod, 1978., str. 197—204.

PREZIME, OCEVO IME I IME	JEDINICA, CIN I POLOŽAJ	KADA JE RANJEN
BULAJIĆ SAVO	vodnik	10. IV 1945.
BUNJEVCEVIC Josipa	ppor. 1. četa 2. bataljon	5. V 1945.
VLADO		
CORMAKOVIC Stanka	ppor.	26. X 1944.
NIKOLA		
CEK Pere PERO	borac	27. X 1944.
CUKUNOVIC IVAN	politkomesar čete 2. bataljon	
CER Pere PERO	borac	22. XI 1944.
CER Antuna ANTUN	borac	15. XII 1944.
CIPOR Đure IVAN	politkomesar čete 2. bataljon	24. IV 1945.
CURCIC Luke KOŠTA	borac	22. XII 1944.
DABIC Mile ALEKSA	borac, 2. četa 3. bataljon	30. IV 1945.
DARAZDIC FRANJO	borac	4. X 1944.
DASOVIC R. TOMO	desetar	22. XI 1944.
DELIJIC Milana STEVAN	borac, 3. četa 2. bataljon	5. V 1945.
DEMIR J. ASIM	borac	20. XI 1944.
DIFERSKI Milana RADIVOJ	borac, 3. četa 4. bataljon	5. V 1945.
DUJMOVIC Bože IVAN	deleg. 3. četa 3. bataljon	6. V 1945.
DUPOKI Pere MITO	borac, 1. četa 2. bataljon	27. IV 1945.
ĐURĐAR Nestra JANKO	ppor. pom. kom. 2. četa 3. bataljon	30. IV 1945.
ĐUKIĆ Milana ZIVO	des. 1. četa 2. bataljon	27. IV 1945.
ĐURAŠINOVIC ANDRIJA	delegat	2. I 1945.
ENGI Petra JOVAN	borac, 1. četa 3. bataljon	5. V 1945.

PREZIME, OCEVO IME I IME	JEDINICA, CIN I POLOŽAJ	KADA JE RANJEN
ERKMAN Sirne MILAN	vodnik	19. XI 1944.
FRIDL MARTINI	st. vod., zaim. kojn. 3. četa 2. bataljon	30. IV 1945.
GASPAREVIC DRAGAN	operativni oficir	24. IV 1944.
GREŠKI Šiime JOSIP	borac, 3. četa 4. bataljon	5. V 1945
GLIŠIC Đ. ĐURO	delegat	21. XI 1944.
GUACINI Leonarda GRUANDO	borac, 3. četa 2. bataljon	IV 1945. 30.
HANAMIKLO Karla ĐURO	borac, 2. četa 2. bataljon	IV 1945. 25.
HODAK Đure JULIJAN	borac, 3. četa 2. bataljon	IV 1945. 25.
INTELICATO Pasquale SALVATORE	borac, 3. četa 1. bataljon	IV 1945. 27.
IVANIŠ Joze ANTON	borac	22. XI 1944.
JELAČA Milana DUŠAN	borac, 3. četa 2. bataljon	30. IV 1945.
JAKOPOVIC Stevana	borac, 2. četa 2. bataljon	20. V 1945.
JEREMIĆ Vase VRDOJA	borac, 1. četa 2. bataljon	5. V 1945.
JUKIC J. MATO	borac	21. XII 1944.
JURIGA Dezinda DEZINDER	borac, 3. četa 4. bataljon	5. V 1945.
JURKOVIC Milivoja MIODRAG	des. 1. četa 1. bataljon	27. IV 1945.
KAPONI Adama SESTO	borac, 2. četa 1. bataljon	27. IV 1945.
KARANJAC Obrada LAZO	des. 1. četa 2. bataljon	27. IV 1945.
KATIC J. MATO	bolničar	13. XI 1944.

PREZIME, OCEVO IME I IME	JEDINICA, CIN I POLOŽAJ	KADA JE RANJEN
KATIC ANDRIJA	delegat	11. II 1945.
KIR Josipa ADOLF	borac, 1. četa 2. bataljon	5. V 1945.
KIC Stjepana DEZE	borac, 2. četa 2. bataljon	5. V 1945.
KIRAJ Janoša JANOS	borac, 2. četa 2. bataljon	5. V 1945.
KEMFORI Jozefa TEDFIL	borac, 3. četa 1. bataljon	27. IV 1945.
KECKES IVAN	borac	2. I 1945.
KERIC Jelina BOGDAN	pom. komesara	3. XII 1944.
JERIC Teodora BOGDAN	delegat	27. X 1944.
KLJUCKA Josefa OBERHARD	borac, 3. četa 2. bataljon	30. IV 1945.
KOŠALJANDIČ Mate MILE	borac, 3. četa 1. bataljon	27. IV 1945.
KOLENDER DARINKA	borac	4. X 1944.
KOTIK Antuna FRANJO	borac, 3. četa 2. bataljon	5. V 1945.
KOVAČEVIĆ Josipa MIJO	borac, 2. četa 3. bataljon	30. IV 1945.
KOVAČEVIĆ LJUBAN	komandir čete u 1. bataljonu	2. X 1944.
KOVAČEVIĆ Martina IMIARTIN	delegat	22. XI 1944.
KOSIJER STEVO	komandir čete	10. IV 1945.
KOSTIČ J. RADE	borac	22. XI 1944.
KRŠADINAC Steve LAZO	borac, 1. četa 2. bataljon	27. IV 1945.
KRALJ Franje JOSIP	borac, 2. četa 1. bataljon	27. IV 1945.

PREZIME, OCEVO IME I IME	JEDINICA, CIN I POLOŽAJ	KADA JE RANJEN
KRETIĆ Andrije ĐURO	politkomesar 1. bataljon	27. IV 1945.
KUCIJEVIĆ S. MIJO	borac	20. XI 1944.
KURIC Mairtina IVAN	borac, 3. četa 3. bataljon	25. IV 1945.
LADIRA Josipa ALBINI	borac, 2. četa 2. bataljon	27. IV 1945.
LATINOVIC ČEDO	pom. politkomesara	10. IV 1945.
LAZIĆ Mladena MILISAV	ppor.	14. X 1944.
LANGAHKER ĐURO	pom. politkomesara	17. IV 1945.
LEBINAC IVAN	borac	2. I 1945.
LEVACIĆ ZLATKO	borac	10. IV 1945.
LOK STJEPAN	borac, 3. četa 2. bataljon	30. IV 1945.
MACEK Jove ZIVO	borac, 2. četa 3. bataljon	6. V 1945.
MAJIĆ Dimitra STEVAN	borac, 2. četa 2. bataljon	20. V 1945.
MATIJAŠKO Franje DRAGO	borac, 1. četa 1. bataljon	27. IV 1945.
MARČER Ivana VJEKOSLAV	borac, 3. četa 3. bataljon	25. IV 1945.
MARMONDI Pasenale LUIZO	borac, 2. četa 3. bataljon	30. IV 1945.
MARENJAN Ivana IVAN	borac, 1. četa 2. bataljon	27. IV 1945.
MATULA Andrije PAVAO	bome, 3. četa 2. bataljon	27. IV 1945.
MATRISEK Ivana MIJO	borac 1. četa 3. bataljon	25. IV 1945.
MARČEK Andrije JOSIP	borac, 1. četa 3. bataljon	25. IV 1945.

PREZIME, OCEVO IME I IME	JEDINICA, CIN I POLOŽAJ	KADA JE RANJEN
MARAJEVIĆ Mate FRANJO	borac	16. XII 1944.
MARKONJEVIĆ JOSIP	borac	16. XII 1944.
MATOSIC Andrije FRANJO	borac	22. XI 1944.
MAZUR J. MATO	vodnik	22. XI 1944.
MIROSAVLJEVIĆ MARTIN	komandant 3. bataljona	15. II 1945.
MAGUŠIC ALOJZ	delegat	14. XI 1944
MARKOVAC Antuna MARKO	borac	29. X 1944.
MATANIČ Josipa PERO	borac	22. XI 1944.
MAMUTOVIC LJUBISA	politkomesar 2. bataljon	
MIKIC Antona MATO	borac	18. XI 1944.
MILOJEVIC Milana MILAN	borac, 2. četa 2. bataljon	5. V 1945.
MOLEČIČ Rudolfa SLAVKO	borac, 3. četa 2. bataljon	25. IV 1945.
MONIG Ante ANTUN	borac, 1. četa 1. bataljon	27. IV 1945.
NIKOLIC Mate JAKOB	borac	19. XI 1944.
NIKOLOV Nikole IVAN	borac, 3. četa 3. bataljon	25. IV 1945.
NOVAKOVIC Dušana OBRAD	politkomesar 3. četa 3. bataljon	IV 1945.
OVCINA Alije SEFKO	borac, kurir štaba 1. bataljon	27. IV 1945.
PALFI Ištvana PETAR	borac, 3. četa 3. bataljon	25. IV 1945.
PAVLEČIĆ Steve IVAN	borac, 3. četa 1. bataljon	27. IV 1945.

PREZIME, OČEVO IME I IME	JEDINICA, CIN I POLOŽAJ	KADA JE RANJEN
PEJIN Stjepana MITAR	delegat	21. XI 1944.
PETEJ Petra JOSIP	delegat 2. četa 2. bataljon	27. IV 1945.
PETROVIC Vase JOVICA	borac, 1. četa 2. bataljon	27. IV 1945.
PETROVIC Mile VLADO	borac, 3. četa 1. bataljon	27. IV 1945.
PERČEVIĆ Franje MIJO	politkomesar 2. četa 2. bataljon	27. IV 1945.
PETROVIC Biserke ZIVO	borac, 2. četa 3. bataljon	6. V 1945.
PETRIN MARTIN	pom. politkomesara 1. četa 2. bataljon	4. II 1945.
PERIC Marka MATO	ppor. 1. četa 2. bataljon	5. V 1945.
PEJNOVIĆ Milana DUŠAN	ppor. zam. kom. 1. četa 2. bataljon	27. IV 1945.
PEH Franje FRANJO	borac, 2. četa 1. bataljon	27. IV 1945.
PIERLA Franje FRANJO	borac, 1. četa 1. bataljon	27. IV 1945.
PIHIR Venela RUDOLF	vodn. 2. četa 2. bataljon	27. IV 1945.
POPOV Zive EMIL	borac, 1. četa 2. bataljon	5. V 1945.
POZMAK Josipa FRANJO	borac, 3. četa 3. bataljon	V 1945.
POSPISIL Alojza JOSIP	borac, 2. četa 1. bataljon	27 IV 1945.
PREPAČ Stjepana STJEPAN	borac, 2. četa 3. bataljon	30 IV 1945.
PRIMORAC MARKO	adutant bataljona	15 I 1945.
PRODANOVIĆ Stojana STEVO	vodnik 1. četa 2. bataljon	27. IV 1945.
PRODANOVIĆ LUKA	delegat	10. IV 1945.

PREZIME, OCEVO IME I IME	JEDINICA, CIN I POLOŽAJ	KADA JE RANJEN
RADMANOVIC I. IVAN	borac	13. XI 1944.
RADOVANOVIC IVAN	borac	2. I 1945.
RAJŠIC Mile VASO	st. vod. 3. četa 1. bataljon	27. IV 1945.
RANDE Frainje LEON	borac, 3. četa 2. bataljon	30. IV 1945.
RATAJ Bele BELA	borac, 1. četa 2. bataljon	5. V 1945.
RAZNOVIJAN SLAVKO	borac, 3. četa 3. bataljon	25. IV 1945.
REMEJE Dragomira ŽARKO	borac, 1. četa 2. bataljon	27. IV 1945.
REIZE Matije JOSIP	borac, 3. četa 2. bataljon	25. IV 1945.
REŠCIC DRAGICA	borac	21. XI 1944.
SALIC Stjepana JOSIP	borac	21. XI 1944.
SANDRIN Gajtana ANGELO	desetar 2. četa 3. bataljon	30. IV 1945.
SANTA Martina MIRKO	borac, 3. četa 4. bataljon	5. V 1945.
SATNAR MILAN	vodnik	10. IV 1945.
SINANOVIC HASIB	borac, 2. četa 3. bataljon	25. IV 1945.
SIMOVIC ĐURO	komandir čete	10. IV 1945.
SKENDEROVIC Marka ANDRIJA	borac, 2. četa 2. bataljon	5. V 1945.
SKALNAK Mate TOMO	borac, 1. četa 1. bataljon	27. IV 1945.
STOJANOVIC Nikole ŽARKO	delegat 2. četa 3. bataljon	30. IV 1945.
SNOZAREVIC MIRKO	voj. obav. oficir	8. VII 1944.

PREZIME, OCEVO IME I IME	JEDINICA, CIN I POLOŽAJ	KADA JE RANJEN
SPRAJCER Jakoba JOHAN	borac, 3. četa 4. bataljon	5. V 1945.
SMILJANIC JOSIP	delegat	U. II 1945.
STOJANOVIC Maine STOJAN	borac	5. V 1945.
SUHANEK Jandrička IVAN	borac, 3. četa 3. bataljon	25. IV 1945.
SUDIĆ Andrije ANTUN	des. 3. četa 3. bataljon	25. IV 1945.
SUDIĆ MATO	vodnik	10. IV 1945.
SUNDIC Marka JOSIP	vodnik 3. četa 2. bataljon	5. V 1945.
SAFRAN Dure ANTUN	borac, 3. četa 3. bataljon	25. IV 1945.
SIMURINA M. JOSIP	borac	8. VII 1944.
SIMAC ĐURO	komandir inž. čete	10. IV 1944.
ŠLJAPIČ Marka SVETOZAR	borac, 1. četa 2. bataljon	27. IV 1945.
ŠNAJDER Rudolfa RUDOLF	des. 1. četa 1. bataljon	27. IV 1945.
SOSTARIC Imre PAVAO	borac, 1. četa 2. bataljon	27. IV 1945.
STEFLJA BOZIDAR	borac, 2. četa 3. bataljon	6. V 1945.
SUTI Andrije ANDRIJA	borac, 1. četa 2. bataljon	V 1945.
TAKUS Ivana ANTUN	borac, 1. četa 2. bataljon	27. IV 1945.
TEREK Franje FERDINAND	borac, 2. četa 3. bataljon	30. IV 1945.
TOMAŠEVIĆ Stjepana	borac	2. I 1945.
MARKO		
TRESKANICA Milana	borac	2. I 1945.
PETAR		

PREZIME, OČEVO IME I IME	JEDINICA, CIN I POLOŽAJ	KADA JE RANJEN
URKANID Paškola JAKOB	vodnik 3. četa 2. bataljon	5. V 1945.
UZAREVIĆ IVAN	desetar	19. XI 1944.
VANJDČEK Ferdinanda IVAN	borac, 3. četa 2. bataljon	5. V 1945.
VARGA Smrdi PAL	borac, 3. četa 2. bataljon	30 IV 1945.
VADAVSKI VLADO	komandir čete 1. bataljon	2. XII 1944.
VIDAKOVIĆ Pavla JOSIP	borac, 3. četa 2. bataljon	30 IV 1945.
VITINBERG IVICA	borac	2. I 1945.
VEZMAR MILAN	komandir čete	
VEBER Ivana KARLO	borac, 3. četa 3. bataljon	25. IV 1945.
VOJNOVIC Stanka STANKO	borac, 2. četa 3. bataljon	6. V 1945.
VOLF Josipa IVAN	borac, 2. četa 1. bataljon	27. IV 1945.
VUJČIĆ STJEPAN	borac	19 XI 1944.
VUKASINOVIĆ Jove SAVO	borac, 2. četa 1. bataljon	27. IV 1945.
ZIVKOVIĆ Petra STEVO	borac, 2. četa 2. bataljon	5. V 1945.
ZIVANOVIĆ SLOBODAN	delegat	10. IV 1945.

S A D R Ž A J

	Strana
PREDGOVOR	7
UVOD	9
PRVI DIO	
Formiranje brigade	19
Prvi borbeni zadaci oko Virovitice, Đurđenovca i Koprivnice	23
Na odsjeku željezničke pruge Slavonski Brod — Nova Kapela	28
U rogovima između Vrpolja i Piškorevaca	31
Odbrambeni zadaci kod Našičke Breznice	34
Na rijeci Orljavi	42
U Slavonskoj Požegi i Pleternici — bataljoni u akcijama	46
Dejstvo u širem rejonu Dilj planine	51
DRUGI DIO	
Od brigade tri taktičke grupe	59
Operativni štab brigade sa dva bataljona u rejonu Pakrac i Daruvara	61
Drugi i Treći bataljon u rejonu Pleternice i Ruševa	71
Borbe u Daruvarskoj kotlini	80
Borbe u Požeškoj kotlini, Papuku i Kmdiji	89
Napad na neprijateljsko uporište Kamenski Vučjak	103

	Strana
TREĆI DIO	
Najmlađa brigada Slavonije postaje udarna — — — —	113
U rejonu Badljevine u prvoj polovini marta 1945. — — —	115
Borbe kod Tomašice i Kajgane — — — — •— —	118
Borba u Garešnici — — — — — — — — —	123
Od Daruvarske ravnice do Papuka — — — — — —	128
ČETVRTI DIO	
Spajanje brigade sa jedinicama 3. armije u borbi za Ve- tovo — — — — — — — — — — — — — — — —	141
Na frontu Velika Barna-Mali Grđevac — — — — —	146
Gonjenje neprijatelja od Bilogore i rijiske Ilote do Dra- vograda — — — — — — — — — — — —	153

Tehnički urednik
Nikola Savić

Jezički redaktor
Nada Dragišić profesor

Korektor
Jovan Delibašić

Korice
Miroslav Vajić